

Kääntäjä valloillaan?:

Poistot, lisäykset ja korvaukset sekä eettisyyden ulottuvuudet Marko

Hautalan *Kuokkamummo*-teoksen

englanninnoksessa *The Black Tongue*

Sini Valanne

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Kirjoittaminen

Kevät 2018

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Sini-Maarit Pauliina Valanne	
Työn nimi – Title Kääntäjä valloillaan?: Poistot, lisäykset ja korvaukset sekä eettisyyden ulottuvuudet Marko Hautalan <i>Kuokkamummo</i> -teoksen englanninnoksessa <i>The Black Tongue</i>	
Oppiaine – Subject Kirjoittaminen	Työn laji – Level Pro gradu
Aika – Month and year 6/2018	Sivumäärä – Number of pages 91 + liitteet 13
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin vertaillen ja lähilukien pragmaattisiin adaptaatioihin lukeutuvia lisäyksiä, poistoja ja korvauksia Marko Hautalan alkuperäisteoksen <i>Kuokkamummo</i> (Tammi, 2014) englanninnoksessa <i>The Black Tongue</i> (AmazonCrossing, 2015, kääntäjä Jenni Salmi). Tähtäimessäni on ollut selvittää ensin, millaisia poistoja, lisäyksiä ja korvauksia Salmi on käännöstä laatiessaan tehnyt. Näistä kolmesta pääryhmästä muodostuu lopulta myös tarkempia alakategorioita. Pohdin myös mahdollisia syitä käännösratkaisujen taustalla sekä ratkaisujen onnistuneisuutta.</p> <p>Lisäksi pyrin hahmottelemaan rajapintoja eettisen kääntämisen, alkuperäisteokselle osoitetun uskollisuuden ja kunnioituksen sekä toisaalta kääntäjän vapauden välille. Yleispäteviä vastauksia tähän tuntuu kuitenkin olevan mahdotonta määritellä. Toisaalta yksittäisten teosten tutkiminen saattaa omalta osaltaan toimia hyödyllisenä pohjana näiden asioiden puntaroinnille ja antaa tietynlaisia suuntaviivoja siitä, minkälaiset käännösratkaisut ovat ehkä paikallaan millaisissakin tilanteissa ja missäkin määrin. Aiheen epämääräisyys ei nimittäin tule yhtään selkeämmäksi ainakaan sillä, että sen käsittelyn suhteen luovutetaan tyystin.</p> <p>Teoreettisen viitekehyksen tutkimukselle muodostaa käsitteistöluvun termistö, johon tärkeimpänä lukeutuvat kääntäjän etiikka, uskollisuus, kunnioitus, kääntäjän vapaus ja vastuu sekä tietysti lisäykset, poistot ja korvaukset.</p> <p>Tutkimustani laajemmin taustoittamaan olen koonnut katsauksen englanninkielisen maailman käännöstoimintaan sekä suomalaisen kirjallisuuden ulkomaanvientiin.</p>	
Asiasanat – Keywords Pragmaattiset adaptaatiot, käännösstrategiat, poistot, lisäykset, korvaukset, kirjallisuuden kääntäminen, kääntäjän etiikka, uskollisuus, kunnioitus, karnevalistinen kääntäminen	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1. Johdanto	5
2. Englanninkielisen alueen käännöstoiminta ja suomenkielisen kirjallisuuden vienti ulkomaille	8
2.1 Käännöstoiminta englanninkielisillä alueilla	8
2.1.1 Käännösten julkaisun vastarinta	9
2.1.2 Markkinoinnin tärkeys	11
2.1.3 Argumentteja käännösten julkaisun puolesta	13
2.1.4 AmazonCrossing	14
2.2 Suomalaisen kirjallisuuden vienti ulkomaille	17
2.2.1 Tilanne 1900-luvun puolivälistä 2000-luvulle	17
2.2.2 Frankfurtin kirjamessut 2014 ja niiden vaikutus kirjallisuusvientiin	19
2.2.3 Kirjallisuusagentit ja muut kirja-alan toimijat	21
3. Tutkielman käsitteistö	24
3.1 Kääntäjän etiikka sekä vaihtuvat mielipiteet uskollisuudesta, muokkausvapaudesta ja epäilyttävästä ekvivalenssista	25
3.1.1 Neljä keskeisintä arvoa Andrew Chestermanin mukaan	25
3.1.2 Uskollisuudesta ja ekvivalenssista kohti vaihtoehtojen kirjoja	30
3.2 Laajentunut käsitys tekijyydestä	35
3.2.1 Kääntäjän suitsittu vapaus valtaan ja tulkintaan	35
3.2.2 Dialoginen vallankäyttö ja karnevalistinen kääntäminen	38
3.3 Käännösstrategioina pragmaattiset adaptaatiot	40
3.3.1 Lisäykset, poistot ja korvaukset	42
4. Aineisto ja tutkimusmenetelmät	46
4.1 Marko Hautala ja alkuperäisteos <i>Kuokkamummo</i>	46
4.2 Jenni Salmi ja englanninnos <i>The Black Tongue</i>	48
4.3 Tutkimusmenetelmät	49
5. Analyysi	51
5.1 Poistot	52
5.1.1 Tekstin napakoittaminen	53
5.1.2 Alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat	57
5.1.3 Vertausten poistaminen	59
5.1.4 Vaikeasti selitettävät ratkaisut	60
5.2 Lisäykset	65
5.2.1 Tekstin lihavoittaminen	66
5.2.2 Tekstin sisällön alleviivaaminen tai auki selittäminen	68
5.3 Korvaukset	70
5.3.1 Tekstin napakoittaminen	70

5.3.2 Tekstin lihavoittaminen	71
5.3.3 Alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat	72
5.3.4 Vertausten korvaaminen	73
5.3.5 Vaikeasti selitettävät ratkaisut	74
5.3.6 Alkuteoksen virheen oikaiseminen	75
5.3.7 Kääntäjän huolimattomuusvirheet	76
5.4 Sanan kääntäjän vapaudesta ja rajoitteista	77
6. Päätäntö	80
Lähteet	83
Liitteet	92

1 Johdanto

Kun kääntäjä kääntää kaunokirjallista teosta toiselle kielelle ja toisessa kulttuurissa luettavaksi, alkuperäisversio kulkee läpi sellaisen mankelin, että sen pohjalta aikaansaatu käänös on esikuvaansa nähden lopulta väistämättä jossain määrin karsittu, jossain määrin jotain lisää saanut ja jossain määrin muunneltu kokonaisuus. Sitä mukaa kun kirjallisuudenkääntäjien liikkumatila työskentelynsä suhteen on yhä enenevässä määrin laajentunut, nuo muutokset ovat tulleet tavallisemmiksi ja hyväksytyimmiksi. Ja suunta onkin ollut periaatteessa positiivinen.

Mutta vapaus tuo kääntäjälle mukanaan myös vastuuta ja tasapainoilua sen suhteen, millä tavoin ja mihin pisteeseen saakka tuota vapautta toteuttaa. Vaikka kääntäjän ei tarvitsekaan enää suhtautua alkutekstiin ja sen kirjoittajaan pelokkaan alamaisen tavoin, ei hän myöskään voi julistautua täydelliseksi itsevaltiaaksi ja rynnistää niiden päältä välittämättä ollenkaan, mitä tulee alleen talloneeksi.

Kuvauksista jälkimmäinen on tietysti melko kärjistävä. Asian ydin on joka tapauksessa se, että alkuperäisteosta ja kirjailijaa kohtaan osoitettu lojaalius ja kääntäjän laajentunut ja yhä laajeneva vapaus eivät välttämättä aina pelaa niin jouhevasti samassa joukkueessa. Kääntäjällä ja hänen toiminnallaan on ehdottomasti yhä rajansa, mutta kuinka selväpiirteisiä nuo rajat lopulta ovat ja missä vaiheessa ne ylitetään? Entä milloin rajan ylittäminen on hyväksyttävää ja milloin ei?

Tämän tutkielman aineistona ovat siis kirjailija Marko Hautalan teos *Kuokkamummo* (Tammi) sekä Jenni Salmen siitä laatima käänös *The Black Tongue* (AmazonCrossing). Näitä kahta teosta rinnakkain lukiessani pohdinnat edellä kuvastusta rajankäynnistä pulpahtelivat mieleeni melko tiuhaan; kääntäjän tapa käyttää muokkausvaltaansa mietitytti niin sen mahdollisten haittapuolten kuin myös myönteisten vaikutusten osalta.

Huomioni keskittyy tässä tapauksessa kääntäjän karsimiin, lisäämiin tai muulla tavoin muuttamiin kohtiin, joita olen paikantanut lähiluvun ja vertailun keinoin. Tekstinpätkiä analysoidessani olen miettinyt todennäköisiä motiiveja, joita Salmella on saattanut käänösratkaisuja tehdessään olla sekä sitä, vaikuttavatko ratkaisut järkeenkäyville ja hyviltä vai eivätkö niinkään, ja miksi jommin kummin tuntuu olevan – ovatko käänösstrategiat toisin sanoen olleet toimivia. Silloin tällöin esitän myös omia ehdotuksiani siitä, miten tapausten kanssa olisi mahdollisesti voinut menetellä. Lopuksi yritän vielä setviä hieman ratkaisujen eettisestä puolta suhteutettuna kääntäjän vapauteen.

Tutkimuskysymykseni ovat siis tarkemmin seuraavanlaiset:

- 1) Millaisia poistoja, lisäyksiä ja korvauksia kääntäjä Jenni Salmi on *Kuokkamummon* englanninkielistä vastinetta kirjoittaessaan tehnyt? Entä voisiko näitä kolmea ryhmää mahdollisesti jakaa vielä tarkemmin jonkinlaisiin alakategorioihin?
- 2) Minkälaisia syitä käännösratkaisujen taustalla on mahdollisesti ollut?
- 3) Miten käännösratkaisut ovat onnistuneet?
- 4) Missä suurinpiirtein kulkevat rajat eettisen kääntämisen, alkuperäisteokselle osoitetun uskollisuuden ja kunnioituksen sekä toisaalta kääntäjän vapauden ja avartuneemman tekijäkäsityksen välillä?

Aihetta rajatakseni olen päättänyt jättää kokonaan ulkopuolelle reaaliat eli kulttuurisidonnaiset elementit, joita on jo muutenkin tutkittu tällä kentällä runsaasti. Hautalan teoksessa reaaliota ovat esimerkiksi ”seiskapäivää-tyyppi”, joka on käännetty muotoon ”gossip writer” sekä ”Popedatyylinen bändi”, joka on käännöksessä ”a popular rock band”. Keskityn siis sellaisiin poistoihin, lisäyksiin ja korvauksiin, jotka koskevat muita kuin kulttuuriin tiiviisti linkittyviä tekstinosa.

The Black Tongue on saanut kehuja niin kohdeyleisöltään kuin myös Hautalalta itseltään, ja aivan syystä. Tämänkään tutkimuksen tarkoituksena ei ole missään nimessä yrittää osoittaa, että se olisi sittenkin epäonnistunut. Mutta se, että käännöksen ratkaisut toimivat ja ovat pidettyjä kohdekielestä katsoen, ei silti poista paikkapaikoin ilmenevää mahdollista ongelmallisuutta käännöksen ja lähdetekstin välillä. Ainoastaan kohdekielellä luettuna puutteita – kuten myöskään kääntäjän aikaansaamia parannuksia – ei vain huomata samalla tavalla. Siksi uskon, että tällaiset tutkimukset ovat tarpeellisia. Ja vaikka poistoja, lisäyksiä ja korvauksia ei koko teoksen mittakaavassa olekaan lukumäärällisesti tavattoman montaa, ne voivat osoittaa vähintään sen, millaiset toimet saattavat olla mainitun ongelmallisuuden piirissä silloin, jos niitä alkaa esiintyä runsaammassa määrin.

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen: Eräänlaisena laajemman skaalan taustoitukseksi kaikelle sukellan ensin luvussa 2 käännöskirjallisuuden institutionaalisen toiminnan kuvaukseen käsittelemällä englanninkielisen maailman käännöstraditioita ja suomenkielisen kirjallisuuden vientiä ulkomaille. Kartoitan sitä, miksi kääntäminen Englantiin päin on kohdannut ulkomailta vastustusta ja kuinka sitä on toisaalta puolustettu sekä sitä, mikä osuus markkinoinnilla on käännösten menestymiseen. Otan selvää, millainen on *The Black Tongue*n julkaissut kustantamojätti AmazonCrossing, josta kaikki muut alan toimijat eivät ole järin innoissaan. Suomen

kirjallisuusviennin osalta hahmottelen kuvaa vuosikymmenten takaa aina näihin päiviin, tarkastelen vuoden 2014 Frankfurtin kirjamesujen vaikutusta maamme kirjallisuusvientiin sekä kerron lopuksi hieman suomalaisten kirjallisuusagenttien ja kustantamoiden toiminnasta.

Lukuun 3 olen kerännyt sellaista käsitteistöä, joka on tälle tutkielmalle keskeistä, tärkeimpinä tietysti pragmaattisiin adaptaatioihin lukeutuvat lisäykset, poistot ja korvaukset. Osa muista käsitteistä, kuten vaikkapa ekvivalenssi, ei analyysiluvussa saa varsinaista sijaa. Silti olen halunnut ottaa ne mukaan johtuen niiden tiiviistä kytköksestä johonkin toiseen ja tutkielman kannalta tärkeämpään käsitteeseen; tällaisia siis ovat kääntäjän etiikka, keskeiset arvot ja vapaus, uskollisuus, kunnioitus ja karnevalistisuus.

Luvussa 4 esittelen tarkemmin kirjailija Marko Hautalan ja *Kuokkamummo*-teoksen sekä kääntäjä Jenni Salmen ja käännöksen *The Black Tongue*. Näiden lisäksi kerron tutkimusmenetelmistä. Luvussa 5 pääsen puolestaan viimein käsiksi itse aineistoanalyysiin.

Pragmaattiset adaptaatiot ovat melko laajalti tutkittuja ja niiden käyttöön on omassa maassamme kiinnitetty huomiota varsinkin suomeksi käännettyjen teosten puitteissa. Vähemmän on kuitenkin tutkimusta toiseen suuntaan, eli siitä, miten niiden kanssa on menetelty käännettäessä alunperin suomenkielisiä teoksia jollekin muulle kielelle. Myöskään Suomen kirjallisuusvientiä ja englanninkielisen käännösmaailman toimintaa ei ymmärtääkseni ole aiemmin kuvattu tässä mittakaavassa lukuunottamatta tietenkin Raila Hekkasen vuoden 2010 väitöstutkimusta.

Lienee vielä syytä huomauttaa, etten ole itse opiskellut yliopistotasolla englannin kieltä lainkaan ja kääntämistä tasan yhden kurssin verran. Suurelta osin tämä tutkielma on siis työstetty kirjoittamiseen ja kirjallisuuteen pohjautuvan tuntemukseni eväin sekä puhtaasta mielenkiinnosta kieliin sekä kaunokirjallisuuden kääntämiseen – vaikka tokihan olen myös oppinut paljon aiheesta laatiessani tätä tutkimusta.

2 Englanninkielisen alueen käännöstoiminta ja suomalaisen kirjallisuuden vienti ulkomaille

Tässä luvussa teen katsauksen kirjallisuuden liikkuvuuteen maailmalla eli siihen kuin pyörät pyörivät käännösteollisuudessa. Selvitän ensin, millaista on käännöstoiminta nimenomaan Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, joiden mittavat englanninkieliset markkinat houkuttelevat mahdollisuuksillaan tarjota ulkomaisen kirjailijan töille erityisen laajaa näkyvyyttä ja lukijakuntaa, mutta jotka tuntuvat myös luoneen ympärilleen hyvin hankalasti läpäistäviä muureja.

Englanninkielisen maailman kirjamarkkinoilla käännöskirjallisuuden kustantamiseen liittyy liuta uskomuksia, pelkoja ja muita esteitä: kustantajien oma kielitaidottomuus ja siitä aiheutuva huoli liittyen käännösten laatuun, käännösten kalleus jo valmiiksi hintavassa kirjabisneksessä, vaikeus myydä käännöksiä sekä ulkomaisten kirjailijoiden kontaktien ja foorumien puute. Monen koetinkiven kohdalla todellisuus ei kuitenkaan ole niin karu kuin uskotaan.

Lisäksi syvennyn Suomen omiin käytäntöihin viedä kotimaista kirjallisuutta maan rajojen ulkopuolelle. Myös tässä yhteydessä keskityn englanninkielisiin alueisiin. Pyrin hahmottelemaan sitä kehityskulkua, jonka kirjallisuusvientimme on käynyt läpi viimeisten vuosikymmenten aikana sekä kartoittamaan lopulta nykyhetken tilanteen.

2.1 Käännöstoiminta englanninkielisillä alueilla

Vuoden 2014 Global Trends in Publishing -raportin mukaan suurimmat kirjamarkkinat löytyvät Yhdysvalloista: niiden arvo on vaatimattomat 29,643 miljardia euroa (Wischenbart 2014, 3). Julkaistujen teosten määrä siellä on vuosittain yli 300 000 (<http://www.bowker.com/news/2014/Traditional-Print-Book-Production-Dipped-Slightly-in-2013.html>, 2014). Yhdysvaltojen paikka kirjabisneksen korkeimmalla pallilla tuskin yllättää ketään. Hätkähdyttävä voi kuitenkin olla se vuodesta toiseen samana säilyvä vaatimaton prosenttiosuus, joka rapakon takana raaskitaan raapia kasaan ulkomaisten teosten käännöksille.

Siinä missä käännöskirjallisuutta eniten julkaisevassa Ranskassa 17,3 prosenttia kirjallisuudesta tulee ulkomailta (Service du livre et de la lecture and Observatoire de l'économie du livre 2013

Banin 2015, 161 mukaan) ja perinteisesti eniten juuri ulkomaalaista fiktiota käännettäväkseen ostavassa Saksassa sama luku on 12 prosenttia (Nawotka, Johnson & Cox 2015, 13), Yhdysvalloissa käännosten osuus julkaistavasta kirjallisuudesta on ainoastaan 3 prosenttia (Ks. esim. Three Percent – A Resource for International Literature at the University of Rochester 2015).

Ban (2015, 161) muistuttaa, ettei luku todellisuudessa ole aivan pieni siihen nähden, kuinka paljon Yhdysvalloissa ylipäättään julkaistaan kirjallisuutta. Ongelmallista on kuitenkin se, että tämä 3 prosenttia pitää kaunokirjallisuuden lisäksi sisällään kaiken muunkin kirjallisuuden matkaoppaista ja elämäkertoista filosofiaan ja taloustieteeseen. Itse asiassa tietokirjallisuus kahmaisee potista selkeästi suuremman osan proosan, runouden ja näytelmäkirjallisuuden kattaessa vaatimattomasti alle kolmanneksen. (Ks. esim. Three Percent ja Ban 2015, 161.)

Entäpä sitten Iso-Britannian tilanne? Eurooppalainen kirjallisuusvaihtoon, käännöksiin ja keskusteluun alan käytännöistä keskittyvä foorumi Literature Across Frontiers (LAF) julkaisi vuoden 2015 Lontoon kirjamesuilla ensimmäisen luotettavan tilastoraportin Iso-Britanniassa ja Irlannissa kustannetuista kirjallisuuskäännöksistä vuosina 1990-2012. LAF:n johtaja Alexandra Büchlerin mukaan heidän analyysinsä osoittaa, että surullisenkuuluisa 3 prosentin arvio todellakin vastaa kaikkien Britannian Kansallisbibliografiaan kirjattujen käännosten vakiintunutta keskiarvoa viimeisten kahden vuosikymmenen ajalta. Kaunokirjallisilla käännöksillä on kuitenkin pyyhkinyt hieman paremmin: niiden osuus on ollut tasaisen nousujohteinen ja vuodesta 1990 määrä on kasvanut kaiken kaikkiaan 66 prosentilla. (Davies 2015.)

Büchler myös iloitsee lähtökielten monimuotoisuudesta: kymmenen eniten käännetyn kielen joukossa on pieniä Euroopan kieliä kuten ruotsi, norja ja tanska sekä kaksi ei-eurooppalaista kieltä, arabia ja japani. Useimmat Itä-Euroopan kielet ovat valitettavasti kuitenkin jääneet Büchlerin mukaan todella vähälle edustukselle. (Davies 2015.)

2.1.1 Käännosten julkaisun vastarinta

Sekä klassista että nykyaikaista maailmankirjallisuutta julkaisevan, voittoa tavoittelemattoman Archipelago-kustantamon vuonna 2003 perustanut Jill Schoolman kuvaa Yhdysvaltojen kiinnostuksen käännöskirjallisuutta kohtaan rypeneen noihin aikoihin lähestulkoon ennennäkemättömissä pohjamudissa. Hän muistelee kuinka suurten kustantamoiden selityksenä

tähän oli liiallinen riskinotto; käännökset kävivät heille liian kalliiksi, eivätkä ihmiset ostaneet niitä. (Ban 2015, 166 puhelinkeskustelustaan Schoolmanin kanssa.)

Pelkoja ja muita jarrutekijöitä aiheeseen liittyen on ilmassa yhtä lailla vielä tänäkin päivänä. Kansainvälistä fiktiokirjallisuutta kustantavan ja sitä Pohjois-Amerikkalaisille ja Brittiläisille markkinoille välittävän Europa Editions in päätoimittaja Michael Reynolds nostaa esiin foorumien ja äänitorvien puutteeseen liittyvät haasteet: Ulkomaiset kirjailijat eivät saa nostetta eivätkä näkyvyyttä esimerkiksi bloggaajien tai kirjailijattavien kautta, jotka kirjoittaisivat heidän teoksistaan suosituksia tai vinkkaisivat niistä sosiaalisessa mediassa. Myös kirjailijan mahdollisesti puutteellinen englannin kielen taito mutkistaa asioita vaikkapa tilanteessa, jossa hänen olisi lähdeävä kiertueelle. Tällöin kirjailijaa ei voi Reynoldsin mukaan laittaa matkaan yksin, vaan kustantamon edustajan on lähdeävä mukaan. (Ban 2015, 167.)

Yhdeksi syyksi käännösten vähäisyyteen Yhdysvaltojen markkinoilla on esitetty amerikkalaisten kustannustoimittajien yleinen kielitaidottomuus, kun heidän ulkomaalaisilta kollegoiltaan puolestaan taittuu sujuvasti sekä englanti että usein myös jotkin muutkin vieraat kielet (Morris 2015). Kustannustoimittaja ei tällöin kykene itsenäisesti arvioimaan käännettävää teosta eikä siis myöskään sitä, tekeekö käännös alkuperäisteokselle oikeutta. Sen sijaan hänen täytyy luottaa jonkun toisen sanaan asiasta. (Ban 2015, 163–164.) Lisäksi amerikkalaisilla kustantamoilla ei monessakaan tapauksessa ole ulkomaisten kustantamoiden tapaan vakituista kustannustoimittajaa, joka olisi nimenomaan erikoistunut ulkomaisten kirjallisuuden käännettäväksi ostamiseen, vaan he turvautuvat yleensä sekalaiseen tiedustelijajoukkoon (Morris 2015).

Jotkut ovat sitä mieltä, että syynä vaikeuteen myydä amerikkalaisille ulkomaista kirjallisuutta on se, että he ovat muihin kansallisuuksiin nähden enemmän eristyksissä ja eristäytyneet, fyysisesti ja kulttuurisesti. Kun he eivät altistu tarpeeksi muille kulttuureille ja sitä kautta kiinnostu niistä enemmän, kohdistuu heidän lukuintonsakin yksipuolisesti vain kotimaiseen kirjallisuuteen. (Ks. esim. Christie, 2012; Morris 2015.) John Glusman, varapuheenjohtaja ja päätoimittaja W.W. Norton -kustantamossa, arvelee amerikkalaiskoulujen vieraiden kielten opetuksen puutteen olevan yhteydessä ongelmaan. Samalla hän muistuttaa amerikkalaisten vähäisestä matkustelusta – vain noin kolmannes heistä ylipäättään omistaa passin – joka ei sekään varmasti auta kasvattamaan mielenkiintoa vierasmaalaista kirjallisuutta kohtaan. (Morris 2015.)

Toisaalta ajatukselle kulttuurisesta eristyneisyydestä on esitetty myös melko vastakkaista näkökulmaa, jonka mukaan Yhdysvaltojen sulatusuuniyhteiskunta – mitä se epäilemättä

nimenomaan on vastaanotettuaan maahanmuuttajia ympäri maailmaa vuosisatojen ajan – saa amerikkalaiset kuvittelemaan, että he tietävät vieraista kulttuureista enemmän kuin todellisuudessa tietävät. (Morris 2015.) Muun muassa Publishers Marketplace -nettisivuston luoja Michael Cader on todennut uskovansa, että amerikkalaisilta kirjailijoilta itseltään kyllä löytyy niin monenmoista etnistä taustaa, että heillä on jo aivan tarpeeksi pätevyyttä edustamaan erilaisia kulttuureja (Cader 2008 Banin 2015, 162 mukaan).

Jyrkän vastalauseen edellä kuvattuun asenteeseen esittää Intiassa syntynyt amerikkalainen kirjailija Padma Venkatraman. Hän teroittaa, että vaikka monella yhdysvaltalaisella kirjailijalla onkin monikulttuurista taustaa, he ovat useissa tapauksissa varttuneet nimenomaan Yhdysvalloissa. Tällöin heiltä puuttuu sellainen tarkastelukulma, kuin mikä keskellä vierasta kulttuuria kasvaneelta ja siinä tiiviisti kiinni eläneeltä löytyisi. (Ban 2015, 162.)

Venkatraman toteaa, että kun ihminen ei tiedä tarkkaan mistä kirjoittaa, vieraista kulttuureista leviää vääristynyttä tietoa. Jos teos saa palkintoja, runsaasti näkyvyyttä ja lukijoita, väärän tiedon leviäminen käy pahimmillaan valitettavan tehokkaaksi. Juuri tätä ilmiötä ehkäistäksemme kirjamaailma tarvitsee Venkatramanin mielestä käännettyjä teoksia, joiden takana ovat juuri he, joilla on kertomastaan aito sisäpiirin tietämys. (Ban 2015, 162.)

2.1.2 Markkinoinnin tärkeys

Maailman tärkein kirja-alan tapahtuma, viisipäiväiset Frankfurtin kirjamesut, kokoaa joka syysyhteen yli 175 000 kustantamisen ammattilaista noin sadasta maasta. Tästä massiivisesta joukosta peräti 82 prosenttia on paikalla ostaakseen ja myydäkseen käännoikeuksia. Jokaisena vuotena messuilla on tietty teemamaa, ja syksyllä 2014 tämä titteli kuului Suomelle. Frankfurtin kirjamesut on Suomelle suurin kulttuurivientitapahtuma ja keskeisessä osassa Suomen teemamaahankkeessa olikin käännoikeuksien myynti. ([http://www.finlit.fi/fili/frankfurt2014/teemamaahankkeesta/.](http://www.finlit.fi/fili/frankfurt2014/teemamaahankkeesta/))

Noilla samaisilla kirjamesuilla Richard Charkin, englantilaisen kustannustalo Bloomsburyn toimitusjohtaja ja International Publishers Associationin puheenjohtaja, pyysi suorasukaisesti ei-englanninkielisiä kustantajia ja agenteja lopettamaan yrityksensä myydä oikeuksia englanninkielisille kustantajille. Hänen näkemyksensä mukaan kansainvälisten kustantajien kannattaisi ennemmin tuottaa englanninkieliset käännökset suoraan itse, eikä kuluttaa aikaansa ja energiaansa myyntipuheisiin. (Wilkins 2014.)

Ban kommentoi kustannustalon itse toteutettujen käännösten toki olevan yksi mahdollinen tapa sukeltaa uusille kirjamarkkinoille kun apuna vielä on materiaalin sähköisen levittämisen mahdollisuus sekä tarvepainatukset (*print-on-demand*). USA:ssa myymiseen viitaten hän muistuttaa kuitenkin käännettyjen teosten kaupaksi saamisen olevan lopulta mahdoton tehtävä, jos paikallinen markkinointi ja jakelu eivät ole sen tukena. (Ban 2015, 162.)

Yhä useampi kustantamo julkaisee nykyään käännöskirjallisuutta. Tästä huolimatta alan yleinen ilmapiiri tuntuu tosiaan vastustavan ajatusta siitä, että käännöskirjallisuutta tuotaisiin englanninkielisiin maihin enemmän. (Ban 2015, 161.) John Glusman W.W. Nortonilta sanoo syyksi sen, että monet ulkomaiset kirjailijat ovat amerikkalaisille lukijoille niin vieraita (Morris 2015). Ja kuten todettua, vieraina he myös todennäköisimmin pysyvät, jos markkinointipuoleen ei olla halukkaita panostamaan.

Other Press -kustantamon perustajan Judith Gurewichin mielestä kyse ei ole siitä, etteivätkö amerikkalaiset itse haluaisi lukea ulkomaista kirjallisuutta, kuten toisinaan oletetaan. Haaste on pikemminkin siinä, että he pelkäävät. Gurewich uskoo, että vaaditaan täysosuma tietyn genren puitteissa – kuten vaikkapa Stieg Larsson pohjoismaisessa dekkarikirjallisuudessa. Kun joku tietty teos saa syystä tai toisesta näkyvyyttä ja on yhtäkkiä ikään kuin muodissa, lukijat pelmahtavat parvena sen ympärille. (Morris 2015.)

Morris myös nostaa esille amerikkalaisten kyltymättömyyden monia tiettyjä, suuria ulkomaisia kirjailijoita kohtaan, ja listaa nimet Gabriel Garcia Marquez, Umberto Eco, Carlos Fuentes, Michel Houellebecq, Roberto Bolaño, Milan Kundera, Haruki Murakami, Knutsen, Carlos Ruiz Zafón, Per Petterson sekä jo aiemmin mainittu Stieg Larsson. Vaikka osa näistä kynäniekoista on ehtinyt siirtyä tarinoitsemaan taivaallisiin työhuoneisiin, ei heidän suosiolleen näy loppua. Osa taas porskuttaa täyttä vauhtia elävien kirjoissa ajankohtaisina ja mediassa näkyvinä. Morris kuittaa asian toteamalla että toisinaan, kun jotain julkaisee, lukijat vain tulevat. (Morris 2015.) Ehkä toisten kohdalla kyse on ollut silkasta tuurista ja sanan leviämisestä puskaradion välityksellä, toisilla taas nimenomaan tehokkaasta markkinointikoneistosta.

Mitä tulee Gurewichin valitsemaan selitykseen amerikkalaisten “pelokkuudesta” ulkomaalaista fiktiota kohtaan, niin itse en välttämättä käyttäisi ilmiöstä samaa sanaa. Enemmänkin voisi kuvitella, että ihmiset ovat vain kaikesta maailmanlaajuisesta tarjonnasta hyvin häkellyksissään ja päät pyörällä. On vaikeaa päättää, mihin tarttua, kun valinnanvaraa on jo pelkästään oman maan

kirjallisuuden osalta niin paljon. Sellaisessa tilanteessa on ehkä luontevampaa napata luettavakseen kotimainen teos päästäkseen helpommalla – tai sitten kääntyä jonkin Morrisin luetteloimien kirjailijoiden kaltaisen nimen puoleen, joka on jo jossain määrin tuttu. Niinpä uusien teosten mainostus ja arvostelut, jotka toisivat niille aktiivisesti näkyvyyttä, olisivatkin varmasti avainasemassa häkellyksen hälventämisessä.

2.1.3 Argumentteja käännösten julkaisun puolesta

Kuten edellisessä alaluvussa jo mainittiin, kustantajien yksi suuri pelko käännösten julkaisuun liittyen ovat tietysti suuret kulut. Todellisuus voi kuitenkin olla aivan toista: hyvälle ulkomaalaisteokselle ennakkopalkkiota tarvitsee yleensä maksaa paljon vähemmän verrattuna menestyksekkääseen amerikkalaiskirjailijaan (Ban 2015, 172). Tästä on maininnut muun muassa Europa Editions'in Michael Reynolds. Hän toteaa amerikkalaisten kustantajien oman aktiivisuuden puutteen johtavan käännösten kohdalla tarpeettomaan rahanmenoon: He eivät seuraa ulkomaisia kirjamarkkinoita tietääkseen, mikä milloinkin on pinnalla ja lähde sitten kultamunien perään, vaan odottavat kunnes joku toinen tulee esittelemään menestyvän teoksen heille ja pyytää sitten Amerikan markkinoiden tyyliin korkeita ennakkopalkkioita. Suuret ennakot vievät tällöin tuntuvimman siivun lopullisista kuluista, joihin täytyy tietysti sisällyttää vielä kääntäjänkin palkkio. Reynolds lisää, etteivät amerikkalaiset kustantajat ymmärrä myöskään käyttää tällaisissa projekteissa hyväkseen apurahoja. (Ban 2015, 166 sähköpostikeskustelustaan Reynoldsin kanssa.) Apurahat, joita monet maat ja jotkin yksityiset instituutiot tarjoavat, voivat auttaa kääntäjän palkkion maksamisessa, oikeuksien hankkimisessa ja toisinaan myös painatuskuluissa (Ban 2015, 170).

Siihen saakka kunnes ruotsalaisesta Stieg Larssonista tuli Millennium-trilogioineen menestys maailmalla, suuret kustantamot eivät juuri tuntuneet uskovan että käännökset voisivat olla myös tuottavia. Kummalliseksi tällaisen asenteen todistaa muun muassa Penguin-kustantamon John Siciliano, joka matkustaa maailmalla kiinnostavien ulkomaisten kirjojen perässä ostaakseen niiden oikeuksia. Sicilianon mukaan kaikki Penguinin kustantamat käännöskirjat ovat tuoneet taloon rahaa. (Ayd, 2014.) Itse asiassa lukuisat ulkomaiset teokset ovat viime vuosina yltäneet bestseller-listoille asti (Christensen, 2014).

Kaunokirjallisuuden osuus on edelleen pieni kaikkien käännösten joukossa, mutta se on myös ollut vakaassa nousussa. Three Percent -nettisivuston mukaan fiktion ja runouden määrä on kasvanut USA:ssa vuodesta 2008 vuoteen 2014 mennessä 360:stä 587:ään (Morris, 2015) – Vuonna 2015 lukema tosin putosi 8,5 %, 549:ään. Three Percentin perustaja Chad W. Post sanoi tuolloin toivovansa, että kyse olisi vain normaalista heilahtelusta, ja että lukemat palautuisivat entiselleen seuraavana vuonna. Sen sijaan että tuijotetaan julkaistujen teosten kokonaislukumäärää, Post näkisi järkevimpänä keskittyä jo julkaistujen teosten lukijakunnan vaalimiseen ja haalimiseen. Mitä enemmän käännöksiä myydään, sitä halukkaampia kustantajat ovat jatkossakin tarttumaan ulkomaisiin teoksiin. (Flood 2015.)

Amerikkalaiset kustannuspiirit vaikuttavat kyllä tätä nykyä kiinnittävän enemmän huomiota ulkomaisiin teoksiin. Esimerkiksi Yhdysvaltojen tärkeimmällä kustannustapahtumalla, Book Expo Americalla (BEA), on vuodesta 2014 lähtien ollut erillinen alue ainoastaan käännösteoksia koskevia asioita varten (Ban 2015, 169). Niin ikään media antaa nykyään enemmän tilaa ulkomaisille kirjailijoille. Lisäksi kansainvälisten teosten tavoittamista ovat jouhevoittamassa nettisivustot, jotka helpottavat neuvottelua ulkomaisista kirjaoikeuksista, sekä uutiskirjeet, blogit ja kirjallisuuslehdet, jotka esittelevät kansainvälistä fiktiota englanniksi. Kansainvälistä kirjallisuutta julkaisevien kustantamoiden ympärille vaikuttaa myös alkaneen muotoutua omanlaisensa yhteisö ihmisistä, jotka lukevat käännöskirjallisuutta ja tahtovat puhua siitä. (Ban 2015, 172.)

Chad W. Post summaa käännöskirjallisuuden tuomiksi oleellisimmiksi hyödyiksi tuoreuden tunnun ja kohdemaassa vallitsevien kirjallisten konventioiden ravistelun. Käännökset esittelevät lukijoille uusia aiheita, uusia rakenteita sekä uusia tyylejä ja tapoja kirjoittaa elämästä. Sellaista tarvitaan, jotta kohdemaan kirjallisuus ei juuttuisi tuttuihin uomiinsa ja toistamaan samoja vanhoja käytäntöjä. (Christensen, 2014 Banin 2015, 161 mukaan.)

2.1.4 AmazonCrossing

Vuonna 2015 Hautalan *Kuokkamummo*-teoksen julkaisi englanninkielisenä kustantamo nimeltään AmazonCrossing, joka on osa maailmanlaajuisia verkkokauppajättiä, Amazon.com:ia. AmazonCrossing perustettiin vuonna 2010 tuomaan kansainvälistä fiktiokirjallisuutta yhtiön verkkokirjakauppaan, josta sen tavoittaisi massiivinen englanninkielinen lukijakunta (González, 2017). Tulokas on ravistellut USA:n kirjankääntämisspiirejä melkoisesti, sillä sen taloudellinen

voima sekä asiakasdata, jota se kerää ja analysoi oppiakseen lukijoiden mieltymyksistä, ovat valtavia (González, 2017).

Ensimmäisenä vuotenaan AmazonCrossing osuus kaikista USA:ssa käännettyistä teoksista, joita oli tuolloin kaiken kaikkiaan 340 kappaletta, käsitti ainoastaan kaksi nimikettä. Kuusi vuotta myöhemmin fiktio- ja proosakäännöksiä julkaistiin yhteensä 607, joista peräti 10 prosenttia oli lähtöisin Amazonin katon alta. Osuus oli reilusti suurempi kuin yhdenkään toisen vieraskielistä kirjallisuutta englanniksi julkaisevan kustantamon. (González, 2017.)

Kun alkuperäisteosten kielet olivat AmazonCrossingin ensimmäisenä vuotena rajoittuneet saksaan ja ranskaan, vuonna 2016 kieliä oli kahden sijasta viisitoista. Tuohon joukkoon mahtuivat värikkäästi myös muun muassa heprea, indonesia, kiina ja suomi. (González, 2017.) Suomenkielisiä teoksia julkaistiin kyseisenä vuotena neljä kappaletta (Eng, 2017). Vuotta aiemmin Amazon oli ilmoittanut sijoittavansa 10 miljoonaa dollaria AmazonCrossingin toimintaan lisätäkseen käännöstensä lukumäärää ja monipuolistaakseen lähtökielten valikoimaa entisestään vuosikymmenen loppuun mennessä (Flood, 2015).

Hallitseva kieli kustantamossa on tähän mennessä ollut selkeästi saksa: Noin puolet AmazonCrossingin vuonna 2015 julkaisemista teoksista ja kolmasosa vuodelta 2016 oli alunperin saksankielisiä. Ranska ja espanja, joista yleisesti käännetään eniten nimikkeitä englanniksi, ovat siis jääneet tässä tapauksessa jalkoihin. AmazonCrossingin huomattavin myyntimenestys on ollut saksalaisen Oliver Pötzschin “The Hangman’s Daughter”, jonka englanninkielinen käännös on haalinut painetut sekä ladattavat kappaleet yhteenlaskettuna 1,5 miljoonaa lukijaa. (González, 2017.)

Varsinaisia toimitustaloja AmazonCrossingilla on Yhdysvaltojen Seattlen lisäksi viidessä eurooppalaisessa kaupungissa. Kustannustoimittajat etsivät teoksia kaikkialta pitäen tuntosarvensa pystyssä muun muassa kirjallisuuskonferensseissa ja hyödyntäen yrityksen sisäistä tietämystä. Yrityksellä on myös erillinen nettisivu, jonka kautta kirjailijat ja kääntäjät voivat lähettää ehdotuksiaan teoksista, jotka heidän mielestään kannattaisi kääntää englanniksi. AmazonCrossingin toimitusjohtaja Gabriella Page-Fort sanoo, että heidän ensisijaisena päämääränään on metsästää loistavia tarinoita, ja sellaisia voi tulla vastaan missä päin maailmaa tahansa. (González, 2017.) Ja koska yritys toimii lukuisissa maissa ympäri maailmaa, heidän on mahdollista saada tietoa siitä, mikä lukijoita kiinnostaa missäkin (Flood, 2015). AmazonCrossingin toimitus keskittyy lähinnä genrekirjallisuuteen, joka on menestynyt jo omalla kielellään, mutta se tarttuu myös arvostettuihin

korkeakirjallisiin teoksiin, jos arvelee niiden olevan englanninkielisten lukijoiden mieleen (González, 2017).

Nykyään AmazonCrossing ei käännä kirjallisuutta enää ainoastaan englanniksi, vaan myös englannista useille muille kielille. Kaiken kaikkiaan kustannustalo on tähän mennessä kääntänyt yli 900 nimikettä viidelle eri kielelle, kirjailijoilta 35 eri maasta ja 21 eri kielestä. Chad W. Post on ilmaissut innostuksensa AmazonCrossingia kohtaan toteamalla, että siinä missä monet suuret kustantamot suhtautuvat kansainväliseen kirjallisuuteen välinpitämättömästi ja kärsivät resurssien puutteesta, ei Amazonilla tällaisia ongelmia tunneta lainkaan. (González, 2017.)

Kaikkien alan toimijoiden, kuten New Yorkin kustantamoiden ja kirjakauppojen sekä joidenkin kirjailijoiden, suhtautuminen AmazonCrossingiin ei kuitenkaan ole ollut positiivinen. Monet kirjakaupat ovat suoranaisesti boikotoineet sen julkaisemia nimikkeitä, koska eivät katso hyvällä yhtiön hinnoitteluvoimaa eivätkä hallitsevuutta kirjamyynnissä. Jotkut lisäksi kokevat, että kirjat ovat rahanhimoisen ja vallastaan huumaantuneen yrityksen silmissä pelkkiä tuotteita. Asiantuntijoiden mukaan AmazonCrossingin kustantamien teosten kohdalla on myös epätodennäköisempää se, että perinteiset kirjalliset tahot antaisivat niistä arvosteluja. (González, 2017.) Tässä onkin siis kirjailijalla mietinnän paikka: tullakko julkaistuksi mutta samalla kenties joutua tiettyjen kirjallisten portinvartijoiden silmissä mustalle listalle, vai kylmähermoisesti vain sysätä moiset ajatukset taka-alalle ja ottaa sopimus vastaan kun sellainen on tarjolla?

Tapetilla on ollut sekin, kuinka AmazonCrossing kohtelee kääntäjiään, sillä palkkioiden maksua ja käännöstöiden myöntämistä heille on pidetty leväperäisinä (González, 2017). Jotkut kääntäjät ovat esimerkiksi sanoneet, että heidän pyytämiään palkkioita kilpailutetaan ja että työ myönnetään lopulta pienintä korvausta pyytävälle. Vuonna 2014 The French literary translators' association lähetti kustantamolle avoimen kirjeen, jossa se nosti esille useampia korviinsa kantautuneita epäkohtia, mitättömiksi katsomansa palkkiot yhtenä niiden joukossa. (Flood, 2015.) Yhtiön mukaan kaikki syytökset eivät pitäneet täysin paikkaansa, mutta se sanoo kuitenkin päivittäneensä kääntäjiään koskeneita käytänteitä viime vuosina monin tavoin näille edulliseen suuntaan (González, 2017).

Vuonna 2015 kustantaja Sarah Jane Gunter kiisti kääntäjien valinnan tarjottujen hintojen perusteella täysin (Flood, 2015). Saman teki Page-Fort paria vuotta myöhemmin. Hän kertoi, että kääntäjät voivat tarkoitukseen suunnatulla nettisivustolla löytää vapaasti erilaisia projekteja ja antaa käännösnäytteitä, jonka jälkeen useampi eri kustannustoimittaja arvioi töitä ja valitsee tehtävään

sellaisen kääntäjän, joka vaikuttaa välittävän kirjailijan äänen ja hänen tekstinsä sävyn kaikkein parhaiten. (González, 2017.)

2.2 Suomalaisen kirjallisuuden vienti ulkomaille

Suomi on pieni maa pienellä kielialueella, eikä kirjojemme käännösoikeuksien myyminen ulkomaisille kustantamoille, eritoten englanninkielisille sellaisille, ole koskaan ollut tehtävä helpoimmasta päästä. Kirjallisuusvientimme oli 1950-luvulta alkaen tarkasteltuna pitkään takkuilevaa ja tehotonta, vaikka sekaan mahtuikin myös hieman eloisampia kausia. Tahmeuteen on ollut useampia eri syitä, kuten promootion puute sekä huterat yhteydet ulkomaisiin toimijoihin.

Merkittävä taitekohta käännösten myynnille olivat Frankfurtin kirjamessut vuonna 2014. Jo muutama vuosi niitä ennen, kun Suomi oltiin nimetty tulevaksi teemamaaksi, alettiin kirjallisuudestamme kiinnostua ulkomailta uudella tavalla, englanninkielisessä maailmassa peräti ennennäkemättömästi. Messujen jälkeisinä vuosina niiden nostattavasta vaikutuksesta ollaan saatu nauttia yhä enemmän, kun kirjavientimme on kasvanut kasvamistaan ja suomalaisten teosten käännökset ovat lisäksi menneet maailmalla hyvin kaupaksi. Luonnollisestikin sopii kiittää alan toimijoita kustantamoista ja organisaatioista kirjallisuusagentteihin: he ovat käärineet kunnolla hihansa ja ovat aktiivisempia kuin milloinkaan aiemmin. Mutta kun Frankfurtin kirjamessujen nostattama innostus alkaa hiljalleen tasaantua, ollaan varsinaisen työn edessä, jotta Suomen kirjallisuus pysyisi maailmalla kiinnostavana jatkossakin.

2.2.1 Tilanne 1900-luvun puolivälistä 2010-luvulle

Vuoteen 2010 mennessä, jolloin Raila Hekkanen Helsingin yliopistosta julkaisi suomalaisen proosakaunokirjallisuuden kääntämistä englanniksi Isossa-Britanniassa vuosina 1945–2003 tutkivan väitöskirjansa, suomesta englanniksi käännettyä kaunokirjallisuutta ei ollut ollut järin paljon. Hekkasen tutkimusajanjaksolla, lähes 60 vuoden aikana, Isossa-Britanniassa julkaistiin vaatimattomat 28 suomesta englanniksi käännettyä romaania ja novellikokoelmaa. Itsestäänselvyys ei myöskään ollut tuolloin se, että teokset saisivat kunnolla näkyvyyttä ja yleisöä. (Hekkanen 2010, 6.)

Tuotteliaimmat käänösvuosikymmenet olivat 1950- ja 1990-luku, joista ensimmäisellä Mika Waltarin historialliset romaanit saivat tuekseen mittavan markkinointikoneiston sekä Brittein saarilla että Yhdysvalloissa. Myös sota-aiheisia romaaneja käännettiin jonkin verran. Sekä Waltarin tuotoksista että Linnan Tuntemattomasta sotilaasta on kuitenkin niitä tuolloin käännettäessä karsittu pois useita satoja sivuja. Myös ruotsin kautta kääntäminen oli tavallista. 1990-luvulla mittavia poistoja saati välikielen kautta kääntämistä ei kuitenkaan enää katsottu hyvällä. Silloin muun muassa Leena Khronin, Rosa Liksomien ja Arto Paasilinnan teokset löysivät tiensä englannin kielelle. (Hekkanen 2010, 6.)

Hekkanen kirjoittaa, että käänöstoiminta reipastui selvästi 2000-luvulle tultaessa, mistä ollaan todennäköisesti saatu kiittää aiempaa tehokkaampaa käänösoikeuksien myyntiä ja suomalaisten kirjojen promootiota (Hekkanen 2010, 6). Kaiken tämän taustalla on ollut vahvasti yhteyksien ammatillistuminen ja institutionaalistuminen suomalaisten tahojen ja ulkomaisten kustantamoiden välillä (Hekkanen 2010, 200). 1990-lukuun verrattuna näiden toimijoiden väliset yhteydet ovat 2000-luvulla olleet huomattavasti vahvempia ja pidempiaikaisia, eikä niiden hoitaminen ole enää ollut yhden ainoan henkilön kontolla (Hekkanen 2010, 157). Organisaatiot, joiden tehtävänä on edistää suomalaisten kirjojen kääntämistä, ovat nekin kehittyneet, ja lisäksi suomalaisen kirjallisuuden kääntäjille järjestetään maassamme perehdytystä (Hekkanen 2010, 199–200). 2000-luvulla merkittävimmät institutionaaliset käänöstoimijat olivat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) alaisuudessa toimiva Suomalaisen kirjallisuuden tiedotus- ja vientikeskus FILI sekä Books from Finland -kirjallisuuslehti. Näiden lisäksi tärkeitä olivat tietysti myös suomalaiset ja ulkomaiset kustantamot sekä kirjailijat ja kääntäjät itse. (Hekkanen 2010, 118–153.)

Vuonna 1977 perustettu FILI välittää ammattilaiskontakteja sekä kokoaa yhteen Suomen kirjallisuuden kääntäjät (<http://www.finlit.fi/fili/mika-fili/>). Vuonna 2015 SKS ilmoitti, että FILI tulee kohdentamaan viestintäänsä yhä enemmän ulkomaisille kirjallisuusammattilaisille, kustantamoille ja agentuureille. Vuodesta 1967 vuoteen 2008 paperiversiona ja siitä eteen päin verkossa ilmestyneen Books from Finland -lehden julkaiseminen puolestaan päätettiin vuoteen 2015. Tuona aikana se ehti esitellä tuhansittain suomalaisia kirjoja, kirjallisuuden lajeja ja kirjailijoita englanniksi. Valtava ja tärkeä aineisto onkin nykyään digitoituna sähköiseksi arkistoksi osoitteeseen www.booksfromfinland.fi. SKS on perustellut ratkaisua sillä, että tarve maamme kirjallisuuden esittelylle englannin kielellä on tätä nykyä toisenlainen: Suomen kirjallisuudesta kirjoitetaan englanniksi ja muilla kielillä paljon muutenkin, suurimmissakin kansainvälisissä julkaisuissa. (http://www.finlit.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/books-finland-siirtyy_arkistomuotoiseksi#.Wci-ZtNJZ0s.)

Vielä 2000-luvullakin suomesta englanniksi käännetyn proosan määrä oli kuitenkin vähäinen (Hekkanen 2010, 197). Kirjan päätyminen englanninnokseksi ei tietenkään myöskään taannut sen menestystä arvostelu- ja myyntirintamalla, vielä tuolloinkaan (Hekkanen 2010, 200). Mitä menneiden aikojen käännosten kehnoon vastaanottoon tulee, monet ovat arvelleet mahalaskun johtuneet niiden laadun riittämättömyydestä. Kuitenkin esimerkiksi käännosten kattavuudella alkuteokseen nähden on huomattu olevan järin vähän merkitystä siihen kuinka teos lopulta otetaan kohdemaassa vastaan. (Hekkanen 2010, 204.) Luonnollisestikin on näin, sillä eiväthän käännöstä lukevat tiedä, mitä siitä on alkuteokseen nähden esimerkiksi jätetty pois, elleivät he sitten ole lukeneet molempia ja kykene näin vertaamaan tuotoksia keskenään.

Luvussa 2.1.2 käsittelin kohdemaan kustantamon markkinointitoimien tärkeyttä käännosten menestymisessä. Hekkanen mainitsee omassa tutkimuksessaan saman todeten, että markkinoinnilla on menetykseen huomattavasti suurempi merkitys kuin vaikkapa juuri kattavuudella (Hekkanen 2010, 204). Sen sijaan suomalaisten toimijoiden mahdollisuudet vaikuttaa kohdemaan markkinointiin ja käännosten pärjäämiseen siellä ylipäätään ovat yhä Hekkasen tutkimuksen aikaan olleet heikot (Hekkanen 2010, 200).

Syyttävä sormi käännosten kehnon elinkaaren suhteen osoittaa usein herkästi englanninkielisten alueiden pitkäaikaiseen maineeseen hankalina kohdemaina, joissa käännoksen parempi pärjääminen on tunnetusti ollut epätodennäköistä. Hekkanen ei kuitenkaan pidä asiaa niin suoraviivaisena. Hän muistuttaa, että esimerkiksi Iso-Britanniasta löytyy useampia kustantamoita, joissa fokus on suunnattu juuri käännoskirjallisuuteen ja jotka ovat myös menestyneet käännoiksi julkaisemalla. Vieraita eivät ole maassa myöskään säännölliset käännoispalkinnot ja muu rahallinen tuki tai käännoсарvostelut niin suurissa päivälehdissä kuin erikoisjulkaisuissakaan. Lopputulema ei suinkaan ole se, että käännoksen julkaiseminen tai sen menestys Briteissä olisi helppoa, mutta sille on edellytyksensä. (Hekkanen 2010, 200.)

2.2.2 Frankfurtin kirjamesut 2014 ja niiden vaikutus kirjallisuusvientiin

Radikaalimpi muutos maamme kirjallisuusvientiin sattui 2010-luvulle tullessa olemaan aivan nurkan takana: käännekohta oli Frankfurtin kirjamesut vuonna 2014, joissa Suomi oli teemamaana tahkoamassa käännoссopimuksia. Teemamaan kirjallisuus alkaa kiinnostaa maailmalla tyypillisesti

jo noin kolme vuotta ennen varsinaisia messuja ja samalla aallolla saadaan ratsastaa vähintään kolme vuotta myös niiden jälkeen. Näin on ollut Suomenkin kohdalla. (Petäjä 2017.)

Vuodesta 2011 vuoteen 2012 kirjallisuusviennin kerrottiin ensin kasvaneen liki 60 prosenttia (Majander 2013). Kasvu on sittemmin ollut vakaata ja vauhdikasta läpi vuosikymmenen. FILIn tiedotteen mukaan suomesta, suomenruotsista ja saamesta käännetyn kirjallisuuden oikeuksien myynti kasvoi vuonna 2016 yli kolmanneksella 3,14 miljoonaan euroon verrattuna vuoteen 2015. Kasvussa ei kuitenkaan ole ollut yksin oikeuksien vienti: myös rojaltiltulot lähes kaksinkertaistuivat vuodesta 2014 vuoteen 2016. Suomalaisten kirjojen käännökset siis menevät myös kaupaksi kohdemaassa, mikä onkin ratkaisevaa sen kannalta, ostetaanko kirjojen oikeuksia myös jatkossa. Merkillepantavaa on lisäksi se, että ainoastaan suomalaisilta kustantajilta ja kirjallisuusagenteilta kerätyistä luvuista jäävät ulkopuolelle teokset esimerkiksi Sofi Oksasen ja Kjell Westön kaltaisilta kirjailijoilta, joiden agentti on ulkomainen. Niinpä suomalaista kirjallisuutta myydään itse asiassa enemmän kuin mitä raportti kertoo. (<http://www.finlit.fi/fili/suomalaisen-kirjallisuusviennin-markkina-arvo-2016/>.)

Yllättäen suomalaista kirjallisuutta ostetaan nykyään eniten Yhdysvaltoihin ja Iso-Britanniaan, joiden osuus viennistä on neljännes. Tulojakin syntyy uudella tavalla, kun markkinat ovat suuret (<http://www.finlit.fi/fili/suomalaisen-kirjallisuusviennin-markkina-arvo-2016/>). Aiemmin englanninkieliseen maailmaan on pyritty etupäässä Saksan ja Ranskan kautta (Petäjä 2017). Saksa pysyttelee kuitenkin toisella sijalla USA:n ja Brittein saarten jälkeen ja se on myös kasvattanut prosenttiosuuttaan (<http://www.finlit.fi/fili/suomalaisen-kirjallisuusviennin-markkina-arvo-2016/>). Suomen kirjallisuusviennin pitkäaikainen vahvuus on ollut lastenkirjallisuus, ja esimerkiksi Timo Parvelan tuotanto on saavuttanut Saksan markkinoilla suuren suosion (Aitonurmi 2016).

Vuoden 2017 kesällä sekä USA:ssa että Britanniassa arvostelumenestykseksi nousi Pajtim Statovcin romaani *Kissani Jugoslavia*. Arvionsa teoksesta ovat antaneet The Guardian sekä The New York Times. Romaanilla on kaksi arvostettua kustantamoa: Pantheon Books ja Pushkin Press. (Petäjä 2017.) Muita viime vuosina englanninkielisillä kirjamarkkinoilla pidettyjä suomalaiskirjailijoita ovat olleet esimerkiksi Salla Simukka, Emmi Itäranta, Johanna Sinisalo ja Leena Krohn. Nuortenkirjailija Simukan Lumikki-trilogiasta on myös parhaillaan tekeillä Hollywood-elokuva. Itärannan *Teemestarin kirja* on käännetty 14 kielelle ja sen kustantaja Yhdysvalloissa on nimekäs HarperCollins. Sinisalon *Auringon ydin* puolestaan on löytänyt tiensä neljälle kielelle ja arviot siitä Yhdysvalloissa ovat olleet positiivisia. Kaksi viimeksi mainittua kuuluvat suomalaisen

spekulatiivisen fiktion kentälle, joka onkin vaikuttanut olevan käännöskiinnostuksen osalta hienoisessa nousussa. (Aitonurmi 2016.)

Marko Hautalan *Kuokkamummo*, spekulatiivista fiktiota sekin, oli yksi AmazonCrossingin niin kutsutun Spotlight-ohjelman neljästä löydöstä vuoden 2014 Frankfurtin kirjamessuilla. Spotlight-ohjelman idea on kummunnut Frankfurtin kirjamessujen teemamaa-perinteestä: ohjelman valokeila on vuodesta 2011 kohdistettu aina nimenomaan kirjamessujen kunkin vuoden teemamaahan ja sen kirjojen julkaisuun. (<https://www.sttinfo.fi/tiedote?releaseId=18517365>.) Elina Ahlback Literary Agency:n nettisivuilla kerrottiin varhaisten arvioiden *Kuokkamummon* käännöksestä olleen yhdysvaltalaisella kirjallisuusbloggaaja-rintamalla erittäin kiittäviä (<https://www.ahlbackagency.com/2015/09/u-s-readers-love-marko-hautalas-the-black-tongue/>).

Myös suomalaisen kirjallisuuden klassikot sekä kansainväliselläkin tasolla korkealaatuiset sarjakuvamme menevät kaupaksi ulkomaille (Aitonurmi 2016). Vuonna 2015 Penguin Classics -sarjassa julkaistiin täysin uusi englanninnos *Tuntemattomasta sotilaasta*, laatijanaan Liesl Yamaguchi (Ks. esim. Majander, 2015). Sarjakuvista puolestaan eritoten vuoden 2012 Sarjakuva-Finlandian voittaja, englanniksikin käännetty *Pikku närhi*, ei ole jäänyt maailmalla huomiotta (Aitonurmi 2016).

Aitonurmi muistuttaa kirjallisuusviennin olevan pitkäjänteistä työtä. Siksi monet käännettäviksi päätyneet teokset saattavat alkukielellään olla jo jokusen vuoden vanhoja, eikä niitä enää välttämättä myydä suomalaisten kirjakauppojen hyllyillä ollenkaan. Mutta se mikä meillä on jo ehkä ehditty unohtaa, saattaa ampaista uuteen nousuun käännöksen myötä. (Aitonurmi, 2016.)

Aineettoman kulttuurisen arvon lisäksi onnistuneella kirjallisuusviennillä saattaa olla muitakin hyviä vaikutuksia: alalle syntyy työpaikkoja sekä, jos oikein tunnetusta teoksesta on kyse, maalle jopa turismia. Jälkimmäistä on onnistunut synnyttämään esimerkiksi Stieg Larssonin dekkarikuume Ruotsiin. (Aitonurmi 2016.)

2.2.3 Kirjallisuusagentit ja muut kirja-alan toimijat

Kuudessa vuodessa suomalaisen kirjallisuuden käännösoikeuksien kansainvälisessä kysynnässä on nähty lähes 150 prosentin kasvu. Menestyksen takana on ollut useita eri tekijöitä panostustaan lisänneiden suomalaisten kustantamoiden ja muiden kirja-alan toimijoiden ollessa tehojoukon

kärkeä. Aivan yhtä suuri merkitys on ollut myös itsenäisten suomalaisten kirja-agentuurien synnyllä ja niiden aktiivisella otteella kansainvälisiin markkinoihin. (Petäjä 2017.) Niiden on etsittävä jokaisen teoksen kohdalla erikseen käsiinsä oikeat kustantajat ja onnistuttava tartuttamaan oma innostuksensa kirjasta myös heihin (Gustafsson 2017). Kirja-agentuurien tämän hetken merkittävin toimija on Elina Ahlback Literary Agency, jonka listoilla on monta menestyvää nimeä, heidän joukossaan esimerkiksi Hollywood-valloittaja Salla Simukka (Petäjä 2017).

Suurilla kustantamoilla on ollut omat osastonsa käännösoikeuksien myyntiä varten jo verrattain pitkään. Erillinen kirja-agentuuriala on kuitenkin herännyt Suomessa vasta hiljattain. Elina Ahlbackin kirjallisuusagentuuri on ollut pystyssä kahdeksan vuotta. Se on ensimmäisiä Suomeen koskaan perustettuja kirja-agentuureja ja edelleen yksi niistä harvoista, joita maassamme on. (Gustafsson 2017.) FILIn johtaja Tiia Strandénin mukaan Suomen agentuurien lukumäärä vastaa Norjan ja Tanskan tarjontaa, kun taas Ruotsissa ollaan aivan eri sfääreissä, vaikka markkinat eivät ole erilaiset muihin Pohjoismaihin nähden (Hiidensalo 2017); Ruotsissa on parikymmentä agentuuria, joista monet ovat toimineet jo vuosikymmeniä (Gustafsson 2017).

Elina Ahlback näkee Suomen vielä toistaiseksi löytymättömänä helmenä, jonka kirjallisuudessa kiinnostusta herättävät omintakeinen kerronta sekä ainutlaatuiset tarinat. Erityisesti maailmalla ollaan tunnuttu viehättyvän suomikummasta eli fantasia-, tieteis- ja kauhukirjallisuudesta. (Gustafsson 2017.) Omintakeinen kerronta ja ainutlaatuinen tarina pätevät myös Hautalan *Kuokkamummoon*. Ahlback kuitenkin varoo viemästä maamme kirjallisuutta ulkomaille pelkästään tietyllä genreleimalla varustettuna, sillä muuten sivuun saattaa jäädä monia upeita teoksia, joita ei voi suoraan lokeroida (Gustafsson 2017).

Ahlback on sanonut tuntevansa vahvasti, että kiinnostus pohjoismaisesta dekkarikirjallisuudesta on muuttamassa kurssiaan Suomen suuntaan. Itse asiassa hän uskoo, että kymmenen vuoden kuluessa suomalainen kirjallisuus on jo maailmanlaajuisesti ehta kiintotähti. (Gustafsson 2017.) Hän muistuttaa kuitenkin erottautumisen tärkeydestä, sillä Suomen kielialue ja maailmalle myydyt käännökset ovat kansainvälisessä mittakaavassa piskuisia. Jotta erottautuminen onnistuisi, tarvitaan ammattitaitoisen agentin apua sekä myyvää brändäystä niin kirjojen kuin kirjailijoidenkin ympärille. (Gustafsson 2017.)

Agentuurien määrällisestä vähyydestä huolimatta ala on kehittynyt Suomessa nopeasti (Gustafsson 2017). Vuoden 2017 alussa toimintansa aloitti Helsinki Literary Agency -agentuuri, jonka perustivat yhdessä Gummerus Kustannus, Kustannusosakeyhtiö Teos sekä Schildts & Söderströms. Suomessa tämänkaltaista kustantamoiden yhteistoimintaa käännösoikeuksien myymiseksi ei ole

aikaisemmin nähty. Hankkeen ollaan katsottu olevan paikallaan nyt, kun suomalaisesta kirjamenestyksestä ja kiinnostuksesta maailmalla on näyttöä. (Gummerus 2017.) Ja ahkeraa työtä tekijöineen alalla tosiaan tarvitaan, sillä kuten Petäjä (2017) muistuttaa, Frankfurtin kirjamesujen vaikutus alkaa näitä aikoja laantua. Tällöin suomalainen kirjallisuus on kyettävä pitämään pinnalla muillakin keinoin. Mutta loppujen lopuksi on hyvä pitää mielessä myös tämä tärkeä pointti, josta Hautala blogissaan kirjoittaa: “Koska näin kova myötätuuli on suomalaisille uutta, kansainvälisistä markkinoista puhutaan paljon. Vaarana on, että menestyksestä ulkomailla tulee kirjallisuuden laadun mittari. Sitä se ei mitenkään yksiselitteisesti ole. Suomessa on paljon kirjallisuutta, joka on huonosti myytävissä maailmalle mutta jonka merkitys on suuri.” (Hautala 11.6.2016)

3 Tutkielman käsitteistö

Tämän luvun tarkoituksena on hahmotella tutkielmani kannalta olennaista käsitteistöä ja niihin liittyvää aiempaa tutkimusta. Ensimmäisessä alaluvussa suurennuslasin alla ovat kääntäjän etiikka, siihen tiiviisti liittyvät vaatimukset mielipiteitä jakavasta uskollisuudesta sekä uskollisuutta aikoinaan seurannut ja sitä hieman kehnolla menestyksellä korvaamaan pyrkinyt ekvivalenssin käsite. Lisäksi tarkastelen alkutekstin ja käännöksen eroihin keskittyvää ja eroja suosivaa koulukuntaa sekä hieman sitä, onko kenties olemassa teoksia, jotka jostain syystä ansaitsevat omistautuvampaa kääntämistä kuin jotkin toiset.

Tekijyyttä käsittelevässä luvussa 3.2 syvennyn tarkemmin siihen, mihin suuntaan kääntäjän rooli on oikeastaan muovaantunut. On ymmärretty, että kääntäjä on elävä yksilöllinen ihminen, ei robotti, joka täysin ulkoisista ja sisäisistä vaikuttimista riippumatta suoltaisi neutraalin kopion alkuperäisteoksesta. Kääntäjä on siis nykyään vapaampi toimimaan työssään, vaikka hänellä toki onkin yhä tietyt rajoitteet. Hän toimii aina vain vahvemmin kirjailijan rinnalla sen sijaan että olisi tälle alisteinen, vaikka kirjailijan auktoriteettiasema ja sananvalta käännöksen suhteen ovat nekin voimissaan. Kääntäjä voidaan ajatella osana yhdenvertaista dialogia ja dialogista vallankäyttöä, jonka eri kirja-alan toimijat yhdessä muodostavat, sekä osaksi myös eräänlaista Bahtinilaista karnevaalia, jossa hyväntahtoisen naurun avulla voitetaan pelko alkuteoksen ylivaltaa kohtaan.

Valtansa myötä kääntäjällä on luonnollisesti myös vastuunsa muita kohtaan. Kääntäjä, joka ymmärtää toimia eettisesti ja tämän vastuun mukaan, kunnioittaa niin alkuteosta ja sen luoja kuin myös heitä, joille käännös on matkalla luettavaksi.

Viimeisessä alaluvussa selvennän lopulta tutkittavan aineistoni avainkäsitteistöä eli pragmaattisia adaptaatioita sekä niihin kuuluvia lisäyksiä, poistoja ja korvauksia.

3.1 Kääntäjän etiikka sekä vaihtuvat mielipiteet uskollisuudesta, muokkausvapaudesta ja epäilyttävästä ekvivalenssista

3.1.1 Neljä keskeisintä arvoa Andrew Chestermanin mukaan

Chesterman näkee kääntäjän etiikan jakautuvan kahteen ryhmään: makro- ja mikroettisiin kysymyksiin. Makroeettisyys käsittää laajempia pohdinnan aiheita liittyen kääntäjän ja muun maailman välisiin suhteisiin. Niiden puitteissa mietitään muun muassa sitä, millainen rooli ja millaiset oikeudet kääntäjillä on yhteiskunnassa ja millaiset ovat heidän työolonsa, palkkionsa tai valtasuhteet asiakkaidensa kanssa. Mikroettinen puoli sitä vastoin koskee kääntäjän toimia itse tekstin parissa, esimerkiksi hänen valitsemiaan käännösstrategioita. Makrotasolla on vaikutuksensa mikrotasoon ja kääntäjän yksittäisiin valintoihin, ja mikrotason tekstuaaliset valinnat vaikuttavat lopulta kulttuurienvälisiin suhteisiin. (Chesterman 1997, 170.)

Chesterman esittää, että kääntäjillä vaikuttaisi olevan neljä keskeistä eettistä arvoa, joihin he työssään nojaavat: **selkeys** (*clarity*), **todenmukaisuus** (*truth*), **luottamus** (*trust*) ja **ymmärrys** (*understanding*) (Chesterman 1997, 175). Kaksi ensimmäistä liittyvät tekstien välisiin suhteisiin, kaksi jälkimmäistä ihmisten välisiin suhteisiin (Chesterman 1997, 186).

Selkeydellä tähdätään luonnollisesti tekstin sisällön vaivattomampaan prosessointiin. Käsite itsessään on kuitenkin ongelmallinen, sillä mikä näyttäytyy yhdelle selkeänä, ei välttämättä ole niin selkeää toiselle. Selkeys ei myöskään ole aina edes toivottua, eikä kielen ja maailman keskinäinen yhteys ole täydellisesti läpinäkyvä. (Chesterman 1997, 176.)

Chestermanin mukaan voidaan silti väittää, että selkeys on universaali arvo – poikkeukset vain vahvistavat säännön. Ja huolimatta maailman ja kielenkäytön välillä vallitsevasta hämäryydestä haluamme ikään kuin yhä pitää yllä uskoa siihen, että voimme vaivatta ilmaista itseämme toisille ihmisille puhuen ja kirjoittaen sekä samalla olettaa, ettei viestin lähettäjä useimmiten tahdo mutkistaa asioita, vaan tulla ymmärretyksi. (Chesterman 1997, 176.)

Kielellinen selkeys ei kuitenkaan tarkoita suoruutta ja asioiden pureskelua täysin valmiiksi lukijalle (Chesterman 1997, 176). Tähdätessään selkeyteen kääntäjä pyrkii pikemminkin välttämään

selkeyden vastakohtia: viestin epämääräisyyttä, tahatonta monimerkityksisyyttä, epäloogisuutta ja hämmennystä (Chesterman 1997, 177).

Todenmukaiseksi voidaan – löyhästi ottaen – sanoa jotakin sellaista, mikä vastaa, no, todellisuutta. Chesterman kirjoittaa, että todenmukaisella käännökseksi on selkeä ja tunnistettava yhteys alkuperäistekstiin. Tämä yhteys voi olla hyvin monenlainen, mutta totuudenmukaisuuden ja aitouden täytyy joka tapauksessa säilyä. Tarkkaa ja kaikissa tapauksissa samalla tavalla pätevää rajaa asiassa ei vallitse. Riippuukin ajasta ja tilanteesta, mikä kulloinkin tietyssä kulttuurissa määrittellään käännökseksi, ja mikä on sitä kautta tarpeeksi totuudenmukainen käänнос. (Chesterman 1997, 179.)

Luottamus on hyvin monisyinen ja laajalle levittyvä arvo. Lisäksi se toimii vastavuoroisesti useiden eri käännökseen kytkeytyvien toimijoiden välillä (Chesterman 1997, 180). Ensinnäkin kääntäjän itsensä on luotettava siihen, että teksti, jonka hän aikoo kääntää, on ylipäättään kääntämisen arvoinen (Steiner 1975 Chestermanin 1997, 180 mukaan). Tältä pohjalta kääntäjän on siis myös luotettava alkuteoksen kirjailijaan sekä toimeksiantajaansa. Lisäksi hänellä täytyy olla luottamusta lukijoihin eli usko siihen, että hekin tahoillaan luottavat käännökseen arvoon tulla luetuksi. Lukijoiden täytyy siis puolestaan voida luottaa kääntäjään, kuten on totta kai myös toimeksiantajan, kustantajan sekä alkuteoksen kirjailijan kohdalla. (Chesterman 1997, 180.)

Lojaalius on tässä kohtaa tärkeässä osassa: kääntäjän on oltava työssään tarpeeksi lojaali kaikille asiaan kytkeytyville osapuolille (Chesterman 1997, 180). Lojaalius on kääntämisen piirissä Christiane Nordin esiin tuoma käsite, jolla tarkoitetaan kääntäjän *sitoutumista* sekä kohde- että lähdetekstin tilanteeseen sekä sitä, että kääntäjä on *vastuussa* sekä lähtötekstin lähettäjälle että käännökseen vastaanottajille (Ks. esim. Nord 1991; Koskinen 2001, 381; Chesterman 1997, 181). Pohdittaessa käännökseen onnistuneisuutta ja arvoa on näin ollen otettava tietysti huomioon myös lukijoiden odotukset ja se, kuinka käänнос osaa vastata niihin (Ks. esim. Oittinen 1995, 48; Koskinen 2001, 380).

The Black Tonguen kohdalla lukijoiden mielipiteestä saa ainakin jonkinlaista käsitystä esimerkiksi ulkomaisten kirjabloggareiden kiitteleviä arvioita silmäilemällä (<https://www.ahlbackagency.com/2015/11/marko-hautala-joins-the-horror-writers-association/>).

Myös esimerkiksi kirjojen sosiaalisen median, Goodreads.comin, kautta on mahdollista hahmottaa, mitä teokselta on odotettu ja mitä siitä on ajateltu (<https://www.goodreads.com/book/show/25217750-the-black-tongue>). *The Black Tonguen*

keskimääräinen arvosana on siellä toistaiseksi 3,43/5. Luku perustuu kaiken kaikkiaan 414 arvosanaan, joista 90:ään on annettujen tähtien lisäksi liitetty kirjoitettu arvostelu.

Salmen englanninnoksella ja Hautalan alkuperäisteoksella ei toki kokonaisuudessaan ole välillään merkittävää railoa, mutta käännöksen suhde lähdetekstiin voi silti olla ongelmallinen – se, että kääntäjän työ kohdekielestä katsoen vaikuttaa kaikin puolin pätevältä ja eheältä, ei poista tuon ongelmallisuuden mahdollista olemassaoloa. Onhan kääntäjä kuitenkin edelleen, kuten lojaaliuden määritelmään tässä yhteydessä kuuluu, vastuussa myös lähtötekstin lähettäjälle.

Marja Jänis puhuu kääntämisen laadusta ja toteaa samansuuntaisesti: toisinaan käännöksen ulkoisessa hahmossa ei sinänsä vaikuta olevan mitään vikaa, mutta saattaa silti lopulta selvitä, ettei käännettävän viestin sisältö ole välittynyt oikein ja tarkasti. Jäniksen mielestä kaksi kutakuinkin yleispätevää peruseriaatetta käännöksen laadun arvioinnissa ovatkin “hyvä kielenkäyttö sekä alkuperäisen viestin sisällön oikea ja tarkka välittäminen”. (Jänis 2001, 68.)

Toisaalta on tosiaan hankalaa määrittää, mitä hyvä kielenkäyttö ja alkuperäisen viestin sisällön oikea ja tarkka välittäminen käytännössä kulloinkin tarkoittavat. Jäniksen mukaan pätevä tienviitta saatiin kuitenkin 1980-luvulla, kun asian oivallettiin riippuvan käännöksen kulloisestakin tarkoituksesta. Käännöstutkijat Hans J. Vermeer ja Katharina Reiss kehittivät oman teoriansa, skoposteorian, jonka nimi juontuu kreikan “tarkoitusta” merkitsevästä sanasta. Teorian ajatuksena on, että voidaksemme arvioida käännöksen laatua, meidän täytyy määritellä, mitä tarkoitusta varten käännös on tehty. (Jänis 2001, 72.) Onko siis toisin sanoen kyse kaunokirjallisuudesta, tietokirjallisuudesta, käyttöohjeista vai jostain aivan muusta.

Kirjailijan, toimeksiantajan ja lukijoiden huomioimisen sekä kysymyksen “kuinka pitäisi kääntää” lisäksi on syytä miettiä myös sitä, kuka itse asiassa päättää ja sanelee kääntämiseen liittyviä käytänteitä ja normeja. Mikä on tuo lisälenkki kääntämiseen liittyvässä luottamusketjussa? Anthony Pym näkee, että normien takana on kääntäjien koko oma ammattikunta ja että jokainen sen jäsen vastaa toimistaan ensikädessä tuolle yhteisölle, toinen toisilleen. (Pym 1992, 166 Chestermanin 1997, 181 mukaan.)

Mikäli kääntäjä kokee, että häneen luotetaan, on tuota luottamusta tietysti myös estettävä murenemasta. Yksi tapa pyrkiä säilyttämään ansaittu luottamus onkin olla kääntäjänä näkyvillä. (Chesterman 1997, 182.) Koskisen (2001, 382) mukaan näkyvyys voidaan jaotella kolmeen pääryhmään: ensimmäinen on kääntäjän näkyminen käännöksen rinnalla (vaikkapa esipuheessa),

toinen käsittää kääntäjän työn jäljen näkymisen itse käännöksessä ja kolmas sen, kuinka ja millaisena kääntäjä näkyy yhteiskunnassa, esimerkiksi mediassa.

Kääntäjän on näytävä vähintään niin, että hänen nimensä on käännöksessä mainittuna. Kun tämä perusasia on kunnossa, myös kääntäjän senkertaista työtä ja valintoja valaiseva oma esipuhe tai jälkikirjoitus olisi tärkeä lisä, varsinkin jos teos on normaalia pidempi. (Chesterman 1997, 182.) Myös Nord puhuu esipuheiden ja jälkisanojen puolesta, sillä niiden antama tieto kääntäjän tekemistä ratkaisuista ja niiden syistä osoittaa lojaaliutta sekä alkuteoksen kirjailijaa että käännöksen lukijoita kohtaan (Nord 1991, 95). Chesterman lainaa Gerhard Ebelingin (1971) ajatuksia puhujista – heidän vastuustaan lausua oikeat sanat oikeaan aikaan ja tietää milloin olla kokonaan hiljaa – ja soveltaa samaa kääntäjiin: myös kääntäjät ovat ehdottomasti tilivelvollisia siitä mitä kirjoittavat. He ovat velvollisia vastaamaan tekemistään muutoksista, lisäyksistä ja poistoista. Olemalla tämän vastuun mittainen kääntäjä säilyttää luottamuksen. (Chesterman 1997, 182.) Mureneeko luottamus siis Salmea kohtaan jossain määrin siksi, että hän on tehnyt kääntäessään varsinkin useita poistoja, joista osa on hyvinkin merkillisiä, mutta joita hän ei lopulta ole kommentoinut millään lailla esipuheen tai jälkisanojen muodossa? Mietitään tätä aivan tuota pikaa.

Jenni Salmen nimi tuodaan hänen käännöksessään hyvinkin näkyvästi esiin. Siinä missä moni kääntäjä mainitaan vasta kirjan ensimmäisillä sisäsivuilla, Salmen nimi on nostettu kirjan kanteen asti – toki huomattavasti pienemmällä fontilla kuin itse alkuperäisteoksen kirjoittajan nimi, mutta nostettu kuitenkin. Salmesta on kirjan viimeisillä sivuilla myös lyhyt esittelyteksti kuvan kera, Hautalan esittelyn jälkeen.

Mitä esipuheen tai jälkikirjoituksen tarpeeseen tulee, sellaiselle ei ehkä *The Black Tonguen* kohdalla ole huutavaa tilausta; teos ei ole kovin pitkä, työn vaikeusaste ei todennäköisesti ole ollut tavallista korkeampi, eivätkä Salmen tekemät käännösratkaisut ole loppujen lopuksi niin massiivisia tai lukumäärältään hätkähdyttäviä (vaikka useat niistä herättävätkin paljon ajatuksia ja kysymyksiä ja ovat siksi tämänkin tutkimuksen ydin).

Näistäkin syistä huolimatta olisi ollut mielenkiintoista saada lukea kääntäjältä edes jonkinlainen kommentti työstään. Lyhytkin esipuhe tai jälkisanat toisi kääntäjää enemmän tykö ihmisille, jotka helposti unohtavat tämän ammattiryhmän olemassaolon ja korvaamattoman tärkeyden, ja tietysti myös heille, jotka ovat kääntäjän työstä jo valmiiksi kiinnostuneita. Relevanttia näkökulmaa olisi tuonut mukanaan sekin, että Salmi kääntää teosta omasta äidinkielestään pois päin, mikä ei ole aiheena aivan mutkaton, ja johon palaan Salmeen tarkemmin syventyvässä luvussa 4.2.

Luottamus ja mahdolliset tuntemukset sen puutteesta puolestaan eivät ehkä tässä yhteydessä kosketa muita kuin sellaisia, jotka päätyvät syynäämään käänösratkaisuja rintarinnan lähtöteoksen kanssa – kuten vaikkapa kriitikoita, tällaisen tutkimuksen tekijää sekä mahdollisesti itse alkuteoksen kirjailijaa. Monille muille englanninos näyttäytyy sellaisena kuin se itsenäisesti ja irrallaan arvioituna toki onkin: mukiinmenevänä käänöstyönä. Mutta kuten jo edellä lojaaliutta ja lukijoiden odotuksia käsiteltäessä mainittiin, on ongelmallisuus silti olemassa, eikä sitä voida täysin sivuuttaa, vaikka näennäisesti oltaisiinkin selvillä vesillä.

Kiinnipitäminen luottamuksenarvoisuudesta ei kuitenkaan välttämättä ole kääntäjälle täysin mutkaton ja pelkästään hänestä itsestään riippuva tehtävä. Kääntäjä saattaa kyllä itse haluta toimia luottamuksen hyväksi, mutta jos hänen asiakkaallaan on toisenlainen arvojärjestys, jossa esimerkiksi tuottavuus on ensisijalla, on yhteentörmäys varma. Kyseessä on tilanne, jossa makroeettisyys vaikuttaa haitallisesti mikroeettisiin kysymyksiin, ja jossa kääntäjän on lopulta tehtävä viimeinen päätös sen perusteella, mitkä hänen omat henkilökohtaiset, kääntämiseen liittymättömät arvonsa ovat. (Chesterman 1997, 183.) Tuottavuuteen keskittyvä toimeksiantaja saattaa esimerkiksi vaatia työtä valmiiksi kohtuuttoman nopealla aikataululla tai niin kotouttaen – eli lähtökulttuurin ominaispiirteitä häivyttäen – kuin mahdollista. AmazonCrossingin Salmelle suomaa aikataulua en tiedä, mutta onhan mahdollista, että esimerkiksi kohdat, jotka vaikuttavat silkoilta käänösvirheitä, ovat lopputulosta tiukasta deadlinesta.

Jälleen Ebelingiltä lainaten Chesterman esittelee neljännen ja viimeisen arvon, **ymmärtämisen**, joka psykologingvistiselta kannalta katsoen on kommunikointimme varsinainen päämäärä (Ebeling 1971 Chestermanin 1997, 183 mukaan). Aiemmin tässä luvussa käsittelemäni selkeyden tavoin myös täydellisen ymmärtämisen toteutuminen on kuitenkin puhutun tai kirjoitetun viestin saadessamme ja sitä tulkitessamme hyvin suhteellista (Chesterman 1997, 183). Ja kuten selkeydenkin kohdalla totesimme kääntäjän pyrkivän siihen tähdätessään pikemminkin välttämään selkeyden vastakohtia – viestin epämääräisyyttä, tahatonta monimerkityksisyyttä, epäloogisuutta ja hämmennystä – sen sijaan että jahtaisi täydellistä selkeyttä, pätee sama myös ymmärretyksi tulemiseen: kääntäjä pyrkii enemmänkin minimoimaan väärinkäsitykset, välttämään niin sanotun kommunikatiivisen kärsimyksen. (Popper 1962 Chestermanin 1997, 184–185 mukaan). Useammalla eri teoreetikolla, kuten vaikkapa Nidalla (1969, 492) ja Newmarkilla (1988, 211), on vuosien varrella ollut samansuuntaisia ajatuksia asian tiimoilta (Chesterman 1997, 184–185).

Eräs tyyppiesimerkki väärinkäsitysten minimoinnin saralla on niin kutsuttu kulttuuritöyssy (*culture bump*), jonka esitteli käännöstieteisiin Ritva Leppihalme (1994). Nimensä mukaisesti kulttuuritöyssyt aiheuttavat kulttuurienväliseen viestintään esteitä ja hidasteita. Käännösten maailmassa niillä tarkoitetaan sellaisia lähtötekstin kulttuurille ominaisia piirteitä, joita käännöksen lukijan on vaikeaa tai peräti mahdotonta käsittää, jos kääntäjä on jättänyt ne tekstiin sellaisenaan, muokkaamatta niitä millään lailla kohdekulttuurille ymmärrettävämpään muotoon. (Chesterman 1997, 185.)

Lähtökulttuuriin yleensä hyvin tiiviisti sidoksissa olevat alluusiot (eli viittaukset alkuteoksen kulttuurissa tunnettuihin teoksiin, asioihin ja ilmiöihin, kuten kaunokirjallisuuteen, historiallisiin tapahtumiin yms.), ovat nekin eräänlaisia kulttuuritöyssyjä. Jos on todennäköistä, ettei kohdekulttuuriin kuuluva lukija tule ymmärtämään viittausta, kääntäjän täytyy yleensä poistaa se kokonaan tai ainakin yrittää kääntää se niin, ettei lukija jäisi sen kohdalla vain raapimaan kummissaan päätään. (Chesterman 1997, 185.) Alluusioihin palaan vielä myöhemmin alaluvussa 3.3.1.

3.1.2 Uskollisuudesta ja ekvivalenssista kohti vaihtoehtojen kirjoja

Kääntäjän etiikka on vuosikausia ollut tiukasti sidoksissa **uskollisuuden** käsitteeseen (Koskinen 2001, 374). Käännökseltä on ylipäätään opittu odottamaan tietynlaisia asioita antamatta niiden asioiden epämääräisen luonteen asettua esteeksi. Helposti assosioimme käännöksen mielessämme ainakin jollain tavalla samuuteen, vastaavuuteen ja uskollisuuteen. (Oittinen 1995, 27–28.) On ajateltu, että käännöksen onnistuneisuuden ja hyväksyttävyyden mitta on se, kuinka uskollisesti käännös toistaa alkutekstin sisällön ja tyylin (Koskinen 2001, 374). Toisaalta kaiken pohjalla on tuntunut olevan se periaatteellinen väistämättömyys, että tekipä kääntäjä mitä tahansa, hän epäonnistuu joka tapauksessa: säilyttäessään yhden elementin hän menettää toisen. Käännös ei siis todellisuudessa pysty milloinkaan tulemaan yhtä “täydelliseksi” kuin alkuteksti. (Oittinen 1995, 33.)

Täydellistä vastaavuutta onkin tosiaan kielellisten ja kulttuuristen erojen takia mahdotonta saavuttaa. Läpi kääntämisen historian ollaan vedetty köyttä siitä, kuinka uskollinen kääntäjän on lopulta oltava ja miten vapaasti hänellä on lupa kääntää. Ja tuo keskustelu jatkuu yhä. (Koskinen 2001, 374–375.) Chesterman (1997, 169) myös kysyy, mitä ja ketä kohtaan uskollisuutta on osoitettava ja miten eettisesti navigoida erilaisten uskollisuuksien (kuten lukijoita kohtaan osoitetun

uskollisuuden sekä toisaalta alkuperäisteosta ja sen kirjailijaa kohtaan osoitetun uskollisuuden) välillä. Lisäksi hän miettii erilaisten uskollisuuksien yhteentörmäysten seurauksia.

Uskollisuus on kuitenkin kuulostanut terminä epätieteelliseltä ja epämääräiseltä, joten tilalle on haettu akateemisempaa vastinetta. Tätä paikkaa on yrittänyt täyttää esimerkiksi 1960- ja 1970-luvuilla suosittu ekvivalenssin käsite, jolla on ollut tarkoitus määrittää, kuinka samanlaisia alkuteksti ja käännös ovat vaikkapa kielellisten elementtien, tekstin muodon tai kommunikatiivisen funktion suhteen. (Koskinen 2001, 375.) Sanakirjoissa ekvivalenssi määritellään samanarvoisuudeksi, yhdenmukaisuudeksi, yhtäpitävyydeksi ja vastaavuudeksi (Juva 2005, 25).

Kommunikatiivinen ekvivalenssi (varsinaiselta nimitykseltään dynaaminen ekvivalenssi) on Raamatun kääntämisen asiantuntija Eugene A. Nidan viestintätehoon ja käännöksen tuottamaan vaikutukseen liittyvä käsite. Sanatarkkuutta ei välttämättä ole mahdollista tavoittaa, mutta käännöksen olisi silti pyrittävä toistamaan lähtötekstin viestintätarkoitus, saada siis kohdekulttuurin lukijassa aikaan sama vaikutus, jonka alkuperäinen teos on saanut aikaan lähtökulttuurin lukijoissa. (Nida 1964 Tommola et al:n 2004, 10 mukaan.) Hieman yksinkertaistaen voidaan siis sanoa, että jos alkutekstin tietty kohta saa lukijansa nauramaan tai itkemään, olisi saman tapahduttava myös käännöstä lukevan kohdalla (Oittinen 1995, 34).

Ongelmana kuitenkin on, ettei ihmisten reaktioita voi noin vain aukottomasti ennustaa. Heidän erilaiset tilanteensa – paikka ja ajankohta, maa, kieli ja kulttuuri – sekoittavat sopan melkoisen ennalta arvaamattomaksi. On kaikkea muuta kuin itsestään selvää, että ihmiset huvittuisivat ja liikuttuisivat eri asuinympäristöissä ja olosuhteissa samalla tavalla. Tämä tosiasia tekee dynaamisen vastaavuuden arvioinnin vaikeaksi. (Oittinen 1995, 34.)

Douglas Robinson lähestyy dynaamisen ekvivalenssin ongelmallisuutta tältä kannalta:

“Jotta Nidan teorialla olisi käyttöarvoa, täytyy olettaa että hän tarkoittaa vaikutuksen vastaavuudella jotakin muuta kuin todellista mitattavaa ja kuvailtavaa psyykkistä reaktiota, joka olisi sama kaikilla kohdekielen lukijoilla ja vastaisi objektiivisesti kaikkien lähdetekstin lukijoiden reaktioita. Hänen täytyy tarkoittaa juuri fiktiota, jonka kääntäjä rakentaa mielessään omaa työtään ohjaamaan: näin lähdekielen lukija todennäköisesti luki tämän teoksen; näin itse ainakin olisin sen lukenut, jos puhuisin lähdekieltä äidinkielenä. Pyrin siis vaikuttamaan kohdekielen lukijaan samalla tavoin.” (Robinson 1991, 402–404 Oittisen 1995, 35 mukaan.)

Robinsonin miete tuntuu kovin loogiselta, lähes itsestäänselvältä: tietenkään emme kykene tarkkaan ennustamaan muiden tuntemuksia. Kääntäjä voi vain yrittää ounastellen käyttää itseään, omaa lukukokemustaan ja omaa tunneälyään kompassina pohtiessaan lukijoiden mahdollisia reaktioita ja toivoa, että osuu suurinpiirtein oikeaan.

Ekvivalenssi saattaa nimensä ansiosta kuulostaa kovinkin objektiiviselta ja tarkalta, mutta totuus on kaikkea muuta: eri tutkijat ovat tosiasiaassa soveltaneet sitä kymmenissä eri merkityksissä. Tällainen epätäsmällisyys sekä kytkökset vanhanaikaisena pidettyyn uskollisuusajatteluun kaivoivat aikoinaan reippaasti maata käsitteen alta. (Koskinen 2001, 375.) 1970-luvulla alkoikin nostaa päätänsä uudenlainen, samuuden sijaan käännöksen ja lähtötekstin erilaisuutta alleviivaava ajattelutapa uranuurtajinaan Prahan formalistitaustaiset käännöstutkijat Jiri Levy ja Anton Popovic. Erilaisuus haluttiin tunnistaa, jopa korostaa ja ylistää sitä. Lisäksi haluttiin unohtaa uskollisuudelle tyypillinen oletus siitä, että alkutekstille olisi olemassa tasan yksi oikea vastine, jota kääntäjän tulisi työskennellessään orjallisesti tavoitella. Sen sijaan kääntäjän käytettävissä ajateltiin olevan useita eri vaihtoehtoja, joista valitsemiseen vaikuttaisi kielen, kunkin kääntäjän sekä vallitsevien olosuhteiden erilaisuus. (Koskinen 2001, 376.)

Myös Oittinen (1995, 48) toteaa lähtö- ja kohdekielisen tekstin erojen olevan enemmän sääntö kuin poikkeus. Stanley Fishiin nojaten hänkin kirjoittaa ihmisen toiminnan ja ymmärtämisen olevan aina tilannesidonnaista tilanteen vaikuttaessa ihmiseen ja toisinpäin. Niinpä jokainen luenta on erilainen ja inhimillinen ymmärtämisemme aina tulkintaa sen sijaan, että olisi tarkoituksellista saati mahdollista kaivaa jostain esiin yksi ja ainoa oikea vaihtoehto. (Fish 1980, 277 Oittisen 1995, 50 mukaan.)

Kääntäjän aktiiviset keinot muovata käännöstä tilanteeseen istuvaksi kiilasivatkin pikkuhiljaa ohi uskollisuus- ja vastaavuuspyrkimysten. 1980-luvulla tällainen ajattelu oli niin suosittua, että sen katsottiin synnyttäneen niin kutsutun manipulaatiokoulukunnan. Myös 1990-luvulla keskeisten käännösteorioiden (skoposteorian, feministikäntäjien ja jälkikolonialistien) pohja-ajatuksena on ollut se, ettei alkutekstin toistaminen ole olennaista. Sen sijaan, että tutkijat olisivat olleet kiinnostuneita käännöksen ja alkuperäisteoksen yhteneväisyyksistä, he kiinnittivätkin huomionsa niiden eroavaisuuksiin sekä eroavaisuuksien syihin. (Koskinen 2001 376–378.)

Tämän kehityskaaren myötä myös kääntäjän eettiset velvollisuudet ovat laajenneet tekstien toisintamisesta maailman (kulttuuri)poliittiseen, yhteiskunnalliseen ja ideologiseen muuttamiseen (Koskinen 2001, 379). Puhutaan siis Chestermanin mainitsemista makroeettisistä kysymyksistä.

2000-lukua lähestyttäessä ekvivalenssin käsite vaikutti olevan saamassa uutta elämää. Enää sillä ei kuitenkaan penäty yhden tekstin kontrollia yli toisen vaan lähinnä riitti, että ikään kuin ylläpidettiin illuusiota ekvivalenssista. (Koskinen 2001, 375.) Samuuden etsintää ei enää pidetty sen yhteydessä järkevänä (Bassnett 1995, 47). Oittinen (1995, 35) toteaa, että tietyissä tapauksissa ekvivalenssi voisi olla hyödyllinen apuväline tutkimukselle, joten termiä ja sen erilaisia sovelluksia ei kannata vielä kuopata täysin.

Kersti Juvan mielipide ekvivalenssista on melko kipakka. Hän myöntää, että käännöksen ja alkutekstin välillä vallitsee jonkinlainen vastaavuus, mutta muuten käsite, siihen liittyvät vaatimukset ja vaikea mitattavuus ovat Juvan mukaan epäilyttäviä ja enemmän haitaksi kuin hyödyksi. Hän kokee vastineiden etsimisen alkutekstin osalle käänösprosessin yhtenä vaiheena, jonka myötä syntyy kuitenkin vasta käännöksen raakile. Vastaavuus on Juvalla niitä "säikeitä" alkutekstin ja käännöksen välillä, jotka käännöstä eteen päin työstettäessä on tarkoitus katkaista, jotta se voisi irtaantua alkutekstistä itsenäiseksi, omilla jaloilla seisovaksi kokonaisuudekseen. (Juva 2005, 25.) Hän muistuttaa, ettei käänös ole kloonausyritys vaan verrattavissa enemmänkin epäidenttiseen kaksoseen (Juva 2005, 26).

Ekvivalenssin orjallisella tavoittelulla kääntäjä saattaa lopulta pettää niin kirjailijan kuin lukijatkin, kun tekstistä tulee kuivakkaa, latteaa ja sanomisen ilo uupuu. Kääntäjän työskentelyltä se puolestaan riistää löytämisen ja oivaltamisen kokemukset. (Juva 2005, 27.) Kääntäjän ei kuitenkaan tulisi kääntää liian löysin rantein niin, että hän alkaa säveltää omiaan ja vääristellä kirjailijan työtä. Tässä suhteessa hänen täytyy siis Juvan mukaan olla uskollinen kirjailijaa kohtaan. (Juva 2005, 26–27.) Uskollisuuteen liitettyä epämääräisyyttä hän ei sen kummemmin kommentoi.

Oittinen puolestaan haastaa uskollisuusajattelua kysymällä mitä uskollisuus on ja – muun muassa Chestermanin tapaan – mille käännöksen pitäisi osoittaa uskollisuutta. Hän jatkaa kysymällä mitkä alkutekstin piirteet on säilytettävä tarkasti sellaisenaan ja millä perusteella, mitkä taas sallivat tulkintaa ja miksi. Oittisen mukaan kysymykset ovat liian vaikeita ja monisävyisiä, jotta niille voitaisiin antaa kaikenkattavia vastauksia. Hän näkeekin, että uskollisuutta ei voi hakea puhtaasti suhteessa lähdetekstiin, vaan viime kädessä kääntäjän on osoitettava sitä ainoastaan omaa tekstiään, toisin sanoen omaa lukukokemustaan kohtaan. (Oittinen 1995, 143.) Oili Suominen taas ehdottaa, että uskollisuus kohdistettaisiin kirjailijan intentioihin, maailmaan ja vaikkapa hänen sanavarastonsa laajuuteen. Jos siis esimerkiksi kirjailijan ilmaisu on hyvin vähäeleetöntä, ei kääntäjäkään voi alkaa

maustaa tekstiä erikoisemmilla sanavalinnoilla ja riehakkailla ilmaisuilla. (Suominen 2005, 101–102.)

Juva heittää ilmoille myös ajatuksen siitä, että kaikki vakavasti otettavat tekstit olisivat tavallaan pyhiä. Työhönsä ryhtymässä olevan kääntäjän tuntemuksien hän katsookin vertautuvan yllättävän osuvasti 300-luvulla eläneen P. Efraim Syyrialaisen paastorukoukseen, jossa laiskuuden, velttouden, vallanhimon ja turhanpuhumisen syntien toivotaan pysyvän poissa ja niiden sijasta pyydetään sielun puhtautta, nöyryyttä, kärsivällisyyttä ja rakkautta. (Juva 2005, 27.)

Mutta kuka päättää, mitkä tekstit ovat “vakavasti otettavia” ja mitkä eivät? Ja millä perusteella tehdään jako vakavasti otettaviin teksteihin ja teksteihin, jotka eivät ole vakavasti otettavia? Onko vakavasti otettavaa kirjallisuutta esimerkiksi ainoastaan niin sanottu korkeakirjallisuus, kuten on perinteisesti – ja harmillisen suppeasti – ajateltu?

Jos Juvan oletetaan tarkoittavan kommentillaan juuri korkeakirjallisuutta, liikutaan mielenkiintoisilla vesillä nimenomaan Hautalan teoksen ja monien sen kaltaisten kohdalla. *Kuokkamummo* on populaarikulttuuriin kuuluva teos, genrekirjallisuutta, joka kaiken lisäksi lukeutuu lajityypiltään kauhun edustajaksi. Nämä piirteet yhdessä eivät järin helposti nosta tuotosta korkeakirjallisuuden kastiin vielä tänäkään päivänä. Eivät, vaikka populaarikulttuurikin nähdään nykyään myönteisemmässä ja arvostetummassa valossa ja ymmärretään, ettei kyseiseen kategoriaan kuulumisen missään nimessä tarkoita sitä, etteikö teos voisi olla laadukasta ja ansiokasta kirjallisuutta.

Tältä pohjalta ajateltuna Juvan lausunto siis kuulostaa kieltämättä elistisessä sävyssään hieman kummalliselta. Tahtooko hän tosiaan sanoa tässä sitä, että sellaisten kirjojen kohdalla, jotka eivät ole vakavasti otettavia ja täten ikään kuin “pyhiä”, ei kääntäjän tarvitse tehdä työtään hyvässä hengessä ja hyvällä asenteella, vaan hän voi rauhassa heittäytyä velttoilemaan ja sepittelemään omiaan?

Todennäköisesti (ja toivottavasti) Juvan tarkoituksena ei ole ollut tulla ymmärretyksi aivan näin kärjekkäästi. Varmastikin hän kaikkien muiden ammattitaitoisten kääntäjien ohella suhtautuu kuhunkin työprojektiinsa tarvittavalla suoraselkäisyydellä olipa kyseessä millainen tapaus tahansa, vaikka tuskinpa vastuun- ja omanarvontuntoinen kääntäjä edes ottaisi kääntääkseen sellaista teosta, jota ainoastaan ylenkatsoisi. Ainakaan hänen ei pitäisi tehdä niin, sillä sellaisenkin menettelyn voi ajatella olevan eettisesti väärin ja vaaraksi alkuperäisteokselle.

Pym esittää, että kääntäjien tulisi kääntää aina sillä tavoin kuin he tahtoisivat itse tulla samanlaisissa olosuhteissa käännettyiksi (Pym 1992, 166 Chestermanin 1997, 181 mukaan). Sekään ei kuulosta neuvona yhtään hullummalta, vaikkei se monen tässä luvussa käsitellyn konseptin tavoin aivan tavattoman täsmällinen olekaan.

3.2. Laajentunut käsitys tekijyydestä

3.2.1 Kääntäjän suitsittu vapaus valtaan ja tulkintaan

Kuten jo edellä kävi hieman ilmi, käsitykset kääntäjästä ja hänen työstään ovat muuttuneet ja muovautuneet aikojen saatossa ja jatkavat muovautumistaan kaiken aikaa. 1800-luvulla kääntäjän oli palveltava alkutekstiä kuin alamaisen isäntäänsä, nöyrästi ja kuuliaisesti. (Bassnett 1991, 1–11.) 1980- ja 1990-luvuilla puolestaan saivat jalansijaa kääntäjän näkyvyys sekä kuhina tekstin myönteisestä manipulaatiosta. Haluttiin siis, että kääntäjä tunnustettaisiin aktiivisemmaksi ja itsenäisemmäksi toimijaksi alkuteoksen kirjailijan rinnalle.

Modernimmista asennoitumisista huolimatta hyvän kääntäjän reseptiikka säilyi myöhemminkin jossain määrin entisen kaltaisena. Vieraannuttamisen – eli kääntämisstrategian, jossa kääntäjän halutaan olevan näkyvillä tekstissä ja tulokulttuurin ominaispiirteet säilyttää, vaikka se tekisikin lukijan tehtävästä hieman työläämmän – puolestapuhuja Lawrence Venuti oli vielä 1990-luvunkin alussa harmissaan siitä, että hyvän kääntäjän on oltava näkymätön ja hyvän käännöksen funktion oltava sama alkutekstin kanssa. Alkuperäisteos edustaa kirjailijan omaa uniikkia ilmaisua, hänen henkilökohtaista persoonaansa ja intentioitaan, mutta käänнос on pelkkä vääristävä kuva tuosta kuvasta. (Venuti 1992, 3 Oittisen 1995, 31 mukaan.) Näin ajateltuna käänнос on siis jotain toisarvoista, kuin halpa kiinalaiskopia kalliista design-tuotteesta. Meillä Suomessakin kääntämishanteet keskittyivät vielä 1990-luvun loppupuolella täsmällisyyteen, uskollisuuteen ja kääntäjän alisteiseen, tyhjän astian kaltaiseen rooliin (Oittinen 1995, 33).

Sen lisäksi että toivomukset kääntäjän näkymättömyydestä tekstin tasolla ovat sinitelleet yhä enemmän tai vähemmän hengissä, ovat kääntäjät olleet näkymättömiä eritoten julkisuudessa aina nykypäivään saakka. He eivät juurikaan näy mediassa (Aaltonen, Siponkoski & Abdallah 2015, 9) ja monelle taholle tuntuu olevan vaikeaa pitää mielessä sitä, että yhtä lailla kääntäjä on teoksen

tekijä siinä missä alkuperäinen kirjailijakin. Jos kääntäjää ei olisi, eivät alkuteoksen kieltä taitamattomat saisi tilaisuutta lukea teosta ollenkaan. (Martin 2015 173.)

Kaikessa epäkiitollisessa korvaamattomuudessaankin ja monien pätevyysvaatimustensa kukkuraksi on kääntäjän lisäksi osoitettava nöyryyttä (Oittinen 1995, 38). Nöyryys ei periaatteessa kuulosta ensialkuun pahalta velvoitteelta, onhan nöyryys yhteydessä esimerkiksi siihen, että kykenee tunnistamaan omat rajoitteensa ja on avoin oppimaan koko ajan uutta. Sanomattakin on selvää myös se, ettei nöyryys ole synonyymi nöyristelylle.

Oittinen kuitenkin kirjoittaa kääntäjän nöyryyden merkitsevän sitä, ettei hänellä ole oikeutta käyttää työssään minkäänlaista valtaa. Valta näet mielletään usein jonkun toisen autoritaariseksi hallitsemiseksi ja alistamiseksi ja valtaa käyttävä kääntäjä siten negatiiviseksi ilmiöksi. (Oittinen 1995, 38–39.) Niinpä on ajateltu, ettei kääntäjällä saisi olla tulkintavaltaa, vaan hänen tehtävänään olisi vain etsiä alkutekstin merkitykset ja toistaa ne tulokielellä varsinaisesti mitään uutta tuottamatta (Oittinen 1995, 39–40). Kääntäjän henkilökohtainen tulkinta saattaa nimittäin häiritä ja torpata lukijan pääsyn alkuteoksen kirjoittajan, eli sen niin sanotun oikean kirjoittajan, luo (Oittinen 1995, 144).

Tällaisia katsantokantoja Oittinen pitää jokseenkin yksipuolisina ja sortavina (1995, 144). Moni kääntäjä ja kääntämisen tutkija hänen lisäkseen (ks. esim. Oittinen 1995, 141; Paloposki 2001, 367; Lefevere 1992) puhuu kääntämisestä uudelleenkirjoittamisena eri tilanteisiin, eri tarkoituksiin ja eri kohdeyleisöille samuuden tuottamisen tai edes siihen pyrkimisen sijaan. Ja kun kääntäminen on uudelleenkirjoittamista, uusien tulkintojen ilmaantumista uuteen tekstiin ei kertakaikkiaan voi välttää (Paloposki 2001, 367). Tulkintoihin taas vaikuttaa kääntäjän oma kääntämisnäkemys, hänen omat yksilölliset elämäkokemuksensa (Chesterman 1997, 174), valittu käänösstrategia sekä vallitseva tilanne muun muassa ulkopuolelta tulevien odotusten muodossa: toisinaan kääntäjiltä todellakin odotetaan uskollisuutta, joskus taas alkutekstistä irtautumista (Paloposki 2001, 367–368). Ja kun kääntäjä tekee tulkintojensa pohjalta ratkaisuja, hän on aktiivinen toimija, joka myös ottaa ratkaisuihistaan vastuun (Oittinen 1995, 141).

Kovin totta on kuitenkin myös se, mistä Jänis muistuttaa: “Kaunokirjalliset teokset ovat tekijänsä tuotteita. Vaikka jokainen käänös on tulkinta, ei lukija halua lukea käänösromaanina kääntäjä NN:n tulkintana kirjailija AA:n teoksesta vaan lukija haluaa uskoa että hän lukee AA:n teosta.” (Jänis 2001, 72–73.) Siinäpä kääntäjällä onkin tasapainoiltavaa.

Aloitimme tulkinnanvapauteen liittyvän pohdinnan vallasta, ja tähän mennessä olemme voineet tulla siihen väliaikapäätelmään, että kääntäjilläkkin tuota valtaa selkeästi on. Liikkumavara vallan kanssa on kuitenkin hyvin riippuvainen erinäisistä asioista ja tilanteista. Merkitystä on Oittisen mukaan esimerkiksi kääntäjän asemalla, jolloin kokenut kääntäjä voi luottaa itseensä ja intuitioonsa vapaammin kuin aloitteleva kääntäjä. Myös itse teksti ratkaisee: joidenkin tekstien kohdalla kääntäjällä katsotaan olevan enemmän valtaa, joidenkin kohdalla vähemmän. (Oittinen 1995, 40.) Ratkaisevia tekijöitä ovat tällöin lähdetekstin status ja ikä. Klassikkoteosten kohdalla kääntäjän on suitsittava itseään enemmän verrattuna viihdekirjallisuuden kääntämiseen. (Puurtinen 2001, 89.)

Myös Juvan puheet pyhistä, niin sanotuista vakavasti otettavista teksteistä, rinnastuvat tavallaan tähän. Siltikin klassikot ovat eri asia kuin se, että jokin joukko ihmisiä yrittää nykyhetkessä erotella tiettyjä teoksia tärkeämmäksi kirjallisuudeksi kuin jotkin muut teokset vaikkapa juuri siitä syystä, että nuo muut teokset koetaan liian populaareiksi, ehkä liian kaupallisesti menestyneiksi. Klassikkoteosten sekaan mahtuu niin korkeakirjallisuuteen kuin populaarikulttuuriinkin kuuluvia kirjoja. Ne ovat vain ajan myötä vakiinnuttaneet paikkansa ja niiden asemasta voidaan yleensä kutakuinkin olla yhtä mieltä. Siitä, mikä on tässä hetkessä vakavasti otettavaa kirjallisuutta ja mikä ei, ei välttämättä niin vain voidakaan.

Kaiken kaikkiaan on kuitenkin niin, että jos käännöksen itsenäisyyttä ja poikkeavuutta lähdetekstiin nähden korostetaan liikaa, vastassa on herkästi kritisointia ylimielisyydestä ja vastuuttomuudesta. Vallankäyttöä voidaankin rajata jo aiemmin käsitellyillä näkyvyyden vaatimuksilla, jolloin kääntäjä saa kyllä toimia niin kuin haluaa, mutta edellytyksenä on se, että kaikki osapuolet tietävät, mitä on tehty ja millä perusteella. (Koskinen 2001, 381.)

Alkuteoksen kirjailijan auktoriteettiasemaa ja sanavaltaa tuleviin käännöksiin pidetään yhä oikeutettuna laajalti ympäri maailmaa, myös meillä Suomessa (Oittinen 1995, 40). Tämä on tietysti aivan ymmärrettävää, onhan kirjailija tehnyt tuotoksensa eteen useimmiten massiivisen ajatus- ja istumalihastyön. Suominen (2005, 99) toteaa kirjailijoiden suhtautuvan kääntäjiinsä hyvin vaihtelevasti: toisia ei kiinnostaisi osallistua prosessiin millään lailla, toiset taas sekaantuvat aivan liikaa. Kääntäjän kannalta paras tilanne olisi totta kai se, että kirjailija auttaisi keskeneräisessä käänösprosessissa tarvittaessa, mutta luottaisi samalla kääntäjän osaamiseen niin, ettei talloisi ammattilaisen varpaille.

3.2.2 Dialoginen vallankäyttö ja karnevalistinen kääntäminen

Valtaa käyttävät kirja-alalla kaikki: kriitikot, markkinoijat, kirjakauppiat, kustantajat, kirjastonhoitajat, tutkijat – ja kääntäjät. Entä jos valtaa ei enää pidettäisikään jonkun tietyn osapuolen erityisoikeutena, vaan puhuttaisiin pikemminkin myönteisestä ja rinta rinnan jaetusta, niin kutsutusta dialogisesta vallankäytöstä? (Oittinen 1995, 38–39.) Mihail Bahtinin (1979, 96–97) ajatuksiin viitaten Oittinen toteaa, että näin mielletynä käänösikin syntyy dialogin jatkeeksi, yhdeksi sen repliikiksi (Oittinen 1995, 74).

Oittinen katsoo välttämättömäksi yhdistää kääntämisen kontekstiin liitetyn dialogisuusajattelun myös Bahtinin (1984) mietteisiin karnevalistisuudesta. Karnevalistisuus tuo dialogisuuteen naurun, jonka avulla ihminen voittaa pelkonsa auktoriteetteja kohtaan. (Oittinen 1995, 74.) Karnevalistisessa kääntämisessä syrjästäkatsojia ei ole, vaan dialogiin eli tulkintaprosessiin osallistuvat kaikki tasaveroisina (Oittinen 1995, 78). Keskeistä on alkuteoksen kirjailijan iloinen kruununriisto, jonka myötä kirjailija tuodaan lähelle muita ihmisiä, lähelle kääntäjää, lähelle lukijoita. Kyse ei ole “kieltämisestä ja tuhoamisesta” vaan “tuttavallisen kontaktin” mahdollistamisesta kaikkien välille. (Bahtin 1991: 183, 188; Oittinen 78–79.)

Nauru, jota Bahtin kuvaa, ei ole missään mielessä ilkeää, vaan nimenomaan iloista, viisasta ja hyväntahtoista. Nauru ei myöskään pyri eliminoimaan tarvittavaa vakavuutta, mikä puolestaan muistuttaa meitä jälleen vastuun keskeisyydestä: Kääntäjä ei ole yksin maailmassa, eikä hän käännä ainoastaan itselleen. On edelleenkin kyse yhteisestä dialogista, ei pelkästä kääntäjän monologista. Kääntäjän sana kohtaa alkuteoksen kirjoittajan sekä tulevien lukijoiden sanan, muuntuu siten myös itse ja on heille vastuussa. (Bahtin 1984, 123; Oittinen 1995, 149.) Tässäkin näemme yhtymäkohdan Nordin lojaaliuden käsitteeseen. Kääntäjä, joka on vastuuntuntoisesti ja eettisesti toimiva, kunnioittaa yhtä lailla niin alkuteosta kuin myös lukijoitaan (Oittinen 1995, 142).

Ehkäpä uskollisuusajattelua pitäisikin ylipäättään korvata laajemmin termillä *kunnioittaminen*, jonka puitteissa kääntäjä ymmärtää ajatella asioita kahden edellä mainitun tahon kannalta, mutta arvostaa samalla tarpeeksi myös itseään ja omaa visiotaan ja uskaltaa toimia sen mukaan, jos sellainen tuntuu järkevältä. Tai sitten Nordin lojaaliuden käsitteen voisi laajentaa tarkoittamaan yhtä lailla kääntäjän lojaaliutta itse itseään kohtaan.

Uskollisuuden Oittinen näkee alkutekstin kunnioittamisen sijaan sen pelkona (Oittinen 1995, 150). Onnistunut käänös on hänestä ”osittain kääntäjän oma eli siihen sisältyvät kääntäjän omat intentiot ja painotukset” (Oittinen 1995, 74).

Käytännössä kääntäjä elää monenlaisten auktoriteettien ristipaineessa, mikä pyyhkii dialogisuuden helposti mennessään. Tilanne voi monen kääntäjän kohdalla olla tällä tavalla ristiriitainen: toisaalta he painottavat keskustelua sekä alkuteoksen kirjailijan että kohdekielisten lukijoiden suuntaan, mutta samalla he tulevat alistuneiksi eri auktoriteeteille ja ikään kuin vain unohtavat itsensä tuosta vuoropuhelusta. Kääntäjä tekee itsestään hajuttoman ja mauttoman ja jää alkuteoksen auktoriteettihahmon varjoon, sillä se on jotain niin uljasta ja kaukaista, ettei kääntäjällä kertakaikkiaan ole oikeutta ottaa sitä haltuunsa tehdäkseen tekstistä omaansa. Jos hän niin menisi toimimaan, hän olisi uskonon, ei arvostaisi alkuperäiskirjailijaa, ja hänen omista näkemyksistään ja lukukokemuksestaan tulisi häiriöääntä, jonka takaa lukija ei kuulisi alkuperäistä kirjoittajaa. (Oittinen 1995, 43.) Mutta kuten jo edellisessä alaluvussakin mainittiin, ei tällainen ajattelutapa ole kääntäjää kohtaan oikeudenmukainen saati edes mahdollinen.

Raila Hekkanen nostaa esiin, että käänöstutkimus on pääsääntöisesti kohdentanut katseensa ainoastaan kääntäjän toimintaan ja ollut taipuvainen sivuuttamaan muut samaan prosessiin osallistuvat toimijat tekemisineen. Täten kaikki vastuu lopullisesta käänöksestä on myös mielletty olevan yksin kääntäjällä, kun taas sellaisten puuhaajien, kuin vaikkapa kustannustoimittajan ja tarkastajien, merkitystä ei olla huomioitu läheskään tarpeeksi. (Hekkanen 2010, 203.)

Kun kustantamo tekee huolellista toimitustyötä yhdessä kääntäjän kanssa, käänöksen laatu saattaa petraantua huomattavasti. Tätä ei välttämättä tulla kuitenkaan ajatelleiksi, jolloin kaikki kunnia onnistuneesta lopputuloksesta virtaa yksinomaan kääntäjälle. Toimitusprosessi on siis aina ehdottoman tarpeellinen, mutta koska kaikki tarkkailu suunnataan kääntäjän toimiin, havainnot muiden osatekijöiden aktiivisesta panoksesta sekä myös varmistuminen niiden toteutumisesta jää kerta toisensa jälkeen heikkoihin kantimiin. Näin käy helposti esimerkiksi silloin, kun suomesta käännetään kirjoja englanniksi. Ulkomaisten kustantamojen tekemää toimitustyötä ei pidetä tarpeeksi perehtymisen arvoisena verrattuna itse kääntäjän toimintaan, ja se katsotaan muutenkin vain kustantamon omaksi asiaksi. (Hekkanen 2010, 203.)

Toisaalta näin jäävät huomiotta myös puutteellisen toimittamisen ja tarkastamisen vaikutukset. Kääntäjä saa silloin vastata yksin myös kaikesta siitä, minkä käänöksessä katsotaan menneen

pieleen, eikä muisteta, että tiettyjen ongelmien ratkaisemiseen olisi ehkä tarvittu nimenomaan ahkerampaa osallistumista kustantamon puolelta. (Hekkanen 2010, 204.)

Hekkasen mielestä yksi käännöstutkimuksen kannalta tärkeä asia olisikin se, että kaikkien käännösprosessiin osallistuvien tahojen osuudet ja vastuut tuotaisiin selkeästi esille. (Hekkanen 2010, 203.) Näin siis valta, jota kaikilla on, kulkee jälleen käsi kädessä sille kuuluvan vastuun kanssa.

3.3 Käännösstrategioina pragmaattiset adaptaatiot

Tulevassa analyysiosiossa keskityn sellaisiin aineistosta poimimiini yksityiskohtiin, joita voidaan yhteisesti kutsua pragmaattisiksi adaptaatioiksi. Tässä alaluvussa käyn läpi, mitä pragmaattiset adaptaatiot ovat yleisellä tasolla, jonka jälkeen kerron tarkemmin sen kolmesta tietystä alakäsitteestä, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta olennaisia: lisäyksistä, poistoista ja korvauksista.

Jääskeläinen määrittelee kääntämisstrategiat sellaisiksi keinoiksi, säännöiksi ja periaatteiksi, jotka eivät ole orjallisen tarkkarajaisia, mutta jotka kääntäjä kulloinkin katsoo parhaiksi saavuttaakseen mahdollisimman tehokkaasti ne päämäärät, joita sen hetkinen käännöstehtävä edellyttää (Jääskeläinen 1993, 111 ja 116). Päämäärät puolestaan tarkoittavat kaikenlaisia kääntämiseen liittyviä normeja. Pyrkimys mukautua normeihin ei kuitenkaan tarkoita ekvivalenssin tavoittelua, vaan yksinkertaisesti sitä, että lopputuloksena olisi paras mahdollinen käännös. (Chesterman 1997, 88 ja 89.)

Käännösstrategiat katsotaan alan tavallisiksi käsitteellisiksi työkaluiksi, jotka ovat laajalti kääntäjien käytössä. Ne siirtyvät vanhoilta kääntäjiltä uusille, vaikka eivät säilykään kiveen kirjoitettuina, vaan avoimina mahdolliselle muuntelulle. (Chesterman 1997, 87).

Strategioita on olemassa kahdenlaisia: esimerkiksi käännöksen tyyliin tai kohdetekstin lukijoiden tarpeisiin liittyvät toimintamallit ja yleisluontoiset periaatteet, joita kääntäjä etupäässä suosii, lukeutuvat *globaaleiksi* strategioiksi (Jääskeläinen 1993, 115–116). Esimerkkejä globaaleista strategioista voivat olla vaikkapa päätös siitä, kuinka vapaasti kääntäjä aikoo tekstiä kääntää tai kuinka hän aikoo menetellä lähdetekstissä esiintyvien murteiden kanssa (Chesterman 1997, 90).

Siirryttäessä alemmalle tasolle, pieniin yksityiskohtiin ja niiden vaatimaan päätöksentekoon ja ongelmanratkaisuun, ollaan puolestaan kosketuksissa *paikallisstrategioiden* kanssa. Projektin alussa valituilla globaaleilla strategioilla on havaittu olevan ohjaava vaikutus paikallistason ratkaisuihin, mutta tuollaisen vaikutussuhteen muodostuminen ei ole aina niin suoraviivaista. (Jääskeläinen 1993, 115.)

Chestermanin näkemyksen mukaan käänösstrategiat ovat tarkan tekstuaalisen manipulaation muotoja, joita voi havainnoida suoraan itse käännöksestä verrattaessa sitä lähdetekstiin (Chesterman 1997, 89). Hänen muotoilemansa luokittelu koostuu kolmesta ensisijaisesta strategiaryhmästä: pääosin syntaktisesta ja kieliopillisesta, pääosin semanttisesta ja pääosin pragmaattisesta ryhmästä. Chesterman kertoo luokittelunsa olevan kuitenkin hyvin joustava. Sen puitteissa tiedostetaan, että ryhmät eivät ole niin tarkkarajaisia, vaan saattavat kukin toisinaan sisältää elementtejä muista ryhmistä. Lisäksi nämä pääryhmät voivat haarautuvat yhä pienempiin alaryhmiin. (Chesterman 1997, 93.)

Oman tutkimukseni kannalta olennainen ryhmä on siis pragmaattisiksi strategioiksi luokiteltu joukko. Siinä missä syntaktisissa strategioissa on kyse muodon käsittelystä ja semanttiset strategiat käsittelevät merkityksiä, pragmaattiset strategiat operoivat itse viestin käsittelyn piirissä. Ne siis liittyvät pääasiassa käännökseen sisällytettävän informaation valitsemiseen. Pragmaattisten strategioiden puitteissa on tavallista, että lähtöteksti kokee sitä käännettäessä suurempia muutoksia kuin muissa kategorioissa. (Chesterman 1997, 107.)

Chesterman sisällyttää pragmaattisten strategioiden kategoriaan noin kymmenen eri alakategoriaa. Yksi näistä on nimenomaan erityinen informaatiomuutosten ryhmä. (Chesterman 1997, 108.) Näillä Chesterman tarkoittaa joko a) sellaisen uuden tiedon lisäämistä käännökseen jonka kääntäjä katsoo olevan oleellista kohdetekstin lukijalle, mutta jota ei alunperin ole ollut lähtötekstissä ollenkaan tai b) sellaisen lähtötekstissä olevan informaation poistamista, jonka kääntäjä arvioi tarpeettomaksi (Chesterman 1997, 109).

Myös Vehmas-Lehto ja Ingo ovat tutkineet samaa aihepiiriä, joskin heidän käyttämänsä termi on hieman toisenlainen kuin Chestermanilla: molemmat puhuvat pragmaattisten strategioiden sijaan pragmaattisista käännösongelmista. Muutokset, joita näiden ongelmien ratkaisemiseksi tehdään, ovat nimeltään pragmaattisia adaptaatioita tai pragmaattisia muutoksia. Tällöin sellaiset kohdat lähtötekstissä, jotka eivät suorina käännöksinä toimisi kohdekielellä, muokataan sellaisiksi, että ne

istuvat tulokulttuuriin ja sen kieliympäristöön. (Ingo 1990, 237 Vehmas-Lehdon 1999, 99–100 mukaan.) Lisäksi pragmaattisten adaptaatioiden taustalla voi olla käännökseen funktion ja muiden tilannetekijöiden huomioon ottaminen (Vehmas-Lehto 1999, 99–100).

Kääntäjän ideologia saattaa perustua dynaamiseen ekvivalenssiin, funktionaaliseen ekvivalenssiin tai skoposteoriaa. Pragmaattiset adaptaatiot ovat joka tapauksessa yhteisiä näille kaikille kommunikatiivisille käännösteorioille. Ne ovat kääntämisen luontainen osa. (Vehmas-Lehto 1999, 100.)

3.3.1 Lisäykset, poistot ja korvaukset

Chestermanin varsin polveilevasta luokittelusta poiketen Vehmas-Lehto (1999, 100) toteaa pragmaattisten adaptaatioiden tarkoittavan yksinkertaisesti *lisäyksiä, poistoja, korvauksia* tai *järjestyksen muutoksia*. Näistä kaikkein tavallisimpia ovat hänen mukaansa korvaukset ja eritoten lisäykset. Melko harvinaisia ovat puolestaan poistot – varsinkin sellaisina, että ne olisivat oikeutettuja – sekä järjestyksen muutos. Jälkimmäisen kohdalla Vehmas-Lehto arvelee harvinaisuuden johtuvan siitä, että järjestyksen muutoksia on vaikeaa tehdä ilman muutoksesta syntyviä ikäviä ketjureaktioita. Kuten aiemmin olen jo kertonut, omassa tutkimuksessani keskityn näistä neljästä kaikkiin muihin paitsi järjestyksen muutoksiin.

Poisto on paikallaan vaikkapa tilanteessa, jossa lähtöteksti sisältää jotakin sellaista, joka on ollut tarpeellista selittää sen silloiselle lukijakunnalle, mutta joka käännöstä lukeville on tuttuudessaan aivan päivänselvää. Poisto onkin Vehmas-Lehdon mukaan relevantti siis lähinnä silloin, kun lähtötekstissä puhutaan tulokulttuurista. Edellä kuvattuun liittyy tiiviisti myös *metalingvistinen funktio*, jolloin lähtötekstissä selitetään auki jokin tulokielen ilmaisu. Esimerkiksi: “Tällä kelkkatyypillä on venäjässä toinenkin nimitys”. Ilmausta ei ole käännökseen (kyseisessä tapauksessa venäjänkielisiä) lukijoita varten mielekäästä säilyttää, sillä asia on heille entuudestaan tuttu. Siispä saatetaan turvautua poistoon. (Vehmas-Lehto 1999, 100–101.)

Joskus poiston motiivina on kääntäjän epäily siitä, että tekstin jokin yksityiskohta ei tule kiinnostamaan käännökseen lukijaa ollenkaan. Erityisesti poiston puolelle kallistutaan, jos tekstissä esiintyy jokin sellainen vieras asia, jonka kohdalla lukijaa ei haluta rasittaa pitkällä ja vaivalloisella selityksellä. (Vehmas-Lehto 1999, 100.)

Suomessa maamme kääntäjien ja tulkkien liiton ja Suomen Kustannusyhdistyksen laatima käännössopimus-malli on ollut melko yleisessä käytössä. Siinä ohjeistetaan muun muassa, että “käännöstyö on tehtävä huolellisesti ja tekemättä hyvän käännöstävän vastaisia lisäyksiä tai poistoja.” Alice Martin kommentoi, että käännöksen laatuvaatimukset ovat sopimuksessa ympäröityjä, sillä ei ole mitenkään mahdollista sanoa tarkkaan, missä hyvä käännöstapa päättyy ja huono alkaa. Käytännössä kääntäjällä ja kustannustoimittajalla on jokin oletettu yhteinen käsitys, josta molemmat pitävät kiinni. Tätä yhteistä käsitystä ei ole missään varsinaisesti määritelty, mutta Martinin mukaan asiasta ei yleensä aiheudu ongelmia. (Martin 2015, 169–170.) Tarkempien tietojen puutteessa on hankalaa sanoa, mikä on ollut tilanne Salmen ja AmazonCrossingin välillä.

Suomessa tällainen yhteisymmärrys kumpuaa käännöstoimintamme runsaudesta ja käytäntöjen vakiintuneisuudesta, eritoten kun on kyse yleisempien kielialueiden, kuten vaikkapa amerikanenglannin, suomentamisesta; kääntäjillämme on sen suhteen paljon kokemusta sekä aiempaa aineistoa, jota voi tarvittaessa käyttää mallina (Martin 2015, 170).

Kuten luvussa 2 kävi jo ilmi, kääntäminen englannin kielelle on suomeksi kääntämiseen nähden suhteellisesti paljon vähäisempää. Englannintamisprosessissa käsitteiden ja ilmaisu- ja ilmaisujen kotouttaminen ja vaikeiksi arveltujen yksityiskohtien poistaminen tai selittäminen on yleistä. Martin arvelee, että suomalaisen käännössopimus-mallin maininta hyvän käännöstävän vastaisista lisäyksistä ja poistoista on kytköksissä tähän. Hän kertoo, että myös esimerkiksi amerikkalaisten kirjojen ulkomaansopimukseen on sisällytetty samantapainen ohje. (Martin 2015, 170.)

Vehmas-Lehto esittelee useampia syitä, joita pragmaattisten adaptaatioiden taustalla voi kulloinkin olla. Yksiä näistä ovat kulttuurierot, joihin luetaan tieteen ja taiteen ohella myös yhteiskunta sekä tavat toimia ja ajatella. (Vehmas-Lehto 1999, 105.) On esimerkiksi olemassa monia sellaisia sanoja, joille ei ole suoraa vastinetta toisessa kielessä. Niiden kohdalla pragmaattisiin adaptaatioihin turvautuminen on tavallista. Vastineeton sana voidaan paikata vaikkapa funktionaalisen analogin avulla. Se on tyypillisin pragmaattinen adaptaatio, kun on tarve tasoittaa kulttuurieroja. Tällöin esimerkiksi ulkomailla tuntematon *Auervaara* voi *korvautua* käännöksessä Casanovalla. Myös eri maiden mitat, määrät ja rahayksiköt ovat tyypillisiä vastineettomia sanoja, jotka niin ikään usein *korvataan* käännöksessä tulokulttuurin yksiköllä, toisin sanoen jälleen funktionaalilla analogilla. Myös esimerkiksi *lisäystä* käytetään jonkin verran käsiteltäessä vastineetonta sanastoa, kuten tarpeen vaatiessa muitakin keinoja. (Vehmas-Lehto 1999, 106.)

Pitkälti samassa veneessä kulttuurierojen kanssa ovat taustatietojen erot. Siinä missä alkuteoksen lukijalla on yleensä tarvittavat taustatiedot tekstin tulkitsemiseen, toiseen kulttuuripiiriin kuuluvalta käännöksen lukijalta ne saattavat hyvinkin uupua riippuen siitä, miten triviaalia kulttuuriasiaa lähtötekstissä käsitellään. Jos käännöksen lukijalla ei ole taustatietoja tarpeeksi, viesti ei välttämättä mene ollenkaan perille. (Vehmas-Lehto 1999, 102.) Pragmaattiset adaptaatiot ovat usein paikallaan tässäkin tilanteessa. Esim. ilmaus ‘olla kortistossa’ olisi mahdollista *korvata* ilmauksella ‘olla työtön’, jotta kohdekulttuurin lukija ymmärtää, mistä on kyse. (Vehmas-Lehto 1999, 103.)

Korvausten tekeminen ei kuitenkaan ole adaptaatiomuotona taustatietoerojen tasoittamisessa yhtä tavallinen kuin *lisäykset*, jotka tässä tapauksessa toteutetaan selitysten muodossa. Esimerkiksi paikannimiin ja muihin erisnimiin voidaan liittää selvennykseksi yleisnimi: Keuruusta tulee ‘the city of Keuruu’. (Vehmas-Lehto 1999, 103.) Tämänkaltaisia itsestäänselvempiä lisäyksiä en kuitenkaan tule käsittelemään analyysissäni lainkaan.

Kulttuurieroihin tiiviisti liittyvät pragmaattiset adaptaatiot eivät varsinaisesti ole oman tutkimukseni keskeisessä piirissä, sillä ne kytkeytyvät vieraannuttamisen ja kotouttamisen aihealueeseen, jonka olen päättänyt rajata tutkimukseni ulkopuolelle. Keskityn siis ensisijaisesti sellaisiin kääntäjän tekemiin ratkaisuihin, jotka eivät ole sidoksissa kulttuuriin. Poikkeuksen tähän tulevat kuitenkin tekemään alluusiot.

Alluusiot ja niiden kääntäminen ovat taustatietoihin läheisesti kytköksissä. Jos siis kirjoittajalla ja tulokulttuurin lukijalla ei ole tätä yhdistävää siltaa välillään, eivätkä tämän lukijan mielessä herää samat assosiaatiot kuin tulokulttuurin lukijalla, ovat kääntäjät yleensä hanakoita poistamaan tai vähintään korvaamaan alluusioita. Ilmiö on tietysti harmillinen, sillä se köyhdyttää tekstiä. (Vehmas-Lehto 1999, 104.)

Allusion tunnistaminen tekstistä ei usein ole kääntäjälle helppo tehtävä ollenkaan, varsinkaan jos alluusiosta ei suoralta kädeltä näe, mihin se viittaa. Allusioiden siirtäminen käännökseen on monessa tapauksessa lähes mahdotonta, joskaan toivosta ei kannattaisi aina luopua niin nopeasti. Allusioiden tunnistaminen ja nokkela siirtäminen käännökseen on myös kääntäjälle mahdollisuus eräänlaiseen ammattitaitonsa osoittamiseen. (Vehmas-Lehto 1999, 104.)

Allusioiden tunnistus tapaa olla haastavaa, koska kääntäjä kääntää useimmiten vieraammasta kielestä omaan kieleensä päin. Jenni Salmen ja hänen *The Black Tongue* -projektinsa kohdalla tilanne on kuitenkin ollut juuri päinvastainen, mikä tässä tapauksessa on osaltaan helpottanut työtä.

Silti on jälleen muistettava, että vaikka Salmi tunnistaisikin Hautalan teoksen jokaisen alluusion vaivattomammin kuin kääntäjä, jonka äidinkieli ei ole suomi, ei niiden siirtäminen kohdetekstiin ole edelleenkään itsestään selvä tehtävä, kuten tulemme analyysiluvussa näkemään.

Mitä pragmaattisten adaptaatioiden tarpeellisuuden arviointiin tulee, pätevällä ammattikäntäjällä on siihen hyvät edellytykset, sillä hän tuntee tulokulttuurin erikoispiirteet ja sen ihmisten ajatusmaailman (Vehmas-Lehto 1999, 112). Pohjois-Amerikassa vuosia asuneen Salmen tapauksessa tämän tuntemuksen voisi olettaa olevan erityisen syvällistä.

Käännöksen vastaanottajien tietomäärästä on yleensä kuitenkin mahdotonta olla tarkkaan selvillä ja adaptaatiotkin on tehtävä sen mukaan, minkä verran kääntäjä arvelee heidän suurin piirtein keskimääräisesti tietävän. Kun on arvioitava adaptaatioiden tarpeellisuutta ja sitä, millainen adaptaatiomuoto kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopisi, kääntäjät käyttävät joskus apuna ja vertailukohtana myös nykyistä projektiaan muistuttavia aiempia käännöstöitä. (Vehmas-Lehto 1999, 112.) Tätä tutkimusta tehtäessä ei ole kuitenkaan ollut selvillä, onko Salmella ollut tällaisia aineistoja käytettävissään.

4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

4.1 Marko Hautala ja alkuperäisteos *Kuokkamummo*

Vaasalainen Marko Hautala (s. 1973) on ehkä maamme tämän hetken tunnetuin kauhukirjailija. Hän sekoittaa teoksissaan keskenään tavallista arkea, psykologista jännitystä sekä esimerkiksi kansantaruja. Toistaiseksi Hautalalta on ehtinyt ilmestyä seitsemän romaania: *Kirottu maa* (Porvoon Julmapaino, 2002), *Itsevalaisevat* (Tammi, 2008), *Käärinliinat* (Tammi, 2009), *Torajyvät* (Tammi, 2011), *Unikoira* (Tammi 2012), *Kuokkamummo* (Tammi 2014) sekä *Kuiskaava tyttö* (Tammi 2016). Näiden lisäksi Hautalalta ollaan julkaistu novelleja, osa niistä esimerkiksi spekulatiivisessa verkkolehdessä Usva. (Wikipedia.) Tuoreinta tuotantoa Hautalalta on äänikirja-osina julkaistu *Isä Malakain silmät* (2017) (www.markohautala.fi).

Hautalan ensimmäinen romaani *Itsevalaisevat* sai vuonna 2008 Tiiliskivi-palkinnon. Kaksi vuotta myöhemmin hänelle myönnettiin Kalevi Jäntin palkinto romaanistaan *Käärinliinat*. Lisäksi vuonna 2013 Hautala oli ehdolla Aleksis Kivi -palkinnon saajaksi teoksellaan *Unikoira*. (<http://www.ahlbackagency.com/author/marko-hautala/>.) Hautalan romaaneja on tähän mennessä käännetty englanniksi, italiaksi, saksaksi ja tsekiksi.

Hautala on opiskellut englannin kieltä ja kirjallisuutta sekä Suomessa että Englannissa. Hän on työskennellyt muun muassa opettajana ja elokuvakääntäjänä ja toimii nykyään vapaana kirjailijana. (<https://www.tammi.fi/kirjailija/marko-hautala>.) Hautalalla on myös kokemusta työstä Vanhan Vaasan mielisairaalassa ja hän on kertonut uskovansa, että nuoruuden pesti vaikuttaa yhä hänen kirjoittamiseensa. Kotikaupunki Vaasa on yleensä myös hänen kirjojensa tapahtumapaikkana. (Koivuranta 2017.)

Suomalaisella kauhukirjailijakentällä ei koskaan ole ollut varsinaisesti tunkua. Hautalan lisäksi kauhua ovat kirjoittaneet maassamme muun muassa Tiina Raevaara, Pasi Ilmari Jääskeläinen, Miia Vänskä ja Boris Hurta. Mutta siinä missä meillä vielä 2010-lukua lähestyttäessä suhtauduttiin kauhukirjallisuuteen melko ynseästi, niin nykyään asenne on jo positiivisempi; kauhukirjan julkaisua ei tarvitse häpeillä. Hautala toteaa, että maastamme on tullut ”normaali kirjallisuusmaa”, jossa kaikki genret ovat edustettuina, ja jossa kriitikot eivät enää katso genrekirjallisuutta nenänvarttaan pitkin. (Koivuranta 2017.)

Inspiraatiota kirjoihinsa Hautala on kertonut saavansa esimerkiksi vaimoltaan Tiina Hautalalta, joka kerää Suomen kummitustarinoita ja urbaanilegendoja ja on julkaissut useampia niistä koottuja teoksia. *Kuokkamummo* perustuu yhteen tällaisista urbaanilegendoista ja se on peräisin juuri Marko Hautalan omalta lapsuuden ja nuoruuden seudulta, Vaasan Suvilahdesta. (Koivuranta 2017.)

Hautalan kirjan tarina sijoittuu Suvilahden sijaan fiktiiviseen Suvikylään, jossa uskomus puistattavasta Kuokkamummosta on pitänyt lähiön nuoria varpaillaan jo vuosikymmenten ajan. Eräänlaisena aikuistumisriittinä nuorten tulee kokoontua kerrostalon pommisuojaan kuulemaan selontekoa Kuokkamummosta. Sen latelee heille naamioitunut hahmo, ”ylipastori”, jonka todellista henkilöllisyyttä kukaan ei kykene tunnistamaan. ”Ylipastori” kertoo heille kuinka Kuokkamummo tappaa lapsia: Se odottaa, että sille käännetään selkä ja sitten se humauttaa kuokan lapaluiden väliin. Joskus se päättää syödä uhrinsa sydämen. Se kaivaa sen rinnasta kuokallaan, hautaa sitten perunamaahan mustumaan ja lopulta kaivaa takaisin ylös ja mutustele hampaattomassa suussaan. Mutta sydän ei pysty kuolemaan. Ja jos sielu on siellä vangittuna, niin mitä sille Kuokkamummon sisuksissa tapahtuu? Ja kuinka käy, jos menee nuuskimaan hylätylle merenrantahuvilalle, jossa mummon huhutaan majailevan?

Kuokkamummo etenee kahdessa eri aikatasossa: nykyhetkessä ja 1980-luvulla. Kerronta fokalisoituu pääasiassa nyt jo aikuisten Samuelin ja Maisan kautta, jotka ovat molemmat viettäneen nuoruutensa Suvikylässä 80-luvulla ja saaneet tuolloin omat traumaattiset kosketuksensa seudun kummallisiin tapahtumiin. Kolmas tärkeä hahmo on nykyhetkessä esiintyvä teinityttö Sagal Yusuf, joka on vastikään ollut pommisuojaassa kuulemassa tarinaa Kuokkamummosta.

Samuel Autio palaa kotiseudulle, kun hänen isänsä kuolee, ja tyhjilleen jäänyt lapsuudenkoti on käytävä läpi. Paluun myötä alkavat kuitenkin keriytyä mielessä auki kauan sitten unohduksiin painuneet tapahtumat – niiden kärjessä Julia, ensirakkaus, joka katosi aikoinaan jäljettömiin. Maisa Riipinen puolestaan havittelee Kuokkamummon tarinaa osaksi uskontojen syntyä käsittelevää väitöstutkimustaan. Hän tarvitsee lähteekseen jonkun Suvikylän nykyisistä nuorista, jonkun, jolla on Kuokkamummoriiitistä sisäpiirin tietoa. Maisa saa suostuteltua tehtävään Sagalin, mutta lavertelevalla on palkkansa. Niin Maisa kuin Samuelkin ajautuvat kumpikin tahoillaan yhä syvemmälle vanhan kummitusjutun syövereihin. Kuokkamummo ei unohda tai päästä irti, kun sen kanssa on kerran ollut tekemisissä.

4.2 Jenni Salmi ja englanninnos *The Black Tongue*

Vuonna 2015 Elina Ahlback Literary Agency myi *Kuokkamummon* oikeudet amerikkalaiselle AmazonCrossing-kustantamolle ja englanninkielinen käännös laitettiin tulille kääntäjänä Jenni Salmi. Salmi on syntynyt ja kasvanut Itä-Suomessa sekä valmistunut Itä-Suomen yliopistosta pääaineenaan englanninkielinen kirjallisuus, mutta nykyään hän asuu Yhdysvaltojen Seattlessa (Hautala 2015a). Profiilissaan ammattikäntäjien palveluita välittävällä ProZ.com-sivustolla Salmi kertoo, että hänellä on kääntämiskokemusta 11 vuoden ajalta, freelancer-kääntäjänä 4 vuotta. Profiilia on tosin päivitetty sivuston mukaan viimeksi vuonna 2010. (<https://www.proz.com/profile/105557>.) Vuosia ja kokemusta Salmelle on karttunut tietysti vielä siis tuonkin ajankohdan jälkeen. AmazonCrossingille hän on kääntänyt Hautalan lisäksi Leena Lehtolaista.

Ennen Yhdysvaltoihin muuttoa Salmi työskenteli pääosin yliopisto-opettajana Itä-Suomen yliopistossa, jossa hän opetti erityiskäyttöihin tarkoitettua englantia, pääasiassa matemaattis-luonnontieteelliselle kentälle painottuen. Lisäksi hän opetti suomen kieltä vieraana kielenä yliopiston vaihto-oppilaille sekä paikallisella kansalaisopistolla maahanmuuttajille. (<https://www.proz.com/profile/105557>.)

Muutettuaan Yhdysvaltojen länsirannikolle Salmi on jatkanut suomen opettamista vieraana kielenä sekä pysytellyt kartalla suomen kielen ja kulttuurimme kehityksestä. Samalla hän on pitänyt huolta (amerikanenglantiin painottuvista) englannin kielen taidoistaan. Profiilissaan Salmi sanoo opettajakokemuksensa varustaneet hänet laajalla tietämyksellä molemmista kielistä niin puhutun kuin kirjoitetunkin kielen konventioiden osalta sekä kieliopillisesti. Tämä osaaminen yhdistettynä molempien kielten jokapäiväisen kulttuurikontekstin tuntemukseen takaa Salmen mukaan sen, että hänen käännöksensä ovat ajan hermolla niin tyyllisesti kuin kielititeellisestikin. (<https://www.proz.com/profile/105557>.)

Inkeri Vehmas-Lehto toteaa ehdottoman yksiselitteisesti, että kirjallisuuden kääntäjä kääntää teoksia pelkästään omaan äidinkieleensä päin. Hän katsoo, että vain sillä tavoin tekstistä syntyy julkaisukelpoista ja huoliteltua. (Vehmas-Lehto 2001, 38.) Samaan suuntaan ovat kallellaan Aaltonen, Siponkoski ja Abdallah, joskaan he eivät ilmaise asiaa aivan näin jyrkästi: he pitävät ihanteellisena tilanteena sitä, että kääntäjä kääntää omaan äidinkieleensä tai -kieliinsä päin. Vehmas-Lehtoa mukaillen he ovat sitä mieltä, että ainoastaan tällaisen asetelman vallitessa kääntäjä

on todella kotonaan ja kykeneväinen välittämään lähdetekstin kohdekontekstiin sopivaksi. (Aaltonen, Siponkoski & Abdallah 2015, 13.)

Erityisen kummallista on nähdä asia näin terävästi suomen kielen kohdalla. Muualta maailmasta ei todennäköisesti nimittäin löydy tolkuttoman montaa kääntäjää, joiden äidinkieli on vaikkapa juuri englanti, mutta joilla myös suomen kielen osaaminen olisi natiivia hipovalla tasolla. Tällöin ei ehkä ole muuta vaihtoehtoa kuin turvautua tilanteeseen, jossa kääntäjä kääntää äidinkielestään pois päin. Tuntuu myös jokseenkin liioitellulta – suorastaan virheelliseltä – sanoa, että ainoastaan äidinkieleensä päin kääntäessään kääntäjä onnistuisi saamaan työstään “julkaisukelpoisen”. Pikemminkin voitaisiin kysyä, kykeneekö “väärään suuntaan” kääntävä kääntäjä tietyissä tapauksissa luomaan tulotekstiin sellaisiakin hienovaraisia vivahteita, joita tulokieltä äidinkielenään puhuva osaisi.

Salmi joka tapauksessa kumoaa mustavalkoiset väitteet kääntäjän kääntämissuunnasta. Palaute *The Black Tonguesta* on nimittäin ollut varsin positiivista; esimerkiksi sen kieltä on kuvailtu tunnelmalliseksi, ja myös Hautala itse on kiitellyt Salmea “mainiosta työstä”. (Hautala 2015b.)

Sähköpostikysymyksiini vastatessaan kirjailija kertoi käyneensä Salmen kanssa mielenkiintoisia keskusteluja useista käännökseen liittyvistä aiheista. Hautala sanoo tehneensä käännöstöitä itsekkin (muun muassa elokuvakääntäjänä), joten kiinnostus aiheetta kohtaan on sitä kautta ollut kuulemma erityisen suurta. (Sähköpostikeskustelu 29.3.2018)

4.3 Tutkimusmenetelmät

Vehmas-Lehto toteaa tekstikorpuksista tehdyn havainnoinnin olevan ehdottomasti yleisin käännöstudkimuksessa käytetty menetelmä. Tällöin tutustutaan aina sekä käännökseen että lähtötekstiin ja tutkimuksen voi aloittaa kummasta hyvänsä. (Vehmas-Lehto 1999, 123.) Oma tutkimusstrategianani toimiikin vertaileva tutkimus yhdistettynä tekstianalyysiin. Ensin olen lukenut sekä Hautalan alkuperäisteoksen *Kuokkamummo* että Jenni Salmen englanninnoksen *The Black tongue* erikseen, minkä jälkeen olen vertaillut teoksia lukien niitä tarkasti rinnakkain.

Tarkoitukseni oli alunperin tutkia näiden kahden teoksen kautta kotouttamista ja vieraannuttamista, mutta käydessäni aineistoa läpi ja alkaessani pannakin merkille kääntäjän karsimia, lisäämiä tai muutoin muuttamia kohtia, huomasin kiinnostuvani niistä enemmän kuin

alkuperäisestä aiheestani. Luin teokset rinnakkain vertaillen vielä kertaalleen, sillä halusin varmistua siitä, että mahdollisimman harva poisto, lisäys ja korvaus jäisi huomaamatta – olinhan ensimmäisellä rinnakkainlukukerralla alkanut merkitä niitä ylös vasta hieman jälkijunassa. Ja koska olin kirjoittanut muistiinpanot aluksi käsin, siirsin materiaalin seuraavaksi tietokoneelle.

Ennen varsinaiseen analyysiin siirtymistä mietin, olisiko keräämiäni poistojen, lisäysten ja korvausten ryhmittymistä mahdollista hahmottaa vielä jonkinlaisia muita, tarkempia kategorioita – ja sellaisia lopulta tosiaan löytyi. Ongelmanasetteluni muotoutuu siis luokittelusta sekä yksittäistapausten kokonaisvaltaisesta ymmärtämisestä lähiluvun kautta. Näin ollen on myös kyse empiirisestä ja laadullisesta tutkimuksesta.

Teoksista haravoimieni tekstiesimerkkien määrän vuoksi analyysiluvussa ei olisi ollut järkevää alkaa esitellä niitä kaikkia. Niinpä olen valinnut perusjoukosta lähempään tarkasteluun vain tietyt havaintoyksiköt. En kuitenkaan tehnyt tätä valintaa sattumanvaraisesti vaan miettien, mitkä tekstiesimerkit havainnollistaisivat kategorioita mahdollisimman hyvin. Aineistonhankintamenetelmänäni on siis toiminut harkinnanvarainen näyte.

Aineistoni analyysimenetelmästä jossain määrin fenomenologisen tekee melko subjektiivinen tulokulmani tutkijana sekä se, että tutkimuskohdetta lähestytään ilman tarkkaa teoreettista viitekehystä. Hermeneuttisuus puolestaan nousee vahvasti tulkintojen tekemisestä ja pyrkimyksestä aineiston syvällisempään ymmärtämiseen. Avainasemassa analyysissäni on luonnollisesti lähiluku.

Tieteenfilosofiselta suuntaukseltaan tutkimuksen voi katsoa olevan fenomenologis-hermeneuttinen, mutta tulkinnallisuudessaan toisaalta myös interpretivistinen.

5 Analyysi

Tämä analyysiluku jakautuu kolmeen alalukuun. Niistä ensimmäisessä käsittelen aineistosta nousseita esimerkkejä poistoista, toisessa esimerkkejä lisäyksistä ja kolmannessa esimerkkejä korvauksista. Poistot-lisäykset-korvaukset -jaon lisäksi olen hahmotellut analysoitavasta aineksesta esiin nousevia alakategorioita sen perusteella kuinka kääntäjä on tuntunut tekstiesimerkkejä käsitelleen. Nämä kategoriat ovat:

- Tekstin napakoittaminen
- Tekstin lihavoittaminen
- Vertausten poistaminen tai korvaaminen
- Tekstin sisällön alleviivaaminen tai auki selittäminen
- Alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat
- Alkuteoksen virheen oikaiseminen
- Vaikeasti selitettävät ratkaisut
- Huolimattomuusvirheet

Poisto-, lisäys- ja korvauslukuista avautuu siis edelleen uusia alalukuja sen mukaan, mitä kategorioita kussakin ryhmittymässä esiintyy. Alakategorioista selkeästi vahvimmin edustettuina ovat vaikeasti selitettävät ratkaisut sekä tekstin napakoittaminen ja lihavoittaminen. Käyn tarkemmin läpi, mitä milläkin kategorialla tarkoitan, sitä mukaa kun kukin niistä ilmaantuu käsiteltäväksi ensimmäistä kertaa ja mikäli selitys on paikallaan.

Analysoitavien tekstiesimerkkien myötä pohdin niitä syitä, joita käänösratkaisujen taustalla on mahdollisesti ollut, puran jossain määrin omia varovaisia ajatuksiani näiden tiettyjen käänöskohtien onnistumisesta sekä esitän silloin tällöin omia ehdotuksiani siitä, miten tapausten kanssa olisi kenties voinut menetellä. Pyrin kuitenkin parhaani mukaan pois mustavalkoajattelusta ja muistamaan, mitä Aaltonen, Siponkoski ja Abdallah (2015, 9–10) toteavat: käännetyn tekstin sisältämiä käänösratkaisuja ei välttämättä voi tuomita ”oikeiksi” tai ”vääriksi” vaan kyse on tasapainoilusta, joka erilaisiin käänösstrategioihin aina sisältyy. Tietyissä tapauksissa saatan silti ilmaista näkemykseni hieman kärkkäämmin, jos koen, että siihen on hyvä syy.

Bassnett toi aikoinaan esille, että kääntämisen kitukasvuista arvostusta – josta ala on kautta olemassaolonsa kärsinyt aina enemmän tai vähemmän – on ilmentänyt osaltaan se, kuinka huomio tunnutaan kiinnittävän aina erityisesti tekstistä katoaviin elementteihin siirrettäessä sitä lähtökielestä kohdekieleen. Mahdolliset myönteiset muutokset jätetään huomioimatta, vaikka niitäkin kääntäjä jättää usein jälkeensä. Bassnett muistuttaa, että vaikka jokin vaikuttaisi menetykseltä lähtökielen piiristä tarkasteltuna, se saattaa jollain tavalla korvautua kohdekielen kontekstissa. Niinpä hyväksytyämme sen, ettei saumaton yhteneväisyys ole eri kielten välillä mahdollista, voimme alkaa avoimesti tarkastella käänösprosessissa menetettyä ainesta sekä toiselta kantilta sitä, mitä siinä on voitettu. (Bassnett 1995, 47–48.) Omassa analyysissäni nousevat ehdottomasti esiin sekä ratkaisut, jotka kallistuvat näkemykseni mukaan enemmän epäonnistuneiden puolelle että ratkaisut, joiden koen olevan onnistuneita.

Viimeisessä alaluvussa yritän pohtia eettisen kääntämisen, alkuperäisteokselle osoitetun uskollisuuden ja kunnioituksen sekä toisaalta kääntäjän vapauden ja avartuneemman tekijäkäsityksen välisiä rajapintoja. Peilaan mielteitäni käsitteluvussa esiin nostettuihin pointteihin.

Lukumäärällisesti aineistostani löytyi kaikkiaan 35 poistoa, 16 lisäystä ja 25 korvausta. Asiaa hieman tiivistääkseni en käsittele tässä luvussa niitä kaikkia, vaan valikoin niiden joukosta mielestäni olennaisimmat ja havainnollistavimmat yksilöt. Tutkielman lopusta löytyy kuitenkin kattava lista kaikista tekstiesimerkeistä.

Esimerkkikatkelmien lyhenne LT viittaa lähtö- eli alkuperäistekstiin, TT puolestaan tulotekstiin, eli käännökseen. KM on lyhenne alkuperäisteoksen nimestä *Kuokkamummo* ja BT käännökseen nimestä *The Black Tongue*.

5.1 Poistot

Käsitteistö-luvun osassa 3.3.1 kerroin Vehmas-Lehdon (1999, 100) mainitsevan, että lisäysten, poistojen ja korvausten joukosta harvinaisimpia ovat poistot. Vielä harvinaisempia ovat hänen mukaansa oikeutetut poistot. Tällaiset normit pätevät esimerkiksi juuri suomen kieleen päin tapahtuvassa kääntämisessä. Mutta kuten on jo useampaan otteeseen noussut esille, englantiin päin käännetään suhteessa runsaasti vähemmän verrattuna oman maamme käännöstoimintaan. Sellaisessa tapauksessa kotouttaminen ja lukijoiden kannalta hankalilta vaikuttavien yksityiskohtien

eliminoiminen tai selittäminen onkin siten hyvin yleistä (Martin 2015, 170). Tapani Kärkkäinen (2005, 73) toteaa angloamerikkalaiseen käännöstraditioon kuuluvan kääntäjän olevan usein kuin toimittaja, joka vetää sellaiset tekstin mutkat suoriksi, joiden arvelee olevan lukijalle liian kiemuraisia.

Ahkeraa karsimistoimintaa ilmentää selvästi myös oma aineistoni, josta ylivoimaisesti eniten ilmeni siis nimenomaan poistoja. Kaikki poistot eivät kuitenkaan ole keskenään samantyyppisiä saati välttämättä aina yksioikoisesti järkeviä, siinä missä toiset taas puolestaan ovat varsin ymmärrettäviä ja toimivia.

Tässä poistoja käsittelevässä alaluvussa esiin nousevat alakategoriat ovat: **tekstin napakoittaminen, alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat, vertausten karsiminen sekä vaikeasti selitettävät ratkaisut**. Käsittelem jostaista näistä yksitellen, omana lukunaan. Ja koska poistot olivat aineistossani lukumäärällisesti runsaimmin edustettuina, nostan niiden joukosta käsittelyyn useamman esimerkin verrattuna myöhemmin seuraaviin lisäyksiin ja korvauksiin.

5.1.1 Tekstin napakoittaminen

Tekstin napakoittamisella tarkoitan sellaisia kääntäjän tekemiä ratkaisuja, joilla hän vaikuttaa pyrkineen karsimaan (tai korvaamaan, kuten myöhemmin nähdään alaluvussa 5.3.1) enemmän tai vähemmän turhiksi katsomiaan tekstinkohtia. Tähän ryhmään kuuluvilla poistoilla uskon siis kääntäjän pyrkineen jouhevoittamaan tekstiä ja koen, että suurimmilta osin kategorian ratkaisut ovat onnistuneita ja perusteltuja. Jotkut tosin ovat enemmän mietityttämään jääneitä rajatapauksia, joiden kohdalla liikutaan osittain myös vaikeasti selitettävien ratkaisujen kategorian puolella.

Ensimmäinen esimerkki napakoittavasta poistosta on tällainen (poistetut tekstinkohdat alleviivattu):

LT: He nousevat ja hapuilevat, törmäilevät pimeässä ja valittavat puutuneita jalkojaan, kunnes löytävät pommisuojan raskaan oven. Se on raskas ja hankala avata pimeässä. Liian monet kädet hapuilevat kahvaa. Niillä käsillä on kiire. Samoin jaloilla. Joku kompastuu kynnykseen. (KM, 17)

TT: The kids got up and felt for their way out, bumping in the darkness and complaining about their numb legs until they found the bombshelter door. It was heavy and hard to open in the dark. Too many hands were reaching for the handle at the same time. Someone stubbed a toe on the threshold. (BT, 11)

“Niillä käsillä on kiire. Samoin jaloilla.” -kohdan poistaessaan kääntäjä on ehkä ajatellut lasten kiireen ja hätäntymisen ilmenevän tarpeeksi jo edellisistä virkkeistä. Oven raskauden toiston karsiminen lienee myös ollut kääntäjältä viisas teko, sillä ainakin omaan korvaani toisto enemmän häiritsee kielikorvaa kuin lisää kohtauksen ahdistavaa tunnelmaa. Alkuteoksessa kyse on varmaankin ollut tahattomasta toistosta, vaikka tietoinenkaan valinta ei – mahdollisesti juuri painostavuus tähtäimessä – tunnu aivan mahdottomalta.

Esimerkki 2:

LT: Huulet olivat tummat. Ainakin kaksi hammasta puuttui. Hyi helvetti. (KM, 224)

TT: Her lips were dark. She was missing at least two teeth. (BT, 210)

“Hyi helvetti”- toteamuksen poistaminen on nähdäkseni ollut kääntäjältä fiksum, sillä kohdassa kuvatun naisen vastenmielisyys käy kyllä lukijalle aivan hyvin selväksi jo pelkästä henkilökuvauksesta ilman asian sen kummempaa korostamista.

Esimerkki 3:

LT: Isä oli aina varoittanut: älä koskaan luota siihen, että ihmiset näkevät tai tekevät yhtään mitään. Kun paha alkaa, ihmiset ovat sokeita ja halvaantuneita. Sagal oli nauranut isälle veljensä kanssa. He olivat pelanneet Assasin’s Creedia. Äiti oli käsenyt isän vaieta.

Lähestyvät mykät hahmot, enää ehkä parinkymmenen metrin päässä. (KM, 34)

TT: Her dad had always warned Sagal: never expect people to take notice or take action. When evil rears its head, people turn blind and become paralyzed.

The mute figures were approaching, only twenty yards away now. (BT, 27)

Tässä kolmen viimeisen lauseen pudottaminen pois vaikuttaa ensin hieman radikaalilta ja arveluttavalta alkuperäisteosta kohtaan – mitä se saattaa ollakin. Tarkemmin mietittynä karsimisen voi ehkä kuitenkin ajatella myös olleen paikallaan, sillä lähtöteksti on ainakin osittain hieman kummastuttava: lasten nauraminen isänsä puheille tuntuu jossain määrin aavistuksen epäuskottavalta, vaikka toki reaktion voi silkan pilkallisuuden tai välinpitämättömyyden sijaan ajatella myös olevan kytköksissä vakavan aiheen aiheuttamaan hämmennykseen. Maininta Assasin’s Creedin pelaamisesta tuntuu sekin melko irralliselta tiedolta. Toisaalta senkin voisi kai

rinnastaa siihen pahaan, mistä perheen isä puhuu, ja siten linkittää lasten naureskelun väkivaltasävytteisen pelin aiheuttamaan levottomuuteen ja innostukseen.

Silti paikalleen olisi ehkä voinut jättää jonkun lauseista, sillä siirtymä seuraavaan kappaleeseen tuntuu aavistuksen äkkijyrkältä. Ehkä Salmi olisikin voinut ottaa mukaan lauseen äidistä vaikenemiskäskyineen? Toisaalta hän olisi voinut poistaa lauseen Assasin's Creedin peluusta ja sisällyttää kaiken muun, mutta kuitenkin vaikkapa yhdistää "Sagal oli nauranut – –" ja "Äiti oli käskenyt – –" -lauseet yhdeksi ja samaksi virkkeeksi.

Pienenä poistona tässä samassa esimerkkipätkässä nähdään myös ehkä-sanasta luopuminen, jonka myötä ei tietenkään menetetä varsinaisesti mitään.

Esimerkit 4, 5 ja 6:

LT: *(Puhutaan VHS-soittimen äänestä.)* Väkinäinen, valittava ääni, aivan kuin laitteelta olisi pyydetty liikaa. Samuel ei muistanut, koska hän oli kuullut sen viimeksi. (KM, 48)

TT: "The forced weil, as if this request was too much for the device. (BT, 42)

LT: Hän pysäköi auton ja meni sisälle, tilasi kahvin. Ei ollut käteistä, joten piti maksaa pieni summa kortilla. Tunnukslukua näppäillessään Samuel pysäytti sormensa ensimmäisen numeron jälkeen. (KM, 67–68)

TT: He parked the car and went inside to buy a coffee. He punched in the first number of his debit-card PIN with his index finger and then stopped. (BT, 60–61)

LT: Siinä [omakotitalossa] oli vähintään kolme kerrosta, jos alakerran autotallit laskettiin. Ja niitäkin oli kaksi, aivan kuin olisi itsestään selvää, että asukkailla olisi kaksi autoa. Viimeinen talo ennen metsää, joka jatkui merenrantaan asti. Samuel oli nähnyt, kun edelliset omistajat olivat muuttaneet pois. Tavaraa oli haettu isolla autolla kaksi kertaa. Hän oli ajatellut, että edellinen perhe muutti sen takia, että metsä oli niin lähellä. Se oli yöllä sen näköinen, että siellä olisi voinut olla susia ja karhuja ja ties mitä. (KM, 99)

TT: It had at least three floors, if you counted the garages downstairs. And there were two garages, as if it were obvious that the people living there had two cars. It was the last house before the woods began, the woods that stretched all the way to the sea. Samuel had always thought that the previous family moved out because the

house was too close to the wilderness. In the dark it looked like bears and wolves and who knows what lived there. (BT, 91)

Näiden kolmen esimerkin poistot ovat luonteeltaan melko samankaltaisia, eikä niidenkään karsimisesta seuraa järin merkittäviä menetyksiä. Toisaalta jonkinlaisia argumentteja voidaan esittää myös niiden mukana pitämisen puolesta, vähintään 4. esimerkin kohdalla, jossa alleviivattu kohta muistuttaa jälleen siitä, että VHS-nauha-ajoista on kulunut vuosia ja henkilöahmo on nyt aikuinen. Myös 5. ja 6. esimerkin kohdat ovat perushyvää kerrontaa. Ne eivät välttämättä sisällöltään ole tavattoman tarpeellisia, mutta kyseessä ei tekstilajin puolesta olekaan nyt novelli, jossa kaikki vähänkään turhemman puoleinen olisi eliminoitava.

Esimerkki 7:

LT: ”Ei poliiseja. Ei aikuisia. – – Isä kirjoitti mielipideosastolle, että Suvikylän autiotalon pitää purkaa.”

He olivat hetken hiljaa.

”Miten sä pääsit pois?”, Pasi kysyi sitten.

”Mut päästettiin ulos. Kaksi mun ikäistä tyyppiä tuli sinne ja kuuli mut. Mä en kertonut niillekään koskaan siitä hupusta ja että mut vietiin sinne. Ei ne toisaalta kysyneetkään mitään.”

”Helvetin rankka juttu. Varmaan traumaattinen.”

”Oli”, Maisa sanoi. ”On.” (KM, 217-218)

TT: “No police. No adults. – – Dad wrote a letter to the local newspaper’s editor, demanding that the abandoned buildings be torn down.”

”That’s a hell of a story. Must’ve been traumatic.”

”Yes, it was,” Maisa said. “It is.” (BT, 204)

Tämän esimerkin tapauksessa tasapainoillaan jossain määrin napakoittavan poiston ja vaikeasti selitettävän poiston rajalla. Yksi päähenkilöistä kertoo toiselle henkilölle, kuinka hänet teini-iässä suljettiin autiotalon kellariin, ja tuota kertomusta seuraa yllä oleva pätkä, jossa valaistaan poispääsyä. Salmi on kuitenkin päättänyt olla sisällyttämättä tätä käännökseen, ja syynä on todennäköisesti ollut se, että pelastuminen selviää alkuperäisteoksessa hieman myöhemmin toiseenkin otteeseen, kun tapaukseen palataan aikatason siirtyessä henkilöahmojen nuoruuteen. Tältä pohjalta ajateltuna ratkaisu onkin varsin järkevä. Ongelma nähdäkseni kuitenkin muodostuu, mikäli lukija alkaa ihmetellä, miksei ulospääsy nouse tässä keskustelussa lainkaan esille.

Esimerkki 8:

LT: ”Mikä vittu se oli?” Julia kysyi aivan kuin Samuelin olisi pitänyt tietää, sillä tämä oli hänen kotimaisemansa.

“Ei mitään tietoa.”

Muisto hahmosta alkoi välittömästi muuttua epävarmaksi. Mereltä kuuluvat huudot olivat taas vain lokkien huutoja. (KM, 147)

TT: “What the fuck was that?” Julia asked, like he was supposed to know. This was where he grew up, after all.

The memory of the figure in the woods began to instantly faint. The screams from the sea were nothing but seagulls again. (BT, 137)

Poistamalla Samuelin repliikin kääntäjä on ollut mielestäni jälleen oikeilla jäljillä, sillä pojan tietämättömyys käsillä olevasta asiasta käy ilmi edeltävässä virkkeessä. Tämänkaltainen poisto ei myöskään ole aineistossani ainoa laatuaan, sillä kääntäjä on jättänyt samantyyllisen repliikin pois samalta henkilöahmolta toisessakin kohtaa teosta, oikeutetusti nähdäkseni siinäkin.

5.1.2 Alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat

Esimerkki 1:

LT: Jos joku on yksin kotona ja vanhemmat kylässä tai karaokessa, se voi joskus tulla rappukäytävään elukanluista tehdyllä yleisavaimella ja soittaa ovikelloa. Ovisilmästä näkyy poliisi, mutta kun avaat, siinä se seisoo ja näyttää kieltä.

Se on menoa sitten. Edessä hämäräinen tie.

Kukaan ei ole turvassa. Paitsi mustalaiset. Kukaan ei tiedä miksi.

Ehkä se Hagertin mustalainen teki sopimuksen. (KM, 12)

TT: If you’re home alone or your parents are out singing karaoke, she will use her master key made out of animal bones to let herself into the stairwell and ring your doorbell. You’ll see a police officer through the peephole, but when you open the door there she’ll be, sticking her tongue out at you.

And then it’s curtains.

No one’s safe, except the gypsies.

Maybe that Hagert kid made a pact with her. (BT, 6)

Edellä esiintyvät lainaukset ovat teosten alusta, jossa Kuokkamummon legenda kerrotaan lukijalle sekä pommisuojassa tarinaa kuuntelevalle teiniporukalle. Tästä nimenomaisesta katkelmasta tahdon tässä yhteydessä nostaa esille tavan, jolla kääntäjä on menetellyt mukana esiintyvän alluusion kanssa.

Kyseessä on kohta “Edessä hämäräinen tie”, joka on alluusio Eino Leinon runosta *Nocturne*. Moni suomalainen lukija tunnistaa tämän, onhan Leino yksi maamme merkittävimmistä runoilijoista ja *Nocturne* meille runona laajalti tuttu ja rakastettu. Englanninkieliselle lukijalle viittaus sen sijaan tuskin sanoisi juuri mitään, sillä Leinon kansainvälinen tunnettuus ei ole järin mittavaa.

Miten tällainen kohta olisi sitten ollut järkevää ratkaista? Olisiko yksi mahdollisuus ollut vaikkapa lisätä maininta Leinon runosta alaviitteeseen? Sen myötä kääntäjä olisi ainakin tuonut itseään näkyvämmäksi ja korostunut aktiivisena toimijana. Allusion kaltaisen yksityiskohdan selventäminen alaviitteessä olisi toki saattanut tuntua lukijasta hieman erikoiselta, sillä niitä ei käsittäkseni ole järin yleistä selittää sillä tavoin; toisaalta kaikkea ei tarvitse aina tehdä tai jättää tekemättä tiukasti sen mukaan, miten aiemmin on toimittu. Chesterman (1995, 185) toteaa, että jonkinlaisen selittävän strategian tai muun allusiosta viestivän keinon käyttäminen edesauttaisi lukijan ohjaamista kohti kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä.

Alaviitteen käyttökään ei tietysti onnistu, jos kääntäjä ei alkujaan edes itse tunnista allusiota. Omasta äidinkielestään päin kääntävän Salmen tapauksessa on kuitenkin varsin todennäköistä, että hän on hoksannut, mistä lause on alkujaan peräisin.

Mutta onko nimenomaan poisto siis ollut ratkaisusta järkevin? Alluusio ei varmasti sinänsä olisi välittynyt tulokielisille lukijoille allusiona, mutta ehkä se ei heidän kohdallaan olisikaan ollut niin kovin olennaista. Mitä jos kohtaa olisi koittanut sisällyttää mukaan käännökseen vaikkapa vanhahtavalla englannilla tai muutoin joka tapauksessa ilmaista, että uhrilla on kuljettavanaan synkkä tie, vaikkei minkäänlaista viittausta Leinoon olisi ollutkaan?

Toisaalta saattaa olla kyse siitäkin, että Salmi on tässä kohtaa halunnut muokata alkuperäisteoksen kerronnan tyyliä, jossa lyhykäiset päälauseet seuraavat toisiaan. Kappale saattaa kuulostaa niiden vuoksi hieman tankkaavalta, joten ehkä Salmi on enemmänkin vain pyrkinyt eroon sellaista vaikutelmasta – onhan hän tehnyt katkelmaan muitakin poistoja kuin vain tämän yhden, jonka nyt käsittelin.

Esimerkki 2:

LT: Hän ajatteli – – nukkuvan isän näkemistä ja suomenruotsalaisittain puhuvaa hoitajaa, joka oli kertonut, että kuollut. Pehmeä, leikkisä l-kirjain siinä sanan keskellä, kuin jotakin juhlallista titteliä olisi jaettu. (KM, 40)

TT: He thought about – – seeing his dad sleeping, and the nurse who spoke with a Swedish accent telling him his dad was dead. (BT, 34)

Samoin kuin alluusiot kaipailevat toisinaan jonkinlaista vääntämistä ja kääntämistä (mikäli kääntäjä siis päättää ottaa ne käännökseen mukaan) voi tekstissä niiden lisäksi esiintyä muunkinlaisia yksityiskohtia, joissa kääntäjältä tarvitaan ehkä pientä ylimääräistä kekseliäisyyttä. Olenkin päättänyt käsitellä ne tällä tavalla yhdistetyssä kategoriassa tuon ominaisuuden perusteella. Yllä esiintyvä alleviivaus on esimerkki tapauksesta, joka olisi ehkä vaatinut hiukan kielellistä kikkailua. Salmi ei ole kuitenkaan lähtenyt tähän mukaan ollenkaan, vaan jättänyt kohdan vain kokonaan pois.

Jos käännökseen olisi kuitenkin halunnut jotain alkutekstin tapaista, ja nimenomaan kuollut-sanaan itseensä kytkeytyvää, olisi sanan tilalle pitänyt varmaankin keksiä sopivampi englanninkielinen vastine, sillä “dead” ei rullaa samaan tapaan kuin “kuollut” – eikä sen rakenteessa ole mitään pehmeää tai leikkisää. Vaihtoehtoja olisivat ehkä voineet olla esim. deceased, gone, passed away. Eihän kääntäjän tietenkään tarvitse jäljentää alkuperäistä tekstiä (eli “kuin jotakin juhallista titteliä olisi jaettu” -osaa) sellaisenaan; hän olisi myös voinut kehittää tilalle jonkinlaisen oman muunnelmansa. Nyt tuntuu ehkä kuitenkin hieman siltä kuin Salmi olisi vain halunnut päästä kohdasta pikaisesti eroon mahdollisimman vähällä vaivalla.

5.1.3 Vertausten poistaminen

Esimerkit 1, 2 ja 3:

LT: Se [lehti] oli kuin hyönteinen, joka erehtyi luulemaan ihmistä kasviksi. Sagal huudahti ja –. (KM, 30)

TT: It felt like a bug, and Sagal yelped and –. (BT, 23)

LT: Tyhjä piha, siellä täällä valaistuja ikkunaruujuja kuin sanoja scrabble-pelissä. (KM, 27)

TT: An empty yard, lined with buildings and lit windows, surrounded her. (BT, 20)

LT: Samuel – – jäi hetkeksi seisomaan kynnykselle. Lapsuudenkodin tuoksu tervehti kuin yksin jätetty koira. (KM, 43)

TT: He paused at the threshold, greeted by the scents of his childhood home. (BT, 37)

Kaksi ensimmäistä vertausta (joista toisen Salmi on kylläkin ottanut käännökseen mukaan osittain) on karsittu syistä, joita en kykene hahmottamaan. Ne eivät ole vertauksina mitenkään huonoja, mutta ehkä Salmi on vain ajatellut tekstin tulevan toimeen ilmankin. Ja niinhän se tietysti tulee, mutta onko tämä kuitenkin aina täysin riittävä ja oikeutettu syy?

Yksin jätetty koira -vertaus on mielestäni luonteeltaan hieman edellisiä kaksipiippuisempi. Vertaus on todella toimiva siinä mielessä, että se lienee useammalle lukijalle melko tunteita herättävä – mikä varmaankin on osin ollut Hautalan tarkoitus, kun hän on kirjoittanut kohtausta, jossa aikuiseksi kasvanut mies palaa lapsuudenkotiinsa isänsä kuoleman jälkeen. Toisaalta jo yksin maininta vanhan kodin tuoksuista saattaa ajaa saman asian, jolloin vertaus ei periaatteessa ole niin olennainen. Loppujen lopuksi olen kuitenkin itse sitä mieltä, että kohdan poisjättäminen kallistuu enemmän harmillisen puolelle.

5.1.4 Vaikeasti selitettävät ratkaisut

Tässä kategoriassa käsittelen sellaisia kääntäjän tekemiä ratkaisuja, jotka tuntuvat enemmän tai vähemmän mielivaltaisilta ja joiden toteuttamiselle on vaikuttanut hankalalta jäljittää minkäänlaista kunnan syytä. Olen oikeastaan niiden kaikkien kohdalla sillä kannalla, että ne olisi sittenkin saattanut olla syytä sisällyttää käännökseen.

Jotkin näistä poistoista miellän astetta käsittämättömämmiksi kuin toiset, sillä katkelmat, jotka niiden myötä on menetetty, ovat ainakin omasta näkökulmastani olleet jollain tietyllä tapaa vielä selkeämmin säilyttämisen arvoisia – koko teos ei välttämättä lysähdä kasaan ilman niitä, mutta yksityiskohdissa on silti voimaa, jota ei kannattaisi unohtaa.

Esimerkit 1 ja 2:

LT: Lähestyvät ajovalot taustapeilissä.
Mihin se olisi voinut lentää.

Suora, tyhjä tie. Tyhjät ojat. Ei ihmisen ruumis voinut sillä tavalla kadota, ei aikuisen eikä lapsen.

Samuel puristi rattia. Ajatteli poliisille soittamista. (KM, 40)

TT: The approaching car's headlights appeared in the rearview mirror.

Where did that thing go?

Samuel squeezed the steering wheel. He thought about calling the police. (BT, 34)

LT: ”Isä”, hän vastasi. ”Se vaatii. Äidin kuoleman jälkeen mun on pitänyt kuvata kaikki ihmiset, joiden kanssa mä olen tekemisissä.”

Samuel pyöritteli sanoja mielessään, epäsuhtaisia palasia, joista ei saanut rakennettua mitään järkevää. Mielessä vilisi heidän yhteisiä hetkiään. Taustalla kameran tuskin kuuluva hurina.

”Onko se katsonut kaikki, mitä me ollaan kuvattu?” (KM, 267)

TT: ”Because of Dad,” she said. “He told me to. After Mom died he’s made me film all the people I ever hang out with.”

”Has he watched everything we’ve filmed?” (BT, 253)

Olen jälleen niputtanut nämä tietyt esimerkit yhdessä käsiteltäviksi sillä perusteella, että ne muistuttavat hieman toisiaan. Ensimmäisen esimerkin kohtauksessa kerrotaan erikoisesta ja aavemaisesta tapahtumasta, joka sattuu yhdelle päähenkilöistä. Alkuteoksessakaan kohtaus ei ole järin pitkä, joten alleviivatun osan uupuminen käännöksestä tyypistää sitä ja tapahtumassa viipyilyä harmillisesti entuudestaan.

Toisessa esimerkissä Salmi on jättänyt koko alleviivatun kappaleen pois, siispä kyse ei taaskaan ole mistään aivan pienestä ja mitättömästä sanasesta sieltä sun täältä. Kyseinen kohtaus myös käsittelee hätkähdyttävän ja epäoikeudenmukaisen asian paljastumista, joten sen kohdalla ei vain kertakaikkiaan tunnu perustellulta pyrkiä ripeämmin eteen päin Samuelin ajatuksiin pysähtymisen kustannuksella.

Esimerkki 3:

LT: Jätätte valot päälle liian usein. Juotte viinaa ikkunalla pelkissä rintaliiveissä. Kaivatte nenää ja laitatte suuhun. Piereskelette kustessanne aamuyöstä Pyhän Kolminaisuuden kirkon puistossa. Pyrkinette eron näistä paheista, mutta etenkin siitä yhdestä, jonka hyvin tiedätte. (KM, 79)

TT: You leave the lights on too often. You sit on your windowsill, drinking wine in your underwear. Picking your nose and shoving your finger in your mouth. You

piss in the Hole Trinity Church park in the wee hours of the morning. I assume you are trying to rid yourself of these vices, especially that one. You know which one. (BT, 72)

Yllä oleva esimerkki on osa uhkaviestistä, jonka yksi kirjan päähenkilöistä saa kotiinsa postissa. Poisto on pieni, mutta erikoinen: käännöksestä uupuu maininta “piereskelystä”. Mielessä käväisee, että kääntäjän häveliäisyys on voittanut ja että hän on siksi halunnut häivyttää alkutekstin karkeutta. Ehkä hän on ajatellut, että kirkkopuistoon pissiminen on jo aivan tarpeeksi törkeää ilman lisättyä sikailua.

Ajatus ei kuitenkaan tunnu järin todennäköiseltä. Kuvatulla tavalla toimiminen ei ensinnäkään olisi missään määrin ammattimaista – Bassnett nostaa esille Hilaire Bellocin (1931) määrittelemät kuusi yleisluontoista sääntöä proosan kääntäjälle, joista kuudennen mukaan kääntäjän ei pidä koskaan kaunistella (Belloc 1931 Bassnettin 1995, 130–132 mukaan) – eikä kyseessä edes ole millään lailla kohahduttavan karmea kohta. Kaunopuheisuus on kustessa piereskelystä ehkä kaukana, mutta kaunopuheisuuden uupuminen ei olekaan kauhukirjallisuudelle, saati usein muullekaan kirjallisuudelle, tavatonta. Saattaakin myös olla, että sana on jäänyt kääntäjältä kääntämättä silkassa epähuomiossa – tai sitten vain jostain muusta syystä, jota en ole tullut tässä itse ajatelleeksi.

Esimerkki 4:

LT: Tuulen ääni oli saarella erilainen. Se puhalsi esteettä, sillä rannalla oli vain kaksi vanhaa koivua. Jostakin kuului aaltoilevaa vinkunaa, luultavasti talon kouruista. Takinhelmat lepattivat ja ilmavirta tunkeutui paidan alle. (KM, 163)

TT: He noticed how the wind sounded different on the island. There were only two birch trees on the shore, so the wind could blow straight through. Samuel’s coat hem flapped and a gust of air forced its way under his shirt. (BT, 153)

“Aaltoileva vinkuna” tuonee lukijan mieleen jonkinasteista aavemaisuutta. Sinänsä se siis on tarpeellista kerrontaa yllä olevan esimerkin tunnelman luonnissa, kun toinen päähenkilöistä saapuu alueelle, josta teoksen keskiössä olevan urbaanilegandan uskotaan kumpuavan. Napakoittamisesta tuntuu vääraltä puhua tässä yhteydessä, vaikka senkin mahdollisuutta pohdin hetken.

Voisiko toisaalta olla niinkin, että Salmi on halunnut tuulesta kertovien virkkeiden sulautuvan eheämmäksi kokonaisuudeksi keskenään ja siksi niiden välissä olevasta virkkeestä on ollut

hankkiuduttava eroon? Tällaisessakin tapauksessa poistetun kohdan olisi voinut silti pitää mukana esimerkiksi vaihtamalla sen paikkaa viimeiseksi.

Esimerkki 5:

LT: Vanha patja sopi sinne alustaksi, ja tyynyksi kävi Samuelin ja Akin vanhoilla lastenvaatteilla täytetty kangaspussi. Täydellinen pesä ja kotiluola. Samuel voisi tuoda ruokaa ja juotavaa ja runokirjoja. Vain vessassa ja suihkussa pitäisi käydä kellarikerroksessa, mutta se nyt ei ollut ongelma eikä mikään. (KM, 263)

TT: An old mattress fit on the floor of the cave, and Samuel used a laundry bag filled with his and Aki's old baby clothes as a pillow. A perfect nest for two. They would have to leave only to shower or pee in the public washrooms in the basement, but that was not a big deal. (BT, 249)

Edellisen esimerkin tapaan tämänkin tapauksen olisi ehkä juuri ja juuri voinut katsoa kuuluvaksi napakoittamisen kategoriaan. Lause ei kuitenkaan ole välttämättä turha, vaikka sen saattaa äkkiseltään sellaiseksi tuomita. Pikemminkin se tuo yhä enemmän esille Samuelin – vaikka tämä onkin jo teini-ikäinen, hakee pesäeroa rasittaviksi kokemiinsa isäänsä ja veljeensä ja virittelee suhdetta Julian kanssa – herkkyyttä ja lapsekasta naiiviutta.

Esimerkki6:

LT: Parkkipaikalla näkyi auto, jonka ajovalojen jälkihehkun saattoi nähdä vielä sekunnin murto-osan ajan ennen kuin ne sammuiivat. Sydämenlyönnit jyskyttivät tärykalvoissa saakka. Sagal puristi ohueen johtoon käärittyä muovipalasta taskunsa pohjalla. Valot eivät välähtäneet uudestaan, mutta niiden sokea tuijotus pysyi. (KM, 27)

TT: Only a car had pulled into the parking lot, and Sagal saw afterglow from its headlights for another split second before the lights dimmed. Her heart was pounding in her eardrums. She squeezed the this, plastic music player in her pocket once more. The headlights didn't flicker a second time. (BT, 20)

Sammuneiden autonvalojen “sokea tuijotus” on osuvaa ja melko voimallista kuvausta, eikä siten mielestäni turhaa ollenkaan. Se tuo kohtaukseen lisää painostavaa tunnelmaa, ja olisi ilman muuta kannattanut kääntää mukaan.

Esimerkki 7:

LT: ”Ei hätää”, Samuel huusi ja kääntyi katsomaan Juliaa. Hän huomasi äkkiä kadehtivansa koiraa ja sen ääliömäistä viehätysvoimaa. Jos Samuel olisi yrittänyt nuolla Julian korvaa, jotakin peruuttamatonta olisi tapahtunut saman tien. (KM, 114)

TT: ”Don’t worry, we’re fine’, Samuel shouted back at him and turned to look at Julia. He couldn’t help but envy the dog and his straightforward, stupid charm. (BT, 105)

Alkuteksti ei juurikaan pursuile raskaamman puoleista teosta keventämään pyrkiviä comic relief -hetkiä. Kun sellainen silloin tällöin jostain putkahtaa, niin kannattaako siitä vähästä karsia? Mielestäni ei, ainakaan tässä tapauksessa. En tiedä, mikä kääntäjän ajatusprosessi on ollut, sillä poistoa ei voi selittää oikein silläkään, että kohtaus olisi jotenkin kokonaisuudessaan sopimaton ripaukselle huumoria. Sitä se ei nimittäin ole.

Esimerkki 8:

LT: ”Sulla on varmaan Aki tylsää”, Samuel sanoi. ”Ei sun tarvi täällä olla.”
”Kyllä mä voin olla”, Aki vastasi ja näpersi sängyn puolan ympärillä olevaa kumilenkkiä. Isä oli kammannut Akin hiukset ja kaikki.
Seurasi vaivaantunut hiljaisuus. (KM, 298)

TT: “Aki, you must be so bored right now,” he said. “You didn’t have to come.”
“I’m fine”, Aki said, absentmindedly playing with a rubber band he’d wrapped around the metal rungs of the bed.
An awkward silence hung in the air for a while. (BT, 284)

Ylläolevassa kohtauksessa Samuel on joutunut sairaalaan, jonne isä ja pikkuväli ovat tulleet häntä tapaamaan. Poisto on omituinen ratkaisu sikäli, että tällainen kohta kertoisi jälleen jotain Samuelin isästä ja näiden suhteesta toisiinsa – sen, että vaikka isä onkin usein pilkallinen ja lapsellinen Samuelia kohtaan, hänen käytöksessään on myös selkeitä lämmön ja välittämisen pilkahduksia (lopulta isä kuolee Samuelin aikuisesta elämänvaiheesta kerrottaessa, ja selviää, että isän ja pojan välit ovat olleet etäiset aina Samuelin kotoa muutosta lähtien). Turhasta kerronnasta ei ole mielestäni siis kyse lainkaan, siitäkin syystä, ettei teoksessa muutenkaan pureuduta tavattoman syvälle henkilöihämiin ja heidän keskinäisiin dynamiikkoihinsa. Tällaista karsintaa ei siis ehkä olisi varaa tehdä.

5.2 Lisäykset

Lisäysten osalta käsittelen kaksi kategoriaa: **tekstin lihavoittamisen** sekä **tekstin sisällön alleviivaamisen tai auki selittämisen**. Tekstin lihavoittamista esiintyi aineistossani runsaasti, joten sitä koskevaan alalukuun olen myös ottanut enemmän esimerkkejä.

Lisäysten kohdalla (kuten myös seuraavan, korvauksia käsittelevän luvun puolella lihavoittamisen osalta) mielessä pitämisen arvoinen käsite on Andrew Chestermanin (1997, 114) nimeämä niin kutsuttu merkittävyyskynnys (*the significance threshold*). Merkittävyyskynnyksen korkeus vaihtelee kulttuurista riippuen ja sen vaikutus kääntäjän tekemiin valintoihin voi olla hyvinkin suuri (Chesterman 1997, 114). Merkittävyyskynnyksestä puhuttaessa on syytä ottaa huomioon myös sen niin sanottu rinnakkaiskäsite, vaikenemiskynnys (*the silence threshold*), joka taas on Chestermanin mukaan tunnettu ilmiö vertailevan tutkimuksen piirissä. Myös vaikenemiskynnyksen korkeus on selvästi kulttuurisidonnainen: vaikenemiskynnys on siis sitä korkeampi, mitä paremmin kulttuurissa siedetään vaikenemista ja hiljaisuutta (Esim. Tannen ja Saville-Troike, 1985 Chestermanin 1997, 114 mukaan). Merkittävyyskynnyksen korkeus puolestaan määrittää sen, kuinka tärkeä jonkin asian täytyy olla, jotta se katsotaan tarpeelliseksi tuoda esiin. Kynnyksen alapuolelle jää siis kaikki sellainen, joka katsotaan kussakin kulttuurissa tarpeettomaksi sanoa ääneen. (Chesterman 1997, 114.)

Mikäli lähtö- ja tulokulttuurin merkittävyyskynnykset ovat keskenään eri tasoilla, kääntäjän täytyy ottaa tämä ero huomioon ja käsitellä sitä sopivin keinoin. Chesterman nostaa esimerkiksi nimenomaan suomen ja englannin kielet. Suomen kielelle on tyypillistä olla usein melko vähäeleistä, mutta kun suomenkielinen sisältö on saatava toimimaan englanniksi ja vastaamaan enemmän kohdekielisten lukijoiden odotuksia, kääntäjät kokevat usein tarpeelliseksi vahvistaa sisältöä jollain tapaa. Niinpä asioita pyritään vaikkapa tunteikkuuden, konkreettisuuden tai arkikielisyysden osalta korostamaan. Jos mitään tällaista ei tehdä, käännökseen lukija saattaa kokea englanninkielisen tekstin “liian hiljaiseksi”. (Chesterman 1997, 114–115.)

5.2.1 Tekstin lihavoittaminen

Esimerkit 1 ja 2:

LT: Joskus se makaa paikallaan niin kauan, että sen harteille kasvaa sammalta ja toukat tulee sen suuhun, kun ne luulee, että tämä on kyllä jo raato tässä. (KM, 10)

TT: Sometimes she lies down so still that moss spreads across her shoulders and maggots squirm their way into her mouth, thinking, *This ripe carcass here is a real treat.* (BT, 4)

LT: Se naulaa oravia kantoihin ja marjastajat löytää niitä joka syksy. Se hakkaa räkättirastaiden pesät niin, että verisiä höyheniä vain värisee tuulessa. (KM, 11)

TT: She nails squirrels onto tree stumps, leaving their little skeletons for berry pickers to find in the fall. When she sees a robin's nest, she whacks at it until only bloodied feathers remain. (BT, 5)

Ensimmäisessä esimerkissä kääntäjä tuo sanoilla *ripe* ja *real treat* kerrontaan ripauksen lisää niljakasta hilpeyttä. Toisessa esimerkissä sitä vastoin ei ole tietoaakaan hilpeydestä, mutta siinäkin liikutaan ehdottomasti, vaikkei lisäys olekaan suuren suuri, lukijan epämukavuutta voimistavalla akselilla. Kun kyseessä on kauhu ja jännitys, tällaiset lisäykset ovat varsin ymmärrettäviä. Toisaalta Hautalan teksti on aivan riittävän tehokasta sellaisenaankin – mutta mielipiteeni onkin suomalainen, ja kuten sanottua, meille riittää joskus vähempikin.

Esimerkit 3 ja 4:

LT: Samuelin valtasi varmuus, että jotakin merkittävää oli tapahtunut hänen selkensä takana. Aivan kuin olisi torakahtanut ja sillä välin olisi satanut lunta. Häntä oli tarkkailtu. Isän kuolema ja näkymätön yliajon uhri. Aivan helvetin sairasta. Silti –. (KM, 71)

TT: Samuel was suddenly certain that something extremely important had happened while he wasn't paying attention. As if he'd nodded off and it had snowed in the meantime. Someone had been observing him. His dad's death and the invisible victim of his hit-and-run. This was sick as hell. Who would do this to him? Yet –. (BT, 64)

LT: Jos jatkoi vielä puolensataa metriä ja heitti kiven omakotitalon ikkunan läpi, poliisiautoja tuli kaksi. (KM, 29)

TT: But if you walked another fifty yards and threw a rock through a rich person's single family home, at least two cop cars would be on the scene, the cops ready to shake you down. (BT, 23)

Ensimmäinen kääntäjän lisäys näistä kahdesta katkelmasta korostaa tilanteen omituisuutta. Suomeksi asia menee jälleen hyvin perille sellaisena kuin on, mutta lisäyskään ei häiritse millään lailla. Toinen, ”the cops ready to shake you down”, on ikään kuin osoittamassa, että sitten on kuulkaa tosi kyseessä. Hautala itse ei ole alleviivannut asiaa millään lailla, eikä siihen ole ollut varsinaisesti tarvettakaan. Salmi sitä vastoin on miettinyt virkkeen kaipaavan hieman lisäpotkua, mutta ratkaisu on nähdäkseni onnistunut silläkin tavalla.

Esimerkki 5:

LT: Samuel huohotti pimeässä huoneessa, yritti olla sylkemättä, sillä lattialle ei syljetty missään olosuhteissa. (KM, 166)

TT: Samuel panted in the dark room, doing his best not to spit because it had been drilled into him at an early age: spitting on the floor was rude and not allowed under any circumstances. (BT, 156)

Suomeksi asia tulee periaatteessa jälleen selväksi vähemmällä: ymmärrämme, että ”ei syljetty missään olosuhteissa” -osuus todennäköisesti sisältää ääneenlausumattoman tiedon siitä, että Samuel on kasvatettu niin joko oman perheen tai jonkin muun yhteiskunnallisen instituution taholta. Asiaa ei välttämättä tarvitse tähdentää sen kummemmin erikseen. Englanniksi tilanne on kuitenkin jälleen erilainen, ilmeisesti ainakin Salmen mielestä. Oma näkemykseni on, että pointti olisi todennäköisesti ollu tarpeeksi ymmärrettävä käänöksessäänkin ilman minkään lisäämistä (siis esimerkiksi muodossa ”spitting was just something you weren't supposed to do under any circumstances”). Salmen ratkaisukaan ei silti ole huono.

Esimerkki 6:

LT: Samuel kääntyi Patteriniementielle. (KM, 41)

TT: Pushing the incident away for a moment, Samuel turned onto Patteriniemi Road. (BT, 35)

Lähtötekstissä ei viitata lainkaan siihen, että Samuel todella ”työntäisi asian hetkeksi mielestään”, ei edes epäsuorasti. Kääntäjä on siis ehkä jälleen kokenut lauseen vain tarvitsevan jotain hieman lisää – tässä tapauksessa vaikkapa sidosteisuutta ja soljuvuutta.

5.2.2 Tekstin sisällön alleviivaaminen tai auki selittäminen

Tähän kategoriaan kokoamani asiat tuntuvat olleen luonnoltaan sellaisia, että kääntäjä on katsonut niiden kaipaavan jonkinlaista korostamista ja hienon hienoa rautalangasta vääntämistä, jotta sisältö tulisi lukijalle selveemmäksi. Jotkin ratkaisusta ovat varsin paikallaan, mutta mukana on myös yksi sellainen, jonka voi mielestäni nähdä hiukan lukijaa aliarvioivana.

Esimerkki 1:

LT: Isä olisi varmasti jäänyt kuuntelemaan ja ivailemaan moista ihmettä, ellei eilen olisi ollut pihajuhlat. (KM, 106)

TT: Their dad would've eavesdropped and teased Samuel about the call if he hadn't been hangover from the party. (BT, 97)

Kääntäjä on kokenut tarpeelliseksi mainita isän krapulaisuuden erikseen, vaikka Hautala itse on päättänyt, että sen ymmärtää kontekstista ilmankin. Voisiko tässä kohtaa ollakin kyse alkoholinkäytön kulttuurillisista eroista? Hautala on kokenut suomalaisen juhlintatyylin olevan kotimaisten lukijoiden mielissä niin tiukasti sidoksissa alkoholiin ja seuraavan päivän huonoon oloon, että siksi pelkän maininnan pirskeistä (ja aiemmin samalla sivulla kuvauksen isän ”hoippumisesta” takaisin makuuhuoneeseen) pitäisi riittää valaisemaan tilannetta tarpeeksi. Salmi puolestaan ei välttämättä ole ollut omista kohdelukijoistaan yhtä lailla varma.

Esimerkki 2:

LT: Jos jonkun auto poltettiin täällä, ei siitä kannattanut mihinkään ilmoittaa. Jos käveli sata metriä eteenpäin, rivarien autotalleille, ja rikkoi tuulilasin, poliisi saattoi tullakin. Jos jatkoi vielä puolensataa metriä ja heitti kiven omakotitalon ikkunan läpi, poliisiautoja tuli kaksi. (KM, 29)

TT: If someone's car got torched next to the city-housing apartments, there was no use reporting it. If you walked a hundred yards to the garages of the nicer town homes and broke a windshield over there, the cops might show up. But if you walked another fifty yards and threw a rock through a rich person's single family

home, at least two cop cars would be on the scene, the cops ready to shake you down. (BT, 23)

Kääntäjä korostaa katkelmassa, millaisia naapuruston tietyt talot ovat ja millaisia ihmisiä niissä siis asuu: rivitalojen on tähdennetty olevan ”nicer” town homes, omakotitalon ”a rich person’s” single family home. Ensin tällaiset lisäykset tuntuvat hieman turhanpäiväisiltä, mutta tarkemmin ajateltuna niille on syynsä; kaikkialla ulkomailla rikkaiden ja köyhien asuminen naapuritaloissa ei nimittäin ole ollut samanlainen normi kuin meillä täällä (sähköpostikeskustelu 29.3.2018). Tämän huomioon ottaen kääntäjän painotukset ovat siis periaatteessa aivan paikallaan.

Esimerkki 3:

LT: Kämmen osui sileään metalliseen pintaan. Normaaliolosuhteissa Tarkastaja ei olisi mistään hinnasta koskenut tynnyreihin, mutta nyt hän kouristi sormiaan saadakseen otteen. Se ei pitänyt. Kuului etäännyvää metallista kuminaa, kun tynnyri jäi huojuamaan paikalleen. Pää kolahti kiveen. Tarkastaja menetti tajuntansa.

“Katso nyt.”

Naisen ääni kuului aivan korvan vieressä. Tarkastaja tajusi istuvansa. Häntä tuettiin molemmista kainaloista. Hänen silmänsä olivat auki, mutta näkyi pelkkää mustaa. (KM, 314)

TT: ”His palm touched a metal surface. Under any other circumstances the Inspector would not have touched the barrels, but now he felt for them with his fingers. But he couldn’t hold on. He heard a metallic boom drifting away from him as a barrel teetered but did not fall over. His head hit a rock. The Inspector passed out.

*

“Look at it.”

The woman’s voice was right next to his ear. The Inspector realized he was sitting. He was propped up, the woman and the man holding him by his arms. His eyes were open, but all he saw was black. (BT, 300)

Yllä olevan esimerkki on erilainen kuin muut, sillä se koskee tekstin rytmityksen muokkausta. Lisäys on minimaalinen, mutta sillä on varsin suuri vaikutus. Kääntäjä on siis päätenyt lisäämään ”paussitähden”, jollaista lähtötekstissä ei – kummallista kyllä – ole ollenkaan. Alkuperäisteoksessa teksti jatkuu putkessa suoraan tarkastajan tajunnan menettämisen jälkeen, vaikka tuntuu selvältä, että tarinaan täytyisi tosiaan siinä kohtaa tulla pieni tauko. Salmen ratkaisu siis mielestäni säästää lukijaa tarpeettomalta hämmennykseltä, mitä alkuteksti saattaa tässä tekstinkohdassa hieman aiheuttaa.

Esimerkki 4:

LT: ”Mitä kuuluu?” Helge kysyi Samuelilta.

”Ihan ok. Voidaanko me tulla käymään. Tää Julia haluaa kuvata videokameralla.”

”Totta kai”, Helge sanoi heti.

Helge vastasi aina samoin. Se hänessä oli jotenkin surullista. (KM, 114)

TT: ”How are you doing”, Helge asked as he finally reached them.

”I’m all right. We were actually thinking of coming to see you, if you don’t mind. Julia here wants to film with her video camera.”

”Fine by me”, Helge said without hesitation.

He always responded the same way. His predictability and eagerness to comply made Samuel feel sorry for him. (BT, 105)

Tämä esimerkki kuuluisi periaatteessa korvausten puolelle, mutta käsittelen sen saman tien tässä, jottei seuraavasta luvusta tulisi entistäkin pirstaleisempi. Kyseessä on mielestäni ratkaisu, jonka kääntäjä olisi voinut aivan mainiosti jättää tekemättä. Lukija kyllä ymmärtää, minkä Helgessä tarkemmin ottaen tarkoitetaan olevan surullista, ilman että sitä pureskellaan lukijalle valmiiksi. Jos alkutekstiä ei tuntisi ollenkaan eikä siis tietäisi, kuinka Hautala on kohdan kirjoittanut, katkelma ei ehkä juurikaan häiritsisi. Mutta kun tekstejä vertaa tällä tavalla rinnakkain, ei voi olla ajattelematta, että käännöskin olisi varmasti pärjännyt vähemmällä.

5.3 Korvaukset

Korvausten osalta käsittelen peräti seitsemän eri kategoriaa: **tekstin napakoittaminen, lihavoittaminen, alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat, vertausten korvaaminen, vaikeasti selitettävät ratkaisut, kääntäjän huolimattomuusvirheet sekä alkuteoksen virheen oikaiseminen.**

5.3.1 Tekstin napakoittaminen

LT: ”Mikä thunderball on suomeksi?” Julia kysyi

Samuel räpytteli silmiään, yritti saada valon jälkikuvan katoamaan näkökentästään.

”Pallosalama”, Samuel vastasi painuneella äänellä, aivan kuin olisi juuri herännyt. ”Mutta opettaja sanoi, ettei niitä ole olemassa.”

Jälkikuva oli sitkeä. Se vain vaihtoi väriä ja siirtyi eri kohtaan näkökenttää.

”En mä kysynyt, onko niitä olemassa”, Julia sanoi, ”vaan mikä se on suomeksi.”

He huohottivat samassa paikassa ja samassa asennossa niin kauan, että sade ja jyrähdykset alkoivat vaimeta. (KM, 175)

TT: "What was that?" Julia asked.

Samuel blinked, trying to dispel the afterimage.

"We call it ball lightning," he said in a sunken voice, as if he'd just woken up. "But my teacher says they're not real."

The afterimage of a brightly lit sphere stuck. It just kept on changing color and moving in his field of vision.

"I didn't ask if it was real," Julia said. "I wanted to know what it was called." They gasped for breath and sat still until the rain and thunder began to wane. (BT, 164)

Lähtötekstissä Julia siis kysyy thunderballin suomenkielistä nimeä, mutta käänntäjä onkin varsin kiinnostavasti päätynyt dialogin muokkaamiseen niin, ettei Julia tiedä ilmiön nimitystä lainkaan. Arvelen käänntäjän joko tuumineen, ettei englanninkielisen version lukijoita yksinkertaisesti tule kiinnostamaan pallosalaman suomenkielinen nimi tai sitten hän on kokenut sen muuten vain turhan epäolennaiseksi sisällöksi.

5.3.2 Tekstin lihavoittaminen

Esimerkki 1:

LT: Seurasi vaivaantunut hiljaisuus. Isä vaihtoi asentoa kolmeen kertaan. Sanoi sitten:

"Siitä tytöstä." (KM, 298)

TT: An awkward silence hung in the air for a while. His dad straightened his back. Then he crossed his arms. Then he uncrossed them and cleared his throat.

"About that girl." (BT, 284)

Käänntäjä on korvannut pelkän toteamuksen asennon vaihtamisesta kolmeen kertaan tarkemmalla kuvauksella. Ratkaisu ei ole ollenkaan hullumpi: yksityiskohtaisuus on tervetullutta, kun kuvataan esimerkikikatkelman kaltaista, hieman epämurkavaa ja pitkittyvää hiljaisuuden hetkeä.

Esimerkki 2:

LT: "Mitä kuuluu?" Helge kysyi Samuelilta.

"Ihan ok. Voidaanko me tulla käymään. Tää Julia haluaa kuvata videokameralla." (KM, 114)

TT: ”How are you doing”, Helge asked as he finally reached them.
“I’m all right. We were actually thinking of coming to see you, if you don’t mind.
Julia here wants to film with her video camera.” (BT, 105)

Samuelin repliikki muuttuu käänöksessä pidemmäksi ja jonkin verran kohteliaammaksikin – riippuen tosin myös hieman siitä, minkälaiseksi lukija hänen äänensävyensä tässä kohtaa kuvittelee. Salmi olisi voinut kirjoittaa vain suoraan “Can we come over?”, mutta se on kai ollut hänen korvaansa liian töksähtävä ja ty pistetty. Jälleen suomalainen tapa on ilmaista asiat melko tiiviisti, kun taas englanninkielisessä maailmassa mukaan kaivataan täytettä.

5.3.3 Alluusiot ja muut kikkailua vaativat tekstinkohdat

Esimerkit 1 ja 2: Teoksen ja olennaisen henkilö hahmon nimet

Tämänkertaisessa esimerkissä en käsittele tiettyjä katkelmia alkuteoksesta ja käänöksestä vaan nostan esiin kaksi toisenlaista yksittäistä korvausta, jotka kääntäjä on tehnyt. Ensimmäinen näistä löytyy samantien käänöksen nimestä. Se, ettei alkuteoksen nimi siirry täysin suorana käänöksenä saati edes etäisesti alkuperäistä muistuttavana käänösteoksen kanteen, ei ole mitenkään tavatonta. Tässä tapauksessa muutos *Kuokkamummosta* nimeen *The Black Tongue* on ollut välttämättömyys, sillä se on liittynyt myös suoraan toiseen muunnokseen, joka käänösprosessissa on jouduttu tekemään: Kuokkamummo, kirjassa esiintyvän urbaanilegandan ydin ja pääkonna, on englanninnoksessa saanutkin nimen Granny Hatchet eli suomeksi Kirvesmummo.

Sähköpostikysymyksiini vastatessaan Hautala itse totesi keskustelleensa Kuokkamummon nimenmuunnoksesta paljon Salmen kanssa. Kuokan suora englanninkielinen käänös *hoe* olisi arvatenkin ollut kaksoismerkityksensä vuoksi kyseenalainen ja epätoivottua huvittuneisuutta kirvoittava sanavalinta, joten sen tilalle oli pakko keksiä jokin toinen työkalu. Hautalan kertoo tämän harmittaneen häntä kenties kaikkein eniten, mutta toteaa Salmen löytämän ratkaisun olleen vähiten kirpaiseva. Kompromissia teoksen nimen suhteen Hautala pitää mainiona, joskaan hän ei enää muistanut, ehdottiko lopullista versiota Salmi, kustantaja vai hän itse. (Sähköpostikeskustelu 29.3.2018.) Joka tapauksessa kääntäjän työ on hyvin usein ongelmanratkaisua (Esim. Aaltonen, Siponkoski ja Abdallah 2015, 11), ja nämäkin esimerkit ovat siitä oivallisia osoituksia.

Esimerkki 3:

LT: Se kääntää ympäri.
Se näyttää mustaa kieltä.
Sillä on melkein viikset.
Se on menoa sitten.

Rotkosi rauhaan.

Joiltakin se syö sydämet. Se kaivaa ne rinnasta kuokalla, olit elossa tai et. (KM, 9)

TT: She turn you over.
She sticks her black tongue out at you.
She has a wispy old-lady mustache.
And then you're done.

You just want to crawl into a hole where you wait to die.

Sometimes she eats your heart. She digs it out of your chest with that hatchet of hers, even if you're still alive. (BT, 3)

Eino Leino -alluusioita esiintyy *Kuokkamummossa* kaksi kappaletta ja tässä on niistä toinen, lähtöisin runosta *Elegia*. Siinä missä Salmi poisti ensimmäisen alluusion kokonaan, tämänkertainen ei ole kokenut samaa kohtaloa. Salmi on tosin pidentänyt alkuteoksen versiota tuntuvasti. Huomaamme kuitenkin, että hän sisällyttää käännöskohtaan – vaikkakin silti hieman muokaten – itse asiassa koko Leinon *Elegian* viimeisen säkeen, joka siis kuuluu: “Rotkoni rauhaan kuin peto kuoleva hiihin.” Katkelma ei tietysti taaskaan välity kohdelukijoille nimenomaan alluusiona, mutta siitä huolimatta Salmen ratkaisu vaikuttaa tässä tapauksessa melko viisaalta.

5.3.4 Vertausten korvaaminen

LT: Kaislojen tähdät heiluiivat heikossa valossa. Sagal katsoi ympärilleen ja kuunteli. Kuivaa havinaa, kuin toisiaan vasten hiertyviä paperiarkkeja. Aaltojen verkkainen rytmi. Lokkien kiljahdukset. (KM, 288)

TT: The reed panicles waved in the dim light. Sagal looked around and listened. She heard only dry rustling, like candy wrappers rubbing against each other, the calm lapping of the waves and the screams of the seagulls. (BT, 274)

Tässä on erikoinen, vaikkakin kääntäjältä aivan toimiva muutos: Salmi on jostain syystä halunnut vaihtaa vertauksen paperiarkit karkkipapereiksi. Ehkä mielikuva toisiaan vasten hiertyvistä paperiarkeista on vain vaikuttanut Salmesta jollain lailla kummalliselta tai liian ylimalkaiselta. Mutta ovatko ne tällaiselle muunnokselle loppujen lopuksi kuitenkin kyllin painavia perusteita?

5.3.5 Vaikeasti selitettävät ratkaisut

Esimerkki 1:

LT: Kerran yksi Hagertin mustalaisperheen poika tuli humalassa rantatietä kotiin ja näki puussa pahkan, josta se tiesi, ettei sitä ennen ole siinä ollut. Se sanoi “hai sie, elä sie piilottele tai mie viillän ku rottaa.” Pahka ei liikkunut, joten se Hagert otti puukon saappaasta ja jäi odottamaan. (KM, 10)

TT: One time, the son of that gypsy family, Hagerts, was walking home drunk along the seashore when he spotted a burl on a tree. He was sure the burl hadn't been there before. 'Hey!' he called out. 'Don't you be hiding from me or I'll choke you like a rat'. The burl didn't move, so this Hagert boy pulled a knife out of his boot, sat down on the side of the road, and waited. (BT, 5)

Kääntäjä on korvannut tässä siis viiltämisen kuristamisella. Myöhemmin vielä sekä lähtötekstissä että tulotekstissä kuitenkin kerrotaan, että Hagertin poika nimenomaan ottaa saappaastaan puukon. Nämä tiedot ovat siis käännöksessä ristiriidassa. Tulee mieleen, että tapaus saattaisi myös olla käännösvirhe, mutta täysin varma en voi olla siitäkään.

Esimerkki 2:

LT: Teinitytöt karkailivat kotoaan. Ehkä nykyään jopa useammin kuin hänen nuoruudessaan. Useimmat palasivat kotiin, kun oman kämpän saanut täysi-ikäinen kaveri ei jaksanut enää pitää nurkissaan tai suuria lupailut vanhempi poikaystävä oli saanut haluamansa. (KM, 105)

TT: Teenage girls ran away from home all the time – maybe even more often now than back in her day. Most of them came home when their barely adult friend kicked them out, or the older boyfriend who'd promised the girl the moon didn't get what he wanted. (BT, 96)

Alleviivatussa kohdassa on täysin päinvastainen sisältö lähtötekstiin verrattuna: oli saanut haluamansa - ei saanut haluamaansa. Onko kääntäjä mahdollisesti ajatellut, ettei asia oikeasti yleensä mene Hautalan kuvaamalla tavalla vaan nimenomaan juuri toisin päin? Mikäli muokkauksen pohjalla on jotain sellaista, näkemys ontuu, sillä tosielämässähän kumpikin versio on mahdollinen. Toisaalta kyseessä voisi myös olla jälleen käännösvirhe, mutta kallistuisin ehkä

kuitenkin hivenen enemmän ensimmäisen vaihtoehdon kannalle, vaikka sekään ei kyllä vaikuta kovin uskottavalta syytä.

5.3.6 Alkuteoksen virheen oikaiseminen

Lähtötekstissä on pari yksityiskohtaa, joissa vaikuttaa siltä, että Hautalalle on sattunut pieni kömmähdys. Virheet eivät todellakaan ole valtavia, mutta ne muistuttavat osaltaan siitä, että kääntäjä on kirjailijalle tavallaan myös kuin yksi uusi kustannustoimittaja: teksti pääsee kulkemaan hänen seulansa läpi, ja hän voi hyvin oikaista sellaiset yksityiskohdat, joissa on mahdollisesti oikaisun varaa. Toivottavaa kai tietysti on, että kääntäjä keskustelee ratkaisuista itse kirjailijan kanssa, mikäli hän on niistä yhtään epävarma ja yhteistyöhön kirjailijan kanssa on mahdollisuus. Arvelisin kuitenkin alla esiintyvien katkelmien olleen niin pieniä, ettei niitä varten ole tarvinnut kirjailijaa konsultoida.

Esimerkit 1 ja 2:

LT: Siinä [henkilöhahmon paidassa] luki: *D.A.R.E. to save kids from drugs*. (KM, 97)

TT: It said “D.A.R.E. To Keep Kids Off Drugs” in English. (BT, 89)

LT: Miksi sen piti mennä avaamaan ovi kyykuvioiset pitkät kalsarit jalassa? (KM, 260)

TT: Why, why did his dad have to open the door wearing houndstooth-patterned underwear, now of all times? (BT, 246)

Ensimmäisessä esimerkissä Salmi on viilannut Yhdysvalloissa 1980-luvulla perustetun huumevalistusohjelman nimeä. Se ei esiinny lähtötekstissä mainitussa muodossa ymmärtääkseni missään vaan oikea kirjoitusasu on nimenomaan Salmen versio.

Toisessa esimerkissä puolestaan vaateen kyykuvio on vaihtunut Salmen käsittelyssä “houndstooth-” eli kukonaskelkuvioksi, joka on oikeasti olemassa oleva painatuskuvio. Kyykuviota sen sijaan ei

ole tietääkseni olemassa lainkaan. Ehkä Hautala on napannut nimen suoraan kukonaskelkuvion ulkonäöstä, joka muistuttaa juuri kyykäärmeen kuviointia?

5.3.7 Kääntäjän huolimattomuusvirheet

Viimeiseksi otan käsittelyvuoroon kategorian, jonka esimerkit ovat oman arvioni perusteella vaikuttaneet kääntäjän puolelta silkoilta huolimattomuusvirheiltä. Tapauksia ei ole kovin montaa, eikä viimeisen päälle viilattua täydellisyyttä voi tietenkään odottaa keltään. Virheiden tekeminen saattaa myös osittain liittyä kääntäjän ulkopuolisiin tekijöihin, kuten vaikkapa käsitteistöluvussa jo mainittuun tiukkaan aikatauluun. Tietyt käänöksessä esiintyvät yksittäistapaukset – sekä tämän kategorian katkelmat että ne muutamat muut, jotka ovat esiintyneet käsillä olevan luvun aiemmissa alaryhmissä – saavat kuitenkin hieman miettimään, onko työtä välttämättä tehty kautta linjan sittenkään tarpeeksi huolellisesti.

Esimerkit 1 ja 2:

LT: Julia hymähti, pudisti päätään. (KM, 96)

TT: Julia smiled, shook her head. (BT, 88)

LT: Maisa käänsi katseensa saareen ja mietti, minkälaisia ihmeitä se kätkesi vihreyteensä. (KM, 319)

TT: Maisa turned back toward the island and thought about the people hiding in its lush vegetation. (BT, 305)

Ensimmäisen esimerkin hymähtäminen ja hymyily ovat toimintoina sen verran kaukana toisistaan (kun taas kirjoitusasuiltaan lähellä), että on vaikeaa ajatella kyseessä olevan mikään muu kuin huolimattomuusvirhe. Samantapaisesta lukuvirheestä uskoisin olevan kyse myös toisessa esimerkissä, täsmälleen samoista syistä.

5.4 Sananen kääntäjän vapaudesta ja rajoitteista

Kääntäjän kasvanut vapaus tuo mukanaan paljon hyviä asioita. Hänen on mahdollista selkiyttää ja kirkastaa tekstiä silloin kun hän kokee sellaisen tarpeelliseksi. Hän saa käyttää hyväkseen asiantuntemustaan, jotta teos välittyisi uudelle kielialueelle kohdelukijat huomioiden, mutta kuitenkin mahdollisimman edustavana ja totuudenmukaisena alkuteokseen nähden.

Tasapainoilu sopivan ja liiallisen vapauden hyödyntämisen välimaastossa saattaa kuitenkin toisinaan olla hankalaa, eikä kiveen kirjoitettuja suuntaviivoja eettiseen ja kaikkia osapuolia kohtaan reiluun kääntämiseen ole mahdollista antaa. Silti voimme yrittää hahmottaa jonkinlaisia pointteja, jotka pätevät ainakin tämän tutkielman aineistoon ja joita on ehkä mahdollista peilata myöhemmin myös tiettyihin muihin käännöstöihin.

Poistot eivät ehkä *Kuokkamummo/The Black Tongue* -tapauksessa luo kokonaisuuteen vakavaa lovea, mutta kuinka oikeudenmukaisia ne kirjailijaa ja hänen alkuperäisteostaan kohtaan kulloisessakin tapauksessa lopulta ovat? Niille pitäisi aina olla hyvä, perusteltu syy; kääntäjä ei voi vain mielivaltaisesti leikellä osioita sieltä täältä pitkin lähtötekstiä. Salmen työssä tuo järjellinen syy vaikuttaakin usein taustalta löytyvän. Mutta yhtä lailla on melko runsaasti tapauksia, joissa en tuota syytä kykene hahmottamaan. Joko pätevät syyt olivat olemassa ja ne vain jäivät itseltäni hämärän peittoon tai sitten kääntäjä ei ollut niistä alunperin selvillä itsekään. Jälkimmäinen vaihtoehto olisi totta kai ongelmallinen. Eritoten pitkät, monen lauseen, virkkeen tai repliikin mittaiset poistot ovat hätkähdyttäviä, kun niiden tarkoitus jää epäselväksi. Nimenomaan sellaisten taustalta luulisi löytyvän tarkkaan harkittu motiivi. Mikä on kääntäjän puolustus, jos sellaista ei olekaan?

Toisaalta tiettyjä pienempiäkään yksityiskohtia ei pitäisi ottaa kevyesti, sillä niin kuin aiemmin totesin, niissäkin on usein oma voimansa. Mitkä ovat vaikkapa vertausten kaltaisille poistoille tai muunnoksille loppujen lopuksi kyllin painavia perusteita? Onko se tarpeeksi pätevä syy, että jokin ei vain ole kääntäjän mielestä hyvä sellaisenaan (Ks. esim. paperiarkkivertaus)? Vertausten karsiminen tai muuttaminen häiritsee itseäni enemmän tai vähemmän varsinkin siksi, että vertaukset voidaan mielestäni usein katsoa melko keskeiseksi osaksi sitä tyyliä ja ääntä, jolla kirjailija kirjoittaa sekä hänen yksilöllistä tapansa nähdä yhteyksiä toisistaan normaalisti erillään olevien elementtien välillä. Tokihan Salmi on myös säilyttänyt monia tällaisia kohtia *Kuokkamummoa* kääntäessään, joten kokonaisuutta ajatellen hänen ratkaisunsa eivät ole dominoivia. Mutta jos

ajatellaan ylipäättään, että kääntäjä (Salmi tai kuka tahansa muu) kajoaisi jonkin tietyn teoksen vertauksiin mielensä mukaan tuon tuosta, liikuttaisiin varmasti kyseenalaisilla vesillä.

Ajatus siitä, että käännöksestä pyrittäisiin tekemään alkuteokseen nähden jollain lailla siistimpi ja kaunopuheisempi versio, kaihertaa myös yhä hieman – vaikka tulinkin kyseisen aiheen osalta jo siihen päätelmään, ettei Salmi varmaankaan ole moiseen pyrkinyt. Silti, jälleen laajemmalla skaalalla ajateltuna, olisi todellakin arveluttavaa, jos kyseisen kaltaista käännöstoimintaa tapahtuisi minkään teoksen kohdalla.

Yhtä lailla mietityttämään jäi se, että kääntäjä karsii tai muokkaa asioita niiden mahdollisen epäkiinnostavuuden perusteella. Varmasti taktiikka usein toimiikin, mutta toisaalta touhun luulisi olevan myös melkoista arpapeliä. Joskus tilanne toki vaatii kyseisenkaltaista päätöksentekoa, ja silloin kääntäjän on vain uskallettava luottaa omaan tuntumaansa. Mutta ei kai hän voi milloinkaan tietää täydellisellä varmuudella, mikä käännöksen lukijoita todella kiinnostaa tai ei kiinnosta? Edellä kuvattujen asioiden lisäksi myös huolellisuuden puute sekä kohdat, joissa karsitaan henkilökuvauksen tai henkilöhahmojen keskinäisen dynamiikan kannalta hyvää kerrontaa jäävät *The Black Tonguen* kohdalla jossain määrin vaivaamaan.

Alkuteoksen genreä ajatellen on kummallista sekin, että kääntäjä päättää tehdä ratkaisuja, jotka tyypistävät tärkeiden tai vähintään melko tärkeiden, puistatusta lukijastaan hakevien kohtausten kestoja ja tunnelmaa. Tällainen tapaus nähtiin vaikkapa poistot-kategorian vaikeasti selitettävien ratkaisujen 1. esimerkissä, jossa Samuel luulee ajaneensa autollaan jonkun tai jonkin päältä, mutta ei näe lähettyvillä mitään. Mukana tosin on myös katkelmia, joissa kääntäjä on halunnut korostaa kohtausten kurjuutta ja onnistunut siinä, vaikkakin nuo muutokset ovat melko vähäeleisiä. Näin tapahtuu esimerkiksi lisäyksissä esiintyvässä katkelmassa, jossa hän mainitsee oravien pienet luurangot.

Käsitteistöluvussa kävimme läpi kääntäjän neljä keskeistä eettistä arvoa Chestermanin (ja osin Ebelingin) mukaan. Näistä selkeys ja ymmärrys liittyvät esimerkiksi Helgeä käsittelevään katkelmaan, jossa Salmi on katsonut tarpeelliseksi kirjoittaa käännökseen auki sen, mikä kyseisessä hahmossa on surullista. Mutta kuten Chesterman tähdentää, selkeyden ja ymmärtämisen pointtina ei ole asioiden valmiiksi pureskelu lukijaa varten. Tietyn tekstikatkelman selkeys saattaa olla jo aivan riittävällä tasolla, eikä lukijalla olisi vaikeuksia ymmärtää sitä. Jos näihin seikkoihin päätetään siltikin olla luottamatta, muuttuu hyvä tarkoitus turhaksi paapomiseksi.

Liika sooloilu ja kirjailijan työn vääristely eivät käy laatuun, kuten Juvakin jo aiemmin totesi. Tässä mielessä kääntäjän on oltava Juvan mielestä kirjailijalle uskollinen. Itse kuitenkin käyttäisin uskollisuuden sijaan sanaa kunnioitus, joka tuntuu nostavan kääntäjän kirjailijan jalkojen juuresta enemmänkin hänen tasolleen ja vertaisekseen. En yhtään epäile, etteikö Salmi periaatteessa kunnioittaisi Hautalan työtä kokonaisuutena, mutta käännöstä ja alkutekstiä vertaillessa tulee ehkä pieni tunne siitä, että Salmi menee tietyissä kohdin aavistuksen verran liian pitkälle. Onko se kunnioituksen ajoittaista puutetta vai jotain muuta, sitä on vaikea sanoa.

Kuokkamummo on suhteellisen uusi, viihdekirjallisuudeksi lukeutuva teos. Nämä ovat ominaisuuksia, jotka niin ikään antavat kääntäjälle hieman vapaammat kädet työskennellä. Salmi jättääkin ehdottomasti jälkensä käännökseen ratkaisuille, joista osa on hyvinkin rohkeita ja kirjailijan auktoriteettiä selkeästi pelkäämättömiä. Hän vaikuttaa luottavan itseensä ja visioonsa, mikä on lähtökohtaisesti ehdottoman hyvä asia. Salmen kääntämisen voisi siis ajatella olevan ainakin tietyissä määrin bahtinilaisittain karnevalistista kääntämistä.

Salmen ratkaisut eivät kuitenkaan ole missään mielessä konkreettisesti näkyvillä pelkän käännöksen lukijalle. Tämä ei tiedä niistä sen tarkemmin, kun mukana ei ole esipuhetta, jälkisanoja tai alaviitteitä. Palaan jälleen siihen, mitä totesin jo käsitteistöluvussa: jonkinlainen kommentti kääntäjältä olisi ollut erittäin mukava lisä kokonaisuuteen. Itse asiassa olisi hienoa, jos kaikkien teosten kääntäjät liittäisivät aina käännöstensä yhteyteen tekstin, joka valaisisi heidän senkertaista työtään. Aina. Kääntäjän näkyväksi tekemisen ja tärkeydestä muistuttamisen ohella se olisi yksi hyvä tapa ottaa vastuuta tekstiin liittyvistä menettelytavoista, herättää luottamusta sekä osoittaa myös kunnioitusta kirjailijaa kohtaan. Samalla vahvistuisi kääntäjän oma vapaus työstää tekstejä haluamallaan tavalla. Ja kun rinnalle vielä nostaa aktiivisen ja avoimen yhteydenpidon kirjailijan kanssa – mikä Hautalan ja Salmen tapauksessakin on ymmärtääkseni ollut olemassa – toiminta on vankalla ja vakaalla pohjalla, jossa lojaalius ulottuu niin kääntäjän itsensä kuin myös alkuteoksen kirjailijan ja lukijoidenkin suuntaan.

6 Päätäntö

Tässä tutkielmassa olen siis tarkastellut pragmaattisiin adaptaatioihin lukeutuvien poistojen, lisäysten ja korvausten esiintymistä Marko Hautalan *Kuokkamummo*-teoksen englanninnoksessa *The Black Tongue*, jonka laatijana on toiminut Jenni Salmi ja julkaisijana yhdysvaltalainen kustantamojätti AmazonCrossing. Luin alkuteosta ja käännöstä rinnakkain niitä tarkkaan vertaillen, kirjasin ylös kaikki löytämäni poistot, lisäykset ja korvaukset ja analysoin niitä yksitellen. Varsinaiseen analyysilukuun en kuitenkaan ottanut mukaan joka ikistä paikantamaani tekstiesimerkkiä, vaan seuloin niiden joukosta harkinnanvaraisesti tietyt, kaikkein havainnollistavimmat yksilöt. Lisäksi pyrin pohtimaan kääntämisen eettistä puolta, kääntäjän vapautta ja rajoja sekä hänen suhtautumistaan kirjailijaan. Tuota suhtautumista on perinteisesti sanottu muun muassa uskollisuudeksi, mutta itse olen tämän tutkimuksen edetessä päätenyt suosimaan termejä kunnoitus ja lojaalius. Tutkimukseni ei varsinaisesti nojaa mihinkään tiettyihin teorioihin, mutta käsitelukuun keräämäni termistö taustoitukseen on toiminut kehyksenä sille, kuinka olen analyysilukua lähestynyt.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksenäni tähtäimessä oli selvittää, millaisia poistoja, lisäyksiä ja korvauksia kääntäjä Jenni Salmi on *Kuokkamummon* englanninkielistä vastinetta kirjoittaessaan tehnyt. Halusin lisäksi tietää, voisiko noita kolmea ryhmää jakaa vielä tarkempisiin alakategorioihin. Melko selkeitä kategorioita tosiaan löytyikin, kaikkiaan kahdeksan kappaletta. Noiden kategorioiden puitteissa oli mielekkäämpää ja selkeämpää tarkastella, minkäluontoisia eri poistot, lisäykset ja korvaukset todella olivat.

Toinen tutkimuskysymyksenäni johdatti pohtimaan niitä syitä, joita Salmen käännösratkaisujen taustalla saattaisi olla. Suurimmasta osasta en tietenkään voinut millään olla sataprosenttisesti varma, mutta hahmottamiini alakategorioihin perustuen kykenin silti esittämään noista syistä jonkinlaisia harkittuja arveluita. Ja syitä tuntuikin olevan, kuten ehkä odottaa saattoi, monia erilaisia. Niiden joukossa olivat kirjailijan ja käännöksen lukijan väliset taustatietoerot ja niistä aiheutuvat päätökset liittyen alluusioiden kääntämiseen, tekstin napakoittaminen ja jouhevoittaminen, eteneminen hankalasta kohdasta mahdollisimman vähällä vaivalla, merkittävyyskynnys ja sen vaikutukset, epäily siitä ettei tietty tekstinkohta ole ehkä tarpeeksi selkeä lukijalle ilman selitystä tai alleviivausta, epäily siitä, ettei jokin asia lähtötekstissä tule kiinnostamaan käännöksen lukijoita, mahdollinen halu muokata alkuteoksen kirjailijan kerronnan

tyyliä, sidosteisuuden lisääminen, kääntäjän henkilökohtaiset mieltymykset, virhe alkuteoksessa sekä kääntäjän omat huolimattomuusvirheet.

Jotkut näistä syistä olivat todennäköisemmän oloisia kuin toiset. Pakkoratkaisujen tiedän olleen pakkoratkaisuja sen perusteella, mitä Hautala minulle itse kertoi. Vaikeasti selitettävät ratkaisut taas olivat tietysti nimensä mukaisesti vaikeasti selitettäviä. Ne tuntuivat toisinaan kumpuavan totaalista mielivaltaisuudesta, mikä ei kuitenkaan ole välttämättä ollut kaikissa tapauksissa asian todellinen laita.

Kolmannen tutkimuskysymykseni tavoitteena oli miettiä, kuinka onnistuneita Salmen käännösratkaisut ovat mielestäni olleet. Pyrin myös, aina kun se tuntui mahdolliselta, esittämään omia vaihtoehtoisia ehdotuksiani siitä, kuinka käännösratkaisujen kanssa olisi kenties voinut menetellä. Johdannossa totesinkin jo, etten ole opiskellut englannin kieltä yliopistotasolla lainkaan ja kääntämistäkin ainoastaan yhden kurssin ajan. Tiedostan täysin, että tämä on luonut tutkielmaani omat puutteensa etenkin, kun tulokulmani on ollut melko vahvasti omiin subjektiivisiin arvioihini perustuva.

Neljännän ja viimeisen tutkimuskysymykseni myötä otin tavoitteekseni hahmotella niitä rajoja, jotka ehkä kulkisivat eettisen kääntämisen, alkuperäisteokselle osoitetun uskollisuuden ja kunnioituksen sekä toisaalta kääntäjän vapauden välillä. Mitä pidemmälle tutkielmani työstämisessä etenin, sen selvemmäksi alkoi käydä, ettei tuollaiseen kysymykseen vastaaminen tulisi olemaan järin helppoa; rajat ovat häilyviä ja monesta eri tekijästä riippuvaisia. Analyysin loppuluvun jäätyäkin ajatuksiltaan hieman ympäröyväksi tuntuu, etten onnistunut tässä tavoitteessa aivan sillä tavoin kuin olisin toivonut.

Oittinen (1995, 143) pitää, kuten jo käsitteistöluvussa kerroin, uskollisuusaihetta tyystin hankalana. Hänen mielestään kysymyksiin siitä, mitkä alkutekstin piirteet olisi säilytettävä sellaisenaan ja miksi ja mitkä puolestaan sallivat tulkintaa ja miksi, ei ole mahdollista antaa kaikenkattavia vastauksia. Ja kaikenkattavuuden suhteen Oittinen onkin toki oikeassa. Itse kuitenkin uskon, että asiaa ja sen ilmenemistä, tahtoo sitä sitten kutsua uskollisuudeksi tai joksikin muuksi, voisi siltikin olla hedelmällistä tarkastella enemmän vaikkapa juuri tällä tavoin yhden tietyn teoksen ja sen käännöksen kautta. Sellainen ei ehkä tuota täysin yleispäteviä vastauksia, mutta ehkä se silti osaltaan ja omalla tavallaan valaisee tätä epämääräistä kenttää ja tuo siihen sentään jonkinlaista tarttumapintaa. Lisäksi koen, että nimenomaan suomesta jollekin toiselle kielelle käännettyjen

teosten suhdetta vieraskieliseen vastineeseensa on hyvä pitää silmällä, sillä miksi emme haluaisi tietää, minkälaisiksi ja millä tavoin käsiteltyinä ne matkaavat maailmalle.

Tässä tapauksessa vahvasti genrekirjallisuuden kentällä liikkuessamme oli tietysti otettava huomioon myös kauhun lajityyppillinen kytkös käännostratkaisuihin. Analyysin myötä kävikin ilmi, että vaikka kääntäjä ei pyrikään korostamaan tai lieventämään teoksen kauhuelementtejä huomiota herättävän paljon, niin tällaista toimintaa oli silti havaittavissa muutamassa tekstikatkelmassa – vaikkakin varsin miedossa muodossa. Puhetta oli myös lajityypin vaikutuksesta siihen, kuinka vapaasti kääntäjä koee voivansa kääntää. *Kuokkamummon* viihdekirja-status on mahdollisesti osaltaan antanut kääntäjälle kevyemmän mielen muokkausten suhteen.

Tutkimukseni pohjaksi ja taustoitukseksi olen laatinut katsauksen englanninkielisen maailman käännöstoimintaan sekä suomalaisen kirjallisuuden ulkomaanvientiin. Toivon, että tuo osio on piirtänyt lukijan mieleen laajemman käsityksen siitä, minkälainen käännösmailman institutionaalinen puoli on ollut niin menneisyydessä kuin nykypäivänä sekä muun muassa valaissut niitä moninaisia asenteita, joita kirja-alan ammattilaisilla käännöstoimintaan liittyy.

Jatkotutkimusaiheisiin liittyen mieleeni on jäänyt se, mitä Raila Hekkanen toteaa omassa väitöstutkimuksessaan, ja mistä jo käsitteistöluvussa kirjoitinkin. Hekkasen mukaan käännöstutkimus on pitkälti keskittynyt pelkästään kääntäjän tekemisiin ja yleensä sivuuttanut muut samaan prosessiin osallistuvat toimijat. Kaiken vastuun on tietysti myös tästä syystä mielletty olevan kääntäjän kannettavana. Samalla muiden, kuten esimerkiksi kustannustoimittajien, osallisuutta ei ole mietitty ollenkaan tarpeeksi, vaikka heillä on saattanut olla lopputuloksessa hyvinkin merkittävä osa – niin hyvässä kuin pahassa. Hekkasen mukaan näin käy erityisen helposti ulkomaisten kustantamoiden kohdalla, kun ajattelemme, etteivät heidän käytönsä kuulu meille muille. Hän toivookin, että käännöstutkimuksessa tuotaisiin selkeämmin esille kaikkien käännösprosessiin osallistuvien tahojen roolit. (Hekkanen 2010, 203.) Tästä olisi siis varmasti oikein hyvä ottaa koppia tulevissa tutkimuksissa. Erittäin mielenkiintoista olisi tietää enemmän esimerkiksi siitä, kuinka kustantamossa menetellään, jos käännettävän teoksen kieli on eksoottisempi, sellainen kuin vaikkapa juuri suomi; miten käy vaikkapa tekstin tarkistuksen, jos kustantamossa ei ole yhtäkään tuon harvinaisen kielen taitavaa työntekijää? Kutsutaanko apu siinä tapauksessa kustantamon ulkopuolelta vai jääkö kääntäjä asian kanssa kenties täysin yksin?

LÄHTEET:

KOHDETEOKSET:

Hautala, Marko (2014) *Kuokkamummo*. Tammi.

Hautala, Marko (2015a) *The Black Tongue*. Engl. Jenni Salmi (Kuokkamummo, 2014.). AmazonCrossing.

MUUT LÄHTEET:

Aaltonen, Sirkku; Siponkoski, Nestori; Abdallah Kristiina (2015) *Käännetyt maailmat - johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 7–19.

Bahtin, Mihail (1991) *Dostovjevskin poetiikan ongelmia*. Kääntäneet Paula Nieminen ja Tapani Laine. Kustannus Oy Orient Express.

Bahtin, Mihail [1965] (1984) *Rabelais and his world*. Kääntänyt Hélène Iswolsky. Indiana University Press, Bloomington.

Bahtin, Mihail (1979) *Kirjallisuuden ja estetiikan ongelmia*. Kääntäneet Kerttu Kyhälä-Juntunen ja Veikko Airola. Moskova: Progress.

Ban, Ana (2015) Books in Translation in the United States. *Publishing Research Quarterly* 31:3, 160–174.

Bassnett-McGuire, Susan [1980] (1991) *Translation Studies*. Methuen, Lontoo.

Bassnett, Susan (1995). *Teoksesta toiseen: Johdatus kirjallisuuden kääntämiseen*. Tampere: Vastapaino.

Belloc, Hilaire (1931) *On Translation*. The Clarendon Press, Oxford.

Chesterman, Andrew (1997) *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Ebeling, Gerhard (1971) *Einführung in Theologische Sprachlehre*. Tübingen: Mohr.

Fish, Stanley (1980) *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*. Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.

Hekkanen, Raila (2010) *Englanniksiko maailmanmaineeseen? Suomalaisen proosakaunokirjallisuuden kääntäminen englanniksi Isossa-Britanniassa vuosina 1945–2003*. Helsingin yliopisto.

Ingo, Rune (1990) *Lähtökielestä kohdekieleen: johdatusta käänntieteeseen*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Juva, Kersti (2005) Kotimaani ompi suomi. Teoksessa Kristiina Rikman (toim.) *Suom. Huom. – Kirjoituksia kääntämisestä*. Helsinki: WSOY. 10–28.

Jänis, Marja (2001) Kääntämisen laatu. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) *Alussa oli käänntös*. Tampere: Tampere University Press. 67–81.

Jääskeläinen, Riitta. (1993) Investigating translation strategies. Teoksessa Tirkkonen-Condit, Sonja ja Laffling, John (toim.) *Recent Trends in Empirical Translation Research*. Joensuu: University of Joensuu. 99-119.

Koskinen, Kaisa (2001) Ekvivalenssista erojen leikkiin – käänntiede ja kääntäjän etiikka. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) *Alussa oli käänntös*. Tampere: Tampere University Press. 374– 387.

Kärkkäinen, Tapani (2005) Kääntäjä rajalla – Päivän talo, yön talo. Teoksessa Kristiina Rikman (toim.) *Suom. Huom. – Kirjoituksia kääntämisestä*. Helsinki: WSOY. 68–82.

- Martin, Alice (2015) Kääntäminen kustannustoimittajan näkökulmasta. Teoksessa Aaltonen, Sirkku, Siponkoski, Nestori & Abdallah, Kristiina (toim.) *Käännetyt maailmat: Johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 165–178.
- Newmark, Peter (1988) *A Textbook of Translation*. Hemel Hempstead: Prentice Hall International.
- Nida, Eugene A. (1964) *Toward the Science of Translating*. E.J. Brill, Leiden.
- Nida, Eugene A. (1969) Science of translation. *Language* 45:3. 483-498.
- Nord, Christiane (1991) Scopos, loyalty and translational conventions. *Target* 3:1, 91–109.
- Oittinen, Riitta (1995) *Kääntäjän karnevaali*. Tampere University Press.
- Paloposki, Outi (2001) Kääntäminen historiassa. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampere University Press. 349–373.
- Popper, Karl R. [1945] 1962. *The Open Society and its Enemies*. (4. painos.) London: Routledge and Kegan Paul.
- Puurtinen, Tiina (2001) Käännösten hyväksyttävyyys. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampere University Press. 82–94.
- Pym, Anthony (1992) *Translation and Text Transfer*. Frankfurt am Main: Lang.
- Robinson, Douglas (1991) *The Translator's Turn*. The John Hopkins University, Baltimore.
- Steiner, George (1975) *After Babel: Aspects of Language and Translation*. London: Oxford University Press.
- Suominen, Oili (2005) Kahden herran palvelijana: Ajatuksia Günter Grassin suomentamisesta. Teoksessa Kristiina Rikman (toim.) *Suom. Huom. – Kirjoituksia kääntämisestä*. Helsinki: WSOY. 97–114.
- Tannen, Deborah ja Muriel Saville-Troike (1985) *Perspectives On Silence*. Norwood, N.J.: Ablex.

Tommola, Jorma; Palomäki Ulla; Hiirikoski, Juhani; Sunnari, Marianna; Ruokonen, Minna; Yli-Jokipii, Hilikka; Sandlund, Beryl; Välimäki, Jacqueline; Tringham, Damon; Bergen, David; Mackenzie, Rosemary. (2004) *Kieli, Teksti Ja Kääntäminen: Language, Text and Translation*. Turku: Turun yliopisto, englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus.

Vehmas-Lehto, Inkeri (1999) *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. Yliopistopaino. Helsinki.

Vehmas-Lehto, Inkeri (2001) Kääntäjän työ. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.) *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampere University Press. 35–49.

Venuti, Lawrence (1992) *Rethinking Translation. Discourse Subjective Ideology*. Routledge, Lontoo.

SÄHKÖISET LÄHTEET:

Aitonurmi, Tuomas (2016) Suomalaisen kirjallisuuden käännökset ja vienti ulkomaille. Julkaisussa: Kirjasampo.fi. 17.8.2016.

<http://www.kirjasampo.fi/fi/node/7688#.Wbzbu9NJZ0v> (Tarkistettu 28.9.2017)

Aydt, Rachel (2014) When it comes to translation, it's a small world after all. Julkaisussa: Publishing Perspectives. 29.5.2014.

<http://www.publishingperspectives.com/2014/05/when-it-comes-to-translation-its-a-small-world-after-all> (Tarkistettu 12.10.2017)

Books from Finland siirtyy arkistomuotoiseksi. 20.5.2015.

<http://www.finlit.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/books-finland-siirtyy-arkistomuotoiseksi#.Wci-ZtNJZ0s> (Tarkistettu 28.9.2017)

Cader Michael (2008) Some US publishers actually buy to translate. Publishers Marketplace. 18.10.2008.

http://lunch.publishersmarketplace.com/2008/10/some_us_publishers_actually_buy

Christensen, Caitlyn (2014) “We Don’t Want to Publish the Estonian Jonathan Franzen”: Three Percent’s Chad W. Post. Julkaisussa: Sampsonia Way. 17.12.2014.

<http://www.sampsoniaway.org/interviews/2014/12/17/%E2%80%9Cwe-don%E2%80%99t-want-to-publish-the-estonian-jonathan-franzen%E2%80%9D-three-percents-chad-w-post/> (Tarkistettu 10.10.2017)

Christie, A. (2012) Books in translation – Stories from elsewhere. Julkaisussa: The Economist. 2.7.2012.

<http://www.economist.com/blogs/prospero/2012/07/books-translation> (Tarkistettu 7.10.2017)

Davies, Nia (2015) Translation Statistics from LAF.

<http://www.lit-across-frontiers.org/new-translation-statistics-from-laf/> (Tarkistettu 28.9.2017)

Économie du livre – Le secteur du livre: chiffres-clés 2011–2012. Service du livre et de la lecture and Observatoire de l’économie du livre. French Ministry of Culture. 2013.

<http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Livre-et-Lecture/Actualites/Chiffres-cles-du-secteur-du-livre-1-edition-2013-donnees-2011-2012-est-parue> (Tarkistettu 5.5.2018)

Elina Ahlback Literary Agency (2015) U.S. readers love Marko Hautala’s The Black Tongue! 25.9.2015.

<https://www.ahlbackagency.com/2015/09/u-s-readers-love-marko-hautalas-the-black-tongue/> (Tarkistettu 25.10.2017)

Elina Ahlback Literary Agency (2015) Thriller author Marko Hautala joins the Horror Writers Association! 12.11.2015.

<https://www.ahlbackagency.com/2015/11/marko-hautala-joins-the-horror-writers-association/> (Tarkistettu 7.3.2018)

Eng, Emily M. (2017) Found in translation -diagrammi. Julkaisussa: The Seattle Times. 15.4.2017.

<https://www.seattletimes.com/business/amazon/mass-marketer-amazon-makes-big-imprint-in-highbrow-literary-translation-niche/> (Tarkistettu 15.10.2017)

FILIn kotisivut. Mikä FILI? Tehtävämme.

<http://www.finlit.fi/fili/mika-fili/> (Tarkistettu 28.9.2017)

FILIn kotisivut. Mikä on teemamaahanke?

<http://www.finlit.fi/fili/frankfurt2014/teemamaahankkeesta/> (Tarkistettu 6.10.2017)

FILIn kotisivut (2017) Suomalainen kirja myy ennätyssummilla maailmalla. 12.9.2017.

<http://www.finlit.fi/fili/suomalaisen-kirjallisuusviennin-markkina-arvo-2016/> (Tarkistettu 3.11.2017)

Flood, Alison (2015) How Amazon came to dominate fiction in translation. Julkaisussa: The Guardian. 9.12.2015.

<https://www.theguardian.com/books/2015/dec/09/amazon-publishing-translated-fiction-amazoncrossing-sales> (Tarkistettu 13.10.2017)

González, Ángel (2017) Amazon expands its literary horizons, making big imprint in translation niche. Julkaisussa: The Seattle Times. 15.4.2017.

<https://www.seattletimes.com/business/amazon/mass-marketer-amazon-makes-big-imprint-in-highbrow-literary-translation-niche/> (Tarkistettu 13.10.2017)

Goodreads. The Black Tongue by Marko Hautala.

<https://www.goodreads.com/book/show/25217750-the-black-tongue> (Tarkistettu 7.3.2018)

Gummerus (2017) Gummerus, Teos ja Schildts & Söderströms perustavat käännösoikeuksia myyvän agentuurin. STT:n ja Gummerus Kustannuksen mediatiedote. 9.12.2016.

<https://www.sttinfo.fi/tiedote/mediatiedote-gummerus-teos-ja-schildts-soderstroms-perustavat-kaannosoikeuksia-myyvan-agentuurin?publisherId=3579&releaseId=55001619> (Tarkistettu 31.10.2017)

Gustafsson, Miia (2017) Kasvokkain: Kirjallisuusagentti tietää, miten Hollywood valloitetaan – suomalaisilla kirjoilla tietenkin. Julkaisussa: Yle Uutiset 15.4.2017.

<https://yle.fi/uutiset/3-9562225> (Tarkistettu 29.9.2017)

Hautala, Marko (2015b) The Black Tongue ilmestynyt. Blogi-kirjoitus. (23.9.2015).

<http://markohautala.fi/the-black-tongue-ilmestynyt/> (Tarkistettu 8.11.2017)

Hautala, Marko (2016) Menestyksen mitat. Blogi-kirjoitus. (11.6.2016).

<http://markohautala.fi/menestyksen-mitat/> (Tarkistettu 7.11.2017)

Hiidensalo, Venla (2017) Kirja mieli maailmalle – mitä kirjailija voi tehdä käännöksen eteen? Julkaisussa: Kirjailija-lehti. 15.9.2017.

<http://www.kirjailijaliitto.fi/kirjailija-lehti-artikkeli/kirja-mieli-maailmalle-mita-kirjailija-tehda-kaannoksen-eteen/> (Tarkistettu 31.10.2017)

Jenni Salmen ProZ-profiili. ProZ.com.

<https://www.proz.com/profile/105557> (Tarkistettu 24.4.2018)

Jyväskylän yliopiston Koppa. Menetelmäpolkuja humanisteille.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja> (Tarkistettu 25.4.2018)

Koivuranta, Riitta (2017) Suomen tunnetuin kauhukirjailija Marko Hautala oli nuorena töissä Vaasan mielisairaalassa – kokemus vaikuttaa romaaneihin yhä edelleen. Julkaisussa: Helsingin Sanomat. 5.1.2017.

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005032768.html> (Tarkistettu 10.11.2017)

Kustannusosakeyhtiö Tammen nettisivut. Marko Hautalan kirjailijaesittely.

<https://www.tammi.fi/kirjailija/marko-hautala> (Tarkistettu 10.11.2017)

Kustannusosakeyhtiö Tammi (2014) Katri Lipsonin, Marko Hautalan, Jari Järvelän ja Risto Isomäen romaanit ilmestyvät englanniksi Amazon Crossingilta. STT:n ja Kustannusosakeyhtiö Tammen mediatiedote. 8.10.2014.

<https://www.sttinfo.fi/tiedote?releaseId=18517365> (Tarkistettu 24.10.2017)

Majander, Antti (2013) Kirjallisuusviennin arvo kasvoi lähes 60 prosenttia. Julkaisussa: Helsingin Sanomat. 18.12.2013.

<http://www.hs.fi/talous/art-2000002697158.html> (Tarkistettu 28.9.2017)

Majander, Antti (2015) Näin kajahtaa Tuntemattoman sotilaan punakapinalaulu englanniksi – klassikkokirjasta valmistui uusi käännös. Julkaisussa: Helsingin Sanomat. 22.3.2015.

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002810533.html> (Tarkistettu 24.10.2017)

Marko Hautalan kotisivut.

<http://markohautala.fi/> (Tarkistettu 10.11.2017)

Morris, Bill (2015) Why Americans don't read foreign fiction. Julkaisussa: The Daily Beast. 4.2.2015.

<http://www.thedailybeast.com/articles/2015/02/04/why-americans-don-t-read-foreign-fiction.html>

(Tarkistettu 27.9.2017)

Nawotka, Edward; Johnson, Hannah; Cox, Erin L. (2015) White Paper: Global Perspectives on Book Rights and Licensing, 2015. Julkaisussa: Publishing Perspectives.

<http://www.publishingperspectives.com/wp-content/uploads/2015/04/Global-Rights-and-Licensing-2015-Publishing-Perspectives.pdf> (Tarkistettu 3.10.2017)

Petäjä, Jukka (2017) Suomessa korjataan vuoden 2014 Frankfurtin kirjamessujen satoa – Kirjallisuuden ulkomaisista käännöksistä saadut myynti-tulot hurjassa nousussa. Julkaisussa: Helsingin Sanomat. 18.9.2017.

<http://www.hs.fi/paivanlehti/18092017/art-2000005371720.html> (Tarkistettu 28.9.2017)

Sähköpostikeskustelu Marko Hautalan kanssa (29.3.2018).

Three Percent – A Resource for International Literature at the University of Rochester. About Three Percent.

<http://www.rochester.edu/College/translation/threepcent/index.php?s=about> (Tarkistettu 3.10.2017)

Traditional Print Book Production Dipped Slightly in 2013 (5.8.2014)

<http://www.bowker.com/news/2014/Traditional-Print-Book-Production-Dipped-Slightly-in-2013.html> (Tarkistettu 26.9.2017)

Wikipedia. Hakusana "Marko Hautala".

https://fi.wikipedia.org/wiki/Marko_Hautala (Tarkistettu 12.3.2018)

Wilkins Andrew (2014) Stop trying to sell rights to us! Julkaisussa: Publishing Perspectives. 8.10.2014.

<http://publishingperspectives.com/2014/10/stop-trying-to-sell-rights-to-us/> (Tarkistettu 26.9.2017)

Wischenbart, Rüdiger (2014) Global Trends in Publishing 2014.

http://www.pik.org.pl/upload/files/Global_Trends_in_Publishing_2014.pdf (Tarkistettu 26.9.2017)

LIITE: Marko Hautalan *Kuokkamummosta* Jenni Salmen *The Black Tongue*:

Poistot, lisäykset ja korvaukset

POISTOT

<p>Se katsoo, kun kerrostaloissa on valot päällä ja televisioruudut välkkyy ja ihmisten varjot liikkuu ja se sanoo niille varjoille kaikkea ällöttävää, <u>mitä te ette koskaan kuule</u>. (KM, 10)</p>	<p>She sneaks around in the shadows and stares at all the apartment buildings with their lights turned on and TV screens flashing and people's shadows moving behind curtains, and she mutters nasty things at those shadows. (BT, 4)</p>
<p>Jos joku on yksin kotona ja vanhemmat <u>kylässä</u> tai karaokessa, se voi joskus tulla rappukäytävään elukanluista tehdyllä yleisavaimella ja soittaa ovikelloa. Ovisilmästä näkyy poliisi, mutta kun avaat, siinä se seisoo ja näyttää kieltä. Se on menoa sitten. <u>Edessä hämäräinen tie</u>. Kukaan ei ole turvassa. Paitsi mustalaiset. <u>Kukaan ei tiedä miksi</u>. Ehkä se Hagertin mustalainen teki sopimuksen. (KM, 12)</p>	<p>If you're home alone or your parents are out singing karaoke, she will use her master key made out of animal bones to let herself into the stairwell and ring your doorbell. You'll see a police officer through the peephole, but when you open the door there she'll be, sticking her tongue out at you. And then it's curtains. No one's safe, except the gypsies. Maybe that Hagert kid made a pact with her. (BT, 6)</p>
<p>He nousevat ja hapuilevat, törmäilevät pimeässä ja valittavat puutuneita jalkojaan, kunnes löytävät pommisuojan raskaan oven. Se on raskas ja hankala avata pimeässä. Liian monet kädet hapuilevat kahvaa. <u>Niillä käsillä on kiire</u>. <u>Samoin jaloilla</u>. Joku kompastuu kynnykseen. (KM, 17)</p>	<p>The kids got up and felt for their way out, bumping in the darkness and complaining about their numb legs until they found the bombshelter door. It was heavy and hard to open in the dark. Too many hands were reaching for the handle at the same time. Someone stubbed a toe on the threshold. (BT, 11)</p>
<p>Sagal nauroi. Mira otti tupakan suustaan ja halasi häntä. Kaikki pelottava unohtui. (KM, 25)</p>	<p>Sagal laughed. Mira hugged her. Sagal forgot about all the scary things in this world. (BT, 19)</p>
<p>Parkkipaikalla näkyi auto, jonka ajovalojen jälkihehkun saattoi nähdä vielä sekunnin murtoosan ajan ennen kuin ne sammuiivat. Sydämenlyönnit jyskyttivät tärykalvoissa</p>	<p>Only a car had pulled into the parking lot, and Sagal saw afterglow from its headlights for another split second before the lights dimmed. Her heart was pounding in her eardrums. She</p>

<p>saakka. Sagal puristi ohueen johtoon käärittyä muovipalasta taskunsa pohjalla. Valot eivät välähtäneet uudestaan, <u>mutta niiden sokea tuijotus pysyi.</u> (KM, 27)</p>	<p>squeezed the thin, plastic music player in her pocket once more. The headlights didn't flicker a second time. (BT, 20)</p>
<p>Tyhjä piha, siellä täällä valaistuja ikkunaruujuja <u>kuin sanoja scrabble-pelissä.</u> (KM, 27)</p>	<p>An empty yard, lined with buildings and lit windows, surrounded her. (BT, 20)</p>
<p>Se oli kuin hyönteinen, joka erehtyi luulemaan <u>ihmistä kasviksi.</u> Sagal huudahti ja ravisti – –. (KM, 30)</p>	<p>It felt like a bug, and Sagal yelped and shook the damp maple leaf off her – –. (BT, 23)</p>
<p>Isä oli aina varoittanut: älä koskaan luota siihen, että ihmiset näkevät tai tekevät yhtään mitään. Kun paha alkaa, ihmiset ovat sokeita ja halvaantuneita. <u>Sagal oli nauranut isälle veljensä kanssa. He olivat pelanneet Assasin's Creedia. Äiti oli käskenyt isän vaieta.</u> Lähestyvät mykät hahmot, enää <u>ehkä</u> parinkymmenen metrin päässä. (KM, 34)</p>	<p>Her dad had always warned Sagal: never expect people to take notice or take action. When evil rears its head, people turn blind and become paralyzed. The mute figures were approaching, only twenty yards away now. They raced to get to Sagal, their faces gleaming in the dark, too big for their bodies. (BT, 27)</p>
<p>Ympärillä ikkunoita <u>ihmisiä</u>, viimeisen bussin ääni. (KM, 34)</p>	<p>Surrounded by windows, the rumbling of the last bus of the night leaving it's stop. (BT, 27)</p>
<p>Hän ajatteli – – nukkuvan isän näkemistä ja suomenruotsalaisittain puhuvaa hoitajaa, joka oli kertonut, että kuollut. <u>Pehmeä, leikkisä l-kirjain siinä sanan keskellä, kuin jotakin juhlallista titteliä olisi jaettu.</u> (KM, 40)</p>	<p>He thought about – – seeing his dad sleeping, and the nurse who spoke with a Swedish accent telling him his dad was dead. (BT, 34)</p>
<p>Lähestyvät ajovalot taustapeilissä. <i>Mihin se olisi voinut lentää.</i> <u>Suora, tyhjä tie. Tyhjä ojat. Ei ihmisen ruumis voinut sillä tavalla kadota, ei aikuisen eikä lapsen.</u> Samuel puristi rattia. Ajatteli poliisille soittamista. (KM, 40)</p>	<p>The approaching car's headlights appeared in the rearview mirror. <i>Where did that thing go?</i> Samuel squeezed the steering wheel. He thought about calling the police. (BT, 34)</p>
<p>Samuel avasi oven ura-avaimella ja jäi hetkeksi seisomaan kynnykselle. Lapsuudenkodin tuoksu tervehti <u>kuin yksin jätetty koira.</u> (KM, 43)</p>	<p>He paused at the threshold, greeted by the scents of his childhood home. (BT, 37)</p>
<p>Väkinäinen, valittava ääni, aivan kuin laitteelta olisi pyydetty liikaa. <u>Samuel ei muistanut, koska</u></p>	<p>The forced weil, as if this request was too much for the device. (BT, 42)</p>

<p><u>hän oli kuullut sen viimeksi.</u> (KM, 48)</p>	
<p>Pasi oli Professori. Pasi odotti, että Nuori Tutkija löytäisi pomminvarman aiheen, johon Pasi sitten tuli pasimaisesti <u>ikään kuin ylijumalaksi</u>, jonka ansiota kaikki oli, kun media tuli paikalle. (KM, 64)</p>	<p>Pasi was a professor, waiting for a young researcher to land on a story only to then swoop in as he always did as soon as the media got involved and claim credit. (BT, 58)</p>
<p>Hän pysäköi auton ja meni sisälle, tilasi kahvin. <u>Ei ollut käteistä, joten piti maksaa pieni summa kortilla.</u> Tunnuslukua näppäillessään Samuel pysäytti sormensa ensimmäisen numeron jälkeen. (KM, 67–68)</p>	<p>He parked the car and went inside to buy a coffee. He punched in the first number of his debit-card PIN with his index finger and then stopped. (BT, 60–61)</p>
<p>Luultavasti kutsu johonkin ensi-iltaan Turussa, Maisa ajatteli. Hän oli saanut niitä jo vuosia, vaikkei ollut näytellyt ylioppilasteatterissa <u>viiteen vuoteen.</u> (KM, 78)</p>	<p>It had to be an invitation to a premiere at a theater in Turku. Maisa had been getting such invitations for years although she'd left the university theater group. (BT, 71)</p>
<p>Jätätte valot päälle liian usein. Juotte viinaa ikkunalla pelkissä rintaliiveissä. Kaivatte nenää ja laitatte suuhun. <u>Piereskelette</u> kustessanne aamuyöstä Pyhän Kolminaisuuden kirkon puistossa. Pyrkinette eroon näistä paheista, mutta etenkin siitä yhdestä, jonka hyvin tiedätte. (KM, 79)</p>	<p>You leave the lights on too often. You sit on your windowsill, drinking wine in your underwear. Picking your nose and shoving your finger in your mouth. You piss in the Hole Trinity Church park in the wee hours of the morning. I assume you are trying to rid yourself of these vices, especially that one. You know which one. (BT, 72)</p>
<p>Siinä [omakotitalossa] oli vähintään kolme kerrosta, jos alakerran autotallit laskettiin. Ja niitäkin oli kaksi, aivan kuin olisi itsestään selvää, että asukkailla olisi kaksi autoa. Viimeinen talo ennen metsää, joka jatkui merenrantaan asti. <u>Samuel oli nähnyt, kun edelliset omistajat olivat muuttaneet pois.</u> <u>Tavaraa oli haettu isolla autolla kaksi kertaa.</u> Hän oli ajatellut, että edellinen perhe muutti sen takia, että metsä oli niin lähellä. Se oli yöllä sen näköinen, että siellä olisi voinut olla susia ja karhuja ja ties mitä. (KM, 99)</p>	<p>It had at least three floors, if you counted the garages downstairs. And there were two garages, as if it were obvious that the people living there had two cars. It was the last house before the woods began, the woods that stretched all the way to the sea. Samuel had always thought that the previous family moved out because the house was too close to the wilderness. In the dark it looked like bears and wolves and who knows what lived there. (BT, 91)</p>
<p>”Mikäs sun nimesi on?” Maisa kysyi. ”Ai mun vai? Hikinoro”, tyttö sanoi ja puhalsi savua. ‘Faija on japsi. Sukunimi on Pakarako.’ Tirskahdus. ”Siinä on kysymysmerkki perässä.”</p>	<p>”What’s your name then?” Maisa asked. ”Mine? Yunomi”, she said and blew smoke. ”My dad’s Japanese. My last name is Fukuyu.” The group let out a lazy guffaw. Only the leader remained stone-faced. (BT, 95)</p>

<p>Ryhmä räjähti laiskaan nauruun. Vain johtajan naama pysyi peruslukemilla. (KM, 104)</p>	
<p>”Ei hätää”, Samuel huusi ja kääntyi katsomaan Juliaa. Hän huomasi äkkiä kadehtivansa koiraa ja sen ääliömäistä viehätysvoimaa. <u>Jos Samuel olisi yrittänyt nuolla Julian korvaa, jotakin peruuttamatonta olisi tapahtunut saman tien.</u> (KM, 114)</p>	<p>”Don’t worry, we’re fine”, Samuel shouted back at him and turned to look at Julia. He couldn’t help but envy the dog and his straightforward, stupid charm. (BT, 105)</p>
<p>”Mikä vittu se oli?” Julia kysyi aivan kuin Samuelin olisi pitänyt tietää, sillä tämä oli hänen kotimaisemansa. <u>”Ei mitään tietoa.”</u> Muisto hahmosta alkoi välittömästi muuttua epävarmaksi. Mereltä kuuluvat huudot olivat taas vain lokkien huutoja. (KM, 147)</p>	<p>”What the fuck was that?” Julia asked, like he was supposed to know. This was where he grew up, after all. The memory of the figure in the woods began to instantly faint. The screams from the sea were nothing but seagulls again. (BT, 137)</p>
<p>Tuulen ääni oli saarella erilainen. Se puhalsi esteettä, sillä rannalla oli vain kaksi vanhaa koivua. <u>Jostakin kuului aaltoilevaa vinkunaa, luultavasti talon kouruista.</u> Takinhelmat lepattivat ja ilmavirta tunkeutui paidan alle. (KM, 163)</p>	<p>He noticed how the wind sounded different on the island. There were only two birch trees on the shore, so the wind could blow straight through. Samuel’s coat hem flapped and a gust of air forced its way under his shirt. (BT, 153)</p>
<p>Seinällä roikkui repaleinen kangas. Ehkä lakana. <u>Sen yläkulmissa oli mustia tahroja kohdissa, joista se oli ripustettu nauloilla seinään.</u> <u>Tämä todella tapahtuu minulle, Samuel ajatteli.</u> Hän seisoj mustavalkoisen kuvan hohteessa, vilkuili ympäri huonetta, ei muistanut tunnotomia jalkojaan. (KM, 165)</p>	<p>A torn piece of fabric hung from the wall. It may have been a sheet. He stood in the glow of a black-and-white image, glancing around the room. He’d forgotten about his numb legs. (BT, 155)</p>
<p>Arvid alkoi nytkähdellä kiivaammin. Paljasti hampaansa, hitaasti ja avuttomasti. Se oli varmasti vaistonvaraista. Kamppailuksi sitä ei voinut sanoa, vaikka se kesti kauan. Jos Arvid olisi ollut voimissaan, se olisi rimpuillut vapaaksi, purrut Juliaa käteen ehkä kerran, rauhoittunut sitten, tullut nuolemaan. <u>Sellainen se oli. Olisi ollut jopa tappajalleen.</u> Mutta nyt se oli alakynnessä ja koko sen maailma oli sekaisin. (KM, 177)</p>	<p>Arvid started convulsing. He bared his teeth, slowly and helplessly. It had to be instinctual. Samuel couldn’t call it a struggle, although it seemed to last forever. If Arvid had been healthy he would’ve struggled free, bitten Julia’s hand, then calmed down and slinked back to lick her fingers. But now he was losing the battle, his world turned upside down. (BT, 166)</p>
<p>Julia makasi ehkä tälläkin hetkellä jossakin</p>	<p>Julia may well be lying somewhere six feet</p>

<p>maan alla – – jotkin hajottajabakteerit olivat jo kauan sitten syöneet Julian <u>kadehdittavan</u> vihreistä silmistä kaiken värin. (KM, 198)</p>	<p>under right now – – bacteria may have been eating at the green colour of Julia’s eyes. (BT, 186)</p>
<p>”Ei poliiseja. Ei aikuisia. – – Isä kirjoitti mielipideosastolle, että Suvikylän autiotolat pitää purkaa.” <u>He olivat hetken hiljaa.</u> ”Miten sä pääsit pois?”, Pasi kysyi sitten. ”Mut päästettiin ulos. Kaksi mun ikäistä tyyppiä tuli sinne ja kuuli mut. Mä en kertonut niillekään koskaan siitä hupusta ja että mut vietiin sinne. Ei ne toisaalta kysyneetkään mitään.” ”Helvetin rankka juttu. Varmaan traumaattinen.” ”Oli”, Maisa sanoi. “On.” (KM, 217–218)</p>	<p>“No police. No adults. – – Dad wrote a letter to the local newspaper’s editor, demanding that the abandoned buildings be torn down.” “ That’s a hell of a story. Must’ve been traumatic.” “ Yes, it was,” Maisa said. “It is.” (BT, 204)</p>
<p>Sitten Julia pysähtyi ja katsoi suoraan kameraan. ”Mikä tää haju on?” Kasvot olivat kalpeat. Ensimmäistä kertaa Samuel tajusi, <u>että ehkä Juliaa pelotti</u>. Että Juliaakin saattoi pelottaa. ”Mä en tiedä”, hän vastasi ja jatkoi kuvaamista. (KM, 221)</p>	<p>Then Julia stopped and turned to the camera. ”Ew, what stinks?” She looked pale. For the first time Samuel realized Julia could be scared. He continued filming in silence. (BT, 208)</p>
<p>”Mikä tuo ääni on?” Julia kysyi. Kohinan ja hyönteisten surinan seasta kuului korkea, särkyvä ääni. Kuin joku olisi huutanut pullossa. ”Se tulee tuolta”, Julia sanoi ja osoitti taloa. Samuel kääntyi katsomaan. ”En mä tiedä”, hän sanoi. ”Mä tiedän”, Julia vastasi ja lähti ääntä kohti varovaisin askelin. Samuel seurasi. (KM, 222)</p>	<p>”What’s that sound?” she asked. They heard a shriek among the rustling of the trees and the buzzing insects. Like someone screaming inside a bottle. ”It’s coming from over there”, Julia said, pointing at the building. Samuel turned to look. ”Come on.” (BT, 209)</p>
<p>Huulet olivat tummat. Ainakin kaksi hammasta puuttui. <u>Hyi helvetti</u>. (KM, 224)</p>	<p>Her lips were dark. She was missing at least two teeth. (BT, 210)</p>
<p>Pasi oli tehnyt monet parhaista ratkaisuksistaan hyvässä kännissä. <u>Ei pahassa, vaan nimenomaan hyvässä</u>, juuri sellaisessa kuin nyt. (KM, 243)</p>	<p>Many of his best decisions were made under heavy influence. Like right now. (BT, 228)</p>
<p>Vanha patja sopi sinne alustaksi, ja tyynyksi kävi Samuelin ja Akin vanhoilla lastenvaatteilla</p>	<p>An old mattress fit on the floor of the cave, and Samuel used a laundry bag filled with his and</p>

<p>täytetty kangaspussi. Täydellinen pesä ja kotiluola. <u>Samuel voisi tuoda ruokaa ja juotavaa ja runokirjoja.</u> Vain vessassa ja suihkussa pitäisi käydä kellarikerroksessa, mutta se nyt ei ollut ongelma eikä mikään. (KM, 263)</p>	<p>Aki's old baby clothes as a pillow. A perfect nest for two. They would have to leave only to shower or pee in the public washrooms in the basement, but that was not a big deal. (BT, 249)</p>
<p>”Isä”, hän vastasi. ”Se vaatii. Äidin kuoleman jälkeen mun on pitänyt kuvata kaikki ihmiset, joiden kanssa mä olen tekemisissä.” <u>Samuel pyöritteli sanoja mielessään, epäsuhtaisia palasia, joista ei saanut rakennettua mitään järkevää. Mielessä vilisi heidän yhteisiä hetkiään. Taustalla kameran tuskin kuuluva hurina.</u> ”Onko se katsonut kaikki, mitä me ollaan kuvattu?” (KM, 267)</p>	<p>”Because of Dad,” she said. ”He told me to. After Mom died he’s made me film all the people I ever hang out with.” ”Has he watched everything we’ve filmed?” (BT, 253)</p>
<p>Pitkä heinä kahisi lahkeita vasten, mutta tämä oli silti mikä tahansa talo, mikä tahansa piha, mikä tahansa tuuli. <u>Silti Maisa tunsi nuorentuvansa jokaisella askeleella. Askel keveni, keho tuntui haavoittuvalta, ilkeiden arvostelevien huomioiden kohteelta, itsepäiseltä eläimeltä, joka piti piilottaa mahdollisimman hyvin. Maisa pakotti itsensä takaisin aikuiseksi, kohtasi talon jyrkän hahmon uhmakkaasti.</u> (KM, 271)</p>	<p>The tall grass hissed against her legs, but despite it all this was still just an ordinary old house, with an ordinary yard, and an ordinary wind howling in the woods. Her footsteps became lighter as she felt her body become more fragile. She felt like a stubborn animal that had to be properly hidden away from curious eyes. Maisa forced herself back into adult mode to face the imposing villa with defiance. (BT, 257)</p>
<p>Koko käsi tärisi. Se käsi, joka oli aina pitänyt tupakkaa ja sätkää ja siideripulloa rauhallisesti, vaikka ympärillä oli roihahtanut tappelu ja veri oli värjännyt grillimakkaroilta tarkoitettut talouspaperit ja joku oli sanonut, että <u>ambulanssi pitäisi soittaa.</u> (KM, 293)</p>	<p>Her entire arm shook – the same arm that had always calmly lifted a cigarette or a joint or a bottle of cider, even when a fistfight broke out around her and blood had stained all their picnic napkins. (BT, 279)</p>
<p>”Sulla on varmaan Aki tylsää”, Samuel sanoi. ”Ei sun tarvi täällä olla.” ”Kyllä mä voin olla”, Aki vastasi ja näpersi sängyn puolan ympärillä olevaa kumilenkkiä. <u>Isä oli kammannut Akin hiukset ja kaikki. Seurasi vaivaantunut hiljaisuus.</u> (KM, 298)</p>	<p>“Aki, you must be so bored right now,” he said. “You didn’t have to come.” “I’m fine”, Aki said, absentmindedly playing with a rubber band he’d wrapped around the metal rungs of the bed. An awkward silence hung in the air for a while. (BT, 284)</p>

LISÄYKSET

Se katsoo, kun kerrostaloissa on valot päällä ja televisioruudut välkkyy ja ihmisten varjot liikkuu ja se sanoo niille varjoille kaikkea ällöttävää, mitä te ette koskaan kuule. (KM, 10)	<u>She sneaks around in the shadows</u> and stares at all the apartment buildings with their lights turned on and TV screens flashing and people’s shadows moving <u>behind curtains</u> , and she mutters nasty things at those shadows. (BT, 4)
Ympärillä ikkunoita ihmisiä, viimeisen bussin ääni. (KM, 34)	Surrounded by windows, the rumbling of the last bus of the night <u>leaving it’s stop</u> . (BT, 27)
Sen jälkeen ei yksikään Suvikylän mustalainen liikkunut pimeällä muuta kuin autolla. Ne juoksi jonona parkkipaikalle vanhaan mersuun ja mulkoili sieltä huuruisten ikkunoiden läpi. (KM, 11)	Afterward, no Suvikylä gypsy ever walked after dusk. They all rushed to the parking lot and piled into an old Mercedes, glowering at people through <u>fogged-up windows as they drove off</u> . (BT, 5)
Se naulaa oravia kantoihin ja marjastajat löytää niitä joka syksy. Se hakkaa räkättirastaiden pesät niin, että verisiä höyheniä vain värisee tuulessa. (KM, 11)	She nails squirrels onto tree stumps, <u>leaving their little skeletons</u> for berry pickers to find in the fall. When she sees a robin’s nest, she whacks at it until only bloodied feathers remain. (BT, 5)
Jos jonkun auto poltettiin täällä, ei siitä kannattanut mihinkään ilmoittaa. Jos käveli sata metriä eteenpäin, rivarien autotalleille, ja rikkoi tuulilasin, poliisi saattoi tullakin. Jos jatkoi vielä puolensataa metriä ja heitti kiven omakotitalon ikkunan läpi, poliisiautoja tuli kaksi. (KM, 29)	If someone’s car got torched next to the city-housing apartments, there was no use reporting it. If you walked a hundred yards to the garages of the <u>nicer town homes</u> and broke a windshield over there, the cops might show up. But if you walked another fifty yards and threw a rock through <u>a rich person’s single family home</u> , at least two cop cars would be on the scene, <u>the cops ready to shake you down</u> . (BT, 23)
Samuel kääntyi Patteriniementielle. (KM, 41)	<u>Pushing the incident away for a moment</u> , Samuel turned onto Patteriniemi Road. (BT, 35)
Hagertin suvun mustalaisia ei silloin vieraaksi kulttuuriksi laskettu, vaikka heidän pihajuhliaan katseltiin ikkunasta kuin zuluheimon riitettä –. (KM, 42)	– – although the neighbors gawked at their garden parties from their windows like <u>anthropologists</u> observing tribal dancing. (BT, 35–36)
Samuelin valtasi varmuus, että jotakin merkittävää oli tapahtunut hänen selkensä	Samuel was suddenly certain that something extremely important had happened while he

<p>takana. Aivan kuin olisi torkahtanut ja sillä välin olisi satanut lunta. Häntä oli tarkkailtu. Isän kuolema ja näkymätön yliajon uhri. Aivan helvetin sairasta. Silti – – (KM, 71)</p>	<p>wasn't paying attention. As if he'd nodded off and it had snowed in the meantime. Someone had been observing him. His dad's death and the invisible victim of his hit-and-run. This was sick as hell. <u>Who would do this to him?</u> Yet – – (BT, 64)</p>
<p>Isä olisi varmasti jäänyt kuuntelemaan ja ivailemaan moista ihmettä, ellei eilen olisi ollut pihajuhlat. (KM, 106)</p>	<p>Their dad would've eavesdropped and teased Samuel about the call <u>if he hadn't been hangover</u> from the party. (BT, 97)</p>
<p>”Mitä kuuluu?” Helge kysyi Samuelilta. ”Ihan ok. Voidaanko me tulla käymään. Tää Julia haluaa kuvata videokameralla.” ”Totta kai”, Helge sanoi heti. Helge vastasi aina samoin. Se hänessä oli jotenkin surullista. (KM, 114)</p>	<p>”How are you doing”, Helge asked <u>as he finally reached them</u>. ”I’m all right. We were actually thinking of coming to see you, if you don’t mind. Julia here wants to film with her video camera.” ”Fine by me”, Helge said without hesitation. He always responded the same way. <u>His predictability and eagerness to comply made Samuel feel sorry for him</u>. (BT, 105)</p>
<p>”Mikä tuo ääni on?” Julia kysyi. Kohinan ja hyönteisten surinan seasta kuului korkea, särkyvä ääni. Kuin joku olisi huutanut pullossa. ”Se tulee tuolta”, Julia sanoi ja osoitti taloa. Samuel kääntyi katsomaan. ”En mä tiedä”, hän sanoi. ”Mä tiedän”, Julia vastasi ja lähti ääntä kohti varovaisin askelin. Samuel seurasi. (KM, 222)</p>	<p>”What’s that sound?” she asked. They heard a shriek among the rustling of the trees and the buzzing insects. Like someone screaming inside a bottle. ”It’s coming from over there”, Julia said, pointing at the building. Samuel turned to look. <u>”Come on.”</u> (BT, 209)</p>
<p>Samuel huohotti pimeässä huoneessa, yritti olla sylkemättä, sillä lattialle ei syljetty missään olosuhteissa. (KM, 166)</p>	<p>Samuel panted in the dark room, doing his best not to spit because <u>it had been drilled into him at an early age: spitting on the floor was rude and not allowed under any circumstances</u>. (BT, 156)</p>
<p>Ennen kuin hän näki Helgen puhelinpöydän päälle ilmestyneen valopallon, iho oli jo mennyt täydelliseen hälytystilaan. (KM, 174)</p>	<p>Before he noticed the ball lightning that had appeared over Helge’s desk, <u>looking exactly like his teacher had described in class</u>, he was already in full fight-or-flight mode. (BT, 164)</p>
<p>Kuva oli otettu yläviistosta siten, että maassa oleva olento oli saatu kokonaan kuvaa. (KM, 202)</p>	<p>Whoever had taken the picture <u>had perhaps climbed up onto a ladder</u> for the angle to make sure the creature on the ground would be entirely visible. (BT, 190)</p>

<p>Kämmen osui sileään metalliseen pintaan. Normaaliosuhteissa Tarkastaja ei olisi mistään hinnasta koskenut tynnyreihin, mutta nyt hän kouristi sormiaan saadakseen otteen. Se ei pitänyt. Kuului etääntyvää metallista kuminaa, kun tynnyri jäi huojumaan paikalleen. Pää kolahti kiveen. Tarkastaja menetti tajuntansa. ”Katso nyt.” Naisen ääni kuului aivan korvan vieressä. Tarkastaja tajusi istuvansa. Häntä tuettiin molemmista kainaloista. Hänen silmänsä olivat auki, mutta näkyi pelkkää mustaa. (KM, 314)</p>	<p>His palm touched a metal surface. Under any other circumstances the Inspector would not have touched the barrels, but now he felt for them with his fingers. But he couldn't hold on. He heard a metallic boom drifting away from him as a barrel teetered but did not fall over. His head hit a rock. The Inspector passed out.</p> <p style="text-align: center;">* —</p> <p>”Look at it.” The woman's voice was right next to his ear. The Inspector realized he was sitting. He was propped up, the woman and the man holding him by his arms. His eyes were open, but all he saw was black. (BT, 300)</p>
<p>Joskus se makaa paikallaan niin kauan, että sen harteille kasvaa sammalta ja toukat tulee sen suuhun, kun ne luulee, että tämä on kyllä jo raato tässä. (KM, 10)</p>	<p>Sometimes she lies down so still that moss spreads across her shoulders and maggots squirm their way into her mouth, thinking, <i>This ripe carcass here is a real treat.</i> (BT, 4)</p>

KORVAUKSET

<p><u>He nousevat ja hapuilevat, törmäilevät pimeässä ja valittavat puutuneita jalkojaan, kunnes löytävät pommisuojan raskaan oven. Se on raskas ja hankala avata pimeässä. Liian monet kädet hapuilevat kahvaa. Niillä käsillä on kiire. Samoin jaloilla. Joku kompastuu kynnykseen.</u> (KM, 17)</p>	<p><u>The kids got up and felt for their way out, bumping in the darkness and complaining about their numb legs until they found the bombshelter door. It was heavy and hard to open in the dark. Too many hands were reaching for the handle at the same time. Someone stubbed a toe on the threshold.</u> (BT, 11, <i>Korvaus koskee aikamuotoa</i>)</p>
<p>Parkkipaikalla näkyi auto, jonka ajovalojen jälkihehkun saattoi nähdä vielä sekunnin murtoosan ajan ennen kuin ne sammuiivat. Sydämenlyönnit jyskyttivät tärykalvoissa saakka. Sagal puristi ohueen johtoon käärittyä muovipalasta taskunsa pohjalla. Valot eivät välähtäneet uudestaan, mutta niiden sokea tuijotus pysyi. (KM, 27)</p>	<p>Only a car had pulled into the parking lot, and Sagal saw afterglow from its headlights for another split second before the lights dimmed. Her heart was pounding in her eardrums. She squeezed the thin, plastic music player in her pocket once more. The headlights didn't flicker a second time. (BT, 20)</p>
<p>Pasi oli <u>Professori</u>. Pasi odotti, että <u>Nuori</u></p>	<p>Pasi was a <u>professor</u>, waiting for a <u>young</u></p>

<p><u>Tutkija</u> löytäisi pomminvarman aiheen, johon Pasi sitten tuli pasimaisesti ikään kuin ylijumalaksi, jonka ansiota kaikki oli, kun media tuli paikalle. (KM, 64)</p>	<p><u>researcher</u> to land on a story only to then swoop in as he always did as soon as the media got involved and claim credit. (BT, 58)</p>
<p>”Mikäs sun nimesi on?” Maisa kysyi. ”Ai mun vai? <u>Hikinoro</u>”, tyttö sanoi ja puhalsi savua. ”Faija on japsi. Sukunimi on Pakarako.” Tirskahdus. ”Siinä on kysymysmerkki perässä.” Ryhmä räjähti laiskaan nauruun. Vain johtajan naama pysyi peruslukemilla. (KM, 104)</p>	<p>”What’s your name then?” Maisa asked. ”Mine? <u>Yunomi</u>”, she said and blew smoke. ”My dad’s Japanese. My last name is <u>Fukuyu</u>.” The group let out a lazy guffaw. Only the leader remained stone-faced. (BT, 95)</p>
<p>Sitten Julia pysähtyi ja katsoi suoraan kameraan. ”Mikä tää haju on?” Kasvot olivat kalpeat. Ensimmäistä kertaa Samuel tajusi, että ehkä Juliaa pelotti. Että Juliaakin saattoi pelottaa. ”<u>Mä en tiedä</u>”, hän vastasi ja jatkoi kuvaamista. (KM, 221)</p>	<p>Then Julia stopped and turned to the camera. ”Ew, what stinks?” She looked pale. For the first time Samuel realized Julia could be scared. <u>He continued filming in silence.</u> (BT, 208)</p>
<p>Hagertin suvun mustalaisia ei silloin vieraaksi kulttuuriksi laskettu, vaikka heidän pihajuhliaan katseltiin ikkunasta kuin <u>zuluheimon riittejä</u> – –. (KM, 42)</p>	<p>– – although the neighbors gawked at their garden parties from their windows like anthropologists observing <u>tribal dancing</u>. (BT, 35–36)</p>
<p>Hailakanvihreät muovisilmät ja harmaita hiuksia siellä täällä <u>mustien</u> seassa. (KM, 71)</p>	<p>Her light-green plastic eyes stared at Samuel, grey hair here and there among <u>the black crow’s nest</u>. (BT, 64)</p>
<p>Isä olisi varmasti jäänyt kuuntelemaan ja ivailemaan <u>moista ihmettä</u>, ellei eilen olisi ollut pihajuhlat. (KM, 106)</p>	<p>Their dad would’ve eavesdropped and teased Samuel <u>about the call</u> if he hadn’t been hangover from the party. (BT, 97)</p>
<p>”Mitä kuuluu?” Helge kysyi Samuelilta. ”Ihan ok. <u>Voidaanko me tulla käymään</u>. Tää Julia haluaa kuvata videokameralla.” ”Totta kai”, Helge sanoi heti. Helge vastasi aina samoin. Se hänessä oli jotenkin surullista. (KM, 114)</p>	<p>”How are you doing”, Helge asked as he finally reached them. ”I’m all right. <u>We were actually thinking of coming to see you, if you don’t mind</u>. Julia here wants to film with her video camera.” ”Fine by me”, Helge said without hesitation. He always responded the same way. His predictability and eagerness to comply made Samuel feel sorry for him. (BT, 105)</p>

<p>Ennen kuin hän näki Helgen <u>puhelinpöydän</u> päälle ilmestyneen valopallon, iho oli jo mennyt täydelliseen hälytystilaan. (KM, 174)</p>	<p>Before he noticed the ball lightning that had appeared over Helge's <u>desk</u>, looking exactly like his teacher had described in class, he was already in full fight-or-flight mode. (BT, 164)</p>
<p>Seurasi vaivaantunut hiljaisuus. <u>Isä vaihtoi asentoa kolmeen kertaan</u>. Sanoi sitten: ”Siitä työstä.” (KM, 289)</p>	<p>An awkward silence hung in the air for a while. <u>His dad straightened his back. Then he crossed his arms. Then he uncrossed them and cleared his throat.</u> ”About that girl.” (BT, 284)</p>
<p>Kerran yksi Hagertin mustalaisperheen poika tuli humalassa rantatietä kotiin ja näki puussa pahkan, josta se tiesi, ettei sitä ennen ole siinä ollut. Se sanoi ’hai sie, elä sie piilottele tai <u>mie viillän ku rottaa.</u>’ Pahka ei liikkunut, joten se Hagert otti puukon saappaasta ja jäi odottamaan. (KM, 10)</p>	<p>One time, the son of that gypsy family, Hagerts, was walking home drunk along the seashore when he spotted a burl on a tree. He was sure the burl hadn't been there before. ’Hey!’ he called out. ’Don't you be hiding from me or <u>I'll choke you like a rat</u>’. The burl didn't move, so this Hagert boy pulled a knife out of his boot, sat down on the side of the road, and waited. (BT, 5)</p>
<p>Mereen se ei mene, vaikka koko ranta olisi tulussa. Meri on sille <u>painajainen</u>. (KM, 11)</p>	<p>She also won't wet her feet in the sea, not even if the shore were on fire. The sea is her <u>enemy</u>. (BT, 6)</p>
<p>Se kääntää ympäri. Se näyttää mustaa kieltä. Sillä on melkein viikset. Se on menoa sitten. <u>Rotkosi rauhaan.</u> Joiltakin se syö sydämet. Se kaivaa ne rinnasta <u>kuokalla</u>, olit elossa tai et. (KM, 9)</p>	<p>She turns you over. She sticks her black tongue out at you. She has a wispy old-lady mustache. And then you're done. <u>You just want to crawl into a hole where you wait to die.</u> Sometimes she eats your heart. She digs it out of your chest with that <u>hatchet</u> of hers, even if you're still alive. (BT, 3)</p>
<p><u>Piha oli tyhjä.</u> Parkkipaikalla näkyi auto, jonka ajovalojen jälkihehkun saattoi nähdä vielä sekunnin murto-osan ajan ennen kuin ne sammuiivat. Sydämenlyönnit jyskyttivät tärykalvoissa saakka. Sagal puristi ohueen johtoon käärittyä muovipalasta taskunsa pohjalla. Valot eivät välähtäneet uudestaan, mutta niiden sokea tuijotus pysyi. Sagal katsoi ympärilleen ja olkansa yli.</p>	<p><u>There was no one in the yard.</u> Only a car had pulled into the parking lot, and Sagal saw afterglow from its headlights for another split second before the lights dimmed. Her heart was pounding in her eardrums. She squeezed the thin, plastic music player in her pocket once more. The headlights didn't flicker a second time. Sagal looked around, then over her</p>

<p>Tyhjä piha, siellä täällä valaistuja ikkunaruujuja --. (KM, 27)</p>	<p>shoulder. An empty yard, lined with buildings and lit windows --. (BT, 20)</p>
<p>Sitten hän seiso i A-talon rappukäytävän edessä ja katsoi omaa kuvajaistaan oven lasissa. Hänen takanaan pihapuiden lähes lehdettömät oksat huojuivat. <u>Näytti siltä kuin ne olisivat yrittäneet varastaa hänen huivinsa kulmikkaisiin sormiinsa.</u> (KM, 26)</p>	<p>-- and there she was, at the door to the bomb-shelter building, looking at her own reflection in the glass door. She saw the bare tree branches swaying in the wind behind her, <u>trying to steal her scarf with their crooked fingers.</u> (BT, 20)</p>
<p>Iron Maiden -juliste oli kuin ihmeen kaupalla pysynyt seinällä. Se roikkui nastoista kuin ristiinnaulittu. Somewhere in Time -ajan avaruusteemainen Eddie katsoi oudolla kamerasilmillään ja Bruce Dickinson seiso haara-asennossa naurettavassa <u>valkoisessa Erroll Flynn -paidassa.</u> (KM, 44)</p>	<p>Miraculously, an Iron Maiden poster was still hanging on the wall, crucified with thumbtacks. A futuristic Eddie from the <i>Somewhere in Time</i> era peered into the room with his peculiar camera eye, and Bruce Dickinson stood in a wide stance wearing a ridiculous <u>ruffled shirt.</u> (BT, 38)</p>
<p>Julia <u>hymähti</u>, pudisti päätään. (KM, 96)</p>	<p>Julia <u>smiled</u>, shook her head. (BT, 88)</p>
<p>Siinä luki: <u>D.A.R.E. to save kids from drugs.</u> Samuel ei tajunnut. (KM, 97)</p>	<p>It said "D.A.R.E. To Keep Kids Off Drugs" in English. Samuel didn't get it. (BT, 89)</p>
<p>Teinitytöt karkailivat kotoaan. Ehkä nykyään jopa useammin kuin hänen nuoruudessaan. Useimmat palasivat kotiin, kun oman kämpän saanut täysi-ikäinen kaveri ei jaksanut enää pitää nurkissaan tai suuria lupailut vanhempi poikaystävä <u>oli saanut haluamansa.</u> (KM, 105)</p>	<p>Teenage girls ran away from home all the time -- maybe even more often now than back in her day. Most of them came home when their barely adult friend kicked them out, or the older boyfriend who'd promised the girl the moon <u>didn't get what he wanted.</u> (BT, 96)</p>
<p>"<u>Mikä thunderball on suomeksi?</u>" Julia kysyi Samuel räpytteli silmiään, yritti saada valon jälkikuvan katoamaan näkökentästään. "Pallosalama", Samuel vastasi painuneella äänellä, aivan kuin olisi juuri herännyt. "Mutta opettaja sanoi, ettei niitä ole olemassa." Jälkikuva oli sitkeä. Se vain vaihtoi väriä ja siirtyi eri kohtaan näkökenttää. "En mä kysynyt, onko niitä olemassa", Julia sanoi, "vaan mikä se on suomeksi." He huohottivat samassa paikassa ja samassa asennossa niin kauan, että sade ja jyrähdykset alkoivat vaimeta. (KM, 175)</p>	<p>"<u>What was that?</u>" Julia asked. Samuel blinked, trying to dispel the afterimage. "We call it ball lightning," he said in a sunken voice, as if he'd just woken up. "But my teacher says they're not real." The afterimage of a brightly lit sphere stuck. It just kept on changing color and moving in his field of vision. "I didn't ask if it was real," Julia said. "<u>I wanted to know what it was called.</u>" They gasped for breath and sat still until the rain and thunder began to wane. (BT, 164)</p>

<p>Miksi sen piti mennä avaamaan ovi <u>kyykuvioiset</u> pitkät kalsarit jalassa? (KM, 260)</p>	<p>Why, why did his dad have to open the door wearing <u>houndstooth-patterned</u> underwear, now of all times? (BT, 246)</p>
<p>Kaislojen tähkät heiluivat heikossa valossa. Sagal katsoi ympärilleen ja kuunteli. Kuivaa havinaa, kuin toisiaan vasten hiertyviä <u>paperiarkkeja</u>. Aaltojen verkkainen rytmi. Lokkien kiljahdukset. (KM, 288)</p>	<p>The reed panicles waved in the dim light. Sagal looked around and listened. She heard only dry rustling, <u>like candy wrappers rubbing against each other</u>, the calm lapping of the waves and the screams of the seagulls. (BT, 274)</p>
<p>Pelkkiä miehiä suikkalakeissa ja mahan kohdalta pullistuvissa <u>vaaleansinisissä</u> paidoissa. (KM, 307)</p>	<p>Just men in berets and <u>pink</u> shirts too tight around their bellies. (BT, 293)</p>
<p>Maisa käänsi katseensa saareen ja mietti, minkälaisia <u>ihmeitä</u> se kätkesi vihreyteensä. (KM, 319)</p>	<p>Maisa turned back toward the island and thought about <u>the people</u> hiding in its lush vegetation. (BT, 305)</p>

Stephen King

1408

Kuten kestopuosikki elävältä hautaamisesta, pitäisi jokaisen kauhu- ja jännityskirjailijan kirjoittaa ainakin yksi tarina Aavemaisesta Huoneesta Majatalossa. Tämä on minun versioni tuosta tarinasta. Ainoa epätavallinen seikka siihen liittyen on se, ettei tarkoitukseni koskaan ollut kirjoittaa juttua loppuun saakka. Kirjoitin ensimmäiset kolme tai neljä sivua liitteeksi teokseeni Kirjoittamisesta, sillä halusin näyttää lukijoilleni kuinka tarina kehittyy ensimmäisestä luonnoksesta toiseen. Ennen kaikkea halusin tarjota konkreettisia esimerkkejä niistä periaatteista, joista olin löpissyt tekstissä. Mutta sitten tapahtui jotain mukavaa: tarina vietti minut, ja minä päädyin kirjoittamaan sen kokonaan. Luulen, että pelkäämämme asiat vaihtelevat paljon ihmisestä toiseen (minä esimerkiksi en ole koskaan voinut ymmärtää, miksi perulaiset boomslang-käärmeet puistattavat joitakuita), mutta tämä tarina säikäytti minut sitä työstäessäni. Alun perin se ilmestyi äänikirjakokoelmassa Blood and Smoke, ja äänitys säikäytti minut vielä pahemmin. Säikäytti aivan helvetin pahasti. Mutta hotellihuoneet ovatkin luonnostaan karmivia paikkoja, eikö totta? Tarkoitin vain, että kuinka moni on nukkunut siinä sängyssä ennen sinua? Kuinka moni heistä oli sairas? Kuinka moni oli tulossa hulluksi? Kuinka moni ehkä ajatteli lukevansa muutaman viimeisen säkeen viereisen yöpöydän Raamatusta ja hirttävänsä sitten itsensä TV:n vieressä olevaan komeroon? Hrrrr. Joka tapauksessa, eiköhän kirjauduta sisään. Tässä on avaimesi...ja saattaisitpa ehkä haluta vilkaista, mikä on noiden neljän viattoman numeron summa.

Huone löytyy aivan tuosta käytävän varrelta.

I

Mike Enslin oli vielä pyöröovella, kun hän näki jo herra Olinin, hotelli Dolphinin johtajan, istumassa yhdessä muhkeista aulatuoleista. Mike oli masentua. *Ehkä olisi sittenkin pitänyt tuoda asianajaja jälleen mukana*, hän mietti. Nyt oli joka tapauksessa liian myöhäistä. Ja mikäli Olin heittäisikin Miken ja huoneen 1408 väliin hidasteen tai toisen, ei tilanne olisi niin paha; Mikella oli kyllä keinonsa.

Olin käveli paraikaa huoneen poikki turpea käsi eteen ojennettuna Miken jättäessä pyöröoven taakseen. Pieni mutta tyylikäs Dolphin sijaitsi 61. kadulla, kulman takana Fifth Avenuelta. Juhlavaatteisiin pukeutuneet mies ja nainen ohittivat Miken, jonka oli vaihdettava pieni yhden yön matkalaukkunsa vasempaan käteensä tarttuakseen Olinin käteen. Nainen oli vaalea ja pukeutunut mustaan, kuinkas muutenkaan, ja hänen hajuvetensä kevyen kukkainen tuoksu tuntui kiteyttävän New Yorkin. Välikerroksen baarissa joku soitti kappaletta 'Night and Day' kuin tuota kiteytystä alleviivataksaan.

"Herra Enslin. Hyvää iltaa."

"Herra Olin. Onko jokin hätänä?"

Olin näytti tuskaiselta. Hän silmäili pientä tyylikästä aulaa hetken kuin apua saadakseen. Erikoispalvelupisteellä mies sanaili vaimonsa kanssa teatterilipuista samalla kun virkailija itse katseli heitä pieni kärsivällinen hymy kasvoillaan. Vastaanottotiskillä seisoj mies, jonka resuinen olemus saattoi ainoastaan olla seurausta bisnesluokassa vietetyistä pitkistä tunteista. Hän keskusteli varauksestaan naisen kanssa, jonka tyylikäs musta puku olisi taipunut saman tien juhlaankin. Asiat siis sujuivat tavalliseen tapaansa hotelli Dolphinissa. Apua löytyi kaikille lukuun ottamatta herra Olin raukkaa, joka oli päätynyt kirjailijan pihteihin.

"Herra Olin?" Mike toisti.

"Herra Enslin...voisimmeko puhua hetken toimistossani?"

No, miksipä ei. Se olisi vain eduksi osiolle, joka käsittelisi huonetta 1408, lisäksi sitä pahaenteistä sävyä, jota hänen lukijansa tuntuivat himoitsevan. Eikä siinä ollut kaikki. Huolimatta päätöksen ees taas veivauksesta Mike Enslinillä ei ollut ollut varmuutta asiasta ennen tätä hetkeä. Nyt hänellä oli. Hotellinjohtaja todella pelkäsi huonetta 1408 ja sitä, mitä Mikelle saattaisi siellä tänä iltana tapahtua.

“Totta kai, herra Olin.”

Olin, kelpo isäntä, kurkotti kohti Miken laukkuja. “Antakaa minun.”

“Pärjään kyllä”, Mike sanoi. “Siellä ei ole muuta kuin yhdet vaihtovaatteet ja hammasharja.”

“Oletteko varma?”

“Kyllä”, Mike sanoi. “Minulla on jo ylläni onnea tuova Havaiji-paitani.” Hän hymyili. “Se, missä on kummituksen karkotinta.”

Olin ei vastannut hymyyn. Sen sijaan hän huokaisi, tuo pieni pyöreä mies tummassa saketissa ja siististi puetussa solmiossa. “Hyvä sitten, herra Enslin. Seuratkaa minua.”

Aulassa hotellinjohtaja oli vaikuttanut epävarmalta, lähes lyödyltä. Tammipaneloidussa toimistossaan, jonka seinillä oli kuvia hotellista (Dolphin oli avattu vuonna 1910 – Mike ehkä julkaisi kirjojaan ilman aikakauslehdissä tai suurissa kaupunkilehdissä kirjoitettujen arvostelujen tuomia hyötyjä, mutta hän teki kyllä taustatyönsä), Olin näytti saavan itsevarmuuttaan takaisin. Lattialla oli persialainen matto. Kaksi jalkalamppua loi lempeää keltaista valoa. Kirjoituspöydällä sikarilaatikon vieressä oli pöytävalaisin, jossa oli vihreä vinoneliönmuotoinen varjostin. Ja sikarilaatikon vieressä olivat myös Mike Enslinin kolme viimeisintä kirjaa. Pehmeäkantisia painoksia tietysti, kovakantisia ei ollut koskaan ollutkaan. *Arvon isäntäni on tehnyt hieman omaa taustatyötään*, Mike tuumi.

Mike istui kirjoituspöydän eteen. Hän odotti Olinin istuutuvan sen taakse, mutta hotellinjohtaja yllätti hänet. Hän otti tuolin Miken vierestä, risti jalkansa ja kumartui sitten eteenpäin siistin pienen mahansa yli koskettaakseen sikarilaatikkoa.

“Saako olla, herra Enslin?”

“Ei kiitos. En polta.”

Olinin katse siirtyi Miken oikean korvan takana leuhkasti törröttävään savukkeeseen – vanhan ajan sukkela reportteri olisi saattanut asettaa seuraavan sauhuteltavansa samoin juuri huopahattuansa kiertävän nauhan väliin tökätyn lehdistöpassin alapuolelle. Savukkeesta oli tullut niin luonnollinen osa häntä, että hetkeen Mike ei todellakaan käsittänyt, mitä Olin katsoi. Sitten hän nauroi, otti savukkeen käteensä, silmäili sitä itse ja katsoi sitten takaisin Oliniin.

“En ole polttanut tällaista yhdeksään vuoteen”, hän totesi. “Minulla oli vanhempi veli, joka kuoli keuhkosityöpään. Sen jälkeen lopetin. Savuke korvan takana...” Hän kohautti olkapäitään. “Osin teennäisyyttä, osin taikauskoa, luulisin. Niin kuin Havaiji-paita. Tai ne savukkeet, joita näkee joskus ihmisten työpöydillä tai seinillä. Ne, jotka on asetettu pieneen laatikkoon, ja kyltissä lukee HÄTÄTAPAUKSESSA RIKO LASI. Onko 1408 savullinen huone, herra Olin? Siltä varalta vain, että puhkeaa ydinsota?”

“Kyllä se itse asiassa on.”

“No”, Mike sanoi sydämellisesti. “Siinä yövartiooni yksi huoli vähemmän.”

Herra Olin huokaisi jälleen, mutta tässä huokauksessa ei ollut hänen aulahuokaisunsa lohduttomuutta. Kyllä, toimistosta se johtui, Mike arveli. *Olinin* toimisto, hänen oma erityinen paikkansa. Jopa aiemmin iltapäivällä, kun Mike oli saapunut asianajajansa Robertsonin seurassa, oli hotellinjohtaja vaikuttanut vähemmän hämmentyneeltä heti heidän päästyään tänne. Ja miksipä ei? Missä muuallakaan sitä voisi tuntea olevansa homman pomo, ellei omassa erityisessä paikassaan? Olinin toimisto oli huone, jonka seinillä oli hyviä tauluja, lattialla hyvä matto ja sikarilaatikossa hyviä sikareita. Epäilemättä monet johtajat olivat tehneet täällä paljon bisnestä sitten vuoden 1910. Omalla tavallaan tuo huone oli yhtä puhdas ilmentymä New Yorkista kuin se vaaleaverikkö olkapäät paljastavassa mustassa mekossaan, parfyymintuoksussaan ja sanattomassa lupauksessaan aamun pikkutuntien silotellusta New York -seksistä.

“Taidatte edelleen ajatella, etten saa teitä luopumaan ideastanne?” Olin kysyi.

“Tiedän, ettette saa”, Mike sanoi vaihtaen savukkeen korvansa takana uuteen. Hän ei sliipannut hiuksiaan taakse Vitaliksella tai Wildroot Cream Oililla kuten ne värikkäät huopahattuiset kynäniekat olivat aikoinaan tehneet. Savukkeen hän kuitenkin vaihtoi päivittäin, aivan kuten vaihtoi alusvaatteensakin. Ihminen hikoilee korviensa takaa; jos hän tutki savuketta päivän päätteeksi ennen kuin heitti tuon polttamattoman syöpäkääryleen vessanpönttöön, Mike näki heikon keltaoranssin jäljen, jonka hiki oli jättänyt ohuelle valkoiselle paperille. Sellainen ei kasvattanut houkutusta pistää palamaan. Kuinka kummassa hän oli sauhutellut lähes kaksikymmentä vuotta – kolmekymmentä natsaa päivässä, joskus neljäkymmentä – sitä hän ei enää kerta kaikkiaan käsittänyt. *Miksi* hän oli niin tehnyt oli vielä parempi kysymys.

Olin nosti pehmeäkantisten teosten pienen pinon imupaperista. “Minä todella toivon, että olette väärässä.”

Mike avasi laukkunsa sivutaskun vetoketjun. Hän otti esiin Sonyn mininauhurin. “Panetteko pahaksenne, jos tallennan keskustelumme, herra Olin?”

Olin heilautti kättään. Mike painoi nauhoitusnappulaa, ja pieni punainen valo syttyi. Kelat alkoivat pyöriä.

Sillä välin Olin selaili kirjapinoa hitaasti läpi opusten nimiä lukien. Kuten aina nähdessään teoksiaan jonkun toisen käsissä, Mike Enslin oli mitä kummallisimman tunnesekoituksen vallassa: hän koki yhtä aikaa ylpeyttä, levottomuutta, huvittuneisuutta, uhmaa ja häpeää. Hänellä ei ollut mitään syytä olla kirjoista häpeissään. Ne olivat pitäneet hänet oikein mukavasti kiinni leivän syrjässä nämä viimeiset viisi vuotta, eikä hänen tarvinnut jakaa tuottoja lainkaan ulkoisen kirjankustantajan kanssa (hänen agenttinsa kutsui heitä “kirjahuoriksi”, osaksi ehkä kateellisuuttaan), sillä hän oli keksinyt konseptin itse. Tosin ensimmäisen kirjan myytyä niin hyvin vain täydeltä tollolta olisi jäänyt konsepti kokonaan hoksaamatta. Mitä muutakaan *Frankensteinin* jälkeen oli tehtävä kuin *Frankensteinin morsian*?

Ja silti, hän oli lähtenyt Iowaan. Hän oli opiskellut Jane Smileyn kanssa. Kerran hän oli ollut paneelissa Stanley Elkinin kanssa. Hänen pyrkimyksensä oli joskus ollut (yhdelläkään hänen nykyisistä ystävistään ja tuttavistaan ei ollut tästä pienintäkään aavistusta) tulla julkaistuksi Yalen Nuorena Runoilijana. Ja kun hotellinjohtaja alkoi lausua hänen kirjojensa nimiä ääneen, Mike huomasi toivovansa, ettei olisi usuttanut Olinia suostumaan nauhoitukseen. Myöhemmin hän kuuntelisi Olinin äänen harkittuja sävyjä ja kuvittelisi kuulevansa niissä halveksuntaa. Tiedostamattaan hän kosketti savuketta korvansa takana.

“Kymmenen Yötä Kymmenessä Kummitustalossa”, Olin luki. “Kymmenen Yötä Kymmenellä Kummitushautausmaalla. Kymmenen Yötä Kymmenessä Kummituslinnassa.” Hän nosti katseensa Mikeen heikko hymynkare suupielillään. “Pääsitte Skotlantiin tuon merkeissä. Puhumattakaan Wienerwaldista. Ja kaiken saa vähentää veroissa, eikö niin? Kummittelut kun ovat kuitenkin työtänne.”

“Mihin pyritte?”

“Olette herkkätunteinen näiden suhteen, ettekö olekin?” Olin kysyi.

“Herkkätunteinen kyllä, haavoittuvainen en. Jos toivotte voivanne taivutella minut ulos hotellistanne kritisoimalla kirjojani - ”

“Ei, en ollenkaan. Olin utelias, siinä kaikki. Lähetin Marcelin - hän on vastaanottovirkailijamme päiväsaikaan - hakemaan niitä pari päivää sitten, kun ensimmäisen kerran ilmaannuitte...pyyntöinenne.”

“Se oli vaatimus, ei pyyntö. Edelleenkin. Kuulitte, mitä herra Robertson sanoi; New Yorkin osavaltiolaki - puhumattakaan kahdesta liittovaltion kansalaisoikeuslaista - kieltää teitä pimittämästä minulta jotain tiettyä huonetta, jos minä pyydän tuota tiettyä huonetta, ja huone on vapaa. Ja 1408 on vapaa. 1408 on nykyään aina vapaa.”

Mutta herra Olinia ei noin vain vielä harhautettu pois Miken kolmen viimeisimmän kirjan parista - jokainen niistä *New York Timesin* myyntimenestys. Hän kävi ne suurpiirteisesi läpi kolmannen kerran. Pehmeä lampunvalo heijastui niiden kiiltävistä kansista. Kansissa oli paljon violettiä.

Mikelle oli kerrottu, että violetti myi pelottavia kirjoja paremmin kuin mikään muu väri.

“Sain tilaisuuden vilkaista näitä vasta aikaisemmin tänä iltana”, Olin sanoi. “Olen ollut melko kiireinen. Minä yleensä olen. New Yorkin mittakaavassa Dolphin on pieni, mutta huoneistamme 90 % on koko ajan varattuina ja yleensä jokaisen vieraan mukana saapuu jokin ongelma.”

“Kuten minä.”

Olin hymyili pikkuisen. “Sanoisin, että te olette hieman erikoislaatuinen ongelma, herra Enslin. Te ja herra Robertsonin ja kaikki teidän uhkauksenne.”

Mike tunsi itsensä jälleen närkästyneeksi. Hän ei ollut uhkaillut missään vaiheessa, ellei Robertson sitten itsessään ollut uhkaus. Ja hänet oli pakotettu käyttämään asianajajaa, samoin kuin mies olisi ehkä pakotettu käyttämään sorkkarautaa ruosteiseen lukkoon, joka ei enää avaimella suostunut aukeamaan.

Se lukko ei ole sinun, ääni hänen sisällään sanoi, mutta osavaltion ja maan lait sanoivat toisin. Lakien mukaan hotelli Dolphinin huone 1408 oli hänen, jos hän sen halusi, niin kauan kuin kukaan muu ei ennättänyt varata sitä ensin.

Hän tajusi, että Olin katseli häntä, edelleen tuo hienovarainen hymy kasvoillaan. Aivan kuin hän olisi seurannut Miken sisäistä dialogia lähes sana sanalta. Se oli epämukava tunne, ja Mikesta tämä oli odottamattoman epämukava tapaaminen. Tuntui kuin hän olisi ollut puolustus-kannalla siitä hetkestä lähtien, kun oli ottanut äänityslaitteen (jonka muut yleensä kokivat uhkaavana) esiin ja käynnistänyt sen.

“Jos millään tässä kaikessa on jokin pointti, herra Olin, niin pelkäänpä, että olen kadottanut sen näkyvistä jo hyvän aikaa sitten. Ja minulla on ollut pitkä päivä. Jos kiistamme huoneesta 1408 on todella ohi, tahtoisin siirtyä yläkertaan ja - ”

“Luin yhden sellaisen...hmm, miksi niitä kutsuisi? Esseiksi? Tarinoiksi?”

Laskunmaksajiksi Mike niitä kutsui, mutta sitä hän ei aikonut sanoa nauhurin pyöriessä. Ei, vaikka se olikin hänen nauhurinsa.

“Kertomus”, Olin päätti “Luin yhden kertomuksen jokaisesta kirjasta. Luin Rilsbyn talosta Kansasissa *Kummistustalot*-kirjastanne - ”

“Aivan, kyllä. Kirvesmurhat.” Kaveria, joka oli pilkkonut palasiksi koko Eugene Rilsbyn kuusihenkinen perheen, ei ollut koskaan saatu kiinni.

“Juuri niin. Ja sen yhden, jossa kerrotte leiriyöstänne Alaskassa kahden itsemurhan tehneen rakastavaisen haudoilla - heidän, joita ihmiset yhä väittävät näkevänsä Sitkan ympäristössä - sekä selostuksen yöstänne Gartsbyn linnassa. Se oli itse asiassa melko viihdyttävä. Olin yllättynyt.”

Miken korva oli huolellisesti virittynyt kuulemaan halveksunnan häivähdykset jopa kaikkein mitänsanomattomimmissa kommenteissa *Kymmenen Yötä* -kirjoistaan, ja epäilemättä hän kuuli ylenkatsetta joskus myösiellä, missä sitä ei ollut - Mike oli huomannut, että harva olento maan päällä on niin vainoharhainen kuin kirjailija, joka uskoo, syvällä sydämessään, ettei anna työlleen kaikkeaan - mutta nyt hän arveli, ettei ylenkatsetta ollut.

“Kiitos”, hän sanoi. “Luulisin.” Hän katsahti alas äänityslaitteeseensa. Yleensä sen pieni punainen silmä vaikutti tarkkailevan Miken seuralaista, provosoiden tätä sanomaan jotakin väärin. Tänä iltana se tuntui katsovan kohti Mikea itseään.

“Voi kyllä, kohteliaisuudeksi minä sen tarkoitin.” Olin taputti kirjoja kevyesti. “Uskon lukevani nämä vielä kokonaan läpi...mutta kirjoitustavan tähden. Kirjoitustavasta minä nimenomaan pidän. Yllätyin huomattessani, että nauroin teidän jokseenkin epäylikuonnollisille seikkailuillenne Gartsbyn linnassa ja yllätyin siitä, kuinka hyvä itse asiassa olette. Kuinka *hienovarainen*. Odotin brutaalimpaa menoa.”

Mike terästäytyi kuulemaan sen, mitä seuraavaksi oli melkoisella varmuudella tulossa, Olinin version *Mitä tuollainen mukava tyttö tekee tällaisessa paikassa* -letkautuksesta. Hienostunut hotellinpitäjä-Olin, isäntä vaaleille naisille, jotka sukelsivat yöhön mustissa iltapuvuissaan, työllistäjä hintelille eläköityville miehille, jotka puukeutuivat smokkeihin ja pimputtivat hotellin baarissa vanhoja vakioveisuja kuten ‘Night and Day’. Olin, joka todennäköisesti luki vapaailtoinaan Proustia.

“Mutta ne ovat häiritseviä myös, nämä kirjat. Jos en olisi tutustunut niihin, en varmaankaan olisi vaivautunut odottamaan teitä tänä iltana. Kun näin sen asianajajan salkkuineen, tiesin, että aiotte yöpyä siinä penteleen huoneessa, ja että mikään mitä sanoisin ei kääntäisi päätänne. Mutta kirjat...”

Mike ojentautui napsauttamaan nauhurin pois päältä – tuo pieni punainen tuijottava silmä alkoi hermostuttaa häntä. “Haluatteko tietää, miksi olen alentunut tällaiseen? Sitäkö tämä on?”

“Oletan, että teette sen rahasta”, Olin sanoi laimeasti. “Ja ainakin minun mielestäni toimintanne on kaukana alentumisesta...vaikka onkin mielenkiintoista, että hyppäsitte niin vikkellästi sellaiseen johtopäätökseen.”

Mike tunsi kuumotuksen alkavan nousta poskilleen. Ei, tämä ei mennyt ollenkaan niin kuin hän oli odottanut; hän ei ollut *koskaan* napsauttanut nauhuriaan pois päältä kesken keskustelun. Mutta Olin ei ollut sitä, miltä oli vaikuttanut. *Hänen kätensä johdattivat minut harhaan*, Mike ajatteli. *Nuo pienet pulleat hotellinjohtajan kädet siisteine, valkoisine, puolikuunmuotoisine manikyryrikyksineen.*

“Mikä huolestutti minua – mikä *pelotti* minua – oli se, että löysin itseni lukemasta tuotosta älykkäältä, lahjakkaalta mieheltä, joka ei usko *sanaakaan* siitä, mitä on kirjoittanut.”

Se ei ollut aivan totta, Mike ajatteli. Hän oli kirjoittanut ehkä kaksi tusinaa tarinaa, joihin hän uskoi, oli julkaissutkin muutaman niistä. Hän oli kirjoittanut läjän runoutta, johon uskoi kahdeksantoista ensimmäisen kuukautensa aikana New Yorkissa, kun oli nähnyt nälkää *The Village Voicen* palkkalistalla. Mutta uskoiko hän, että Eugene Rilsbyn päätön haamu kuljeskeli kuunvalossa ympäri autiota Kansasin maalaistaloon? Ei. Hän oli yöpynyt siinä maalaistalossa, leireillyt keskellä keittiön törkyisiä linoleumkumpuja, eikä ollut nähnyt mitään sen pelottavampaa kuin kaksi hiirtä rynnistämässä pitkin jalkalistaa. Hän oli viettänyt kuumaa kesäyön transilvanialaisen linnan raunioilla, missä Vlad Tepes piti oletettavasti yhä hoviaan; ainoa vampyyrilauma, joka paikalle oli ilmestynyt, oli suma eurooppalaisia hyttysiä. Yönä, jonka hän oli viettänyt sarjamurhaaja Jeffrey Dahmerin haudalla, valkoinen, veren tahrima ja veistä heilutteleva hahmo *oli* kyllä tullut häntä

kohti kello kahden pimeydestä. Ilmestyksen kavereiden kikattelut olivat kuitenkin paljastaneet hänet, eikä Mike Enslin ollut muutenkaan ollut järin vaikuttunut; hän kyllä tunnisti muoviveitsellä huitovan teinikummituksen, kun näki sellaisen. Mutta Olinille hän ei aikonut sanoa tästä mitään. Hänellä ei olisi varaa –

Paitsi että *olisihan hänellä*. Nauhuri (virhe heti kättelyssä, hän ymmärsi nyt) oli pantu taas pois, ja tapaaminen oli niin epävirallinen kuin vain mahdollista. Lisäksi hän oli alkanut jollain kummallisella tavalla ihailia Olinia. Ja kun jotakuta ihaili, tälle halusi kertoa totuuden.

“Ei”, hän sanoi, “En usko ghouleihin tai kummituksiin tai pitkäsäärisiin öllimölleihin. Minusta on hyvä, ettei sellaisia ole, sillä en myöskään usko, että on hyväntahtoista Jumalaa, joka meitä niiltä suojelisi. Niin minä ajattelen, mutta olen pitänyt mieleni avoinna alusta saakka. En ehkä tule koskaan voittamaan Pulitzer-palkintoa Haukkuvan Haamun tutkimuksistani Mount Hopen haustausmaalla, mutta olisin kyllä kirjoittanut hänestä kohtalaisesti, jos hän olisi ilmaantunut paikalle.”

Olin sanoi jotakin, vain yhden sanan. Mutta hän lausui sen niin hiljaa, ettei Mike saanut siitä selvää.

“Anteeksi?”

“Sanoin ei.” Olin katsoi häneen lähes anteeksipyytävästi.

Mike huokaisi. Olin ajatteli, että hän valehteli. Kun siihen pisteeseen päästiin, ainoat vaihtoehdot olivat joko nostaa nyrkit pystyyn tai irrottautua keskustelusta kokonaan. “Jospa jättäisimme tämän toiselle päivälle, herra Olin. Minä vain menen yläkertaan ja pesen hampaani. Ehkä näen Kevin O’Malley’n ilmestyvän taakseni kylpyhuoneen peiliin.”

Mike alkoi nousta tuoliltaan, ja Olin kohotti toisen pulleista, huolellisesti manikyroiduista käsistään pysäyttääkseen hänet. “En syytä teitä valehtelijaksi”, hän sanoi, “mutta herra Enslin, *te ette usko*. Aaveet harvoin ilmestyvät heille, jotka eivät niihin usko, ja kun ilmestyvät, niitä harvoin näkee. Hyvä tavaton, Eugene Rilsby olisi voinut pistää irti leikatun päänsä vierimään pitkin kotinsa eteiskäytävää, etkä te olisi kuulleet yhtikäs mitään!”

Mike nousi ja kumartui ottamaan pienen laukkunsa. "Jos näin on, niin eihän minun tarvitse olla huoneessa 1408 huolissani mistään, eikö?"

"Mutta kun teidän tarvitsee", Olin sanoi. "Teidän tarvitsee. Sillä huoneessa 1408 ei ole aaveita, eikä ole koskaan ollutkaan. Siellä on *jotakin* - olen tuntenut sen itse - mutta kyse ei ole hengen läsnäolosta. Hylätyssä talossa tai vanhassa linnan tornissa epäuskonne saattaa suojella teitä. Huoneessa 1408 se tekee teistä vain entistä haavoittuvaisemman. Älkää tehkö sitä, herra Enslin. Siksi odotin teitä tänä iltana, pyytääkseni, *rukoillakseni*, ettette tekisi sitä. Kaikista ihmisistä maan päällä, jotka eivät siihen huoneeseen kuulu, ne hilpeät, ajatusta aidoista kummituksista hyväksikäyttävät kirjat kirjoittanut mies on listan kärjessä."

Mike kuuli tämä ja samalla ei kuullut. *Ja sinä suljit nauhurisi!* hän jupisi vimmaisesti itselleen. *Hän nolaa minut siihen pisteeseen. että suljen nauhurini ja sitten hän muuttuu Tähtien Säikkyviikonloppua juontavaksi Boris Karloffiksi! Vitut. Siteeraan häntä joka tapauksessa. Jos hän ei pidä siitä, niin siinä hän haastaa minut oikeuteen.*

Siinä samassa hän paloi halusta päästä yläkertaan, ei vain siksi, että voisi jo alkaa hoitaa pitkää yötään hotellin kulmahuoneessa pois päiväjärjestyksestä, mutta koska halusi myös kirjoittaa ylös sen, mitä Olin oli juuri sanonut vielä kun se oli tuoreena hänen muistissaan.

"Ottakaa juotavaa, herra Enslin."

"Ei, minä todellakin - "

Herra Olin vei kätensä takkinsa taskuun ja otti esiin pitkään messinkilaattaan kiinnitetyn avaimen. Messinki näytti vanhalta ja naarmuiselta ja tummuneelta. Kohokuvioituina sen pintaan olivat numerot **1408**. "Pyydän", Olin sanoi. "Tehkää minulle mieliksi. Antakaa minulle kymmenen minuuttia lisää ajastanne - tarpeeksi, jotta ehditte juoda pienen viskilasillisen - ja minä ojennan teille tämän avaimen. Antaisin melkein mitä tahansa, jos voisin muuttaa mielenne, mutta uskon tunnistavani vääjäämättömän, kun sen näen."

"Käytättekö täällä yhä aitoja avaimia?" Mike kysyi. "Siinä on ihan mukava yksityiskohta. Antiikkinen."

“Dolphin siirtyi MagCard -systeemiin vuonna 1979, herra Enslin, vuonna jona minä otin vastaan johtajan paikan. 1408 on rakennuksen ainoa huone, joka aukeaa yhä avaimella. Sen oveen ei ollut tarvetta asentaa MagCard -lukkoa, koska sisällä ei ole koskaan ketään; huoneen varasi maksava vieras viimeksi vuonna 1978.”

“Nyt kyllä kusetatte!” Mike istui takaisin alas ja laittoi pienen äänityslaitteensa jälleen aseisiin. Hän painoi NAUHOITA-nappulaa ja lausui: “Talon johtaja Olin väittää, ettei 1408:aa ole vuokrattu maksavalle vieraalle yli kahteenkymmeneen vuoteen.”

“On hyvä, ettei 1408 ole milloinkaan tarvinnut MagCard-lukkoa oveensa, sillä minä olen täysin varma siitä, ettei laite toimisi. Digitaaliset rannekellot eivät toimi huoneessa 1408. Joskus niiden lukemat juoksevat takaperin, joskus ne yksinkertaisesti sammuvat, mutta kellonaikaa niistä ei näe. Ei huoneessa 1408. Sama pätee taskulaskimiin ja matkapuhelimiin. Jos teillä on hakulaite, herra Enslin, suosittelen, että kytkette sen pois päältä, sillä huoneessa 1408 ollessanne se alkaa hälyttää miten lystää.” Hän piti lyhyen tauon. “Eikä päältä pois kytkeminenkään välttämättä auta; se saattaa käynnistää itse itsensä uudelleen. Ainoa, mikä varmasti tepsii, on poistaa patterit kokonaan.” Hän painoi nauhurin PYSÄYTÄ-nappulaa tutkimatta painikkeita lainkaan; Mike arveli, että hän käytti samantyyppistä mallia muistioiden sanelemiseen.

“Itse asiassa, herra Enslin, ainoa varma keino on pysyä kaukana siitä huoneesta.”

“Sitä en voi tehdä”, Mike sanoi, otti nauhurinsa takaisin ja pani sen jälleen talteen. “Mutta sille drinkille minulta kyllä uskoakseni liikenee aikaa.”

Olinin täyttäessä laseja tummennetusta tammibaarista, joka oli vuosisadan taitteen Fifth Avenuetta esittävän öljymaalauksen alapuolella, Mike kysyi häneltä, kuinka - jos huone kerran oli ollut jatkuvasti vapaana vuodesta 1978 lähtien - Olin tiesi, etteivät huipputekniikan vekottimet toimineet siellä.

“En tarkoittanut antaa teille sellaista vaikutelmaa, etteikö kukaan olisi astunut jalallaankaan sinne sitten vuoden 1978”, Olin vastasi. “Ensiksikin, sisäköt käyvät siellä kerran kuukaudessa siivoamassa kevyesti. Se tarkoittaa - “

Mike, joka oli työstänyt *Kymmenen Yötä Kummittelemissa Hotellihuoneissa* -kirjaansa siihen mennessä nelisen kuukautta, sanoi: "Tiedän, mitä se tarkoittaa." Kevyt siivous käyttämättömässä huoneessa sisälsi ikkunoiden avaamisen ilman vaihtumiseksi, pölyjen pyyhkimisen, tarpeeksi Ty-D-Bowlia wc-pönttöön värjäämään veden hetkellisesti siniseksi, pyyhkeiden vaihtamisen. Todennäköisesti ei lakanoiden, ei kevyessä siivouksessa. Hän mietti, olisiko hänen pitänyt tuoda makuupussi mukanaan.

Astellessaan baarin luota persialaismaton poikki heidän drinkkilasinsa käsissään, Olin tuntui lukevan Miken ajatukset tämän kasvoilta. "Lakanat vaihdettiin tänä nimenomaisena iltapäivänä, herra Enslin."

"Mitä jos lakkaisitte teitittelemästä? Kutsukaa minua Mikeksi."

"Mieluummin en tekisin niin", Olin sanoi ojentaessaan Mikelle drinkkiä. "Tässä teille."

"Ja teille." Mike nosti lasiaan tarkoituksenaan kivistä sitä vasten Olinin lasia, mutta Olin veti omansa takaisin.

"Ei, teille, herra Enslin. Vaadin sitä. Tänä iltana meidän pitäisi molempien juoda teille. Tulette tarvitsemaan sitä."

Mike huokaisi, kilautti oman lasinsa reunan vasten Olinin lasin reunaan, ja sanoi: "Minulle. Olisitte ollut omianne jossakin kauhuelokuvassa, herra Olin. Olisitte voinut näyttellä synkeää vanhaa hovimestaria, joka yrittää varoittaa nuorta avioparia menemästä Tuomiolinnaan."

Olin istui alas. "Sitä osaa minun ei ole Luojan kiitos tarvinnut näyttellä usein. Huonetta 1408 ei ole listattu millekään niistä nettisivustoista, joille kerätään paranormaaleja sijainteja tai yliluonnollisuuspesäkkeitä - "

Se tulee kyllä kirjani jälkeen muuttumaan, Mike ajatteli siemaistessaan drinkkiään.

" - eikä ole olemassa kummituskiertoajeluja, jotka pysähtyisivät hotelli Dolphinin kohdalla, vaikka ne käyvät kyllä läpi Sherry-Netherlandin, Plazan sekä Park Lanen. Olemme pitäneet 1408:n niin huomaamattomana kuin mahdollista...vaikka sen historia on tietysti aina ollut ulottuvissa sellaiselle asialle tutkivalle, joka on sekä onnekas että sinnikäs."

Mike salli itselleen pienen hymyn.

“Veronique vaihtoi lakanat”, Olin sanoi. “Minä olin hänen kanssaan. Teidän olisi syytä tuntea itsenne imarrelluksi, herra Enslin; on melkein kuin kuninkaallinen olisi laittanut liinavaatteenne. Veronique ja hänen sisarensa tulivat Dolphineen huonesiivoojiksi vuonna 1971 tai -72. Vee, kuten me häntä kutsumme, on hotelli Dolphinin pitkäaikaisin työntekijä ja ainakin kuusi vuotta minua vanhempi. Sittemmin hän on ylennyt siistijöiden esimieheksi. Arvelisin, ettei hän ollut vaihtanut yhtäkään lakanaa kuuteen vuoteen ennen tätä päivää. Mutta aiemmin hän hoiti kaikki siivoukset 1408:ssa – hän ja hänen sisarensa – suunnilleen vuoteen 1992. Veronique ja Celeste olivat kaksosia, ja side heidän välillään tuntui tekevän heidät...kuinka sen sanoisin? Ei *immuuneiksi* 1408:lle, mutta jotain vastaavaa...ainakin niiden lyhyiden hetkien ajaksi, jotka kevyttä siivousta varten tarvittiin.”

“Ette kai aio kertoa minulle, että tämän Veroniquen sisko kuoli siinä huoneessa?”

“En, en missään nimessä.” Olin sanoi. “Hän jätti paikkansa vuoden 1988 tienoilla kärsiessään huonosta terveydestä. Mutta en rajaa pois sitä mahdollisuutta, että 1408:lla oli ehkä osallisuutensa hänen heikkenevään psyykkiseen ja fyysiseen tilaansa.”

“Vaikuttaisi siltä, että olemme päässeet hyviin väleihin, herra Olin. Toivottavasti en romuta niitä kertomalla teille, että tuo on minusta älytöntä.”

Olin nauroi. “Niin kovapäinen aineettoman maailman tutkiskelijaksi.”

“Olen sen lukijoilleni velkaa”, Mike sanoi värittömästi.

“Kai minä olisin yksinkertaisesti voinut jättää 1408:n sellaiseen kuntoon kuin se joka tapauksessa suurimman osan päivistään ja öistään on”, hotellinjohtaja tuumi. “Ovi lukittuna, valot päältä pois kytkettyinä, verhot ikkunoiden edessä estämässä aurinkoa haalistamasta mattoa, päiväpeitto sängylle levitettyinä ja aamiaismenu sen päällä...mutta en kestä ajatusta tunkkaiseksi ja vanhaksi muuttuvasta ilmasta, kuin ilma ullakolla. En kestä ajatusta paksuksi ja pöyheäksi kertyvästä pölystä. Minkä se minusta tekee, turhantarkan vai suorastaan pakkomielteisen?”

“Se tekee teistä hotellinjohtajan.”

“Niin kai. Vee ja Cee joka tapauksessa siivosivat huoneen – hyvin nopeasti, vain sisään ja ulos – kunnes Cee jäi eläkkeelle ja Vee sai ensimmäisen merkittävän ylennyksensä. Sen jälkeen otin muita sisäkköjä hoitamaan työn pareittain valiten aina sellaiset, jotka tulivat hyvin toimeen keskenään – ”

“Toivoen, että tuo side kestäisi ilkeämieliset mörköset?”

“Toivoen juuri sitä, kyllä. Ja te voisitte tehdä pilaa huoneen 1408 ilkeämielisistä mörkösistä niin paljon kuin haluatte, herra Enslin, mutta tulette tuntemaan ne lähes välittömästi, siitä olen varma. Mikä ikinä siinä huoneessa onkaan, se ei arastele.

“Monissa tapauksissa – aina kun kykenin – menin sisäkköjen kanssa, valvoakseni heitä.” Hän keskeytti, lisäsi sitten melkein vastahakoisesti: “Vetääkseni heidät ulos, luulisin, jos jotakin todella kamalaa alkaisi tapahtua. Mutta mitään ei koskaan tapahtunut. Useilla oli itkukohtauksia, yhdellä naurukohtaus – en tiedä, miksi jonkun hillitön nauraminen on pelottavampaa kuin jonkun itkeminen, mutta se on – ja jonkin verran oli pyörtyneitä. Ei kuitenkaan mitään liian kamalaa. Minulla oli vuosien mittaan kylliksi aikaa tehdä muutamia alkeellisia kokeita – hakulaitteilla, matkapuhelimilla ja sen sellaisilla – mutta ei mitään liian kamalaa. Luojalle kiitos.” Hän piti jälleen tauon ja lisäsi sitten omituiseen, latteaan sävyyn: “Yksi heistä sokeutui.”

“Mitä?”

“Hän sokeutui. Rommie Van Gelder. Hän pyyhki pölyjä television päältä ja yhtäkkiä hän alkoi kirkua. Kysyin mikä oli hätänä. Hän pudotti pölyrättinsä ja pani kädet silmilleen ja kirkui, että oli sokea...mutta että hän näki kammottavia värejä. Ne katosivat melkein heti, kun sain hänet ovesta ulos. Ja siihen mennessä, kun sain hänet käytävän hissille, hänen näkönsä oli alkanut palata.”

“Kerrotte minulle kaiken tämän vain pelotellaksenne, herra Olin, eikö niin? Pelotellaksenne minut tieheni.”

“En todellakaan. Tiedätte huoneen historian alkaen sen ensimmäisen asukkaan itsemurhasta.”

Mike tiesi. Ompelukonekauppias Kevin O'Malley oli riistänyt oman henkensä lokakuun 13. päivänä vuonna 1910. Tämä ikkunasta loikkaaja oli jättänyt jälkeensä vaimon ja seitsemän lasta.

“Viisi miestä ja yksi nainen on hypännyt sen huoneen ainoasta ikkunasta, herra Enslin. Kolme naista ja yksi mies on ottanut pilleriyliannostuksen siinä huoneessa, kaksi löydettiin sängyltä, kaksi kylpyhuoneesta, yksi ammeessa ja yksi istua lysähtäneenä vessanpöntölle. Mies hirtti itsensä komeroon vuonna 1970 - ”

“Henry Storkin”, Mike sanoi, “Se tapaus oli todennäköisesti tahaton...eroottinen tukehtuminen.”

“Ehkä. Oli myös Randolph Hyde, joka viilsi ranteensa auki ja leikkasi sen päälle vielä sukupuolielimensä irti vuotaessaan kuiviin. *Siinä* tapauksessa ei ollut kyse eroottisesta tukehtumisesta. Pointti on, herra Enslin, että jos ennätökselliset kaksitoista itsemurhaa kuudessakymmenessä kahdeksassa vuodessa eivät saa teitä luopumaan aikeistanne, muutaman sisäkön väritykset ja hengen haukkomiset tuskin pysäyttävät teitä.”

Väritykset ja hengen haukkomiset, tuohan on kiva, Mike ajatteli ja mietti, voisiko vohkia sen kirjaansa.

“Harva niistä pareista, jotka ovat siivonneet 1408:n vuosien varrella, välittää mennä sinne takaisin muutamaa kertaa enempää”, Olin sanoi ja tyhjensi lasinsa pohjat siistillä pienellä kulauksella.

“Ranskalaisia kaksosia lukuun ottamatta.”

“Vee ja Cee, totta”, Olin nyökkäsi.

Mike ei juuri välittänyt sisäköistä ja heidän...miksi Olin oli kutsunut niitä? Heidän värityksistään ja hengen haukkomisistaan. Hän tunsikin kyllä hieman ärsyyntyneensä Olinin itsemurhaluetteloinnista...aivan kuin Mike olisi niin hidasälyinen, että häneltä oli mennyt ohi, ei se että ne *todella olivat* tapahtuneet, mutta niiden *merkityksellisyys*. Paitsi että todellisuudessa mitään merkityksellisyyttä *ei ollut*.

Sekä Abraham Lincolnilla että John Kennedyllä oli varapresidentti nimeltä Johnson, sekä nimessä Lincoln että nimessä Kennedy oli seitsemän kirjainta, sekä Lincoln että Kennedy oli valittu virkaansa vuonna, jonka

loppuosa oli 60. Mitä kaikki nämä yhteensattumat osoittivat? Eivät piru vieköön mitään.

“Saan itsemurhista mainion osion kirjaani”, Mike sanoi. “Mutta koska nauhuri on pois päältä, voin kertoa teille, että ne nousevat joksikin sellaiseksi, mitä statistinen lähteeni kutsuu nimellä ‘rykelmäefekti’.”

“Charles Dickens kutsui sitä ‘perunaefektiksi’”, Olin sanoi.

“Anteeksi kuinka?”

“Kun Jacob Marleyn haamu ensimmäisen kerran puhuu Scroogelle, Scrooge sanoo hänelle, että tämä voisi olla pelkkä sinappiklöntti tai raa’aksi jäänyt perunanpala.”

“Onko tuon tarkoitus olla hauskaa?” Mike kysyi hivenen kylmästi.

“Tässä ei ole minusta mitään hauskaa, herra Enslin. Ei mitään hauskaa. Pyydän, että kuuntelette tarkkaan. Veen sisar, Celeste, kuoli sydänkohtaukseen. Siinä vaiheessa hän kärsi keskivaikeasta Alzheimerista, taudista, joka iski häneen hyvin aikaisessa vaiheessa.”

“Ja silti hänen siskonsa voi hyvin, sen mukaan, mitä aiemmin sanoit. Amerikkalainen menestystarina itse asiassa. Niin kuin näytätte olevan itekin, herra Olin. Ja kuinka monta kertaa olette kuitenkin menneet sisälle ja tulleet ulos huoneesta 1408? Sata? kaksisataa?”

“Hyvin lyhyiksi hetkiksi”, Olin sanoi. “Sitä voisi kenties verrata myrkykaasulla täytettyyn huoneeseen astumiseen. Jos henkeään pidättelee, saattaa selvitä. Näen, että te ette pidä tällaisesta vertauksesta. Epäilemättä se on mielestänne liioiteltu, ehkä naurettava. Minä kuitenkin uskon, että se on osuva.”

Hän vei sormenpänsä yhteen leukansa alla.

“On myös mahdollista, että jotkut reagoivat nopeammin ja intensiivisemmin siihen, mikä huoneessa sitten ikinä pesiikään, aivan kuten jotkut ovat sukeltaessa alttiimpia sukeltajantaudille kuin toiset. Dolphinin lähes vuosisadan mittaisen toiminnan aikana henkilökunta on tullut yhä vain tietoisemmaksi siitä, että 1408 on myrkyllinen huone. Siitä on tullut osa talon historiaa, herra Enslin. Kukaan ei puhu siitä, samoin kuin kukaan ei koskaan mainitse ääneen sitä, että täällä, kuten useimmissa hotelleissa, neljästoista

kerros on itse asiassa kolmastoista...mutta he tietävät sen. Jos kaikki faktat ja arkistot sitä huonetta koskien olisivat saatavilla, ne kertoisivat uskomatonta tarinaa...lukijoidesi makuun ehkä liian epämiellyttävää sellaista.

”Arvelisin esimerkiksi, että jokaisessa New Yorkin hotellissa on tehty itsemurhia, mutta panisin pääni pantiksi, että ainoastaan Dolphinissa tusina niistä on tehty *yhdessä ja samassa huoneessa*. Ja jos sivuutamme Celeste Romandeaun, niin entäpä luonnolliset kuolemat 1408:ssa? Niin sanotut luonnolliset kuolemat?”

”Kuinka monta niitä on ollut?” Ajatus niin sanotuista luonnollisista kuolemista 1408:ssa ei ollut koskaan noussut Miken mieleen.

”Kolmekymmentä”, Olin vastasi. ”Ainakin kolmekymmentä. Kolmekymmentä sikäli kuin minä tiedän.”

”Valehtelette!” Sanat ryöpsähtivät ulos Miken suusta ennen kuin hän ehti estää niitä.

”Ei, herra Enslin, vakuutan teille, että en. Kuvittelitkeko tosissanne, että pidämme sen huoneen tyhjänä vain jonkin merkityksettömän, akkamaisen taikauskon tai naurettavan New York -perinteen takia...ajatellen ehkä että jokaisella vanhalla hienolla hotellilla kuuluu olla ainakin yksi levoton henki kalisuttelemassa ympäri Näkymättömien Kahleiden Sviittiä?”

Mike Enslin käsitti, että juuri sellainen ajatus – ei ääneen lausuttuna, mutta olemassa kuitenkin – oli tosiaankin ollut läsnä hänen uuden *Kymmenen Yötä* -kirjansa tekoprosessissa. Se, että hän kuuli Olinin pilkkaavan ajatusta samalla ärtyneellä sävyllä, kuin millä tiedemies pilkkaisi noidalla uhkailevaa alkuperäisasukasta, ei todellakaan lievittänyt hänen mielipahaansa.

”Meillä on hotellialalla omat taikauskomme ja perinteemme, mutta emme anna niiden tulla bisneksen tielle, herra Enslin. Keskilännessä, missä aikoinaan tällä alalla aloitin, on vanha sanonta: ‘Vetoisia huoneita ei ole, kun karjamiehet ovat kaupungissa.’ Jos meillä on tyhjiä huoneita, me täytämme ne. Ainoa poikkeus, jonka olen koskaan tuohon sääntöön tehnyt – ja ainoa tällainen keskustelu, jonka olen koskaan käynyt – koskee huonetta 1408, kolmannentoista kerroksen huonetta, jonka numerotkin tekevät yhteenlaskettuina kolmetoista.”

Olin katsoi vakaasti Mike Ensliniin.

“Siinä huoneessa ei ole tapahtunut ainoastaan itsemurhia, vaan myös halvauksia ja sydänkohtauksia ja epilepsia-kohtauksia. Eräs siinä huoneessa oleskellut mies - tämä tapahtui vuonna 1973 - ilmeisesti hukkuu soppakulhoonsa. Ilman muuta sanoisitte sellaista naurettavaksi, mutta minä keskustelin sen henkilön kanssa, joka oli hotellin turvallisuuspäällikkönä tuohon aikaan, ja hän näki kuolintodistuksen. Mikä huonetta sitten asuttaakin, niin sen voima vaikuttaisi olevan heikompi keskipäivän tienoilla, jolloin kevytsiivoukset aina hoidetaan, ja silti tiedän useampia huoneen siistineitä sisäkköjä, jotka kärsivät nyt sydänongelmista, keuhkolaajentumasta, diabeteksestä. Kerroksessa oli lämmitysongelma kolme vuotta sitten, ja huollon esimiehenä tuolloin toimineen herra Nealin oli mentävä useampaan huoneeseen tarkistamaan lämmitysyksiköt. 1408 oli yksi niistä. Hän vaikutti voivan hyvin silloin - sekä sisällä huoneessa että jälkikäteen - mutta seuraavana iltapäivänä hän kuoli valtavaan aivoverenvuotoon.”

“Sattumaa”, Mike sanoi. Silti hän ei kyennyt kiistämään sitä, että Olin oli etevä. Jos mies olisi toiminut leiriohjaajana, hän olisi pelotellut yhdeksänkymmentä prosenttia mukeloista takaisin kotiin leirinuotion äärellä kerrotun ensimmäisen kummitustarinakierroksen jälkeen.

“Sattumaa”, Olin toista pehmeästi, ei varsinaisesti halveksien. Hän ojensi vanhanaikaiseen messinkilaattaan kiinnitetyn vanhanaikaisen avaimen. “Kuinka on oman sydämenne laita, herra Enslin? Verenpaineestanne ja psyykkisestä tilastanne puhumattakaan?”

Mike huomasi, että käden nostaminen vaati suoranaisten tietoisien ponnistuksen...mutta saatuaan käden liikkeelle, ongelmaa ei enää ollut. Hänen nähdäkseen se kohosi ottamaan avaimen sormenpäiden vähääkään vapisematta.

“Kaikki hyvin”, hän sanoi tarttuessaan kuluneeseen messinkilaattaan. “Sitä paitsi, minullahan on päälläni onnea tuova Havaiji-paitani.”

Olin vaati saada saattaa Miken hissillä neljäntoista kerrokseen, eikä Mike vastustellut. Hän oli kiinnostunut nähdessään, että kun he pääsivät ulos

johtajan toimistosta ja kävelivät käytävää pitkin kohti hissejä, mies palautui jälleen vähemmän merkittäväksi itsekseen; hänestä tuli taas Olin polo, kirjailijan kynsiin ajautunut reppana.

Smokkiin pukeutunut mies – Mike veikkasi, että hän oli joko ravintolapäällikkö tai hovimestari – pysäytti heidät, tarjosi Olinille ohutta paperinippua ja mumisi hänelle ranskaksi. Olin mumisi takaisin nyökäten ja kirjoitti nopeasti signeerauksensa papereihin. Kaveri baarissa soitti nyt ‘Autumn in New Yorkia’. Tältä etäisyydeltä siinä oli kaiunomainen ääni, kuin unessa kuullussa musiikissa.

Smokkimies sanoi “*Merci bien*” ja jatkoi matkaansa. Mike ja hotellinjohtaja jatkoivat omaansa. Olin kysyi jälleen, voisiko kantaa Miken pientä matkalaukkua, ja jälleen Mike kieltäytyi. Hississä Mike huomasi siistin kolminkertaisen rivin painikkeita vetäneen katseensa puoleensa. Kaikki oli siellä missä pitikin, koloja ei ollut...ja kuitenkin, jos katsoi tarkemmin, niin näki, että oli. Painiketta, johon oli merkattu **12**, seurasi painike, jossa oli numero **14**. *Ihan kuin he voisivat tehdä numeron olemattomaksi jättämällä sen pois hissien ohjaustaulusta*, Mike ajatteli. Hölmöyttä...ja silti Olin oli oikeassa; sitä tehtiin kaikkialla maailmassa.

Hissikorin noustessa Mike sanoi: “Olen utelias erään asian suhteen. Miksette yksinkertaisesti tekaisset kuvitteellista asukasta huoneeseen 1408, jos se tosiaan pelottaa teitä niin paljon kuin väitätte sen tekevän? Tai miksette, herra Olin, saman tien ilmoita sitä omaksi asumukseksenne?”

“Kaipa pelkäsin, että minua syytettäisiin petoksesta. Jos sitä eivät tekisi osa- ja liittovaltion säännöksiä valvovat ihmiset – hotelliväki kokee ihmisoikeuslait samoin kuin monet teidän lukijanne todennäköisesti kokevat kalisevat kettingit yössä – niin sitten sen tekisivät esimieheni, jos he saisivat siitä vihiä. Jos en saa teitä suostuteltua pysymään poissa 1408:sta, epäilen, ettei minulla olisi ollut paljon sen enempää onnea vakuuttaessani Stanley Corporationsin johtokuntaa siitä, että vedin täysin mukiinmenevän huoneen markkinoilta, koska pelkäsin mörköjen aina silloin tällöin ajavan satunnaisen kauppamatkustajan hyppäämään alas ikkunasta ja räiskäyttämään itsensä pitkin 61. katua.”

Tämä oli Mikesta häiritsevintä, mitä Olin oli siihen mennessä sanonut. *Koska hän ei yritä enää vakuuttaa minua, hän ajatteli. Mitä myyntimiehen kykyjä hänellä omassa toimistossaan olikaan – ehkä kyse on jonkinlaisista persialaismatosta nousevista väristyksistä – hän menettää ne huoneen ulkopuolella. Pätevyyttä, kyllä, sen näki hänen allekirjoittaessaan hovimestarin lappusia, mutta ei kauppiaan taitoja. Ei henkilökohtaista vetovoimaa. Ei huoneen ulkopuolella. Mutta hän uskoo sen. Hän uskoo sen kaiken.*

Oven yläpuolella valaistu **12** sammui ja **14** syttyi. Hissi pysähtyi. Ovi liukui auki ja paljasti täysin tavallisen hotellikäytävän punakultaisella matolla (takuuvarmasti ei persialainen) ja sähkövalaisimilla, jotka näyttivät 1800-luvun kaasulampuilta.

“Perillä olemme”, Olin sanoi. “Teidän kerroksenne. Suokaa anteeksi, jos jätän teidät tässä. 1408 on teidän vasemmallanne, käytävän päässä. Jos minun ei ole aivan pakko, en mene tämän lähemmäksi.”

Mike Enslin astui ulos hissistä jaloilla, jotka tuntuivat painavammilta kuin niiden olisi pitänyt. Hän kääntyi takaisin Oliniin päin, pieneen pulleaan mieheen mustassa päällystakissa ja huolellisesti taitellussa, viininvärisessä solmiossa. Olinin hoidetut kädet olivat nyt yhteen puristettuina hänen selkensä takana, ja Mike näki, että pikkumiehen kasvot olivat kalpeat kuin kerma. Hänen korkealla, hiusrajattomalla otsallaan erottui hikipisaroita.

“Huoneessa on tietysti puhelin”, Olin sanoi. “Voitte kokeilla sitä, jos löydätte itsenne ongelmista...mutta epäilen, ettei se tule toimimaan. Ei, jos huone ei tahdo sen toimivan.”

Mike mietti kepeää vastausta, jotakin siitä, kuinka se ainakin säästäisi häneltä huonepalvelumaksun, mutta yhtäkkiä hänen kielensä tuntui yhtä painavalta kuin hänen jalkansa. Se vain makasi hänen suunsa pohjalla.

Olin veti toisen kätensä selkensä takaa, ja Mike näki sen tärisevän. “Herra Enslin”, hän sanoi. “Mike. Älä tee tätä. Jumalan tähden – ”

Ennen kuin hän ehti puhua loppuun, hissinovi liukui kiinni keskeyttäen hänet. Mike seiso hetken paikoillaan, täydellisessä newyorkilaisessa hotellihiljaisuudessa siellä, minkä kukaan henkilökunnasta ei myöntänyt

olevan Hotelli Dolphinin kolmastoista kerros. Hän ajatteli kätensä ojentamista ja hissin kutsunapin painamista.

Mutta jos hän tekisi niin, Olin voittaisi. Ja siinä, missä hänen uuden kirjansa parhaan luvun olisi pitänyt olla, ammottaisi suuri aukko. Lukijat eivät sitä ehkä tietäisi, hänen editoijansa ja agenttinsa eivät sitä ehkä tietäisi, asianajaja-Robertson ehkä ei...mutta *hän* tietäisi.

Kutsunapin painamisen sijaan hän nosti kätensä ja kosketti savuketta korvansa takana – tuo vanha hermostunut ele, jota hän ei enää tajunnut tekevänsä – ja pyyhkäisi onnenpaitansa kaulusta. Sitten hän alkoi kävellä pitkin käytävää kohti 1408:aa viikonloppulaukkuaan sivullaan keinuttaen.

II

Kiinnostavin tuotos, joka Mike Enslinin lyhyen (noin 70-minuuttisen) huoneessa 1408 oleilun vanaveteen jäi, oli yksitoista minuuttia äänitettyä nauhaa hänen pienessä äänityslaitteessaan, joka oli kärähtänyt hieman, muttei lähellekään tuhoutunut. Kiehtovaa sanelussa oli se, kuin *vähän* sitä oli. Ja kuinka oudoksi se muuttui.

Nauhuri oli ollut viiden vuoden takainen lahja hänen ex-vaimoltaan, jonka kanssa välit olivat säilyneet hyvinä. Ensimmäiselle ”tapaustutkimusretkelleen” (Rilsbyn farmille Kansasiin) hän oli napannut sen mukaansa melkein viime hetken päähänpistona viiden keltaisen lehtiön ja teroitetuilla lyijykynillä täytetyn nahkaisen kynäkotelon lisäksi. Kun hän saapui hotelli Dolphinin huoneen 1408 ovelle kolme kirjaa myöhemmin, hänellä oli vain yksi kynä ja lehtiö sekä viisi tyhjää 90-minuuttista kasettia sen yhden lisäksi, jonka hän oli jo laittanut masiinan sisään ennen kuin lähti asunnoltaan.

Hän oli huomannut, että sanelu oli kätevämpää kuin muistiinpanojen kirjoittaminen; hän sai tallennettua anekdootteja, jotkut niistä aika hemmetin mahtavia, juuri tapahtumahetkellä – esimerkiksi ne lepakot, jotka olivat syöksypommittaneet häntä Gartsbyn linnan tornissa, jossa muka kummitteli.

Hän oli kiljunut kuin tyttö ensimmäisellä matkallaan läpi huvipuiston kummitustalon. Kaverit, jotka kuuluivat sen, olivat poikkeuksetta huvittuneita.

Pieni äänityslaite oli myös käytännöllisempi kuin kirjoitetut muistiinpanot, varsinkin kun oli kolealla hautausmaalla New Brunswickissa ja myrsky sai teltan lyhistymään kolmelta aamulla. Sellaisissa olosuhteissa ei kovin onnistunutta kirjoitusta saanut aikaan, mutta puhumaan kyllä pystyi...ja niin Mike oli myös tehnyt, jatkanut puhumista vääntäytyessään irti märästä lepattavasta telttakankaastaan pitäen samalla katseensa tiiviisti pikku nauhurin rauhoittavassa punaisessa silmässä. Vuosien ja "tapaustutkimusretkiensä" mittaan Sonyn mininauhurista oli tullut hänen ystävänsä. Hän ei ollut koskaan tallentanut sen kelojen välissä juoksevalle säikeenohuelle kasettinauhalle selontekoa henkilökohtaisesti koetusta, todellisesta yliluonnollisesta tapahtumasta mukaan lukien ne katkonaiset kommentit, jotka hän teki huoneessa 1408 ollessaan. Mutta ehkä ei ollut yllättävää, että hän oli sillä tavalla kiintynyt vekottimeen. Pitkän matkan rekkakuskit alkavat ajan saatossa rakastaa Kensworthejaan ja Jimmy-Petejään, kirjailijat vaalivat tiettyä kynää tai vanhaa rähjäistä kirjoituskonetta, ammattisiivoijat ovat haluttomia luopumaan vanhasta Electroluxistaan. Miken ei ollut koskaan tarvinnut puolustautua oikealta aaveelta tai psykokineettiseltä tapahtumalta pelkkä mininauhuri - hänen versionsa rististä ja nipusta valkosipulia - suojanaan, mutta se oli ollut paikalla monena kylmänä, epämukavana yönä. Hän oli kovapäinen, mutta se ei tehnyt hänestä epäinhimillistä.

Hänen ongelmansa 1408:n kanssa alkoivat ennen kuin hän oli ehtinyt edes sisälle huoneeseen.

Ovi oli vinossa.

Ei paljon, mutta ehdottomasti vinossa kuitenkin, kallistuneena piirun verran vasemmalle. Se sai hänet ajattelemaan ensin kauhuelokuvia, joissa ohjaaja pyrkii viittaamaan hahmon mielenahdinkoon kallistamalla kameraa näkökulmaotoksissa. Tätä miellelyhtymää seurasi toinen - se, miltä ovet näyttivät raskaammalla säällä laivassa ollessa. Ees ja taas ne keinuivat, oikeaan ja vasempaan keinuivat, tik ja tak keinuivat, kunnes pää ja vatsa alkoivat olla

vähän sekaisin. Ei sillä, että hän olisi itse tuntenut sellaista, ei ollenkaan, mutta
-

Kyllä minä tunnen. Ihan pikkuisen.

Ja hän myös sanoisi niin, vaikka vain siitä syystä, että Olin oli vihjannut hänen asenteensa estävän häntä olemasta rehellinen kummitusjournalismin epäilemättä subjektiivisella kentällä.

Hän kumartui (tietoisena siitä, että pieni ellotus hänen vatsassaan hävisi heti, kun hän ei enää katsonut hienoisesti kieroä ovea), avasi viikonloppulaukkunsa taskun ja otti esiin mininauhurinsa. Suoristautuessaan hän painoi nauhoitusnappulaa, näki pienen punaisen silmän syttyvän, ja avasi suunsa sanoakseen: "Huoneen 1408 ovi tarjoaa oman ainutlaatuisen tervehdyksensä: näyttää siltä, että se on asetettu kiereen, kallistettu hivenen vasempaan."

Hän sanoi *ovi*, ja siinä kaikki. Jos kuuntelee nauhaa, sanan erottaa selvästi, ja sitten seuraa PYSÄYTÄ-painikkeen napsautus. Sillä ovi *ei* ollut vinossa. Se oli täysin suora. Mike kääntyi, katsoi huoneen 1409 ovia käytävän toisella puolella ja sitten taas 1408:n ovia. Molemmat ovet olivat samanlaisia, valkoisia kultaisilla numerolaatoilla ja kultaisilla ovenkahvoilla. Molemmat täysin suorassa.

Mike kumartui, nosti pienen laukkunsa samalla kädellä, jossa piteli nauhuria, liikausti avainta toisessa kädessään kohti lukkoa, sitten pysähtyi jälleen.

Ovi oli taas vinossa.

Tällä kertaa se kallistui lievästi oikealle.

"Tämä on naurettavaa", Mike mutisi, mutta sama ellotus oli jo alkanut hänen mahassaan uudelleen. Se ei ainoastaan *muistuttanut* merisairautta, se *oli* merisairautta. Hän oli risteillyt QE2:lla Englantiin pari vuotta sitten, ja yksi yö oli ollut erityisen aallokkoisen. Kaikkein selkeimmin Mike muisti sen, kuinka oli maannut hyttinsä sängyllä, alin omaan oksennuksen partaalla mutta kuitenkin kykenemättä antamaan ylen missään vaiheessa. Ja sen, kuinka pahoinvoivan huimauksen tunne paheni, jos katsoi oviaukkoa...tai pöytää...tai tuolia...sitä kuinka ne keinuivat ees ja taas...oikealle ja vasemmalle...tik ja tak...

Tämä on Olinin syytä, hän ajatteli. Juuri sitä, mitä hän haluaa. Hän varusteli sinut tähän, kamu. Hän manipuloi sinut tähän. Jestas, miten hän nauraisi, jos näkisi sinut nyt. Miten –

Hänen ajatuksensa katkesivat, kun hän tajusi, että Olin hyvin mahdollisesti *voisi* nähdä hänet. Mike katsoi käytävää pitkin takaisin kohti hissiä häidin tuskin huomaten, että pieni pöhnäinen olo vatsassa hävisi heti hänen lakatessaan tuijottamasta ovea. Hissin yläpuolella vasemmalla hän näki sen, mitä oli odottanutkin: turvakameran. Joku hotellin yksityisetsivistä saattaisi katsella siitä juuri tällä hetkellä, ja Mike olisi vaikka vannonut, että Olin istui siellä hänen kanssaan, molemmat virnuillen kuin apinat. *Siinä hänelle opetus, kun tuli tänne määräilemään ja uhkailemaan asianajajallaan, Olin sanoo. Katso nyt sitä!* turvamies vastaa virnistäen leveämmin kuin koskaan. *Valkoinen kuin aave itsekin, eikä ole vielä saanut edes avainta lukkoon. Onnistuit jymäyttämään häntä, pomo! Jymäyttämään oikein kunnolla!*

Ei helvetissä jymäyttänyt, Mike ajatteli. Oleilin Rilsbyn talossa, nukuin huoneessa, jossa ainakin kaksi heistä murhattiin – ja minä todella nukuin, uskokaa tai älkää. Vietin yön aivan Jeffrey Dahmerin haudan kyljessä ja kahden kiven päässä H. P. Lovecraftin haudasta, harjasin hampaani sen ammeen vieressä, jossa herra David Smythen sanotaan hukuttaneen molemmat vaimonsa. Lakkasin pelkäämästä leirinuotiotarinoita aikoja sitten. Ei helvetissä jymäyttänyt!

Hän katsoi jälleen ovea, ja ovi oli suora. Hän murahti, työnsi avaimen lukkoon ja käänsi. Ovi aukesi. Mike astui sisään. Ovi ei heilahtanut hitaasti kiinni hänen takanaan ja jättänyt häntä pilkkopimeään samalla kun hän tunnusteli löytääkseen valokatkaisijan (sitä paitsi vastapäisen asuinrakennuksen valot loistivat ikkunasta). Hän löysi katkaisijan. Kun hän naksautti sitä, riippuvin kristallikoristein ympäröity kattolamppu syttyi. Samoin teki työpöydän ääressä seisova jalkalamppu vastakkaisella puolella huonetta.

Ikkuna oli työpöydän yläpuolella, joten joku saattaisi siinä istuessaan ja kirjoittaessaan keskeyttää työnsä ja katsoa ulos 61. kadulle...tai *hypätä* ulos 61. kadulle, jos niin mieli yhtäkkiä tehdä. Paitsi –

Mike laski laukkunsa aivan oven viereen, sulki oven ja painoi jälleen nauhoitusnappulaa. Pieni punainen valo syttyi.

“Olinin mukaan kuusi ihmistä on hypännyt ikkunasta, jota nyt katselen”, hän sanoi, “mutta minä en aio tänä iltana sukeltaa alas hotelli Dolphinin neljännestätoista – anteeksi, kolmannesta toista – kerroksesta. Ikkunan ulkopuolta peittää rauta- tai teräsverkko. Parempi pelata varman päälle. 1408:aa voisi kai kutsua juniorsviitiksi. Huoneessa on kaksi tuolia, sohva, kirjoituspöytä, kaappi, josta todennäköisesti löytyy TV ja ehkä minibaari. Lattialla oleva matto ei ole kummoinen – ei lähellekään Olinin maton veroinen, uskokaa pois. Sama homma tapetin kanssa. Se...odottakaahan...”

Tässä kohtaa kuuntelija erottaa nauhalta jälleen napsahduksen Miken painaessa taas pysäytä-nappulaa. Nauhan kaikessa vähäisessä selostuksessa on samanlainen pätkivä laatu, mikä tekee siitä täysin poikkeavan verrattuna kaikkiin niihin muihin, suunnilleen sataanviiteenkymmeneen kasettiin, jotka ovat hänen kirjallisuusagenttinsa säilytyksessä. Lisäksi hänen äänensä muuttuu tasaisesti yhä hermostuneemmaksi; se ei ole työtänsä tekevän miehen ääni, vaan sekavan yksilön, joka on alkanut puhua itsekseen tajuamatta sitä. Äänitysten elliptinen luonne yhdistettynä tuohon lisääntyvään verbaaliseen hermostuneisuuteen aiheuttavat useimmissa kuuntelijoissa ilmeistä levottomuutta. Moni pyytää, että nauha sammutetaan jo kauan ennen kuin on päästy sen loppuun. Pelkät sanat paperilla eivät kykene kunnolla ilmaisemaan kuulijan kasvavaa varmuutta siitä, että hän seuraa parhaillaan miestä menettämässä, jos ei järkeään, niin otetaan totunnaisesta todellisuudesta. Mutta jopa latteat sanat itsessään antavat ymmärtää, että *jotakin* oli tapahtumassa.

Siinä vaiheessa Mike oli huomannut seinille ripustetut taulut. Niitä oli kolme: portaikossa seisova nainen 1920-lukua henkivässä iltapuvussa, Currier & Ivesin tyyliin tehty purjelaiva sekä hedelmäasetelma. Jälkimmäisessä epämiellyttävää keltaoranssin sävyä oli maalattu niin omenoihin, appelsiineihin kuin banaaneihinkin. Jokainen tauluista oli lasikehyksissä ja jokainen niistä oli vinossa. Hän oli melkein mainitsemassa vinoudesta nauhalle. Mutta mikä oli niin epätavallista, niin mainitsemisen arvoista kolmessa kallellaan olevassa

taulussa? Se, että *ovi* oli kallellaan...no, siinä oli hieman sellaista vanhaa Tohtori Caligarin kabinetti -henkistä viehätystä. Mutta ovihan *ei* ollut ollut vinossa, hänen silmänsä olivat vain tehneet hänelle hetkeksi tepposet, siinä kaikki.

Nainen portaissa kallistui vasempaan. Samoin teki purjehdusalus, jossa rivi leveälahkeisia brittiläisiä pikipöksyjä katseli kaiteen takaa lentokalaparvea. Kellertävänoranssit hedelmät – Mikesta hedelmäkulho näytti siltä kuin se olisi maalattu tukahduttavassa päiväntasaajan auringonvalossa, Paul Bowles -aavikkoauringossa – kallistui oikeaan. Vaikkei hän normaalisti ollutkaan turhantarkka, hän kiersi suoristamassa taulut. Niiden katselu, kun ne olivat tuolla lailla vinossa, teki hänet jälleen hiukan huonovointiseksi. Hän ei myöskään ollut täysin yllättynyt. Tunteelle herkistyi, sen hän oli huomannut QE2:lla. Hänelle oli kerrottu, että jos sinnitteli tuon kasvavan herkkyyden ajan läpi, niin yleensä siihen sopeutui...”sai merijalkansa”, jotkut vanhoista konkareista edelleen sanoivat. Mike ei ollut välittänyt purjehtia tarpeeksi saadakseen omat merijalkansa. Nykyään hän pysytteli maajaloillaan, ja jos kolmen taulun suoristaminen huoneen 1408 tylsäntavallisessa olohuoneessa rauhoittaisi hänen vatsansa, hyvä niin.

Tauluja peittäväillä laseilla oli pölyä. Hän pyyhkäisi sormellaan asetelmamaalauksen yli ja jätti pintaan kaksi rinnakkaista juovaa. Pöly tuntui rasvaiselta, liukkaalta. *Niin kuin silkki juuri ennen mätänemistään* oli mitä hänen mieleensä tuli, mutta eihän hän nyt sitäkään nauhalle laittaisi. Miten *hän* muka tietäisi, miltä silkki tuntui juuri ennen kuin se mätäni? Se oli humalaisen ajatus.

Kun taulut oli suoristettu, hän astui taaksepäin ja tarkasteli niistä jokaista vuorollaan: iltapukuista naista makuuhuoneeseen johtavan oven vieressä, laivaa, joka kynti yhtä seitsemästä merestä vasemmalla puolella kirjoituspöytää sekä lopuksi inhottavia (ja melkoisen huonosti maalattuja) hedelmiä TV-kaapin luona. Osa hänestä odotti, että ne olisivat taas vinossa tai kallistuisivat hänen niitä katsellessaan – sillä tavalla asiat tapahtuivat elokuvissa kuten *Pahuuden kartano* sekä vanhoissa *Hämärän rajamailla* -sarjan jaksoissa – mutta taulut pysyivät täysin suorassa, siten kuin hän oli ne korjannut. Ei sillä, hän sanoi itselleen, että niiden palautumisessa vanhaan kieroön tilaansa olisi ollut mitään yliluonnollista tai paranormaalialia. Hänen kokemuksensa mukaan

peruuttaminen entiseen oli luonnollista – ihmiset, jotka olivat lopettaneet tupakoinnin (tiedostamattaan hän kosketti korvansa takana kallellaan olevaa savuketta), halusivat jatkaa tupakointia, ja taulut, jotka olivat roikkuneet vinossa Nixonin presidenttikaudelta lähtien, halusivat jatkaa vinossa roikkumistaan. *Ja ne ovat olleet täällä pitkään, siitä ei ole epäilystäkään, Mike ajatteli. Jos nostaisin ne alas seiniltä, näkisin tapetissa vaaleammat kohdat. Tai ötököitä kiemurtelemassa ulos, kuten ne tekevät, kun kivi käännetään ympäri.*

Tässä aivoituksessa oli samalla sekä jotakin shokeeraavaa että häijyä. Sen kyljessä saapui yksityiskohtainen kuva sokeista valkoisista hyönteisistä tihkumassa ulos kalpeasta ja aikaisemmin suojatusta tapetista kuin elävä visva.

Mike kohotti äänityslaitetta, painoi NAUHOITA ja sanoi: “Olin on todellakin pistänyt päässäni liikkeelle ajatusketkun. Vai ajatusketjun, kumpi se on? Hänen tavoitteenaan oli saada minussa aikaan jumpeita puistatuksia ja hän tosiaankin onnistui. En tarkoita...” Tarkoittanut mitä? Olla rasisti? Oliko “jumpeita puistatuksia” lyhenne *juutalais-puistatuksista*? Mutta sehän olisi naurettavaa. Silloinhan se olisi “juutalais-puutalais”, ilmaus, joka oli tarkoitukseton. Se –

Tässä kohdin nauhoitusta Mike Enslin sanoo tasaisesti ja täydellisen artikuloitusti: “Minun täytyy saada itseni ruotuun. Nyt heti.” Tätä seuraa toinen naksahdus, kun hän sulkee nauhurin jälleen.

Hän ummisti silmänsä ja otti neljä pitkää, harkittua hengenvetoa pidätellen jokaista sen aikaa, että lasi viiteen ennen kuin hengitti jälleen ulos. Mitään tällaista ei ollut koskaan tapahtunut hänelle – ei taloissa, joissa muka kummitteli, ei hautausmailla, joilla muka kummitteli tai linnoissa, joissa muka kummitteli. Tämä ei ollut sellaista kuin kummiteltuna oleminen oli, tai millaiseksi hän oli kummiteltuna olemisen kuvitellut. Tämä tuntui siltä kuin olisi tullut pilveen halvasta ja huonosta ruohosta.

Olin tämän teki. Olin hypnotisoi sinut, mutta sinä pääset siitä irti. Sinä vietät tämän saamarin yön tässä huoneessa, eikä vain siksi, että se on paras paikka, jossa olet koskaan ollut – ilman Oliniakin olet jo helvetti soikoon päässyt tarpeeksi lähelle vuosikymmenen kummitusjuttua – mutta koska Olin ei saa voittoa. Hän ja hänen paskapuheensa siitä, kuinka täällä on kuollut kolmekymmentä ihmistä, ne eivät saa

voittaa. Minä se täällä paskanpuhumisesta vastaan, joten hengitä vain sisään...ja ulos. Hengitä sisään...ja ulos. Sisään...ja ulos...

Hän jatkoi tällä tavalla lähes yhdeksänkymmentä sekuntia ja aukaistessaan jälleen silmänsä hän tunsi olonsa normaaliksi. Taulut seinällä? Edelleen suorassa. Hedelmät kulhossa? Edelleen keltaoransseja ja rumempia kuin koskaan. Aavikkohedelmiä tosiaan. Haukkaapa vähän tuollaisesta ja paskantaisit kunnes sattuisi.

Hän painoi nauhoitusnappulaa. Punainen silmä syttyi. "Minulla oli pientä huimausta minuutin tai pari", hän sanoi mennessään huoneen poikki kirjoituspöydän ja suojaavalla verkolla ulkopuolelta varustetun ikkunan luo. "Se saattoi olla krapulaa Olinin tarinointien jäljiltä, mutta uskoisin, että tunnen täällä jonkin aidon läsnäolon." Tietenkään hän ei tuntenut mitään sellaista, mutta kunhan se oli nauhalla, hän saattoi kirjoittaa melkein mitä ikinä mieli. "Ilma on väljähtänyttä. Ei tunkkaista tai saastaisenhajuista. Olin sanoi, että paikka tuuletetaan aina siivousten yhteydessä, mutta siivoukset ovat nopeita ja...joo...väljähtänyttä se on. Hei, katsopas tuota."

Kirjoituspöydällä oli tuhkakuppi, niitä pieniä, paksusta lasista valmistettuja, joita näki lukuisissa hotelleissa, ja sen sisällä oli tulitikkuvihko. Kannessa oli hotelli Dolphinin kuva. Hotellin edessä seisoivat hymyilevät ovimiehet hyvin vanhanaikaisessa univormussa, sellaisessa, jossa oli olkapäille kiinnitetyt kangaslaatat ja kultaiset punoskoristelut. Päässään hänellä oli lakki, joka näytti siltä kuin se kuuluisi homobaarin moottoripyöräjengiläiselle, jolla ei olisi lisäksi yllään muuta kuin jokunen hopeinen vartalolävistys. Hotellin edessä ees ja taas Fifth Avenueta huristeli autoja toiselta aikakaudelta - Packardseja ja Hudsonseja, Studebakerseja ja evällisiä Chrysler New Yorkereita.

"Tuhkakupissa oleva tulitikkuvihko näyttäisi olevan suunnilleen 1955-luvulta", Mike sanoi ja sujautti sen onnea tuovan Havaiji-paitansa taskuun. "Pidän sen matkamuistona. Nyt on aika vähän raittiille ilmalle."

Kuuluu kolahdus, kun hän laskee mininauhurin alas, oletettavasti kirjoituspöydälle. Tulee tauko, jota seuraavat epämääräiset äänet ja pari ponnistavaa ähkäisyä. Näiden jälkeen tulee toinen tauko ja sitten kuuluu

narinaa. "Onnistuin!" hän sanoo. Tämä kuuluu hieman etäämmältä mikistä, mutta jatko on lähempää.

"Onnistuin!" Mike toisti nostaen nauhurin ylös pöydältä. "Alaosa ei liikahtanutkaan...on kuin se olisi naulattu umpeen...mutta yläosan sai hyvin alas. Kuulen Fifth Avenuen liikenteen, ja kaikissa torvien toivotuksissa on omaa rauhoittavuuttaan. Joku soittaa parhaillaan saksofonia, ehkä Plazan edessä, joka on toisella puolella katuja, kaksi korttelia alempana. Se muistuttaa minua veljestäni."

Mike lopetti äkillisesti katsoen pientä punaista silmää. Se näytti syyttävän häntä. Veli? Hänen veljensä oli kuollut, yksi lukuisista tupakkasodassa kaatuneista sotilaista. Sitten hän rentoutui. Mitä siitä? Nyt oli kyse säikyttelysodista, joista Michael Enslin oli aina selvinnyt voittajana. Mitä Donald Ensliniin tuli...

"Itse asiassa sudet söivät veljeni suihinsa yhtenä talvena Connecticutin moottoritiellä", hän sanoi, nauroi ja painoi PYSÄYTÄ. Nauhallalla on vielä lisää - hieman lisää - mutta tämä on viimeinen esitys jonkinlaisesta koossapysyvyydestä...siis viimeinen esitys, johon on mahdollista liittää selkeä merkitys.

Mike kääntyi kannoillaan ja katsoi tauluja. Ne roikkuivat edelleen täydellisesti suorassa, kelpoja pikku tauluja kun olivat. Paitsi tuo asetelmamaalaus - siinä oli kyllä vitun ruma tekele!

Hän painoi NAUHOITA ja lausui kaksi sanaa - höyryävät appelsiinit - mininauhuriin. Sitten hän sammutti sen jälleen ja käveli huoneen poikki makuuhuoneeseen johtavalle ovelle. Hän pysähtyi iltapukunaisen luona ja ojensi kätensä pimeyteen löytääkseen valokatkaisijan. Hänellä oli hetki aikaa rekisteröidä

(se tuntuu iholta vanhalta kuolleelta iholta)

jokin vika tapetissa hänen liukuvan kätensä alla, ja sitten hänen sormensa löysivät katkaisijan. Makuuhuoneen täytti keltainen valo toisesta tuollaisesta roikkuviin lasihelyihin haudatusta kattolampusta. Parisänky piilotteli keltaoranssin päiväpeiton alla.

“Miksi sanoa, että piilottelee?” Mike kysyi mininauhurilta ja painoi sitten taas PYSÄYTÄ-nappulaa. Hän astui sisään lumoissaan päiväpeitteen höyryävästä aavikosta, sen alla olevien tyynyjen kasvaimenkaltaisista pullistumista. Nukkuako tuossa? Ei missään nimessä, herra! Sehän olisi kuin nukkuisi sen helvetin asetelmamaalauksen sisällä, nukkuisi siinä kaameassa kuumassa Paul Bowles -huoneessa, jota et aivan voinut nähdä, huoneessa mielipuolisille maastamuuttaja-engelsmanneille, jotka olivat sokeutuneita kupasta, jonka saivat äitiensä panemisesta, elokuvaversiossa pääosassa joko Lawrence Harvey tai Jeremy Irons, yksi niistä sellaisista näyttelijöistä, jotka aivan luonnostaan yhdisti luonnottomiin esiintymisiin -

Mike painoi NAUHOITA, pieni punainen silmä syttyi, hän sanoi mikkiin “Orfeus Orpheum Circuitilla”, sitten painoi taas PYSÄYTÄ. Hän lähestyi sänkyä. Päiväpeite hohti kellertävänoranssina. Tapetti, päivänvalossa ehkä kermanvärinen, toisti päiväpeiton kellertävänoranssia hohdetta. Sängyn molemmin puolin oli pieni yöpöytä. Toisen päällä oli puhelin - musta ja suuri ja varustettu valintalevyllä. Sen sormenreiät muistuttivat yllättyneitä valkoisia silmiä. Toisella pöydällä oli astia, jossa oli luumu. Mike painoi NAUHOITA ja sanoi: “Tuo ei ole oikea luumu. Tuo on muoviluumu.” Taas hän painoi PYSÄYTÄ.

Itse sängyn päällä oli ovenkahvamenu. Mike hivuttautui sivuttain toiselle puolelle sänkyä varoen koskettamasta sitä saati seinää ja poimi menun käteensä. Hän yritti olla koskematta myöskään päiväpeitteeseen, mutta hänen sormenpänsä hipaisivat sitä ja hän ulvahti. Se oli pehmeä jollain kammottavalla, väärällä tavalla. Hän otti menun joka tapauksessa käteensä. Se oli ranskankielinen, ja vaikka oli vuosia siitä, kun hän oli opiskellut ranskaa, yksi aamiaisvaihtoehdoista näytti olevan paskassa paistetut linnut. *Tuo ainakin kuulostaa joltain sellaiselta, mitä ranskalaiset saattaisivat syödä*, hän ajatteli ja päästi ilmoille villin, hermostuneen naurun.

Hän sulki silmänsä ja avasi ne.

Menu oli venäjänkielinen.

Hän sulki silmänsä ja avasi ne.

Menu oli italiankielinen.

Sulki silmänsä, avasi ne.

Menuta ei ollut *ollenkaan*. Tilalla oli kuva kiljuvasta pikku puukaiverruspojasta katsomassa olkansa yli puukaiverrussuteen, joka oli nielaissut hänen vasemman jalkansa polveen asti. Suden korvat olivat vetäytyneet taakse, ja se muistutti terrieriä lempi lelunsa kanssa.

En näe tuota, Mike ajatteli, ja tietenkään hän ei nähnyt. Sulkematta silmiään hän näki siistejä englanninkielisiä rivejä, joista jokainen listasi eri aamiaishoukutuksia. Munia, vohveleita, tuoreita marjoja; ei paskassa paistettuja siivekkäitä. Silti –

Hän kääntyi ympäri ja hivutti itsensä hyvin hitaasti pois pienestä tilasta seinän ja sängyn välissä, tilasta, joka tuntui nyt ahtaalta kuin hauta. Hänen sydämensä hakkasi niin lujaa, että hän tunsu sen kaulallaan ja ranteissaan ja rinnassaan. Hänen silmänsä tykyttivät kuopissaan. 1408 oli virhe, kyllä tosiaan, 1408 oli *paha* virhe. Olin oli sanonut jotakin myrkkyykaasusta, ja siltä Mikesta tuntuikin: joltakulta, jota on kaasutettu tai jota on pakotettu polttamaan vahvaa, hyönteismyrkkyllä terästettyä marihuanaa. Olin tämän oli tehnyt, totta kai, luultavasti turvahenkilöstön aktiivisella, naureskelevalla hyväksynnällä. Pumppasi omaa erityistä myrkkyykaasuaan tuuletusaukkojen kautta. Se, ettei hän *nähhnyt* tuuletusaukkoja, ei tarkoittanut sitä, etteikö tuuletusaukkoja olisi ollut.

Mike katsoi ympäri makuuhuonetta suurin, säikähtänein silmin. Sängyn vasemmanpuoleisella yöpöydällä ei ollut luumua. Eikä myöskään lautasta. Pöytä oli tyhjä. Hän kääntyi, lähti kohti olohuoneeseen takaisin johtavaa ovea ja pysähtyi. Seinällä oli maalaus. Hän ei voinut olla ehdottoman varma – senhetkisessä tilassaan hän ei voinut olla ehdottoman varma edes omasta nimestään – mutta hän oli *kohtalaisen* varma, ettei mitään maalausta ollut siinä silloin, kun hän oli tullut huoneeseen. Se oli asetelma. Yksi ainoa luumu nökötti peltilautasella keskellä vanhaa lankkupöytää. Valo, joka lankeksi luumun ja lautasen ylle, oli kuumeista keltaoranssia.

Tango-valo, hän ajatteli. *Sellainen valo, joka saa kuolleet nousemaan haudoistaan ja tangoamaan. Sellainen valo –*

“Minun täytyy päästä ulos täältä”, hän kuiskasi ja kompuroi takaisin olohuoneeseen. Hän huomasi kenkiensä alkaneen oudosti maiskahdella, aivan kuin lattia niiden alla olisi ollut pehmenemässä.

Taulut olohuoneen seinällä olivat taas vinossa, ja muitakin muutoksia oli. Nainen portaikossa oli vetänyt mekkonsa yläosan alas paljastaen rintansa. Hän piteli niitä molempia käsissään. Kummastakin nännistä tihkui pisara verta. Hän tuijotti Mikea suoraan silmiin hirvittävästi virnistäen. Naisen hampaat oli viilattu kannibalistisiksi piikeiksi. Purjealuksen kaiteen luona pikipöksyt olivat vaihtuneet riviin kalpeita miehiä ja naisia. Mies äärimmäisenä vasemmalla, lähimpänä laivan keulaa, oli pukeutunut ruskeaan villapukuun ja piteli toisessa kädessään knallia. Hänen hiuksensa oli sliipattu kulmakarvoihin ja kammattu keskijakaukselle. Hänen ilmeensä oli järkyttynyt ja tyhjä. Mike tiesi hänen nimensä: Kevin O'Malley, tämän huoneen ensimmäinen asukas, ompelukonekauppias, joka oli hypännyt huoneesta vuoden 1910 lokakuussa. O'Malleyn vasemmalla puolen olivat kaikki muut täällä kuolleet, kaikilla tuo sama tyhjä, järkyttynyt ilme. Se sai heidät näyttämään sukulaisilta keskenään, kaikki jäseniä samassa sisäsiitteisessä, jälkeenjääneisyyden valtaamassa perheessä.

Taulussa, jossa hedelmät olivat olleet, oli nyt irtileikattu ihmisen pää. Keltaoranssi valo tulvi yli uponneiden poskien, roikkuvien huulten, ylös kierähtäneiden ja lasittuneiden silmien, oikean korvan taa asetetun savukkeen.

Mike kompuroi ovea kohti jalkojensa maiskahdellessa. Nyt todellakin vaikutti siltä, että ne tarttuivat hieman kiinni jokaisella askeleella. Ovi ei tietenkään auennut. Ketju roikkui vapaana, salpa oli suorassa kuin kello kuuteen osoittavat kellonviisarit, mutta ovi ei auennut.

Nopeasti hengittäen Mike kääntyi ja rämpi – siltä se tuntui – toiselle puolelle huonetta, kirjoituspöydän luo. Hän näki verhojen ikkunassa, jonka oli rysäyttänyt auki, heiluvan ponnettomasti, mutta hän ei tuntenut kasvoillaan raikasta ilmaa. Oli kuin huone nielisi sitä. Hän kuuli edelleen autontorvia Fifthillä, mutta ne olivat nyt todella etäisiä. Kuuliko hän edelleen saksofonin? Jos kuuli, niin huone oli varastanut sen suloisuuden ja melodian ja jättänyt jäljelle vain sävellajittoman, säröisen surinan, kuin tuulen, joka puhaltaa

kuolleen miehen niskassa ammottavan reiän yli tai limsapullon täynnä irtonaisia sormia tai –

Lopeta, hän yritti sanoa, mutta ei kyennyt enää puhumaan. Hänen sydämensä takoi järkyttävään tahtiin; jos se nopeutuisi lisää, se räjähtäisi. Hänen mininauhurinsa, uskollinen kumppani monilla “tapaustutkimusmatkoilla”, ei ollut enää hänen kädessään. Hän oli jättänyt sen jonnekin. Makuuhuoneeseen? Jos se oli makuuhuoneessa, se oli todennäköisesti jo poissa, huoneen nielaisemana. Kun se olisi ruoan lailla sulatettu, se ulostettaisiin yhteen tauluista.

Haukkoen henkeään kuin juoksija pitkän kilpailun loppumetreillä Mike laittoi käden rinnalleen, kuin rauhoittaakseen sydäntään. Räikeän paitansa vasemmassa rintataskussa hän tunsi pienen suorakulmaisen muodon, hänen mininauhurinsa. Sen tuntu, niin vankka ja tuttu, vakautti häntä hieman – sai häntä hieman tolkkuihinsa. Hän huomasi hymisevänsä...ja että huone tuntui hymisevän takaisin hänelle, kuin lukematon määrä suita olisi ollut piilossa sen tasaisen inhan tapetin alla. Hän huomasi vatsansa voivan nyt niin pahoin, että se vaikutti keinuvan omassa rasvaisessa riippumatossaan. Hän tunsi ilman ahtautuvan vasten korviaan pehmeinä hyytelöityvinä klimppeinä, ja se sai hänet ajattelemaan, minkälaista kinuski oli, kun se keitetessä saavutti taipuisan vaiheensa.

Mutta hän oli tullut hieman tolkkuihinsa, tarpeeksi ollakseen varma yhden asian suhteen: hänen oli soitettava apua, kun vielä oli aikaa. Ajatus Olinista virnistelemässä (tottelevaisella newyorkilaisen hotellinjohtajan tavallaan) ja sanomassa *mitäs minä sanoin* ei vaivannut häntä, ja kuvitelma siitä, että Olin oli jotenkin saanut nämä kummalliset aistimukset ja kaamean pelon aikaan kemikaaleilla, oli kokonaan häipynyt hänen mielestään. Se oli tämä *huone*. Se oli tämä helvetin *huone*.

Hänen tarkoituksenaan oli survaista kätensä tarttumaan vanhanaikaiseen puhelimeen – se oli samanlainen kuin puhelin makuuhuoneessa – ja tempaista se ylös. Sen sijaan hän katseli, kuinka käsi laskeutui kohti pöytää jotenkin houreisen hitaasti muistuttaen niin paljon sukeltajan kättä, että hän melkein odotti näkevänsä ilmakuplien nousevan siitä.

Hän kiersi sormensa luurin ympärille ja nosti sen ylös. Hänen toinen kädensä sukelsi, yhtä verkkaisesti kuin ensimmäinen, ja valitsi 0. Asettaessaan luurin korvalleen hän kuuli sarjan naksahduksia valintalevyn pyöriessä takaisin alkuperäiseen asentoonsa. Ääni toi mieleen *Onnenpyörän* pyörän. Haluatteko pyöräyttää vai haluatteko ratkaista arvoituksen? Muistakaa, että jos yritätte ratkaista arvoitusta ja epäonnistutte, teidät pannaan lumihankeen Connecticutin moottoritien varteen susien syötäväksi.

Puhelin ei kuulunut hälyttävän. Sen sijaan julma ääni alkoi vain puhua. *“Tämä on yhdeksän! Yhdeksän! Tämä on yhdeksän! Yhdeksän! Tämä on kymmenen! Kymmenen! Olemme tappaneet sinun ystäväsi! Jokainen ystävä on nyt kuollut! Tämä on kuusi! Kuusi!”*

Mike kuunteli kasvavalla kauhulla, ei sitä mitä ääni sanoi, vaan sen rahisevaa tyhjyyttä. Se ei ollut koneen ääni, mutta ei ihmisenkään. Se oli huoneen ääni. Sillä jollakin, jota valui seinistä ja lattiasta, sillä jollakin, joka puhui hänelle puhelimessa, ei ollut mitään tekemistä yhdenkään kummittelun tai paranormaalien tapahtuman kanssa, joista hän oli lukenut. Täällä oli jotakin täysin vierasta.

Ei, ei täällä vielä...mutta tulossa. Sillä on nälkä, ja sinä olet illallinen.

Puhelin tipahti hänen höltyvistä sormistaan ja hän kääntyi ympäri. Se kiertyi johtonsa tyvestä samoin kuin hänen vatsansa kiertyi ees ja taas hänen sisällään, ja hän kuuli edelleen tuon äänen rahisevan tyhjästä: *“Kahdeksantoista! Tämä on nyt kahdeksantoista! Suojaudu sireenin soidessa! Tämä on neljä! Neljä!”*

Hän ei ollut tietoinen siitä, että otti savukkeen korvansa takaa ja laittoi sen suuhunsa. Tai siitä, että hamuili räikeän paitansa oikeasta rintataskusta ulos tulitikkuvihkoa, jonka kannessa oli vanhan ajan ovimies kultapunoskoristeineen. Ei tietoinen, että oli yhdeksän vuoden jälkeen lopulta päättänyt polttaa.

Huone hänen edessään oli alkanut sulaa.

Se roikkui oikeista kulmistaan ja suorista linjoistaan, ei mutkille, mutta kummallisille maurilaisille kaarille, jotka sattuivat hänen silmiinsä. Lasinen kattokruunu keskellä kattoa alkoi roikkua kuin paksu klimppi sylkeä. Taulut alkoivat taipua muuttuen vanhojen autojen tuulilasien muotoisiksi.

Makuuhuoneeseen johtavan oven viereisen taulun lasin takana 1920-luvun nainen vertavuotavine nänneineen ja virnistävine kannibaali-hampaineen pyörähti pikaisesti ympäri ja juoksi takaisin ylös portaita edeten mykkäelokuvan vampin nykivään ja houreiseen, polvia korkealle nostelemaan tyyliin. Puhelin jatkoi jauhamistaan ja sylkemistään, ja ääni, joka siitä nyt kuului, oli kuin puhumaan oppineen sähkökäyttöisen hiustenleikkaajan ääni: *“Viisi! Tämä on viisi! Älä välitä sireenistä! Vaikka lähtisit tästä huoneesta, et voi koskaan lähteä tästä huoneesta! Kahdeksan! Tämä on kahdeksan!”*

Makuuhuoneeseen ja käytävään johtavat ovet olivat alkaneet luhistua alaspäin keskikohdistaan laajeten ja muuttuen oviaukoiksi epäpyhien muotojen olioille. Valo alkoi voimistua kirkkaaksi ja kuumaksi täyttäen huoneen tuolla kellanoranssilla loimulla. Nyt hän näki tapetissa repeämiä, mustia huokosia, jotka kasvoivat vauhdilla ja muuttuivat suiksi. Lattia vajosi koveraksi kaareksi, ja nyt hän kuuli sen tulevan, asukin huoneessa huoneen takana, olennon seinissä, surisevan äänen omistajan. *“Kuusi!”* puhelin kiljui. *“Kuusi! Tämä on kuusi, tämä on perkeleen vitun KUUSI!”*

Hän katsoi alas kädessään olevaan tulitikkuvihkoon, siihen, jonka oli napannut olohuoneen tuhkakupista. Hassu vanha ovimies, hassut vanhat autot suurine kromattuine etusäleikköineen...ja sanat, jotka juoksivat vihkon alalaidassa, ja joita hän ei ollut nähnyt pitkään aikaan, koska karkea kaistale oli nykyään aina takapuolella.

SULJE KANSI ENNEN RAAPAISEMISTA.

Ajattelematta sitä – hän ei enää *kyennyt* ajattelemaan – Mike Enslin repi esiin yhden tulitikun antaen samalla savukkeen tipahtaa suustaan. Hän sytytti tikun ja kosketti sillä välittömästi vihkon muita tikkuja. Kuului *ffffhut!*, vahva palavan rikin tuulahdus tunkeutui hänen tajuntaansa kuin pöllähdys hajusuolaa, ja tulitikunpäät roihusivat kirkkaina. Ja jälleen ilman ajatuksen häivääkään Mike piteli loimuavaa tulikimppua vasten paitansa etumusta. Se oli halpa vaate, valmistettu Koreassa tai Kambodzassa tai Borneossa, nyt jo vanha. Se syttyi välittömästi. Ennen kuin liekit ehtivät roihahtaa hänen silmiensä edessä tehden huoneesta jälleen epävakaa, Mike näki sen selkeästi kuin mies,

joka on herännyt painajaisesta vain huomatakseen, että painajainen oli kaikkialle hänen ympärillään.

Hänen päänsä oli selvä – rikin vahva löyhähdys ja hänen paidastaan nouseva yhtäkkinen lämpö olivat saaneet aikaan sen verran – mutta huone säilytti järjettömän maurilaisen puolensa. *Maurilainen* oli väärä ilmaus, ei edes kovin lähelle, mutta se oli ainoa sana, joka vaikutti edes kurottavan kohti sitä, mitä täällä oli tapahtunut...mitä edelleen tapahtui. Hän oli sulavassa, mätänevässä luolassa täynnä syöksyjä ja mielettömiä kallistumia. Makuuhuoneeseen johtavasta ovesta oli tullut sisäänkäynti johonkin sargofagiseen sisempään kammioon. Ja hänen vasemmallaan, missä hedelmätaulu oli ollut, seinä pullistui parhaillaan ulospäin häntä kohti, reveten auki noille pitkille halkeamille, jotka ammottivat kuin suut, aueten maailmaan, josta *jokin* nyt lähestyi. Mike Enslin kuuli sen kuolaavan, innokkaan hengityksen, ja haistoi jotakin elävää ja vaarallista. Haju muistutti hiukan leijonataloa –

Silloin liekit korvensivat hänen leukansa alapuolta ajatukset karkottaen. Liekehtivästä paidasta nouseva kuumuus sai maailman jälleen väreilemään, ja alkaessaan haistaa paistumisen partaalla olevien rintakarvojensa rapsakan aromin, Mike ryntäsi jälleen notkollaan olevan maton yli käytävään vievälle ovelle. Hyönteismäistä surinaa oli alkanut puskea seinien uumenista. Keltaoranssi valo kirkastui tasaisesti, aivan kuin käsi olisi säätänyt näkymätöntä vastusta. Mutta tällä kertaa, kun hän pääsi ovelle ja käänsi kahvasta, ovi aukesi. Aivan kuin oliolla pullistelevan seinän takana ei olisi ollut käyttöä palavalle miehelle; kuin sillä ei olisi ollut tapana herkutella kypsennetyllä lihalla.

III

Suosittu kappale viisikymmentäluvulta esittää, että rakkaus pyörittää maailmaa, mutta sattuma olisi todennäköisesti parempi veikkaus. Rufus Dearborn, joka yöpyi tuolloin huoneessa 1414 lähellä hissiä, oli

ompelukoneyhtiö Singerin myyntimies. Hän oli tullut kaupunkiin Texasista neuvottelemaan ylenemisestä toimitusjohtajan asemaan. Ja niin kävi, että suunnilleen yhdeksänkymmentä vuotta sen jälkeen, kun huoneen 1408 ensimmäinen asukas hyppäsi kuolemaansa, toinen ompelukonekauppias pelasti kummittelevaksi väitetystä huoneesta kirjoittamaan tulleen miehen hengen. Tai ehkä se on liioittelua; Mike Enslin olisi saattanut jäädä henkiin, vaikkei kukaan – varsinkaan kaveri, joka oli palaamassa visiitiltään jääpalakoneelle – olisi ollut käytävällä sillä hetkellä. Se, että paita syttyi palamaan, ei kuitenkaan ole mikään vitsi, ja varmasti hän olisi palanut paljon vakavammin ja laajamittaisemmin ilman Dearbornea, joka ajatteli nopeasti ja toimi vielä nopeammin.

Dearborn ei tosin koskaan kunnolla muistanut, mitä oli tapahtunut. Hän rakensi kyllin johdonmukaisen tarinan sanomalehtiä ja TV-kameroita varten (hän piti paljon ajatuksesta, että oli sankari, eikä se todellakaan ollut haitaksi hänen johtoasemapyrkimyksilleen) ja hän muisti selkeästi nähneensä palavan miehen syöksyvän ulos käytävään, mutta siitä eteen päin kaikki oli hämärää. Asian ajattelemisen oli kuin olisi yrittänyt muodostaa mielessään jälleen kuvaa siitä, mitä oli puuhannut elämänsä alhaisimpina, syvimpinä humalahetkinä.

Yhdestä asiasta hän oli varma, mutta hän ei kertonut siitä reporttereille, koska siinä ei ollut järkeä: palavan miehen huudon voimakkuus tuntui kasvavan kuin hän olisi ollut yhä voimakkaammalle käännetty stereosoitin. Hän oli aivan Dearbornin edessä, ja huudon *sävelkorkeus* ei missään vaiheessa muuttunut, mutta äänenvoimakkuus todellakin teki niin. Aivan kuin mies olisi ollut jokin uskomattoman kovaääninen esine, joka oli juuri saapumassa tänne.

Dearborn juoksi käytävää pitkin täysi jääpala-astia kädessään. Palava mies – “ainoastaan hänen paitansa oli tulessa, näin sen heti”, hän kertoi toimittajille – iskeytyi päin ovea, joka oli vastapäätä huonetta, josta hän oli tullut, kimposi siitä, horjui ja lysähti polvilleen. Siinä vaiheessa Dearborn ennätti hänen luokseen. Hän laittoi jalkansa huutavan miehen palavan paidan olalle ja työnsi hänet vasten käytävän mattoa. Sitten hän kaatoi jääpala-astian sisällön miehen päälle.

Nämä asiat olivat hänen mielessään epäselvinä, mutta saavutettavissa. Hän oli tietoinen siitä, että palavasta paidasta tulevaa valoa oli aivan liian paljon – läkähdyttävää keltaoranssia valoa, joka toi hänen mieleensä matkan, jonka hän oli tehnyt veljensä kanssa Australiaan kaksi vuotta sitten. He olivat vuokranneet nelivedon ja lähteneet ajamaan läpi Ison Hiekka-aavikon (Dearbornin veljeksille oli selvinnyt, että harvalukuiset alkuasukkaat kutsuivat sitä nimellä Iso Ei-Mikään), mieletön matka, aivan mahtava, mutta aavemainen. Varsinkin suuri kallio kaiken keskellä, Ayers Rock. He olivat saavuttaneet sen juuri auringonlaskun tienoilla, ja valo sen ihmiskasvoilla muistutti tätä...kuumaa ja omituista...ei oikeastaan lainkaan sellaista, mitä pitäisi maasta lähtöisin olevana valona...

Hän pudottautui palavan miehen vierelle, joka oli nyt ainoastaan kytevä mies, jääpalojen peittämä mies, ja käänsi hänet ympäri tukahduttaakseen liekit, jotka pyrkivät paidan selkäpuolelle. Tehdessään niin hän näki miehen kaulan vasemman puolen muuttuneen savuisen, kuplivan punaiseksi ja saman puoleisen korvannipukan sulaneen hiukan, mutta muuten...muuten...

Dearborn nosti katseensa, ja näytti siltä kuin – tämä oli hullua, mutta näytti siltä kuin ovi huoneeseen, josta mies oli tullut ulos, olisi ollut täynnä australialaisen auringonlaskun palavaa valoa, kuumaa valoa tyhjästä paikasta, jossa oliot, joita ihminen ei ollut koskaan nähnyt, saattaisivat elää. Se oli hirvittävää, tuo valo (sekä matala surina, kuin sähkökäyttöisestä leikkurista, joka yritti epätoivoisesti puhua), mutta se oli myös kiehtovaa. Hän halusi mennä sen sisään. Hän halusi nähdä, mitä sen takana oli.

Ehkäpä Mike pelasti niin ikään Dearbornin hengen. Hän oli ehdottomasti tietoinen siitä, että Dearborn oli nousemassa ylös – niin kuin Mike ei olisi kiinnostanut häntä enää ollenkaan – ja että hänen kasvonsa olivat täynnä huoneesta 1408 tulvivaa loimuavaa, sykkivää valoa. Hän muisti tämän jälkikäteen paremmin kuin Dearborn itse, mutta Rufe Dearbornea ei tietystikään oltu alennettu tuikkaamaan itseään tuleen selviytymisensä edellytyksenä.

Mike tarttui Dearbornea housunlahkeesta. “Älä mene sinne”, hän sanoi säröisellä, savuisella äänellä. “Et tule koskaan ulos.”

Dearborn pysähtyi katsoen alas matolla makaavan miehen yhä vain punakoituviin ja rakkuloille nouseviin kasvoihin.

“*Huone on riihattu*”, Mike sanoi, ja aivan kuin sanat olisivat olleet talismaani, huoneen 1408 ovi paiskautui raivokkaasti kiinni katkaisten valon, katkaisten kaamean surinan, joka oli kuulostanut lähes puheelta.

Rufus Dearborn, yksi ompelukoneyhtiö Singerin parhaista, juoksi hissien luo ja laukaisi palohälyttimen.

IV

Mike Enslinistä on olemassa mielenkiintoinen kuva teoksen *Palovammapotilaan hoito: Diagnostinen Lähestymistapa* kuudennessatoista painoksessa, joka ilmestyi suunnilleen kuusitoista kuukautta Miken lyhyen hotelli Dolphinin huoneessa 1408 oleskelun jälkeen. Kuvassa näkyy ainoastaan hänen yläruumiinsa, mutta Mike se on, ehdottomasti. Sen tietää hänen rintansa vasemmalla puolella olevasta valkoisesta suorakulmiosta. Iho sen ympärillä on ärhäkän punainen, joissain kohdin todella rakkuloitunut toisen asteen palovammoiksi. Valkoinen suorakulmio merkitsee vasenta rintataskua siitä paidasta, joka hänellä oli yllään tuona iltana, onnenpaidasta, jonka taskussa oli hänen mininauhurinsa.

Itse mininauhuri sulii kulmiensa ympäriltä, mutta se toimii yhä, ja nauha sen sisällä oli kunnossa. Mikä ei ole kunnossa, ovat sille äänitetyt asiat. Kuunneltuaan sen kolme tai neljä kertaa, Miken agentti, Sam Farrell, viskasi sen tallelokeroonsa kieltäytyen tunnustamasta, että hänen ruskettuneet, hintelät kätensä olivat kananlihan peitossa. Tuossa tallelokerossa nauha on pysynyt aina siitä lähtien. Farrellilla ei ole hinkua ottaa sitä ulos ja soittaa uudestaan, ei itselleen, eikä uteliaille kavereilleen, joista osa olisi valmis tappamaan hymyssä suin sen kuullakseen; New Yorkin kustantajapiirit ovat pienet, ja sana kiertää.

Hän ei pidä Miken äänestä nauhalla, hän ei pidä niistä asioista, joita tuo ääni sanoo (*Itse asiassa sudet söivät veljeni suihin yhtenä talvena Connecticutin moottoritiellä...mitä Jumalan nimessä tuo on olevinaan?*), ja ennen kaikkea hän ei pidä nauhalla kuuluvista taustäänistä, eräänlaisesta nestemäisestä

muussaantumisesta, joka kuulostaa välillä liialla vaahdolla täyttyneessä pesukoneessa kääntyileviltä vaatteilta, välillä niiltä vanhoilta sähkökäyttöisiltä hiustenleikkuulaitteita...ja välillä oudosti ihmisääneltä.

Miken yhä sairaalassa ollessa mies nimeltä Olin – sen kirokun hotellin johtaja, voitteko kuvitella – tuli ja kysyi Sam Farrellilta, voisiko hän kuunnella nauhan. Farrell vastasi että ei, ei hän voisi; mitä Olin voisi tehdä, olisi hilata itsensä pikavauhtia ulos agentin toimistosta ja kiittää Jumalaa koko matkansa ajan takaisin siihen saastaiseen mörskään, missä työskenteli, ettei Mike Enslin ollut päättänyt haastaa hotellia tai Olinia oikeuteen heitteillejätöstä.

“Yritin suostutella häntä olemaan menemättä sinne”, Olin sanoi hiljaa. Hän oli mies, joka vietti useimmat työpäivänsä kuunnellen väsyneiden matkalaisten ja kiukuttelevien vieraiden jähkättämistä kaikesta aina huoneistaan lehtikioskin tarjontaan, eikä Farrellin viha juuri häirinyt häntä. “Yritin kaikkeni. Jos joku oli piittaamaton sinä iltana, herra Farrell, se oli teidän asiakkaanne. Hän uskoi liian paljon ei yhtikäs mihinkään. Erittäin epäviisasta käytöstä. Erittäin *vaarallista* käytöstä. Arvelisin, että hän on siinä suhteessa jokseenkin muuttunut.”

Huolimatta Farrellin inhosta nauhaa kohtaan, hän tahtoisi Miken kuuntelevan sen, hyväksyvän sen, ehkä käyttävän sitä kimmokkeena uudelle kirjalle. Mikelle tapahtuneissa asioissa on kirjan ainekset, Farrell tietää sen – ei vain kappaleen, nelikymmensivuisen tapauskertomuksen, vaan kokonaisen kirjan. Sellaisen kirjan, joka saattaisi ylittää myynneissä kaikkien kolmen *Kymmenen Yötä* -teoksen yhteenlasketut tuotot. Ja tietenkään hän ei usko Miken julistusta siitä, että hän on saanut tarpeekseen niin kummitustarinoista kuin kaikesta kirjoittamisestakin. Kirjailijat sanovat niin aina silloin tällöin, siinä kaikki. Satunnaiset diivailukohtaukset ovat osa sitä, mikä ylipäättään tekee kirjailijasta kirjailijan.

Mitä Mike Ensliniin itseensä tulee, niin hänellä oli onnea, kaikki seikat huomioon ottaen. Ja hän tietää sen. Hän olisi saattanut palaa paljon pahemmin kuin itse asiassa lopulta teki; ilman herra Dearbornea jää-ämpäreineen hän olisi saattanut joutua kärsimään läpi kaksikymmentä tai jopa kolmekymmentä eri ihonsiirtotoimenpidettä pelkän neljän sijasta. Hänen kaulansa on arpeutunut

vasemmalta puolelta huolimatta ihonsiirroista, mutta lääkärit Bostonin Palovammainstituutissa sanovat hänelle, että arvet haalistuvat itsestään. Hän tietää myös sen, että palovammat, niin kipeitä kuin ne sitä yötä seuranneiden viikkojen ja kuukausien ajan olivatkin, olivat välttämättömiä. Ilman tulitikkuja ja niiden etumukseen kirjoitettua tekstiä SULJE KANSI ENNEN RAAPAISEMISTA hän olisi kuollut 1408:ssa, ja hänen loppunsa olisi ollut sanoinkuvaamattoman kaamea. Kuolinsyyn tutkijalle se olisi saattanut näyttää halvaukselta tai sydänkohtaukselta, mutta varsinainen kuolinsyys olisi ollut paljon inhottavampi.

Paljon inhottavampi.

Hän oli onnekas myös siinä, että oli saanut tuotettua kolme suosittua kirjaa aaveista ja kummitteluista ennen kuin sotkeutui paikkaan, jossa *todella* kummitteli – tämän hän myös tietää. Sam Farrell ei ehkä usko, että Miken elämä kirjoittajana on ohi, mutta ei Samin tarvitsekaan; Mike tietää sen heidän kummankin puolesta. Hän ei kykene kirjoittamaan edes postikorttia tuntematta kylmää kaikkialla ihollaan ja voimatta pahoin syvällä vatsansa kuopassa. Joskus pelkkä kynän (tai nauhurin) katseleminen saa hänet ajattelemaan: *Taulut olivat vinossa. Yritin suoristaa taulut.* Hän ei tiedä, mitä tämä tarkoittaa. Hän ei muista tauluja tai mitään muutakaan huoneesta 1408 ja siitä hän on iloinen. Se on siunaus. Hänen verenpaineensa ei ole tätä nykyä kovin hyvä (hänen lääkärinsä kertoi hänelle, että palovammapotilaille kehkeytyy usein ongelmia verenpaineen kanssa ja määräsi hänelle lääkityksen), hänen silmänsä vaivaavat häntä (hänen silmätautilääkärinsä määräsi hänelle Ocuвитеa), hänellä on jatkuvia selkävaivoja, hänellä on eturauhasen liikakasvua...mutta hän selviää näiden asioiden kanssa. Hän tietää, ettei ole ensimmäinen henkilö, joka on selvinnyt 1408:sta sieltä todella selviämättä – Olin yritti sanoa sitä hänelle – mutta eivät asiat niin huonolla tolalla ole. Ainakaan hän ei muista. Toisinaan hänellä on painajaisia, melko usein itse asiassa (melkein *joka* helvetin yö, itse asiassa), mutta hän harvoin muistaa niitä enää herättyään. Lähinnä hänellä on tunne siitä, että asiat ovat pyöristymässä kulmistaan – sulamassa kuten mininauhurin kulmat sulivat. Hän asuu nykyään Long Islandilla, ja hyvällä säällä hän käy rannalla pitkillä kävelyillä. Lähimmäs, mihin hän on koskaan

päässyt yrittäessään artikuloida sitä, mitä hän muistaa niistä noin seitsemästäkymmenestä erittäin oudosta minuutistaan 1408:ssa, oli yhdellä noista kävelyretkistä. "Se ei koskaan ollut ihminen", hän kertoi lähestyville aalloille tukahtuneella, epävarmalla äänellä. "Aaveet...aaveet olivat sentään joskus ihmisiä. Mutta se olento seinässä...se olento...."

Aika saattaa parantaa asioita, niin hän voi toivoa ja toivookin. Aika saattaa haalistaa niitä samoin kuin se tulee haalistamaan arpia hänen kaulallaan. Sillä välin hän kuitenkin nukkuu valot päällä makuuhuoneessaan, jotta hän tietää välittömästi missä on, kun herää painajaisista. Hän on hankkiutunut eroon kaikista talon puhelimista; jossain kohtaa juuri sen paikan alapuolella, mihin hänen tietoinen mielensä tuntuu vielä ulottuvan, hän pelkää, että nostaessaan puhelimen luurin korvalleen hän kuulee surisevan, epäinhimillisen äänen sylkäisevän: "Tämä on yhdeksän! Yhdeksän! Olemme tappaneet sinun ystäväsi! Jokainen ystävä on nyt kuollut!"

Ja kun aurinko laskee kirkkaina iltoina, hän sulkee talon jokaiset kaihtimet ja verhot. Hän istuu kuin mies pimiössä, kunnes hänen kellonsa kertoo, että valon - jopa viimeisimmän hiipuvan hehkun horisontissa - täytyy olla poissa.

Hän ei voi sietää auringonlaskun valoa.

Tuota oranssiksi syvenevää keltaista, kuin valo australialaisella aavikolla.